

**TÜNDÉRMESÉK
A VALÓ ÉLETBŐL**

**IRTA
AMBROZOVICS MESZLÉNYI ILONA**

**BUDAPEST, 1910
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-89-8 (online)
MEK-12440

TARTALOM

Darvas Mátyásné tündérkéi.

Cora, az Altamaha tündére.

A sólyomhegyi kastély tündérkéi.

Darvas Mátyásné tündéréki.

I.

Nem valódi, csak amolyan emberi tündérek voltak ők; de azért oly jól beillettek tündéreknek!

Kékszemű, szöszkehaju, rózsás arcu volt mind a négy. Szívjóság és megelégedés sugárzott ki a szemekből és oly hirtelen tudtak hol itt, hol ott teremni, mindenhol dalolva és mindenhol elhintve barátságos szavaikat és vidám kacagásukat, mintha csak - tündérek módjára - értettek volna hozzá, hogy hol láthatatlanokká, hol ismét láthatókká váljanak.

Az egész falu ismerte és szerette őket, mert hisz az egész falu öröme az ő örömük volt, s ha valakit baj ért, senki se volt oly kész vigasztalni, és ha csak lehetett, tettel is segíteni a baján, mint ők.

Darvas Mátyásné bölcs asszony volt, és bölcseségének éppen gyermekei nevelésében adta a legfőbb jelét, mert míg egyrésztől föltétlen engedelmességet követelt tőlük, más részről oly bizalmat tudott bennük ébreszteni maga iránt, hogy mohón fogadták szívükbe jó tanácsait és tanításait, melyek aztán szinte észrevétlenül az életük vezérelveivé lettek.

Pedig Darvas Mátyásné sok bölcs tanítást és sok jó tanácsot tudott adni!

Megboldogult édesapja mélyen vallásos ember volt, aki nem érte be azzal, hogy a hit és istenfélés malasztját a szívében hordja, hanem fennen hirdette is embertársai közt - nem ugyan szóval, de ennél sokkal nyomatékosabban, fáradhatatlan önfeláldozásával és jó cselekedeteivel. Igazi követője volt ő az Úr Jézus Krisztusnak, akiről azt mondja az Írás, hogy „szerte járt és jót tett”.

Egyetlen leányát, akit a halál még csecsemő korában megfosztott édesanyjától, gondosan és ugyanebben a szellemben nevelte, úgy, hogy most, mikor a jó öreg már rég a temetőben porladt, gyermeke még mindig pazarul szórta maga körül szíve bőségszarujából az áldást, és mindent megtett, hogy gyermekeit is az emberiség jóltevőivé nevelje.

Pedig a földi javakból nem sok jutott neki, mert szegény tanító volt az ura, aki mikor meghalt, mindössze egy kis nyugdíjat, egy pici kis házat, és néhány hold földet hagyott a családjára.

Nagy csapás volt az, mikor a férj és apa kihalt a házból, és eleinte bizony súlyos gondok neheztek a szegény özvegy vállaira. De ő nem csüggedett, mert Istenbe vetett bizalma nem engedte, hogy elveszítse a bátorságát, és a szakadatlan munka, mely szükséges volt ahhoz, hogy gyermekeiről kellőképpen gondoskodhassék, lehetlenné tette, hogy életét céltalan töprengésekkel és rimánkodásokkal vesztegesse.

Ezen felül a kicsinyek kedvéért folyton igyekezett legyőzni a bánatát, mert úgy gondolta magában, ha ő átengedi magát fájdmának, ki lesz majd a szegény árvák vigasztalója?

És így a legnagyobb küzdelmek közt is föntartotta lelke üdeségét és kedélye ruganyosságát; és a szenvedés nála nem arra szolgált, hogy őt mások előtt szánalom tárgyává tegye, hanem csupán arra, hogy még mélyebben együtt érezzen szenvedő embertársaival mint azelőtt, és még inkább törekedjék könnyeiket letörölni. Gyermekeinek a nevelését pedig gondosan úgy irányozta, hogy ők sem keressék boldogságukat a külső körülményekben, melyek magukban véve még a legkedvezőbb föltételek mellett se nyújthatnak igazi boldogságot az embernek, hanem inkább arra törekedjenek, hogy belső világuk mindig derült legyen, s hogy e derült világ fényének meleg sugarai ne csak a maguk lelkében teremjék meg a megelégedés gyümöl-

cseit, hanem mások útjára vetődve, azt is földerítsék, és a ködöt, mely azt előbb netalán borította, eloszlássák.

Sokszor mondta a kicsinyeknek: „Kedves gyermekeim, nem az a szegény, aki kis házban lakik, szegényesen öltözik, és egyszerű ételt eszik; hanem az, akinek üres az élete, és akinek a lelkét az elégedetlenség és a hasztalan zúgolódás dulja föl. Csak legyetek ti gazdagok az erényekben és jócselekedetben, akkor meglátjátok, hogy boldogok lesztek.” Máskor meg így szólt: „Kedveseim, ne vessetek meg semmiféle jócselekedetet azért, mert kicsinységnek látszik előttetek. Vajmi kevés embernek adatik meg, hogy nagy dolgokat cselekedjék; de a köznapi ember, ha csak egyetlen szenvedőnek a könnyeit sikerült letörölnie, vagy példája által csak egyetlen bűnöst sikerült a romlás útjáról visszatérítenie, elmondhatja magáról, hogy nem élt hiába. De mindenekfelett kerüljétek a henyélést, mely minden rossznak a kútforrása. Ha bármikor a rossz kedv fenyeget, keressetek magatoknak szaporán valami munkát. És ha nem találtok, nézzetek körül, hogy nem lehetnétek-e valamely embertársatoknak valamiben segítségére; és a komorság ördöge, látva, hogy nem talál talajt a lelketekben, ahol megtelepedjék, szégyenkezve fog megszökni tőletek, s tisztán és romlatlanul hagyja a lelketeket.”

És a gyermekek megfogadták a szavait és nem is volt egész Toroszlón olyan boldog kis család, mint a Darvas Mátyásnéé.

Fehérre meszelt kis ház volt az otthonuk. Csak három pici szobácska volt benne, de olyan kedvesen otthoniasak voltak ezek a kis szobák! Aztán volt egy kis veranda, mely előtt dúsan virított a georgina, bazsarózsa, viola és sok más virág. Az udvaron túl, jól gondozott nagy zöldséges- és gyümölcsöskert volt, melyből a termés javarésze a piacra vándorolt, és a gyermekek csak ünnepnapokon élveztek belőle valamicskét. De nem is kívántak ennél többet, mert tudták, hogy édesanyjuknak minden garasra szüksége van, hogy őket nevelhesse és ruházhassa, s így nem is esett volna nekik jól, ha csupa torkosságból megdézsmálták volna a jövedelmét.

Volt aztán még egy szűkös, alacsony istálló és mellette külön elkerített udvaron tágas, emeletes baromfi-ól. Az istállóba két szép kövér tehén és egy jámbor csacsi volt bekötve; a baromfi-ólban és az udvarban pedig szinte hemzsegett a sok lábas-jószág, mely jócskán jövedelmezett Darvasnének. Még föl a kastélyba is tőle hordták tavasszal a sok korai csirkét és fiatal libát, később pedig a sok hízott libát, kappant és pulykát. A friss vajot, tejfelt és turót is egész nyáron át mind ő szolgáltatta a báróéknak. A fölösleget pedig Juci, a szolgáló a csacsi hátán behordta a szomszéd városba eladni; és a legjobb gazdasszonyok már korán reggel mind ott vártak reá a piacon, mert tudták, hogy olyan portékát egy kofánál sem kapnak, mint amilyet ő hord be nekik Toroszlóról.

Darvasné néhány hold földcskéjét évről-évre felébe művelte Kádár Marci, aki olyan becsületes ember volt, hogy a viláért se károsította volna meg egyetlen véka gabonával, vagy egy taligára való takarmánnyal sem a szegény özvegyet. Így aztán egész esztendőre bőségesen kikerült a liszt, dara, burgonya és minden egyéb, ami a családnak kellett. És még ezenfelül a szükséges takarmány a teheneknek és a csacsinak, a sok árpa és kukorica az apró-marhának és az egyetlen hízónak, mely őszönte a házhoz került, hogy egész télre ellássa zsírral és füstölt hússal a konyhát. Hogy micsoda fáradhatatlan szorgalmat kellett a szerető anyának kifejtenie, hogy mindezeket a jövedelmi forrásokat minél jobban kiaknázza négy gyermeke javára, azt csak az tudhatja, akinek gyakorlata van a ház körül. Nem is tudott erről a falu kilenc tized-része semmit; mert azért még se fordulhatott a jó asszonyhoz senki olyan kéréssel, melynek a teljesítésére ő ne talált volna időt. Egyszer a szegény öreg Náni forrázta le a karját és Darvasnéhoz jött, hogy bekötözze és meggyógyítsa a sebeit. Aztán az új kovácsmester Pistikája hirtelen megbetegedett, és nem tudva kihez fordulni támaszért, a szegény ember őt kérte a felesége mellé segítségül.

Ha csapás ért valakit, ő volt az első vígasztalója; ahol viszálykodás ütötte föl a fejét, ő volt a békítő; ha pedig rossz úton kezdett tévelyegni valaki, ő állt legelsőnek az oldalára, s szelidséggel és szeretettel igyekezett őt az igaz ösvényre visszaterelni. Lehet-e csodálkozni rajta, ha ilyen példaadás mellett a gyermekek is már zsenge korukban tele voltak jósággal és anyjuk tanítását észben tartva nem kerestek nagy feladatokat, hanem serényen teljesítették azt a sok aprót, mely minden ember életében naponta előfordul, és amelynek mellőzése vagy teljesítése oly nagy befolyással van az emberek belső világára.

Egyszer egy kisírt szemü fiucskát vezettek haza, hogy odaadhassák neki uzsonna tejüket; mert mikor vitte hazafelé szegényke a beteg testvérkéinek szánt napi szűk adagot, megbotlott, és összetörte az üveget. Máskor, mikor szegény öreg Virág Rézi kificamította a lábát, leányának pedig el kellett mennie mosni, hogy egy kis kenyérke kerüljön a házhoz, a Darvasné Rózsi-kája már korán reggel ott termett; összetakarította a beteg asszony szobáját, és megigazította az ágyát. Aztán megfőzte a reggelijét, s felöltöztette és megetette kis unokáját. Reggeli után a gyermeknek rongyból bábut csinált, hogy csendesen elmulasson az öreganyja mellett; aztán kis asztalkát tett a beteg mellé, rá egy pohár friss vizet és egy szép bokrétát, melyet a kis huga, Juliska, kötött neki még hajnalban, s e szavakkal távozott el: „Isten áldja meg, néni; délben újra eljövök.” El is jött, és szép virágos bögrében finom csirke-becsináltat hozott magával, meg az anyja jó kívánságait. És így zajtalanul, mint egy jótékony tündér megjelent a szegény öregnél, valahányszor munkába ment a leánya, s örömet és derűt hozott a szenvedő nyomorult hajlékába.

Rézi el-elcsodálkozott, hogy honnan tudja az a kis angyal, mikor van neki szüksége reá? „A madárkák sugják meg nekem”, mondotta mosolyogva a gyermek. Pedig a madárka, mely megsugta, nem volt más, mint a kis öccse, Matyi, aki minden este elment megtudakolni, lesz-e másnap szükség a beteg mellett a testvére.

Az idősebbik fiu, Gyula, ki pár év óta a városban a gimnáziumba járt, egy egész tanéven át naponta pár órát tanult szegény kis Kerekes Jóskával, hogy az az ő segítségével egy százforintos ösztöndíjra érdemesíthesse magát. És milyen áldás volt a szegény özvegy anyára, mikor Jóska nagy büszkén és boldogan hazavitte szorgalma és igyekezete jutalmát.

És ezer ilyen esetet lehetne e gyermekek mindennapi életéből felsorolni, amikor valósággal jó tündérei voltak embertársaiknak.

De hát még az édesanyjukat milyen kimondhatatlan boldoggá tették a szeretetükkel, megelégedésükkel és állandó nemes tevékenységükkel! Hányszor megesett, hogy amikor csaknem hajnalig varrogatott a gyermekei számára, s másnap holthelványan látott a napi munkához, így felelt a szomszédasszonynak, a ki résztvevő hangon tudakolta, nincs-e valami baja: „Nincs én nekem semmi bajom, szomszédasszony. Nem cserélek én egy koronás királynővel sem, mert annak a koronájában nincsenek olyan kincsek, mint amilyenekkel megáldott engem az én Istenem.”

II.

Gyönyörű, kies fekvésű falu volt az a Toroszló!

Mögötte erdőborította dombok, előtte termékeny szántóföldek és virágos rét, rajta legelő gulyák és nyájak. Az utak szélén mindenhol faszorok, melyeken állandóan az éneklő madarak hangos sokasága tanyázott.

A falu közepén hegyi patak rohant keresztül, mely, mire odáig ért, csaknem kis folyócskává dagadt, s gyors iramodásában elkapva a tündöklő napsugarakat, ezernyi szikrázó gyémánttal ékesítette föl magát. Jobbra-balra jegenye, eper és akácfák váltakoztak, és ezeknek az árnyékában úgy fészkelt a kis falu, mint anyja ölében a dédelgetett gyermek.

Az egész tájék szinte mosolygott, és azt hitte volna az ember, hogy a falu népe is mind mosolyog.

Pedig dehogy mind, dehogy mind!

Kérdeztétek volna csak meg szegény Túri Pétert, az asztalost, mikor virradt reá egy olyan nap, amelyen boldognak mondhatta magát? Bizony, bizony, régen volt, idejét se tudja már, hogy mikor.

Pedig Túri Péter olyan becsületes és szorgalmas ember volt, hogy későn, korán alig is gondolt egyébre, mint a kötelessége teljesítésére.

Nem is volt baja se neki, sem a családjának addig, amíg egészséges volt. Műhelyében csak nagyritkán szünetelt a munka, s úgy a lenyugvó, mint a fölkelő nap többnyire ott találta őt. Falu birája is volt sokáig, és ha komoly, tekintélyes alakját közeledni látták, remegett a bűnös, az ártatlanul vádoltnak pedig szinte repesett a szíve az örömtől, mert tudta mindenki, hogy benne az igazság rendíthetetlen bajnokával áll szemben.

De egyszer beköszöntött egy szomorú nap, amikor meglátogatta az Úr keze és három súlyos betegséget kellett egymásután kiállnia. Csendes lett a műhely, és szomoru az egész ház környéke. Úgy érezte a mélyen sujtott kis család, mintha folyton ott lebegne az ablakok körül a halál sötét angyala, és ha ma elriasztják is az imádságukkal onnan, holnap ismét visszatérhet, és végre is elragadhatja magával kiszemelt áldozatát.

Így ment ez hónapokon, hosszú kínos hónapokon keresztül, és mert, mint a közmondás is erősíti, a baj soha se jön egymagában, a hosszas betegséggel a nyomoruság is beköszöntött a Túriék házába, mely addig ismeretlen vendég volt náluk.

Eleinte még csak akadt az asztalfiában egypár megtakarított garas, de a sok orvosság hamarosan ezt is fölemésztette. Aztán élni is csak kellett, és Márta asszonyt, aki teljes életében csak akkor volt boldog, ha dolgozhatott, most tétlenségre kárhoztatta a folytonos ápolás, amely nélkül szegény ura már rég elpusztult volna.

A dolognak aztán az lett a szomoru vége, hogy mire a tavasz kifakasztotta a fák bimbóit, és Túriéknál meghozta az első reménysugarat arra, hogy a szegény beteg fölgyógyul, hatvan pengő forinttal voltak adósai a Simon zsidónak.

Pedig aki a Simon zsidó adósa lett, azt, mint a falubeliek mondani szokták, meg is verte az Úr Isten, mert ugyancsak keményszívű hitelező volt, és mindig kétszer-háromszor annyit írt a kötelezvényre, mint amennyi pénzt adott. És ha a szegény ember nem birt fizetni, akkor jaj volt neki!

Így tett szegény Tót Miskával is, akinek lassankint mindene átvándorolt az ő birtokába. Végre a födelet is elrabolta a feje felől, és a szegény ember, mikor késő őszen viharos idején Isten szabad ege alatt találta magát a családjával, egyszerre csak meghalt. A család meg sem akarta mondani, hogy hogyan, csak annyit mondott, hogy hirtelen, mert nem tudta tovább hallgatni beteg feleségének és éhező gyermekeinek a siránkozását.

Hasztalan keresett aztán Simon lakót a Tóték házába. Megátkozta azt a házat az egész falu, és a világ minden kincséért se ment volna bele lakni még a legszegényebb sem.

De hát ha már Túriéknál megesett a baj, mi csodálni való volt rajta, ha Márta asszony éjjel-nappal azon törte a fejét, hogyan meneküljenek tőle, és valahányszor hálát adott Istennek, hogy az ura túl van a veszélyn, egyúttal fölfohászzkodott hozzá, hogy hárítsa el tőle és házatól még ezt az újabb keserü poharat is.

Túri Péter hatalmas szervezete végre annyira diadalmaskodott az emésztő nyavalyán, hogy teljesen megszűntek a szenvedései. De olyan gyenge volt, hogy a kezét se bírta fölemelni, s az orvos azt mondta, hogy ha nem juthat hamarosan egy kis borhoz és tápláló ételhez, akár még egy fél év is bele telhet, mire föl tud kelni az ágyból.

Tápláló étel és jó bor, mikor már így is a Simon zsidó gyilkos töre függ a fejük fölött! Ez eleinte csak keserü könnyeket facsart ki Márta asszony szemeiből, és még nagyobb forrongást okozott szegény fejében, mint amely már előbb is csaknem betegre gyötörte.

De Túri Péter nem látta a felesége könnyeit és nem ismerte az aggodalmait, olyan szép nyugodtan feküdt hát ott, mióta fájdalmai megszűntek, hogy Márta asszony egy szép reggelen fölbátorítva érezte magát így szólni hozzá:

„Mit szólnál lelkem, ha pár órára elhagynálak? Szeretnék fölnézni a kastélyba, megtudni, hogy nem akadna-e egy kis kereset. Akkor aztán, mire megjönne az étvágyad, főznék neked jó ételeket, és az augusztusi búcsún tán már egy csárdást is járnánk együtt. Mi?

„Majd én ide ülök a kötésemmel az ágyad mellé és vigyázok reád, édes apuskám”, - szólt a kis Boriska, kinek szinte ragyogott az arca az örömtől arra a gondolatra, hogy kedves apja az augusztusi bucsún már mulathatna is, és megcsókolta az apja kiaszott kezét.

Gyenge mosoly vonult keresztül a beteg halvány arcán.

„Jó lesz”, - mondotta halkán, mire kedves kis ápolónője odatelepedett mellé, felesége pedig szapora léptekkel sietett a kastély felé, s dobogó szívvel várta, vajjon lesz-e eredménye az útjának vagy sem.

Márta asszony leánykorában a városban egy tisztító-intézetben dolgozott, és kitünően értett a legfinomabb csipkék, és leggazdagabban himzett fehérneműek tisztításához. Ügyességének a híre valaha már a bárónő füleihez is eljutott, aki nagyon megörült, mikor följajánlotta neki a szolgálatát. Harmadnap már küldött is neki próbára egy szállítmány szép finom holmit, és annyira meg volt elégedve úgy a pontosságával, mint az ügyességével, hogy egész nyárra állandó keresetet biztosított neki.

A gond és aggodalom okozta hosszú sötétség után derü szállt hát valahára a szegény asszony elgyötört lelkébe. De nemcsak az vígasztalta meg őt, hogy már most nem kell a mindennapi kenyérért aggódnia. Hanem volt künn a disznó-ólban egy idő óta egy szép süldő, melyet az urának egy régi adósa hozott neki tartozása fejében. Ez a váratlan áldás mintha egyenes feleletképpen jött volna szíve folytonos imájára, hogy a jó Isten adjon neki módot kegyetlen hitelezőjének a kielégítésére. Elhatározta, hogy a disznót bármily áldozattal is, meghizlalja az őszi vásárig, annyira, hogy az árából Simon zsidót kifizethesse. És már előre is érezte, milyen boldogság lesz az, ha majd ez a lélekölő teher leesik a vállairól!

Gyorsan multak a szép nyári napok, és egy ideig minden jól ment Túriéknál. A beteg lassan-lassan kezdett erőre kapni, Márta asszony a kastélyból mindig több és több munkát kapott, és odakünn, a süldőből lassanként olyan hatalmas disznó lett, hogy a jó asszony joggal gondolhatott hozzáfűzött reményeinek a teljesülésére.

De a viharfelhő, mely a Túriék feje fölött már-már oszladozni látszott, még nem adta ki egészen a dühét. Még egy lesujtó csapásnak kellett belőle jönnie, mielőtt egük végképpen kiderült volna; s e csapás súlya alatt Márta asszony ekként jaidult föl kétségbeesésében:

„Hatalmas Isten! Hát hiába fordultam hozzád segedelemért!? Mégis csak elfordítod tőlem az orcádat, és elhagysz engem veszni az enyéimmal együtt!”

Elveszni az övéivel együtt? De hát miért látott Márta asszony most egyszerre mindent veszve? Azért, mert megint ott állt lelki szemei előtt egész rémes, bűn-terhelt valóságában a Simon zsidó rettegett alakja, miután egy szép juliusi napon oda lett a disznó, melynek árából a szegény asszony azt remélte, hogy kifizetheti az adósságát.

És mialatt ő kétségbeesetten tördelte kezeit pótolhatatlan vesztesége felett, oly vígan volt az egész falu népe!

Éppen sátoros ünnep volt, és az ünnepi ruhába öltözött nép tarka csoportjai vidáman beszélgetve, dalolva és hahotázva vonultak ki az erdőbe, hol mindenféle multság várt rájuk. Voltak ott mézeskalácsos bódék és különféle mutatványok, melyek csupán erre az alkalomra kerültek elő a városból. Volt zene is, és egy jókora tisztáson vígan táncolt a fiatalság, míg az öregek és gyermekek gyönyörködve állták körül őket és minden mozdulatukat szemmel kísérték. Örömmel teltek meg a szívek, és senki se gondolt szegény Turi Péterre és az ő kesergő családjára!

Senki? De valaki tán mégis.

A táncolóktól nem messze egy csoportban játszott négy rózsás arcú gyermek. Olyan egyformák voltak, mint négy, egy töről való rózsaszál, és testben és lélekben olyan virulók is. Ezek a délután folyamán kimerítettek már minden multságot, mit az a nevezetes nap nyújtott. Megnézték a mutatványokat s a táncolók jókedvű, mozgalmass csoportját. Aztán játszottak szembekötősdit, bujócskát, fogócskát és az ég tudná mit még, míg végre a nagy multságba belefáradva, leültek egy terebélyes tölgy árnyékába, és ozsonnához láttak, melyet édesanyjuk adott volt velük a kosárcájukban.

„Nini, ott vannak a Darvas gyerekek”, - szólt Kádár Marciné az urához, mikor a kis csoportot meglátta. - „Várj itt reám Marci, hadd vigyek a négy szentemnek egy kis mézeskalácsot. Örül a szívem, ha látom őket.”

Ezzel odament egy mézeskalácsoshoz, jócskán bevásárolt a gyermekek számára, aztán odasietett hozzájuk, s mosolyogva így szólt: „Adjon Isten jónapot kedves babáim! Ugy-e, megéheztetek a nagy fáradtság után? Talán még el is férne gyomrocskátokban a vajaskenyér és szilva tetejében ez a kis mézeskalács is. Hanem nem adom ám ingyen; kikitől egy csókot követelek érte.”

„Kádár néninek akár kettőt is”, - kiáltottak a gyermekek, s a helyükről fölugorva, odaszaladtak elé. - „De most aztán üljön le egy cseppet ide mellénk, majd meglássa, milyen puha ülés esik ezen a gyepen.”

„Igaz lelkecskéim, de nekem már nagyon nehéz ám a földről fölkelni, hát majd csak állva hallgatom meg, hogy van az édesanyátok, és mit csináltatok egész nap”, - szólt a jó asszony.

A gyermekek készségesen feleltek kérdéseire, és akármeddig elcsevegtek volna vele. De ő, félve, hogy az ura megsokalja a várakozást, elbúcsúzott tőlük, és elment.

„Milyen jó is ez a Kádár néni”, - szólt Rózsika, mikor újra letelepedtek a nagy tölgyfa alá, hogy megzavart uzsonnájukat bevégezzék. - „Legalább elvihetem ezt a pompás mézeskalácsot szegény Turi Boriskának, aki ebből a gyönyörű naphoz semmit sem élvezett. Úgy is föltettem magamban, hogy tele szedem a kosárcámat málnával s elviszem szegény Péter bácsinak, mert hallom, hogy nagyon szereti, és szabad is neki enni.”

„Elvisszük az én részemet is”, - szólt Gyula s odarakta a Rózsikáé mellé a maga mézeskalácsát - „és majd segíték neked málnát is szedni.”

„Az én mézeskalácsom a vak Andrásé lesz”, - szólt Juliska. - „Szegény, megkért, hogy jöjjelek el megint egyszer fölolvadni neki arról a szép hazáról, ahol majd az ő szeméről is lehull a hályog. Azt mondja, hogy ha arról hall, mindjárt könnyebben türi nagy szerencsétlenségét.”

„Akkor hát az én mézeskalácsomon osztozzunk meg mindnyájan”, - szólt Matyi, - „hogymegmondhassuk Kádár néninek, hogy jó volt.”

„Okosan beszélsz, Matyi”, - szólt Gyula az idősebb komolyságával. - „De már most te kísérel el Juliskát a vak Andrásához, mert a mama nem szereti, ha egyedül jár, és vigyázatok magatokra az úton. Mi ketten pedig dologhoz látunk, hogy mire beesteledik, mi is otthon legyünk.”

Erre a négy gyermek hátat fordított a szép lombos erdőnek, és a benne még egyre szaporodó mulatók víg sokaságának, és könnyü szívvel, jó kedvvel, szaporán sietett a szeretet áldott munkájának a teljesítésére.

A nap már nyugvóban volt, mire Gyula és Rózsika a Túriék házához értek. Rózsika óvatosan vitte a kosárkáját, melyből a friss zöld levelek közül oly izletesen kandikált ki a gyönyörű piros gyümölcs. Gyula pedig a mézeskalácson kívül, szép tarka bokrétát vitt Boriskának, melyet a rét legszebb virágaiból kötött.

Már messziről feltűnt a két gyermeknek, mily búsan ül Boriska a ház előtt, a padon. Fejét a kezére támasztva, mély gondolatokba merült, s alig vette észre érkezésüket. Szinte megijedtek, mikor köszöntésükre végre fölemelte halvány arcát és kisírt szemeit, melyek olyan búsan néztek rájuk, hosszú, fekete pilláik alól.

„Mi baj, Boriska?” - kérdezte Rózsika aggódó hangon. - „Csak nincs megint rosszabbul édesapád!”

„Még nincs, de majd lesz”, - szólt a szegény gyermek, mialatt a könnyek újra kicsordultak szép barna szemeiből, s aztán zokogva beszélte el a két gyermeknek, mi történt. Panaszát azzal végezte, hogy hallotta, mikor az édesanyja beszélte a szomszédasszonynak, hogy már most ők is úgy fognak járni, mint a Tót Miskáék.

„Pedig a Tót Miska meghalt, hát ha mi is úgy járunk, akkor - óh Istenem, Istenem!” - tört ki a fájdalom a szegény gyermek aggódó lelkéből.

Rózsika, ki nagyon érzékeny szívé leány volt, nem tudta vigasztalni, csak odaült mellé, átkarolta és együtt zokogott vele.

Gyula is leült mellé, de leküzdve a maga érzelmeit, gyöngéd, de egyúttal bátorító hangon így szólt: „Ne sírj olyan keservesen Boriska. Nagy a baj, az igaz, de kedves anyám azt szokta mondani, valahányszor nagy baj van nálunk, hogy az Isten elég jó is, elég bölcs is, és elég hatalmas is ahhoz, hogy, ha bízunk benne és buzgón imádkozunk hozzá, segítsen rajtunk. Látod, volt idő, mikor bennünket is fenyegetett az inség, és hogy’ megsegített a jó Isten!”

„De a Simon zsidó!” - szakította félbe zokogva Boriska. „Isten a Simon zsidó szívét is meg tudja lágyítani, Boriska”, - folytatta Gyula. - „Aztán messze van még a Mindszentek napja, amikor fizetnetek kellene. Ki tudja, mi történik, addig; hisz sokszor megesik, hogy onnan jön a segítség, ahonnan nem is reméltük.”

A kis leány fájdalma még jó darabig nem tudott lecsillapodni; de Gyula vigasztaló szavaira végre megtörülte a szemeit, és így szólt: „Beh jó, hogy eljöttetek. Bár csak többször is meglátogatnátok.”

„El fogunk jönni többször is”, - szólt most Rózsika. - „De nézd csak, majd elfelejtettük volna átadni, amit neked az ünnepről hoztunk, pedig most csak ezért jöttünk erre. Ezt a málnát édesapádnak szedtük.”

„Óh köszönöm”, - szakította félbe Boriska. - „Tudom, örülni fog szegény, úgy se tudott ma még semmit sem enni.”

„Ezt a mézeskalácsot pedig a Kádár néni ajándékából tettük félre neked, és nézd, Gyula milyen szép bokrétát kötött még mellé. Olyan szép most a rét, alig lehet lépni a sok fölséges virágtól.”

„Köszönöm”, - ismételte Boriska, ki már rég nem látott sem erdőt, sem rétet, és most gyönyörködve nézte a friss virágokat. - „Hejh, de boldog volnék, ha magam is szedhetnék szegény apának málnát; de mióta ő beteg, sohase jutunk el sehova.”

„Legközelebb majd eljövünk érted, és te magad fogsz neki szedni egy kosárával. Jó lesz?” - szólt Gyula.

„Jó lesz”, - szólt immár mosolyogva a kis leány. „De most már mennünk kell, mert a mama aggódni fog”, - mondotta Rózsika, - „hát Isten megáldjon, Boriska.”

„Isten áldjon, - felelt szinte elérékenyülve Boriska, és miután Gyulától is elbúcsúzott, beszaladt a házba, a másik két gyermek pedig sietett haza.

„Nézd, kedves apuskám, a Darvas gyerekek hoztak neked egy kosárka málnát”, - szólt Boriska, mikor a gyümölcssel odasietett az apjához. - „Olyan szép friss, éppen most szedték az erdő szélén.”

„Áldja meg az Isten azokat a kedves gyermekeket, hogy gondoltak reám”, - szólt a szegény beteg. „Add csak ide mindjárt, kis leányom, talán jobban érzem majd magamat utána. Majd csak így kicsipegetem a zöld levelek közül, úgy esik legjobban”, - folytatta, látva, hogy Boriska tányérért akar szaladni.

„És nézd, milyen szépek ezek a virágok”, - szólt a kis leány, s oda nyújtotta a bokrétát az apjának.

„Tedd ide azt is mellém”, - szólt az apa. - „Ezekben sokkal inkább tudok gyönyörködni, mint a kerti virágokban, mert az Úr Isten legszebb templomára, a természetre emlékeztetnek.”

Boriska engedelmeskedett, aztán látva, milyen jóízűen majszolja édesapja a málnát, odaült mellé és egész napi étvágytalanság után jóízűen elkezdett falatozni a mézeskalácsból.

Csak Márta asszony nem tudott nyúlni semmihez, bármily szeretettel kínálták is vele. Ő szeretetei kedvéért elfojtotta a könnyeit, de úgy tetszett neki, mintha egy kőszikla súlya nehezednék a szívére, s összezúzással fenyegetné egész lényét. Boriska elmondta neki Gyula vígasztaló szavait, de egyelőre bizony ezek sem tudtak békét önteni feldúlt lelkébe. Csak mikor már órákon keresztül hánykolódott ébren az ágyában, s keservesen küzdött kínos gondolataival, csak akkor villant fel egyszerre a szívében egy halvány reménysugár, hogy hátha igaza lesz annak a kedves gyermeknek, és Isten oly oldalról küld segítséget, ahonnan nem is reménylik. Buzgón imádkozott most az Istenhez, hogy ne engedje csökkenni beléje vetett bizodalját, és segítse meg őt a megpróbáltatás e kínos napjaiban. És erre valamelyest lecsillapodva, lassan-lassan mély álomba merült.

Gyula és Rózsika, mikor Boriskától elváltak, szinte szaladtak hazafelé, nehogy anyjuknak aggodalmakat okozzanak; de ő még így is nyugtalanul várta már őket a kapu előtt két kisebb gyermekével, és mikor messziről meglátta őket, e szavakkal sietett eléjük:

„Ugyancsak elmaradtatok kedveseim, már féltem, hogy valami bajotok van.”

„Nekünk nincs, anyácskám, de szegény Túriéknál van megint nagy baj”, - szólt Gyula. - „Azért időztünk kissé tovább Boriskával.”

„Hogy-hogy?” - kérdezte résztvevő hangon Darvasné, s mikor a gyermekek elmondták, amit Boriskától hallottak, hozzátette: „Ez bizony nagy baj; igazán, szívemből sajnálom őket.”

„De kedves anyácskám, nem kellene valamiképpen segítenünk rajtuk?” - szólt Gyula. - „Nekem van vagy harmadfél forint megtakarított pénzem, ezt szívesen hozzáadnám egy új disznó árához.”

„Nekem is van egy forint hetven krajcárom”, - szólt Rózsika, - „és én is igen szívesen odaadnám.”

„Én meg eladnám a páva-galambjaimat a báróéknak”, - mondotta Juliska. - „Emlékszel, ugy-e, kedves mamám, milyen haragos volt minap a kis báró, mikor a nevelő úr meg akarta neki venni a galambokat, és én nem adtam oda. Ha azóta nem találtak máshol, holnap megvehetik az enyémeiket, és akkor én is adhatok valamit a disznó árához.”

Darvasné mosolygott.

„Kedves gyermekeim”, - szólott, - „én nagyon örülök a ti áldozatkészségteknek; de tudjátok-e, hogy egy olyan disznónak, amelyért az őszi vásáron hatvan forintot lehet remélni, már most legalább is harminc forint az ára. Mi pedig szegény emberek vagyunk, és bármennyire jól esnék is szegény Túriékon segítenünk, én bíz’ nem tudom, hogyan teremthetnék ki erre ekkora összeget.”

A gyermekek nagyon elszomorodtak, s az anyjuk ezt látva, pár percnyi gondolkodás után így folytatta:

„Egyébiránt, ha nagy áldozatokra is képesek vagytok, akkor nem mondom, hogy éppenséggel lehetetlen volna.”

„Hogyan anyácskám? Szólj!” - sürgették a gyermekek.

„Hát először is Matyi lendíthetne az ügyünkön, ha akarna”, - szólt Darvasné.

„Én kedves anyám?” - kiáltott meglepetve Matyi, kinek az imént már könnyek jöttek a szemeibe, mert eszébe jutott, hogy ő az utóbbi időben bizony kissé könnyelműen bánt el a zsebpénzével, s így most nem volt mit följánlania a Túriék javára. „Megteszek én örömet akármit, csak szólj anyám, hogy mit tehetek.”

„Nos hát kedves fiam”, - mondotta Darvasné, - „Gyulának ezen a télen okvetlen kell új télkabátot kapnia, mert a régít végképp kinőtte. Hanem ha te beérnéd az ő régi kopott kabátjával, - de jó kopott ám, azt mondhatom, - én, amennyire lehet, összeigazítanám, hogy kitelelhess benne, és akkor azt a tíz forintot, melyet neked erre a célra összeraktam, hozzátennék a disznó árához.”

„Pompás, kitünő!” - kiáltott Matyi, fölugorva és tapsolt örömében. - „Úgy is tudom, hogy ha te a kezembe veszed azt a kabátot, olyan lesz az, akár az új, és én teljesen megelégszem vele.”

„Most az egyszer ugyan nem hiszem, hogy olyanná csinálhatnám, mint az új”, - szólt Darvasné, - „de melegnek jó meleg, hát ha megelégszel vele, akkor áll az alku.”

„Megelégszem”, - kedves jó anyám”, - mondotta a gyermek. - „És így már most a szükséges összegnek tán a fele együtt volna. De hát a többi?”

„A többi... a többi... Lássuk csak, gyerekek. Holnap én kénytelen leszek Jucit hazaereszteni egy hónapra; mert beteges az anyja és haza kívánja a leányát, hogy ő jól kipihenhesse magát és helyreállíthassa az egészségét, mielőtt a zord idő beáll. Iskolátok még csak öt hét múlva kezdődik; ha tehát hajlandók vagytok engem ezalatt az idő alatt a dologgal kisegíteni, akkor nem fogadok a Juci helyébe más segítséget, és én azt a pénzt, amit ezen a réven a hónap végéig megtakarítottunk, mint becsületes keresményteket, nektek adom.”

„Megvan, megvan! Nagyszerű!” - ujjongtak a gyermekek, úgy, hogy az anyjuk percekig alig tudott szóhoz jutni.

„Még nincs meg, gyermekeim, csak meglesz, ha kitartók lesztek, és a jó Isten is áldását adja jó szándékunkra”, - mondotta végre. - „Előre semmit se vehetünk biztosra, mert mi is csak gyarló emberek vagyunk, akik mindenféle véletlennek ki vagyunk téve. Éppen ezért előre nem kell szólni Túriéknak semmit. Ha tervünk megvalósul, az áldás mint meglepetés is jól fog nekik esni.”

Erre élénk beszélgetés támadt a gyermekek közt. Mindegyik mindenre akart vállalkozni, úgy, hogy végre is rászorultak az anyjuk tanácsára abban, hogy miképpen osszák föl egymás közt a munkát. Mire tisztába hozták, hogy kinek mi lesz a teendője, az óra már jóval túl volt rendes lefekvés idejükön, s édesanyjuk kénytelen volt őket figyelmeztetni, hogy ha jókor akarnak kelni, jó lesz már ágyba menni.

Le is feküdtek hát hamarosan, de még soká nem tudtak elaludni, úgy kergették egymást a gondolataik - szép, nemes, önzetlen, boldog gondolatok, melyek után olyan édes volt az álom, mely végre is elnyomta őket.

Darvasné még soká dolgozott varróasztalkájánál, s aztán, hogy felejtse a fáradalmait, sorban megnézte alvó gyermekeit, mielőtt maga is lefeküdt volna, és mindegyiknek megcsókolta a homlokát.

III.

Másnap alig hogy pitymallott, a Darvas ház apró népe már mind talpon volt, és serényen hozzálátott a napi munkájához.

Pompás idő volt, s a fölkelő nap tündöklő sugarai pajkosan játszottak a gyermekek szösze fürtei közt, mintha csak ők is mosolyognának reájuk, mint az édesanyjuk mosolygott, aki gyönyörűséggel nézte, mint válik rózsás arcuk a jókedvvel végzett munkától még rózsásabbá.

„No, ha így megy egész hónapon át”, - mondotta nekik, mikor reggelihez ültek, - „akkor én úgy elszokom a dologtól, hogy mire Juci visszajön és a tanítás megkezdődik, egészen újra fog kelleni beletanulnom.”

„Így fog menni, kedves anyácskám”, - szólt Rózsika, - „és milyen öröm lesz az nekünk, ha ezalatt az idő alatt kissé pihenni látunk téged. Miért is nem jutott eszünkbe, hogy az egész szünet alatt megosztottuk volna veled a munkát!”

És így is ment az egész hónapon át. A leánykák az anyjuk utasítása szerint elvégezték a belső munkát, a fiúk pedig öntözték a kertet, ellátták a marhát, és behajtották a csacsit az eladó holmival a hetivásárra, ahol aztán a vevőkkel a jó Kádár néni bánt el helyettük, ki a maga érdekében úgymint mindig ott volt.

Estefelé aztán kiültek a ház elé, hol Rózsika és Juliska szegény Molnár Bandi árvái számára versenyt kötöttek az anyjukkal, hogy ne kelljen mezitláb járniok az iskolába, ha majd beköszönt a zord őszi idő; a fiúk pedig olyan széles jókedvvel mulattak körülöttük, hogy minduntalan átragadt a kacagásuk az anyjukra meg a leányokra is.

Így teltek a szép nyári napok boldogan, munkássággal, édes, tiszta örömmel telve.

Ámde teltek szegény Túri Péteréknél is; hejh, pedig de szerették volna röptükben visszatartani őket! Hiszen minden nap, minden óra közelebb vitte őket ahhoz a végzetes Mindszentek-napjához, amikor aztán borzadva gondoltak reá, hogy mi lesz majd velük.

Márta asszony százszor is elmondta magában Darvas Gyula szavait: „Sokszor megesik ám, hogy onnan jön a segítség, ahonnan nem is reméltük.” De segítség bizony nem mutatkozott sehonnan sem, és amint a szép nyári napok tova szálltak, Márta asszony napról-napra halványabbá lett, napról-napra többet imádkozott, szegény Péter pedig napról-napra kevesebbet evett, míg végre így szólt a feleségéhez:

„Ne csinálj te nekem semmi különös ételt többé, anyjuk. Úgy sem esik jól, bármit teszel is elém. Rakd inkább egymásra a garasokat - ki tudja, milyen nagy szükségünk lesz még reájuk.” Végre elérkezett a szeptember, amikor Juci visszatért Toroszlóra, és újra munkába állott Darvaséknál; és szorgalmas kis helyettesei most örömujjongva dugták zsebre a szép ezüstforintokat, melyeket az anyjuk leolvasott eléjük az asztalra.

Elmúlt még egy-két nap, és egyszerre csak egy szép holdvilágos estén, amikor Túriék - mit sem sejtve - már nyugalomra tértek, betörés történt náluk az udvarba!

És a legkülönösebb a dologban az volt, hogy az öreg szomszéd, aki teljes világlátásban becsületes ember és jó szomszéd volt, most maga emelte ki a kerítésből azt a három lécet, amelynek a helyén át a betörők bejutottak.

Először belépett egyikük, aki lábujjhegyen egyenesen odament a disznó-ólhoz, és vigyázva, zajtalanul kinyitotta az ajtaját. Utána óvatosan lépdelt egy másik egy szakajtó kukoricával kezében, s ez halk „Ne, coca ne!” szavakkal biztatott egy szép, nagy disznót, mely kedélyesen csámcsogva, s időnkint elégtlenül rőfögve dőcögött utána.

Ezeken kívül még ketten voltak a betörők. De ezeknek már semmi teendőjük nem akadt, csak ugráltak s a nagy örömtől alig fértek a bőrükbe, és taps-mozdulatokat csináltak a kezeikkel, de anélkül, hogy hangot adni mertek volna.

Még így is reájuk szólt az, aki a kukoricát vitte: „Csitt, gyerekek! Elárultok bennünket”, - mire aztán szépen lecsendesedtek.

Végre szerencsésen benn volt a disznó az ólban, mire a betörők elébe tették a szakajtó kukoricát, reácsukták az ajtót, aztán ugyanazon a nyíláson kilopózva, amelyen át bejöttek, egy ötödikkal együtt, aki odakünn várt reájuk, szerencsésen elmenekültek.

Az öreg szomszéd visszarakta a kiemelt három lécet, és egyszerre csend lett az egész környéken.

Szegény Túri Péternek ezalatt veszettül kalapált odabenn a szíve. Úgy tetszett neki, mintha mozgást hallott volna az udvaron; de azt hitte, hogy a felesége alszik, és sajnálta őt pusztán gyanúra fölzavarni.

Felült tehát az ágyában, és a könyökére támaszkodva hallgatódzott, vajjon meg fog-e ismétlődni az imént hallott nesz? Eszébe jutott, hátha utolsó néhány hasáb fájukat hordja el valaki az udvarból, és ez a gondolat volt az oka, hogy olyan erősen dobogott a szíve.

Ugyanígy járt Márta asszony is, akinek szintén úgy rémlett, mintha neszt hallott volna odakünn, de félve, hogy felizgatja az urát, magába fojtotta az aggodalmát, és csendben maradt.

Végre Boriska, aki szintén ébren volt még, és gyermek módjára, nehezebben tudott erőt venni a félelmén, odasúgta az édesanyjának: „Mamuskám, nem hallottál valami zajt az udvaron?”

„Csitt, kis lányom”, - szólt rá szintén súgva Márta asszony, - „megijeszted apát. Talán csak a macskák voltak, mert most megint csend van.”

„Jó lenne talán mégis megnézni, rendben van-e minden odakünn, anyjuk”, - szólt most Túri. - „Hátha utolsó fácskákat is elhordják; honnan fogod még azt is pótolni.”

Márta asszony ekkorra már gyertyát gyújtott, kiugrott az ágyából, és így szólt: „Megyek tüstént. Magam se tudnék nyugodni, míg nem látom, hogy nincs baj.”

Erre szaporán felöltözött, és kezében a gyertyával a hátulsó ajtón kiment az udvarra.

A telihold szelid fénye csaknem nappali világossággal árasztotta el a kis udvart, és Márta asszony csakhamar meggyőződött, hogy ott rendben van minden.

A féltett fa érintetlenül ott hevert egy szegletben. A mosóedény, és a kertész-eszközök a fészker alatt a helyükön voltak. A disznó-ólhoz Márta asszony nem is akart odamenni, mert hiszen ott már rég nem volt mit féltene. De amint elment mellette, úgy rémlett neki, mintha valami fehér jóságra esett volna gyertyájának a világossága.

Jónak látta hát mégis kinyitni az ajtót, bepillantott, és meglepetve emelte fel a szakajtót, mely most már üresen hevert a földön.

„Röf!” - hangzott ekkor az ól tulsó sarkából, ahol az ujonnan érkezett lakó éjszakára elhelyezkedett.

Márta asszony ijedten rezzent össze. Idegei az elfojtott félelemtől már amúgy is izgatottak voltak, még mielőtt kiment volna az udvarra; és most, mikor a hold kísérteties fényénél ilyen váratlan, és az első percben szinte megmagyarázhatatlan hanggal és látvánnyal találkozott, hideg borzadás futotta végig egész testét, hirtelen becsapta az ól ajtaját, s halálra vált arccal, lélekszakadva sietett be a házba.

„Úristen! - Mi van velem?” - szólt szakadozottan. - „Álmodom-e, vagy valóság az, amit láttam? - Valóságos eleven disznó van az ólban, mintha csak föltámadt volna a régi, de még sokkal szebb és nagyobb annál, és -”

„Hát ezt a szakajtót honnan hoztad mamuskám?” - vágott közbe Boriska. - „Hiszen ez a Darvas nénié; én emlékszem, mikor hozta a tavaszi vásárról.”

Márta asszony szégyenkezve tette homlokára a mutatóujját, mint aki előtt most világlik ki valami.

„No erre ugyan hamarabb is gondolhattam volna,” - mondotta. - „Nem hiába mindig biztatott az a kedves gyerek, de talán már akkor is azon törte azt az áldott fejecskéjét, hogy hogyan rántsön ki bennünket a bajból. Itt van hát a segítség olyan oldalról, ahonnan nem is reménylettük.”

„Hát Darvasék hozták az új disznót, mamuskám? - kérdezte Boriska.

„Biztos, hogy ők”, - felelt az anyja. - „Holnap reggel tüstént elmegyek és megköszönöm nekik.”

„Vidd nekik az én áldásomat is”, - szólt meghatottan a beteg ember, - „és mondd meg nekik, hogy - Isten engem úgy segéljen, - nem maradok adósuk. Csak Isten az egészségemet helyreállítsa, életem egyik főcélja az lesz, hogy méltóképpen megháláljam ezt a jó cselekedetüket. De reménylem, hogy ők nem fognak e miatt a télen szükségét szenvedni, mert igazán mondom, nem tudom, hogyan teremtették ki ennek a disznónak az árát.”

„Majd megtudok én holnap mindent”, - felelt Márta asszony; és csakugyan, másnap reggel alig hogy legszükségesebb teendőit elvégezte, sietett a jóltevőihez, hogy egész lelkéből megköszönje nekik ezt a nagy meglepetést.

Darvasék éppen reggelinél ültek, mikor Márta asszony - kezében a szakajtóval, beállított hozzájuk.

A gyermekek az anyjukkal együtt melegen üdvözölték, és Gyula szaporán széket tett neki az asztal mellé.

„Hogyan háláljam meg? - kezdte el Márta asszony, miután helyet foglalt köztük; de elállt a szava a meghatottságtól, megtelt a szeme könnyel, és sokáig csendesen sírt.

„Már meg is hálálta Túríné asszony”, - szólt Darvasné mosolyogva, - „mert az öröm könnyeinél kedvesebb jutalmat nem hozhatott volna a gyermekeimnek.” Aztán a gyermekekhez fordulva így folytatta: „Menjetez csak, kedveseim a kertbe, és szedjetez Péter bácsinak néhány szép őszibarackot, és egy kis jó, érett szőlőt. Ott van egy kosárka a padon.”

A gyermekek kiszaladtak a kertbe. Mindenikük azt hitte, hogy ő tudja legjobban, hol van a legszebb és legérettebb gyümölcs; és így felkutatták az egész kertet, mielőtt megegyeztek volna, hogy melyikből szakítsanak Péter bácsi számára.

Ezalatt Márta asszony nyugodtan beszélgetett odabenn az édesanyjokkal. Hogy mit beszéltek, azt fölösleges elmondanunk; amúgy is eltalálhatja mindenki. De Darvasné nagyon örült, hogy a gyermekek nem hallották Márta asszony szavait, mert könnyen megeshetett volna, hogy attól a perctől fogva beteges büszkeség rakott volna fészket a lelkükben, amely megmételyezte volna önzetlen tiszta örömeiket.

Mire visszajöttek a gyümölccsel a kertből, Márta asszony már éppen menni készült. Melegen megköszönte még a kosár gyümölcsöt, szíves bucsút vett az egész családtól és haza sietett.

Mikor belépett kis otthonába, az első pillanatban szinte csodálkozva állt meg, oly különös benyomást tett reá minden.

Pedig nem változott ott tegnap óta semmi és mégis olyan egészen másnak tünt fel előtte az egész. Még a napsugár is szebben ragyogott be az ablakon, és az őszi rózsza is ott künn a ház előtt magasabbra emelte a fejcskáját, mint annakelőtte. Az ura, aki pár hét óta megint az ágyat őrizte, azzal fogadta, hogy szeretné, ha kissé felültetné őt a karosszékébe, és odatolná a nyitott ajtóhoz, ahol olyan barátságosan süt be a nap. Boriska vidáman dalolva ugrált a szobákon keresztül; és úgy érezték magukat valamennyien, mint a vándor, mikor elvonul a feje felől a fenyegető vihar-felhő, és tiszta kék ég foglalja el a helyét.

Hova lett most a szenvedés bús hajlékából az a sok, kínból fakadt fohász, és az a sorvasztó búbanat? Tán kirepült ott a nyitott ablakon, ahol oly derülten mosolyog be a nap?

Nem. De a szeretet varázsvesszejével elűzték a Darvas Mátyásné tündéréi!

IV.

Zordan, fagyosan köszöntött be Toroslón a Mindszentek-napja és csak az erős, csipős szél volt az oka, hogy nem lett sűrű hózivatar a szállingózó hóból.

De azért Márta asszony már korán reggel magára vette meleg nagykendőjét, és zsebre gyúrve azt a hatvan forintot, mellyel Simon zsidónak tartozott, boldogan sietett végig az országúton Simonnak vagy egy órányira fekvő birtoka felé.

Tágas, de éktelen földszintes épület volt a Simon zsidó háza, melyet vagy három holdnyi befásított területtel együtt, magas kőfal vett körül. Erre a területre egyszerű, de erős rácsos kapun lehetett bejutni, melyen át a kapus megláthatta kit bocsát be, mielőtt kinyitja a nehéz, tömör zárat.

A főbejáraton kívül volt még a ház egyik végén egy kisebb ajtó, melyen két fekete tábla függött. Az egyikre nagy sárga betűkkel ez a szó volt fölírva: „Iroda.” A másik kisebb volt, s egy fonállal hozzáerősített krétadarabbal együtt az előbbi alatt függött, és arra szolgált, hogy ha valaki kereste a gazdát, de nem találta otthon, fölirhassa, mi járatban volt.

Márta asszony jól ismerte ezt az ajtót. Hejh, de fájó szívvel kopogtatott utólszor rajta! És most - milyen édes örömmel sietett felé! Alig várta, hogy oda érjen.

Kopogására kellemetlen, rekedtes hang felelte, hogy: „Szabad!”

Ez a hang egy alacsony, kissé görnyedt embertől származott, akinek sötét sárga arcából alig valami látszott ki a gondozatlan szakáll, bajusz és haj közül, mely rendetlenül fityegett körülötte. Régi, fakó bársony házisapka volt a fején és szorosán összegombolt kabátja mutatta, hogy kellemetlenül érzi magát a zord hideg időben. De azért a szobában levő kis vaskályha is csak didergett a szegletben.

Az íróasztal, mely előtt ez a visszataszító alak ült, rozoga és poros volt; és úgy ez, mint a rongyos, gödrös bőrdíván és néhány székek, mely a szoba butorzatát kiegészítette, különös ellentétben állt azzal a nagy, vas pénzesszekrényvel, amely egy szomszédos fülke félig nyitott ajtaján át oda látszott.

De Simon zsidó ezen a helyen nem törődött se csínnal, se kényelemmel. Amikor ide belépett, a kapzsiságát kivéve, legott eltűnt az arcáról minden más kifejezés, és egész lénye belemerült becsstelen, lelketlen üzleti ügyeibe.

Csak láttatok volna még előttevaló nap is, mikor adósainak a névsorát összeállította, és számítgatta, hogy melyiktől mennyi vagyont sikerülhet még elharácsolnia.

Milyen mohón csinálta meg ismételten a számadását, és milyen elégtű vigyorgással szegezte szűrő tekintetét az eredményre, mely mindannyiszor egyformán kedvezőnek mutatkozott.

Szinte ott felejtette magát az irodájában, míg végre egészen reá sötétedett. Ekkor felkelt, s valami olyasfélét mormogott magában, bárcsak már holnap lenne, hogy meggyőződhetnék, szerencsétlen adósai közül hányan lesznek ezen a Mindszentek-napján fizetésképtelenek: aztán bezárta az iroda ajtaját, és elindult a lakása felé.

De Simon zsidó, hátha az Isten már megsokalta a te sáfárkodásodat, és kiszemelt áldozataid helyett ez egyszer majd téged vet bele a szenvedés tisztító tüzébe! Lássuk csak, mint virrad majd bűnös fejedre ez a várva-várt Mindszent-napja.

Alig tett az öreg uzsorás néhány lépést a folyosón, mikor találkozott a feleségével, aki sírvarimánkodva jött eléje.

„Jer csak, jer, gyorsan”, - szólt az asszony. - „Én már nem tudom, mit csináljak azzal a szegény gyermekkel. Mióta az idő ilyen ilyen zordra fordult, óráról-órára rosszabbul van; és azt a szenvedést nézni! Igazán borzasztó!”

Majd megfagyott a vér Simon zsidó ereiben. Kőszívének egyetlen érzékeny pontja volt az, amely egyetlen gyermekéért lángett, akit valóságos rajongással szeretett, akár csak bármely más apa.

Szegény kis Sára félév óta sinlődött már valami gyötrelmes nyavalyában és minden gyógyítás és ápolás ellenére is folyton rosszabbodott az állapota, ahelyett, hogy jobbra fordult volna.

De veszélyről eddig még nem volt szó. Az orvos mostanig csak súlyosnak és hosszadalmasnak mondta a bajt; de néhány nap óta kezdte a fejét csóválni és mintha reményét veszítette volna a kis beteg mellett. Ezenfelül éppen most nem is volt otthon, mert elhívták messzire egy haldoklóhoz, ahonnan csak másnap reggelre térhetett vissza. És a gyermek éppen most lett

rosszabbul, mikor egy hosszú kínos éjszaka állt kétségbeesett apja előtt - segítség nélkül. Simon zsidó gyors léptekkel sietett gyermeke betegszobája felé. Mikor belépett, ott ült a kis beteg mellett az ápolónője, ki őt mesékkel, dalokkal, s játékszerekkel minden képzelhető módon megpróbálta szórakoztatni - de hasztalan. A gyermek minden mulatságot elutasított magától, és szüntelen csak sírt és jajgatott.

Simon intett az ápolónőnek, hogy távozzék és helyét a gyermek mellett maga foglalta el.

„Ne sírj lelkem”, - szólt, gyengéden letörölve a kicsike könnyeit. - „Majd jobban leszesz nemsokára, aztán apa elmegy Pestre és hoz neked új bábut, meg szép ruhát és arany függőt; aztán meg olyan szép kis tarka madarakat! Majd meglátod, hogy fognak neked énekelni.”

„Orvosságot adj, kedves apám, orvosságot, hogy meg ne haljak ettől a fájdalomtól”, - szakította félbe a szegény gyermek.

„Nem halsz meg kedvesem”, - felelt az apa biztatólag. - „Holnap reggel jön a doktor bácsi és ad neked jó orvosságot, aztán jobban leszel ismét.”

De bár biztatta a gyermeket, ő maga reszketett legjobban arra a gondolatra, vajjon mit fog majd mondani reggel az orvos. Most is fölsóhajtott, hogy: „Bárcsak már holnap lenne”, - de hol voltak már a gondolatai azoktól a tárgyaktól, melyek egy rövid óra előtt még annyira elfoglalták!

A kis Sára este tíz óra felé lázas álomba merült, amelyből minduntalan felijedt. Ilyenkor mindig csak az apját kereste, és csak tőle fogadott el vizet és orvosságot. Ott virrasztott hát mellette Simon az egész kínos éjszakán át.

Korán reggel eljött az orvos, és miután újból megvizsgálta a gyermeket, kijelentette, hogy ő már kimerítette rajta a tudományát, és ha csak a természet nem segít; ő már nem segíthet rajta.

Simon zsidót ez a nyilatkozat kétségbeejtette. Az orvos távozása után feleségére és az ápolónőre bízva a kis Sárát, aki reggel felé különben valamivel nyugodtabb is lett, átment az irodájába, és iparkodott az üzleti dolgaiba ölni a gondolatait. De mind az, ami rendesen annyira érdekelte, most csak undorral töltötte el, és végre vagy egy órai eredménytelen erőfeszítés után ledobta a tollat, becsapta könyveit, és gyötrelmes gondolatokba merülve tétlenül ült az íróasztala előtt.

Így találta őt Márta asszony, mikor belépett hozzá, és barátságos derült hangon így szólította meg:

„Adjon Isten jó reggelt Simon úr. Ma, Isten kegyelméből eljöttem valahára fizetni. Tudom, szívesen látja a szegény embert, ha pénzt hoz, ugy-e bár?”

Simon zsidó közönyösen viszonzta a köszöntését. Máskor bíz ő nem vette valami szívesen, ha az olyan szegény ember, akinek még van veszteni valója, megfizette neki a tartozását. De most ezzel sem törődött és kitérőleg válaszolt Márta asszonynak: „Bizony nekem sok pénzem odaveszett ám már az adósaimnál, pedig ugy-e hogy tud fizetni, aki akar?”

„Tud aki tud, kérem alássan”, - szólt Márta asszony. - „Én bizony most a legjobb akarattal se tudtam volna a magam erejéből fizetni. De azok a kedves gyerekek - az ég áldja meg még azt a göröngyöt is, melyen járnak - azok tették lehetővé, hogy ma lefizessem a tartozásomat.”

„Micsoda gyerekek?” - vágott közbe Simon, mialatt öntudatlanul kiejtette ujjai közül a Márta asszony kötelezvényét, melyet éppen meg akart semmisíteni.

Márta asszony, nem is sejtve a Simon helyzetét, érdeklődésnek vette az izgatottságát, és sietett röviden elmondani neki az esetet, és ezzel végezte a szavait:

„Persze, ilyen gyermekei csak olyan anyának lehetnek, mint Darvasné, akinek szegény asszony létére is csupa jótétemény az egész élete. De meg is van érette a jutalma, boldog lehet még a halála percében is, mert azzal a tudattal szállhat a sírba, hogy ha vagyont nem gyűjthetett is a gyermekeinek, de ennél sokkal szebb örökséget hagy rájuk, - a szegények áldását és imáját.”

Simon zsidó hirtelen felállt a székéről, és reszkető kézzel széttépve Márta asszony kötelezvényét, olyasmit makogott, mintha sürgős teendői volnának, mire a látogatója jó napot kívánt neki, és kiment.

Simon zsidó mikor egyedül maradt, bezárta az iroda ajtaját és nyugtalanul kezdett föl s alá járni. Már előbb is csaknem elviselhetetlen volt a fájdalma, most pedig mint a tördöfések, érték amúgy is sebzett szívét a Márta asszony szavai. „Az ég áldja meg még azt a göröngyöt is, melyen járnak.” „Boldog lehet még a halála percében is, mert azzal a tudattal szállhat a sírba, hogy ha vagyont nem gyűjthetett is a gyermekeinek, de ennél sokkal szebb örökséget hagy nekik - a szegények áldását és imáját” - folyton csak ezek a szavak csengtek a fülébe.

És most önkéntelenül is az a kérdés támadt bűnös lelkében, vajjon hozott-e ő valaha csak egyetlen áldást is szeretett gyermeke fejére, és nem úgy áll-e a dolog, hogy talán éppen annak az ezernyi átoknak a súlya alatt nyög most az az ártatlan teremtés, melyet az apja szerencsétlen áldozatai szórtak reá és övéire, tizediziglen.

Mit értek most a szegény gyermeknek azok a bűnben összehalmozott kincsek, melyekkel az apja őt boldogítani akarta, és mit nem áldozott volna most ezekből a nyomorult apa, ha helyette csak egyetlen szegénynek az áldása és imája szállt volna az égbe az ő gyermekeért!

Hevesen vert a vén bűnös szíve és az önszemrehányások kínos szorongatásától, szinte égtek a halántékai.

Megrántotta az íróasztala mellett függő csengetyü-bojtot és kiüzent a kapusnak, hogy nem fogad senkit. Aztán egy kopott füstös plaidbe burkolózva kiment a szabadba enyhülést keresni - de hasztalan. Majd ismét abban a reményben, hogy javulást fog látni, benézett a kis Sárához; de itt is megcsalatozott. Enni egész nap nem tudott semmit, csak úgy estefelé hajtott föl egy pohárka pálinkát és lefeküdt. Azt remélte, hogy ennek és az előző éj fáradalmainak a hatása alatt, valahogyan mégis csak erőt vesz majd rajta az álom.

Éjfél lett - egy kínos, nyugtalan, viharos éjnek közepe - és Simon zsidó még mindig ébren hanykolódott az ágyában. Úgy rémlett neki, mintha a tomboló vihar éppen az ablaka alatt zörgetné azt az egyszerű koszorút, melyet Tót Miska özvegye aznap tett le az ura szegényes sírkeresztjére; és mintha az üvöltő szél jajszava csupa kétségbeesett, kesergő szülő, nő és gyermek siránkozása volna.

Más részről, lázas idegességében, gyermekének egyhangu nyöszörgése mindmegannyi átok keserű visszhangjaként dörömbölt a fülén; s végre, nem bírván tovább csendesen viselni a kínjait, kiugrott az ágyból, gyertyát gyújtott, szaporán felöltözött, és a hidegtől és izgatottságtól dideregve átment az irodájába.

Ott mindenekelőtt begyújtott a kis vaskályhába, mert nem akarta, hogy az inasa szemtanuja legyen a tépelődésének. Aztán leült az íróasztalához és forgatni kezdte annak a hosszú, keskeny fekete könyvnek a lapjait, melyben reggel, Márta asszony jövele előtt, jegyeztetett, és mely azóta érintetlenül hevert ott. Bűneinek a lajstroma volt ez, melyet rendesen csak azért nyitott ki, hogy a már meglevőket ismét eggyel vagy többel szaporítsa.

Most azonban azért forgatta a lapjait, hogy fölkorbácsolt lelkiismeretét legalább egynémely vétkének a jóvátételével lecsillapítsa.

Izgatottságában hangosan gondolkodott, és mormogott szavaiból körülbelül a következőket lehetett érteni:

„A Darvas gyerekek pénzét vissza kell küldeni Túrínának. Tegyenek vele, amit akarnak; nem kell nekem a gyermekek pénze.”

„A fiatal báró adósságát leszállítjuk husz százalékra, mielőtt a halálba menekül előle. Neki is van apja; hadd éljen hát családja örömére.”

„Tót Miskánét a téltre vissza kell helyezni a volt házába. Úgy is üresen áll, és éppen tegnap ülték ki őt a legutóbbi lakásából. Vajjon hol tölti árvaival ezt a viharos éjszakát?”

Még néhány adósának az ügyét intézte el ilyenformán, aztán papírt vett elő, és megírta az illetőknek szóló leveleket, melyekben egyeseket magához rendelt, másokkal pedig írásban közölte a szándékát.

Ezután kissé megnyugodva, visszament a hálószobájába, és újra lefeküdt. És most végre erőt vett rajta a fáradtság, úgy, hogy mélyen, csendesen aludt néhány órát.

Reggel, mikor felkelt, az volt az első teendője, hogy behívatta a kocsisát, és átadta neki az éjjel írt leveleket, hogy mielőbb megkapják azok, akiknek szánva voltak.

A Túríné levelébe mindjárt bele is zárta a hatvan forintot, s reá parancsolt Mártonra, hogy jól vigyázzon reá és pontosan adja át; Tót Miskánéra nézve pedig azt az utasítást adta neki, hogy bárhova vetődött legyen is, addig keresse, míg meg nem találja és a levelet nem kézbesíti.

Lapok kellenének, ha mindazoknak a csodálkozását le akarnók írni, akikhez Márton az nap délelőtt ellátogatott. Egyik a szomszédjához, másik a komájához futott a levelével, és végre egész Toroszló azon tanakodott, vajjon mi történhetett Simonéknál, hogy a kegyetlen öreg egyszerre így megváltozott?

Szegény Tótné se tudta a neki szóló levelet mire magyarázni, habár többször egymásután elolvasta; mert a levélben csak azt olvasta, hogy bemehet a házába, de a feltételekről egyetlen szó sem volt benne. Azt pedig, hogy Simon zsidó ingyen szállást akar neki adni - hogy is képzelhette volna?!

De ő nem sokat tanácskozott se szomszédokkal, se komával, hanem magára kapta kopottas nagykendőjét, és egyenesen Simon zsidóhoz sietett.

Szerény kopogtatására felhangzott az irodában a szokott rekedt hangú „Szabad!” mire a szegény asszony belépett és lehetőleg elfojtva az érzelmeit arra a sok keserves emlékre, mely őt ebben a jól ismert bünbarlangban megrohanta, halk, kissé reszkető hangon így szólt:

„Jó napot, nagyságos uram. Nagyon köszönöm, hogy meg tetszett emlékezni rólam, de kérem alásan - én nem tudok ám házbért fizetni.”

Többet nem tudott mondani, mert e szavakra egy pillanat alatt átérezte az utóbbi másfél év iszonyu szenvedéseit és nélkülözéseit és hirtelen átgondolta, hogy mi lehet - minek kell lenni sápadt, beteges gyermekeivel, ha a jó Isten nem küld valahonnan segítséget; és erre a gondolatra eltakarta az arcát a zsebkendőjével és keservesen zokogott.

„Nem is kell házbért fizetnie Tótné asszony. Amúgy is üresen áll a háza, menjen csak bele nyugodtan. Ha valaha fizethet érte, hát fizet, ha pedig nem - az se lesz baj.”

Tótnének a könnye árja is elállt a meglepetéstől, csodálkozva meresztette Simonra a szemeit, és így szólt:

„Nagyságos uram, komolyan mondja ezt? Vagy talán nem jól értettem, hogy -”

„Egészen komolyan, Tótné asszony. Csak menjen vissza most rögtön, és vigye haza a gyermekeit volt otthonukba.”

A szegény asszony hálásan emelte az ég felé kezeit és a szemeit. „Az én Istenem áldja meg a nagyságos urat ezért a váratlan kegyért. Most már merem reményleni, hogy az én szegény árváimnak is megvirrad még valaha a jobblét napja. Áldja meg az Isten, nagyságos uram!”

Simon zsidó összeharapta az ajkát, hogy el ne árulja meghatottságát. Ime, alig tette meg az első lépést a bűn pusztító útjáról az igazság és irgalmasság ösvényére, már is egy áldó szó hangzott el a feje fölött - és még hozzá kinek az ajkáról!

„De Tótné asszony, hiszen én az urát” - kezdte mondani zavarában, de a szegény asszony e szavakkal vágott közbe:

„Ne emlegessük a multat, nagyságos uram. Egy anyának nem szabad haragot tartani, ha gyermekei javáról van szó. És” - folytatta, mialatt ismét forró könny-cseppet törült le az arcáról - „talán még szegény Miskám is ott fenn az égben, megbocsájtja azt, ami vele történt, ha látja, hogy a nagyságos úr irgalmas szívvel van az ő szegény árváihoz.”

E percben kopogás hallatszott a mellékszoba ajtaján, és Simon inasa lépett be s így szólt:

„Kérem alásan, a kis kisasszony megint nagyon szenved, a nagyságos asszony kérdezteti, nem kellene-e az orvos úrért küldeni.”

„Uram, légy hozzám irgalmas! Hiszen azt mondta tegnap az orvos, hogy már nem tud rajta segíteni” - szólt a szerencsétlen apa. - „De azért csak ugorj szaporán, és mondd meg Mártonnak, hogy fogja be rögtön a szürkéket a batárba, és hajtson, ahogy csak bír, az orvos úrért. Még is jobban esik, ha maga körül látja az ember.”

„Mi baja a kis kisasszonynak?” - kérdezte szánakozó hangon Tótné.

Simon elmondta neki a gyermek baját, és kétségbeesetten ismételte, hogy az orvos tegnap már végképpen lemondott róla.

Tótné részvéttel és figyelemmel hallgatta végig a beszédét, aztán így szólt:

„Ez bizony nagy fájdalom Simon úrnak; de hátha ma tán más véleménye lesz az orvos úrnak. Ha pedig nem, akkor én bátorkodnám valamit mondani, ha meg tetszenék engedni.”

„Szóljon csak, szóljon!” - felelt Simon.

„Hát alásan kérem - tisztán emlékszem ám rá, mert már nagy leány voltam - nagyon jól emlékezem, hogy egyszer egy kis testvérem éppen ilyen bajban szenvedett; és mivel hogy szülőim szegények voltak, és nem győzték a sok doktort meg patikát fizetni, hát szegény anyám maga kezdte gyógyítani a gyermeket, olyan orvosságokkal, amilyeneket Isten ingyenes patikájában, a réten, meg az erdőben talált. És a gyermek azoktól az egyszerű füvektől és teáktól úgy kigyógyult, hogy ő lett közöttünk a legerősebb. Hát kérem alásan, ha már az orvos úr úgy se tud mit csinálni, én amondó volnék, hogy tennénk tán próbát a kis kisasszonynál ezekkel az egyszerű házi szerekkel. Én azóta mindig készletben tartom magamnál azokat a füveket, és ha reá tetszik magát gondolni, tessék csak megüzenni, tüstént eljövök és megpróbálom a szerencsét.”

„Megüzenem még ma” - szólt Simon, mohón kapaszkodva még ehhez a kétes reménysugárhoz is, mint a fuldokló a szalmaszálhoz.

Erre Tótné búcsút vett tőle és sietett didergő gyermekeinek megvinni az örömhírt, hogy ime megint otthonuknak nevezhetik azt a kedves kicsiny hajlékot, melyhez gyermekkoruk gondtalan időszakának minden emléke fűződik és nem kell többé az utcán dideregniök.

Örömhírt? - Keserves öröm - és szomoru bevonulás lesz ez a kedves, régi otthonba. Mert hiszen üres az asztal végén az a hely, ahonnan annyi szeretet sugárzott felénk, és mozdulatlan künn a temetőben az a drága kéz, mely éjjel-nappal dolgozott értünk. Lépten-nyomon ki is csordultak a szegény asszony szeméből a könnyek, ha eszébe jutott, hogy miért is kellett mind annak megtörténnie, a mi megtörtént, ha most végre is visszaköltözhetnek a házukba. De ekkor azt mondta háborgó szívének: „Csitt! Egy anyának nem szabad haragot tartani, ha gyermekei javáról van szó” - és összébb fogva vékony kendőjét, melyen már át meg átjárt a fagyos szél, még jobban sietett a kedveseihez, hogy mielőbb megvigasztalhassa, és biztonságba helyezhesse őket a mindjobban neki induló vihar haragja elől.

Estefelé már pattogó rőzsetűz mellett ült a szegény özvegy anya a gyermekeivel, és éppen jó forró rántott-levest osztott ki a kicsinyeknek, mikor egyszerre lódobogás hallatszott, és díszes batár állt meg a ház előtt.

Simon zsidó kocsija volt ez - Simoné, a kegyetlen uzsorásé, akinek áldatlan gazdagsága most mind nem volt elég ahhoz, hogy legdrágább kincsét megmentse, és aki most mint alázatos kérő fordult a szegény asszonyhoz, akit az ő keze tett özvegyé, hogy könyörüljön rajta, és siessen a gyermekéhez, mielőtt a halál örökre kiragadja őt a karjai közül.

Tótné, miután a lelkükre kötötte a gyermekeinek, hogy jól vigyázzanak magukra, gondosan őrzött gyógyfüveiből magához vett egy kosárára valót. Aztán beleült a batárba, mely gyorsan röpitette őt a Simon zsidó háza felé, ahol a mélyen sujtott apa már türelmetlenül várta.

Mikor a beteg gyermekhez belépett, Simon a kezeit tördelve rohant eléje. „Késő, már mindenre késő, Tótné asszony” - kiáltotta remegő fehér ajkaival. - „Délután öt óra óta egyik görcsből a másikba esik, és már a szívverése is gyengül. Oh én szerencsétlen!”

Tótné mély sajnálkozással fogadta ezt a hírt, annál is inkább, mert maga is olyan súlyosnak látta a gyermek állapotát, hogy most már alig-alig mert vele kísérleteket tenni.

Simon remegve próbálta leolvasni az arcáról a gondolatait, és minden perc, mit a szegény asszony a gyermek mellett tétlenül töltött, jobban és jobban megfosztotta őt az utolsó reménysugártól is.

„Ugy-e már nem tehet semmit?” - kérdezte végre, nem bírván bevárni, hogy Tótné szóljon.

„Tehtni lehetnék, ha a nagyságos úr kívánja” - felelt vontatva Tótné - „de felelősséget már nem igen vállalhatok.”

„Tegyen hát gyorsan amit tud. Ugyis mindegy már; az orvos az imént végképp lemondott róla” - szólt a boldogtalan apa.

Tótné remegve vette kezelés alá a gyermeket, ki az erős orvosság hatása alatt egy ízben el is ájult. De végre áldás koronázta a próbálkozását, és a gyógyfüvektől hirtelen jobbra fordult a kis beteg állapota.

Ki írhatná le jó szívének az örömét, mikor a kis beteg az ijesztő krízis után kinyitotta a szemeit, bágyadt tekintetét aggódó apjára emelte, és dédelgető szavaira édesen mosolygott!

Tótné még egy ideig ott ült mellette, időnként kevés cognacot adott be neki, és ugyanezzel az üdítő szerrel gyengéden dörzsölgette a tagjait. Aztán látva, hogy javulása tartós, megkérte Simont, hogy most már bocsássa őt haza a gyermekeihez, és kis betegét a szülőkre és az ápolónőre bízva, eltávozott.

Simon zsidó nem talált szavakat hálája méltó kifejezésére. Szíve amúgy is csordultig volt azokkal az ellentétes érzelmekkel, amelyek a kiállott kínok, és az ezeket követő váratlan öröm hatása alatt elárasztották; és mikor látta, hogy az a szegény asszony, aki ellen ő oly iszonyuan vétett, vele együtt hullat öröm-könnyeket megmentett boldogsága fölött, még a szegény és

őszinte bűnbánás érzete is hozzájárult a többihez, úgy hogy elállt a szava, és egy néma kéz-szorítás volt minden, amivel köszönetet mondhatott neki, mikor a batárba besegítette, hogy otthon várakozó árváihoz visszaküldje őt.

Még mindig küzdöttek lelkében a lelkiismeret kínos furdalásai, és a határtalan öröm, melyet gyermeke javulása okozott neki, mikor a beteg-szobába visszatérve pihenni küldte szegény, kimerült feleségét és az ápolónőt, és egyedül telepedett le az éjszakára, megmentett kincse mellett. És most, az éj csendjében, amidőn emberi szem gúnyos tekintete nem háborgathatta őt, leborult a gyermeke mellett, és szent fogadalmat tett, hogy attól a perctől fogva szakítani fog bűnnel terhelt multjával, és új életet fog kezdeni, melyben egyedül embertársai boldogítását fogja szem előtt tartani.

„Uram légy velem, hogy fogadalmaimhoz örökre hű tudjak maradni!” - sóhajtott föl, mikor újra fölkel.

És Isten vele volt, és adott neki erőt célja kiküzdésére.

Isten, a Simon zsidó szívét is meglágyította.

V.

Évek röppentek el a csendes, kis falu fölött, örömben, búban, munkában gazdag évek.

Látszólag olyan egyformán multak, hogy szinte azt hitte volna az ember, hogy nem történt ott egyéb változás, mint az, hogy a tavasz kifakasztja a fák bimbóit, és serkedő fűvel és ezernyi virággal borítja el a rétet. Utána jön a nyár, s teljes pompájukba öltözteti a fák lombjait. A fátyolszerű, zsenge zöld leplet, mely a szántóföldeket borította, aranyos kalász-tengerré változtatja, a sok gyümölcsöt megérleli, s a levegőt madár-dallal és virág-illattal tölti el.

Ezt ismét követi az ősz, amikor a fák hervadt lombjait dühösen hordja szét a tomboló vihar, és a virágok hervadtan hullanak a földre: és végre jön a tél, amikor mindennek vége, - amikor ember és állat dideregve húzódik jó vagy rossz menedékhelyére a dermedt fagy elől, és csak a hóban játszó gyermek rózsás arca emlékeztet arra, hogy az a tündöklő fehér lepel, mely a földet borítja, nem halált és pusztulást rejtő szemfödél, hanem lágyszőnyeg, mely alatt csak nyugszik a természet, addig, míg megint beköszönt a tavasz és enyhe lehelével új és viruló életre ébreszt mindent.

Aztán újra kezdődik minden.

Oh pedig beh sok minden megváltozott Toroszlón, amióta utolszor jártunk ott! Az öregek elhaltak; a meglelt koruak fejét őszbe borította az idő, meg az élet sokféle gondja, baja; a fiatalok tele reménnyel, tele igyekezettel kiléptek az életbe; a gyermekekből pedig ifju és hajadon lett, és lassan-lassan egyik a másik után kirepült a kedves otthonból, hogy szabad szárnyra kelve, maga építsen magának valahol puha fészket, ahol majd új örömek és új kötelességek várnak reá.

De még maga Toroszló se maradt a régi, mert három évvel mielőtt újra fölvevessük történetünk fonalát, mezővárossá lépett elő. Most pedig az az öröm érte, hogy polgári iskolát kapott, amelyhez oly sok szép reményt fűzött!

Éppen egy verőfényes júniusi nap volt, mikor az új iskolaépületet fölszentelték. Ott volt a község színe-java, s az iskolásgyermekek seregesen. Még a bárók is hivatalosak voltak, és készségesen el is jöttek, hogy osztozzanak a nép örömeiben.

Szép ünnepély volt ez - de tán mégsem ezért volt talpon már hajnalban az egész község leányvilága, hogy a kertek legszebb virágaiból, s tölgylevelekből és téli-zöldből füzéreket kössön, és ezekkel a templomot és iskolaépületet földíszítse; aztán hófehér ruhába öltözve, maga alkossa ott a legszebb virágfüzért. Nem is azért vittek be az új épületbe előttevaló nap annyi sok szép bútort; aznap pedig annyi tömördek edényféléit és annyi sok jó enivalót, mintha a fél község lakosságát meg akarnák vendégelni. De a vén asszonyok sem ezért kandikáltak oly kíváncsian be Turiékhoz, valahányszor az ajtó kinyílt és bepillantást engedett nekik. Azt suttozták, hogy odabenn menyasszonyt öltöztetnek - szépet, virulót, mosolygót, mint a tavaszi napsugár. Anyja, éppen most tűzte rá dús barna hajára a fehér rózsakoszorút, míg apja, karos székében ülve, gyönyörködve nézte őt, s hol mosolyogva, hol pedig egy-egy titkos könnycseppet törölte le az arcáról.

Mikor a leányka elkészült, pajkos mosollyal kérdezte: „No, kedves apuskám, meg van-e velem elégedve?”

Turi Péter egy pillantást vetett rá, melyben az örömmek, a büszkeségnek és a szeretetnek csodálatos vegyülete volt együtt - olyan vegyülete, mely csak a szerető szülő szeméből sugározhatik imádott gyermeke felé. Aztán eltakarta kezeivel az arcát, és óriás alakja szinte megremegett a túlradó érzelmek ellenállhatatlan kitörésétől. Zokogott mint a gyermek.

Boriska odalépett hozzá, gyengéden elhúzta a kezeit az arcáról, és így szólt hozzá: „Nem szabad, kedves apuskám! Nem szabad a mai örömnapot így megkeseríteni. Aztán nincs is reá ok, mert hiszen itt maradok Toroslón; és ha engem félig el is veszít, gondolja csak meg, hogy milyen fiút kap érte cserébe!”

„Igazad van lelkem” - felelt az apa, s összeszedve magát, valamelyest erőt vett az érzelmein. - „Még halálom percében is boldogítani fog az a tudat, hogy téged olyan ember oldala mellett hagylak hátra, mint Gyula.”

És ezt el is hitte Turi Péternek mindenki, mert hiszen fiatal kora ellenére is mint a szívjóság, jellemzilárdság és alapos tudományosság eszményképe állt az egész városka lakossága előtt Darvas Gyula.

Volt is öröm mindenfelé, hogy ő lesz az új iskolában a tanító, mert - úgy mondták: - „Most lesz csak a fiainkból jó hazafi, jó polgár és jó keresztény.”

De hát még a Darvasné szíve hogy dagadozott az örömtől, mikor büszkén és boldogan rátűzte deli szép fia keblére a kis völegényi bokrétácskát; aztán forrón megcsókolva a homlokát, anyai szeretete egész melegével kívánta neki, hogy a Gondviselés mindvégig ilyen illatos virágokkal szórja be az élete útját.

Végre összegyűlt a templomban a násznép, s a fiatal pár csupa mosolygó arc és illatos virágfüzér közepette esküdött egymásnak örök hűséget a földíszített oltár előtt. És az áldásra, melyet a pap végül reájuk adott, száz meg száz ajakról hangzott föl a szívből fakadt „Amen”.

Mialatt a templomban az esküvői szertartás folyt, az iskolaépületben serényen készültek a lakomára, melyet a házigazda - mert az új épület egyetlen ember ajándéka volt - a kettős ünnep berekesztéséül adni készült.

Ő maga is ottjárt a tarka sokaságban, gondosan nézett körül, együtt van-e már minden, amire szükség lehet, míg a leánya a nagy iskolateremben fölállított hosszú asztalokra fölrakta a bokrétákat és a sok szép gyümölcsöt; a tányérokra pedig a meghívottak neveit, hogy kiki könnyen megtalálhassa a maga helyét.

Az egyiknek - az apának - alacsony, kissé görnyedt alakja, sárgás arcbőre és határozott faji jellegű vonásai régi ismerősöknek látszanak, bár megváltozott arckifejezése, rövidre nyírt ősz haja és pofaszakállal s kifogástalan fekete öltözete szinte fölismerhetetlenné teszi őt előttünk.

A leány feltűnő és rendkívül érdekes jelenség, igazi keleti szépség, fekete szemei ragyogóak és mégis mélabúsak, és dús haja barna, mely gazdagon hullámszerűen hullámzik hosszúkás arca körül. Szépségét fokozza kissé hajlott orra, ritka finommetszésű szája, remek fogsora, és mindenképp fölött arcának ellenállhatatlanul rokonszenves kifejezése, úgy hogy aki csak látja, alig tudja levenni róla a szemét. Gyászruhája még érdekesebbé teszi a megjelenését. Mondják, hogy félév előtt vesztette el az édesanyját, és hogy sokan együtt gyászolnak vele, kivált szegények, kik a jó asszonyban gondos jóltevőjüket vesztették el.

A leánynak, aki rendszeren kissé túlhalvány szokott lenni, az ünnepély napján kipirult az arca a sok munkától és izgalomtól.

„Nem fárasztod ki túlságosan magadat?” - kérdezte aggódó hangon az édesapja, kinek arcáról, mikor megszólította, tisztán le lehetett olvasni, micsoda gyönyörűség az neki, ha reápillanthat a leányára.

„Oh nem, kedves apám” - felelt a leány. - „Egészen jól érzem magamat, csak a nagy melegtől pirult ki egy cseppet az arcom.”

„Csak tessék leülni és pihenni, Sára kisasszony” - szólt közbe egy szolgáló, ki szintén ott sürgölődött az asztal körül. - „Amúgy is készen van már minden, és a vendégek még jó ideig nem fognak jönni.”

A leány követte a hűséges cseléd tanácsát, az apja pedig egy pohárka finom tokajit töltött neki, és folyton fürkésző pillantásokkal leste, nem jelent-e mégis valami rosszat a szokatlan pirosság, mely az arcát előntötte.

Kell-e mondanunk, hogy az apa, aki itt áll előttünk, Simon zsidó, az érdekes gyászruhás barna leány pedig a leánya, Sára.

A kis Sára annak idején, úgy, ahogy fölépült hosszú, kínos betegségéből. Azóta nagy leány lett belőle, de az egészsége soha sem erősödött meg igazán, és arcszíne egy idő óta átlátszóbb és gyengélkedése gyakoribb volt, mint előbb, úgy, hogy Simon zsidó nagy keserűségére, állandóan annak a tudatában élt, hogy egy vékonyka szálon függ a boldogsága.

Sára maga is érezte ezt, és ennek a tudatában egész lénye szinte átszellemült és minden földi szenvedélytől és gyarlóságtól megtisztult. Ugy állt ő az emberek előtt, mint valami túlvilági lény, aki csak látogatóban van ezen a földön, és állandóan valami magasabb légkörben mozog, mint a közönséges halandók.

El is mondták a vén asszonyok akárhányszor, hogy azért nem fog életben maradni, mert nagyon is tökéletes. Pedig elromolhatott volna bátran, mert az apja a szeméből leste ki minden kívánságát, és sietett a vágyait teljesíteni, még mielőtt ő szavakba foglalhatta volna. Nem volt a világon semmi, amiben Simon zsidó ellent tudott volna állni a leányának és csak az volt a szerencse, hogy Sára mindig azt akarta, ami szép és nemes, és ahelyett, hogy az apja határtalan szeretetét a maga önző céljaira aknáztta volna ki, ő volt Simonnak legfőbb buzdítója és támogatója a jó cselekedetekben, melyeknek most egész életét szentelte, és amelyeknek a híre már messze, Toroszló határán túl is elterjedt.

Hát szegény Tótnénak, vajjon meghálálta-e azt a nagy szolgálatot, melyet neki tett?

Meg bizony, még pedig oly gazdagon, hogy talán még maga szegény Miska is mosolygott ott fenn az égben, amikor látta - mert megvirradt végre szegény árváira is a jobblét hajnala.

*

Delet harangoztak a toroszlói templomok tornyaiban. A fölvirágozott oltár körül vége lett az esküvőszertartásnak, és utána az iskolaépületben a kedélyes lakomának.

Aztán megint lecsendesült a kis mezőváros. Minden újra belezökkent a szokott kerékvágásba, és ismét évek röppentek el a jámbor lakosság fölött, látszólagos egyformaságban.

És amint nap-nap után, év-év után csendesen lepergett, lassan-lassan elcsöndesedett a Darvas-ház is, és csak azzal adott még magáról életjelt, hogy egyedüli lakója, a most már hanyatló-korban levő anya, miután egyéb kötelességei megszűntek, tízszeres buzgalommal gyakorolta jótéteményeit szenvedő embertársain - gyakorolta a Jézus oktatása szerint zajtalanul, úgy, hogy a jobb keze ne tudja amit a bal tesz - ne tudja senki, csak az Isten fenn az égben, és a szenvedő, akinek derüt és vígasztalást hoz az életére.

Rózsika egy távoli megyébe ment férjhez egy derék gazdatiszthez, kinek jó és kellemes állása volt egy ottani földesúr birtokán. Gyönyörű vidéken, erdő szélén, kis magaslaton állott új otthona, honnan szép kilátás nyílt az alatta fekvő termékeny völgyre, és a közel eső falvakra.

Nagy kertje és virágzó kis falusi gazdasága sok örömet szerzett, és bőséges alkalmat nyújtott neki arra, hogy mindazt, amit az édesanyjától tanult, értékesítse. De tevékeny természete és fürgesége mellett, a ház körüli teendők távolról sem emésztették föl sem az idejét, sem a tetteit, és így, amellet, hogy lelke volt a háznak, csakhamar azt az állást foglalta el a környék népe közt, amelyet anyja oly áldásosan töltött be Toroszlón.

Juliskát egy jómódu kereskedő vette feleségül, akinek a szomszédos városban virágzó üzlete volt, és így ő, anyja nagy öröme a kedves régi fészek közelében telepedett meg.

Matyinak, aki teljes életében szilajabb természetű volt a testvéreinél, már zsenge korában égett a vágytól a lelke, hogy kimenjen a messze nagy világba s megismerkedjék a tenger szépségeivel, és megismerje távoli világrészek és ismeretlen országok csodáit.

Lett hát belőle tengerész - piros arcú, nyíltszívű, rettenthetetlenül bátor hajós-legény. A pályán, melyet választott, testét, lelkét állandóan ezerféle veszedelem fenyegette. De ez nem hozta őt zavarba, mert férfibüszkeségét abban találta, hogy amint a zúgó szélvesszel és dühöngő hullámokkal szembe kell szállnia, úgy megállja helyét az új élet ezernyi kísértésének az ostroma alatt is, és szilárdul megmaradjon a kötelesség és az erény útján, megőrizve szívében keresztényi hitét és Istenbe vetett bizalmát, melyek úgy az élet küzdelmeivel, mint a folyton körülötte lappangó halállal szemben rendíthetetlené tették őt.

Elszédelt hát a négy testvér, szerte a nagy világban; és életpályájuk ezentúl messze eltért egymásétól. De a szellem, mely őket vezérelte, örökre egy maradt; s mert mindannyian, mint gyermekkorukban, úgy most is, embertársaik boldogításának éltek, maguk is nyugodt boldogságban éltek le napjaikat - Darvas Mátyásné tündérkéi.

Cora, az Altamaha tündére.

I.

Szegény, szegény Cora!¹ Régen élt, még abban a szomorú időben, amikor a világ legboldogabb országában, az amerikai Egyesült-Államokban volt egy szerencsétlen emberfaj, mely a rabszolgaság irtózatos jáрма alatt görnyedett, és a szabadság csillagos² zászlóját sötét szennyfolt mocskolta be, melyet csak egy borzalmas polgárháborúban ontott vérözön volt képes később lemosni.

Georgia államban, az Altamaha folyó egy kietlen szigetén lakott szegény; és bár legalább ezt, otthonának mondhatta volna!

De van-e otthona a ketrecben hurcolt vadnak, mellyel gazdája ma itt, holnap ott keresi a kenyerét! Vagy a szegény, türelmes baromnak, amelyet kihajtanak a vásárra és eladnak, nem törődve, hogy mi sors vár azontúl reá, csak ha behozta az árát a tulajdonosának.

Éppen úgy nem volt az ég alatt egyetlen pont sem, amelyet a szegény rabszolga otthonának nevezhetett - nem egyetlen pillanat, amelyben magát biztosnak érezhette, hogy nem ragadják ki szerettei köréből és nem hajtják el a vásárra, ahonnan aztán valami új gazda örökre elhurcolja arról a helyről, ahol legalább megvolt az a szomorú vígasztalása, hogy mérhetetlen bánatát hozzátartozói és szerettei keblén sírhatta ki.

Cora egyetlen gyermeke volt Sambonak³, egyetlen vígasztalója az öreg néger örömtelen életének. Vonásai durvák voltak, s az arca fekete, mint az éjtszaka; de szíve lángolt a gyermeki szeretettől, és csiszolatlan lelkét magasztos erények ékesítették, boldogtalan apja gyönyörűségére és büszkeségére.

Sambo valaha kedvence volt a gazdájának, mert erőteljes, óriás termete és tevékeny, erélyes természete képessé tették őt arra, hogy kétszer annyi munkát végezzen naponta, mint más közönséges erő. De a hanyatló korról az ő ereje is hanyatlott, és így lassan-lassan kiesett annak a kegyéből, aki sorsát könyörtelen kezében tartotta.

Eleinte, ha nem bírta a kiszabott munkát elvégezni, csak durva szidalmakkal illették. Később koplaltatással próbálták nagyobb munkára kényszeríteni; de végre, mikor csaknem naponta befejezetlen maradt a munkája, daccal vádolták, s korbáccsal, - mely réme volt a szegény rabszolgáknak - akarták kötelességtudásra tanítani.

Nap-nap után szívetrázó jelenetek játszódtak le a szegény rabszolgák közt, mikor Jenkins⁴, a kőszívű felügyelő kezébe vette azt a kínzó szerszámot, és vad kegyetlenséggel sujtott le azokra a szerencsétlenekre, kiket balsorsuk a hatalmába kergetett, és akik a folytonos túlter-

¹ Olv. Kóra.

² Az amerikai Egyesült-Államok nemzeti zászlója tudvalevőleg tizenhárom hosszában futó sávból áll, melyek színre nézve fölváltva pirosak és fehérek. Ezek az eredeti tizenhárom államot jelzik, mely az ország szabadságát kivívta, és melyből a köztársaság eredetileg megalakult. A zászló egyik sarkában kék mezőben fehér csillagok vannak. Ezeknek száma mindig azonos a jelenben létező államok számával, és mindig szaporodik eggyel, valahányszor egy új állam lép a köztársaság kötelékébe. Innen nevezik csillagos zászlónak („Star spangled banner”).

³ Olv. Számbó (rövid á-val).

⁴ Olv. Dzszenkinz.

helés romboló hatása alatt, időnek előtte roskadozni kezdtek egyedüli nyugvóhelyük - a sír felé.

Sambo gazdája dúsgazdag, de végtelenül fősvény ember volt, aki a szegény rabszolgát csak jószágnak tekintette, melynek becsét aszerint mérte, hogy mennyi kamatot hoz neki a tőke után, melyet személye képvisel.

A felesége ritka nemeslelkű és jószívű asszony volt, akit ő valamikor régen a messze Massachusets⁵ államból hozott magával; s amíg az élt, a szegény rabszolgáknak is elég tűrhető volt a dolguk. De alig pár esztendővel azután, hogy ez a mentő angyal leszállt közéjük, beköszöntött a sárgaláz és sok ezer mással együtt, őt is könnyörtelenül elragadta.

Hiábavaló volt most a szegény rabszolgák egetrázó jajkiáltása. Jó szellemük elszállt tőlük és vele együtt elszállt jobblétük és boldogságuk is - örökre! Azóta se világította meg sötét tengődésüket a vigasztalásnak egyetlen eltévedt sugara sem.

Szeretett úrnőjük, Randolphné, két kis gyermeket hagyott hátra: egy fiút, kit apja után Jack⁶ névre kereszteltek, és egy Ágotha nevű leánykát. Az utóbbi éppen egykoru volt Corával, és így ahhoz a hagyományos szokáshoz híven, hogy a rabszolgatartók minden gyermeküknek egy úgynevezett játszótársat ajándékoztak rabszolgáik közül, a kis leány mindjárt születésekor tulajdonosnője lett a szerencsen gyermeknek.

Ezeknek a kis játszótársaknak sorsa egészen a fehér gyermekek kezében volt. Volt reá eset, hogy ha nagyon meg tudták magukat kedveltetni kis gazdájuk vagy úrnőjük által, gyermekéveik alatt elég jól ment a soruk. De a legtöbb esetben csak az a szomorú sors jutott nekik osztályrészül, hogy elkényeztetett tulajdonosaik rajtuk tanultak bele a zsarnok önkénybe és kegyetlenkedésbe - rajtuk, akiknek a maguk védelmére egyetlen ujjukat se volt szabad föl-emelniök.

Cora ebben a tekintetben a szerencsésebbek közé tartozott, mert a kis Ágotha szelidlelkű, jószívű gyermek volt, ki már kis korában meg tudta nyerni kis rabnője hálás ragaszkodását. Cora aztán oly odaadással szolgálta őt, hogy, ha ugyan szabad volna azt az édes gyengéd szót egy ilyen viszonyra alkalmazni, azt mondanók, hogy valóságos szeretet fejlődött ki köztük.

És így a Cora sorsa, gyermekéveiben elég tűrhető volt; csak mikor szegény apjánál beköszöntött a hanyatlás szerencsétlen korszaka, akkor borult gyász szegénynek a lelkére - gyász, amelyet többé semmi sem enyhíthetett.

Sambonál ugyanis mind gyakoribbá vált a büntetés, úgy, hogy végre alig volt nap, melynek elviselhetetlen fáradalmait ütlegekkel és kínzással ne jutalmazták volna.

Szegény feleségének majd megszakadt a szíve emiatt s nem egyszer, bár tudta, hogy ezáltal csak magát is szigorú és kegyetlen büntetésnek teszi ki, anélkül, hogy Sambo sorsán könnyíthetne, megpróbálta magát közbevetni és a szinte örjöngő Jenkins dühét lecsillapítani. A vége aztán az lett, hogy Jenkins egy szép napon eltüntette őt, hogy megszabaduljon tőle. Hiába keseregtek utána szerencsétlen hozzátartozói; nem akadtak többé nyomára, sőt még csak azt sem tudták meg többé, hogy él-e, vagy meghalt.

És most apa és leány mindene lett egymásnak, s mindegyik azon iparkodott, hogy a másik kedvéért uralkodni tudjon a bánatán.

Igy múltak a kínos, keserves évek, mígnem Cora és Ágotha elérték életük tizenhetedik évét.

⁵ Olv. Masszacsúszetsz (rövid á-val).

⁶ Olv. Dzsákk (rövid á-val).

Ekkor egy szép tavaszi napon lakodalomra készültek a szigeten, mert Ágotha pár hónap óta menyasszonya volt egy többszörös milliomos chicagói ügyvédnek, kivel előtte való nyáron valami tengeri fürdőben ismerkedett meg.

Im a küszöbön volt az esküvőre kitűzött nap.

De ezen a napon csak az idő volt szép, mert a sziget hatalmas ura, a dúsgazdag ültetvényes, amióta felesége, ki otthona külső csínjára nagyon sokat tartott, meghalt, közönyössé vált minden iránt, amit az élet kellemetességei közé szoktak sorolni. Csak az egy pénzszerzés ingerelte még, és semmi egyébbel nem törődve, ennek szentelte egész életét.

Maga az a hely is, melyet óriási birtokán lakhelyül választott ki, csak mogorva hajlamáról tanuskodott.

Az Altamaha hatalmas árja éppen itt csapott össze a tenger hullámaival és a különben is lágy, mocsaras talajt úgy fölzavarta, hogy első pillantásra alig lehetett a zavaros, iszapos vizet a szárazföldtől megkülönböztetni.

A talaj olyan lágy és süppedékes volt a part mentén, hogy alig lehetett rajta járni; míg a víz inkább sártengerhez, mint hatalmas folyó torkolatához hasonlított.

Ezzel a kásás, szürkés-sárga tömeggel kiáltó ellentétben volt az a fölséges növényzet, melyet a forró éghajlat éltető napsugarai ebből a mocsaras talajból fakasztottak.

Ott pompázott a zöld színnek minden árnyalata s gazdag csoportban ott virult a fáknek és cserjéknek minden képzelhető fajtája. Ott gyönyörködtette a szemet a hegyes levelű, örökzöld tölgy; a törpe magnolia, tulipán formájú rózsaszínű és fehér virágával: a vad myrtus és a kábító illatu, sárgavirágos vad jazmin: a sűrű palmetto-bokor, fényes sötétzöld leveleivel, és az ágról-ágra gazdag füzérekben kígyózó szebbnél-szebb kúszó növények, melyeken még télen is ott füttyörészett a „sokszavu” rigó⁷.

De ezt a növény-pompát csak bámulni lehetett - élvezni nem; mert a süppedékes, nyirkos talaj, melyből fakadt, csak az alligátornak, kígyónak, és nagyszámu szárnyas vadnak nyújtott alkalmas menedékhelyet, de az embernek lehetetlenné tette az ott-tartózkodást. S ez a növényzet különben is csak keskeny koszoruként övezte körül a több négyszögmérőföldnyi szigetet. E koszorun belül másfél öl magas védgát óvta az ültetvényeket a gyakori áradásoktól, melyek kivált a dagály óráiban, folyton fenyegették a termést. E védgát tetején keskeny gyalogút futott végig; az volt a sziget lakóinak úgyszólván egyedüli sétahelye.

A sziget legmagasabb pontján állt az uraság lakóháza; nagy, de izléstelen és meglehetősen rossz karban tartott épület, melynek egyik végén egy árva óriás-narancsfa azt a vágyat ébresztette a szemlélőben, vajha egész narancsliget volna itt körülötte.

Kissé távolabb ettől az épülettől egy sereg, egész falunak beillő, gerendákból összerótt, apró viskó éktelenkedett, kívül-belül undorító mocsoktól és büztől ellepve.

A viskók előtt apró-cseprő meztelen szerezsen-gyermekek fetrengtek a porban, s az ember az első pillantásra tisztában lehetett vele, hogy ez a rabszolga-telep, amilyen a Randolph birtokának különféle részén több is volt, egyenként néhány ugynevezett hajtó és egy felügyelő főnhatósága alatt.

A sziget többi részét egészen elborították a rizs- és pamut-ültetvények, melyekre a lágy, mocsaras talaj sokkal alkalmasabb volt, mint a cukornád termelésre.

⁷ Angolul „mocking bird” (olv. makking börd).

A szigetet középtűt keskeny csatorna szelte át, két oldalán gyalogúttal, melynek mentén itt-ott egy-egy elhagyott fűzfa búszult magában. Ezen a csatornán szállították a rizst a parton levő gőzmalomba, hol egész sereg rabszolga volt az őrléssel elfoglalva.

A csatorna partján, a sziget közepe táján, kis kápolna állt, melyben vasárnaponként istentiszteletet tartott egy a közeli Darienből való pap, kit Randolph ladikon, az Altamahán szokott kihozatni és visszaküldeni. Ugyanennek a lelkésznek kellett a fiatal párt megesketni, egy nappal azután, hogy mi először beköszöntünk az imént leírt visszataszító hajlékba.

A násznép már együtt volt, kivéve a Darienben levő ismerősöket, akik nem mint szálló vendégek vettek részt az ünnepélyen.

Esti hat óra lehetett, mikor a háziúr családjával és vendégeivel ebédhez ült. A tágas ebédlő-terem ajtói és ablakai nyitva voltak, mert Georgiában április elején már tikkasztó a hőség s mindenki vágyódott a friss levegő után. A társaság elhelyezkedett a dúsan megrakott hosszú asztal körül; s a szolgálatra kirendelt tizenkét fiatal rabszolga és rabnő tiszte teljesítéséhez látott.

A szolgálattevők közt ott volt szegény Cora is, kinek szíve csordultig volt fájdalommal arra a gondolatra, hogy másnap el kell válnia szeretett úrnőjétől, kinek mindent köszönhetett, ami eddig elviselhetővé tette az életét. Ágotha szerette volna őt magával vinni és mint komornáját megtartani. De Cora nem tudta a lelkére venni, hogy szegény szenvedő apját elhagyja. Megkérte hát az úrnőjét, hogy egyelőre hagyja itt; de azért a válás - bár maga akarta úgy - kimondhatatlanul fájt neki.

Bánatából azonban csakhamar még nagyobb fájdalom riasztotta föl, mert alig hogy a lakoma elkezdődött, egyszerre kétségbeesett jajkiáltások ütöttek meg a fülét.

„Apám, szegény apám!” - kiáltott a szerencsétlen gyermek; és kiejtve kezéből a tálcát, melyet éppen vitt, kétségbeesetten rohant ki a házból, egyenesen a rabszolgatelep felé.

A szolgálattevő rabszolgák közül többen utána akartak iramodni, hogy elfogják, és haragos gazdájának megfenyítés végett átadják. De Ágotha kemény, parancsoló hangon reájuk kiáltott: „Vissza! Hagyjátok őt! Ne merészelje bántani senki” - mire a rabszolgák visszatértek és folytatták a teendőjüket, mintha semmi se történt volna.

A háziúr iránt való tekintetből a vendégek közül senki sem akarta megkérdezni: mi volt az oka ennek a jelenetnek. De az est kedélyességének egyszeriben vége szakadt. Nyomott hangulatban folyt tovább a lakoma, és kivált a menyasszony, aki szívből gyűlölte a rabszolgatartást és irtózáva gondolt rá, hogy apja lelkét ennek a révén mennyi égbekiáltó bűn terheli, egész este nem tudta visszanyerni jókedvét. Csak az az egy vígasztalta, hogy ezek az imént hallott és jól ismert szívszakgató hangok most utóljára ütöttek meg a fülét, mert másnap az esküvő után rögtön el fog utazni férjével és még látogatóba se jön haza mindaddig, míg nem hallja, hogy otthon a viszonyok megváltoztak, és azok a szerencsétlenek, akiknek a sorsa eddig az igavonó baroménál is rosszabb volt, mert helyzetük tudatával kellett iszonyu keresztjüket hurcolniok, ime ezentul ember-számba fognak menni és emberekhez méltó bánásmódban fognak részesülni.

Mialatt Ágotha a vőlegénye oldalán erőltetett mosoly mögé iparkodott vérző szívét elrejtteni, Cora odaért, ahol Jenkins fogcsikorgatva s az erőlködéstől vérvörösre pirulva szórta a korbácsütéseket szegény apja meztelen hátára.

„Irgalom Uram! Irgalom!” - kiáltott kétségbeesetten a leány. De többet nem tudott mondani, mert a következő pillanatban ájultan rogyott az irgalmat nem ismerő felügyelő lábaihoz.

Jenkins dühös káromkodással taszította félre a leányt, aztán a haragtól reszkető hangon ordította feléje:

„Elteszlek láb alól, te kutya, úgy mint az anyádat. Ma utolszor alkalmatlankodol itt nekem buta érzélességgel!”

A szegény gyermek nem hallotta fenyegető szavait; de hallotta az öreg Sambo és testi kínjait felejtve, - felejtve a veszélyt, melynek e kifakadás által az életét kiteszi, lelke fölháborodásában fölkiáltott: „Nem! Istenemre nem! Ha becsületben megöszült fejemet a gyilkosság bűnétől beszennyezve kell is a sírba lehajtanom, még sem fogod tőlem elrabolni a gyermekemet, gazember! Van még Isten az égben, aki magát bosszuálló Istennek nevezi, és bosszújának eszköze, ha kell, én leszek, te rajtad és a te átoksujtotta házadon.”

Jenkins újra fölemelte a korbácsot és éppen Sambo szeme közé akart vele vágni, mikor Randolph hátulról megragadta a karját és izgatottan szólt:

„Elég Jenkins, most ne tovább. Nem kellett volna a mai napot ilyen jelenettel megkeserítened. Tudod, hogy a leányom nagyon érzékeny, és ezzel csak megszomorítottad őt most, amikor éppen a legboldogabbnak kellene lennie. Menjetez haza” - folytatta Sambohoz és a többi rabszolgálóhoz fordulva - „és csend legyen az egész telepen.”

Jenkins most is szeretett volna káromkodni; de Randolph neki is ura volt és vele szemben ő is megszokta volt a gyáva meghunyászkodást. Most is, hallgatva sompolygott hát hazafelé, de bosszút esküdött az öreg rabszolga ellen, aki szembe mert vele szállni, és akinek azt a megszégyenítést köszönhetette, mely őt az egész telep szemeláttára érte.

Sambo, kinek csurgott a hátáról a vér, fölemelte a leányát, és egy fiatal rabszolga segítségével, ki szemében a fájdalom és kielégíthetetlen bosszú kifejezésével állt mellette, haza vitte őt nyomorult viskójába.

Ott lassan-lassan magához tért a szegény leány és mikor meglátta az apja állapotát, görcsösen elkezdett zokogni.

„Ne sírj lelkem” - szólt biztatólag az öreg. - „Ütött a válság órája; nekem szabadság kell, vagy halál. Megkísérlem veled a szökést. Ha velünk lesz és megsegít az Isten, akkor boldogok leszünk még együtt. Ha pedig az lenne szent akarata, hogy ne ismerjünk örömet a földön, akkor én örökre elhagyom ezt a földi poklot, melynek a kínjait elviselni tovább nem bírom. Engem élve nem fognak ide visszahurcolni. Rajtad, ha én meghaltam, majd könnyörül az úrnőd, ki úgy is szeretne magával vinni. És ha majd te szabad földön a szabadság áldásait élvezed, boldog lehetsz annak a tudatában, hogy én csendesen nyugszom a sírban, ahol minden seb begyógyul, s ahol kízóimnak üldözése nem háborgathat többé.”

„De kedves jó apám” - szólt reszkető hangon Cora - „gondold csak meg, mi a szökevény sorsa, ha nem a halál, hanem az elfogatás jut neki osztályrészül. Aztán, ha téged megölnek, akkor én sem akarok tovább élni. Éppen, ha a szabadság áldását megizlelném, akkor válnék csak igazán elviselhetetlenné az a tudat, hogy te és szegény kedves anyám anélkül voltatok kénytelenek élni és meghalni. De most engedd, hogy megmossam a sebeidet és ápoljalak” - folytatta, mialatt újra megtelt a szeme könnyel és elállt a szava az elfojtott zokogástól.

„Sebeimet megmoshatod, gyermekem, de ápolásra most nincs idő; mert holnap, mialatt az urak mind a templomban és a feketék a templom körül lesznek, elhagyjuk ezt a szigetet és Isten irgalmára bízva magunkat, világgá megyünk. Addig pedig még nagyon sok lesz a dolgunk, mert még ez éjjel el kell készülnünk a szökésre.”

„Isten legyen hát velünk!” - sóhajtott szegény Cora, kinek lelkét a halál-félelem szállta meg a szökés gondolatára.

Pár órával később csend lett az egész szigeten. A szegény, fáradt rabszolgák mély álomba merültek, egyszer életükben boldogan, mert másnapra az esküvő tiszteletére szabad napot kaptak, melyen nem osztogatnak ütlegetet, és a szokott rizs, vagy kukorica-kása mellé még mást is fognak elébük tálalni.

Az úri lakban is korán tért nyugalomra mindenki; s mire fölkel a telihold és szelíd fényének ezüstös fátyolát ráborította a kietlen tájra, csak két szempár volt az egész szomorú tanyában, melyre nem szállt álom, és két kebel, amelyben úgy háborgott a fölkorbácsolt érzelmek lecsillapíthatatlan árja, mint az Altamaha hömpölygő hullámai.

II.

Óra múlt óra után, s Sambo és Cora nem gondoltak az alvásra, hanem a telihold fényénél, mely a szokatlanul tiszta levegőn keresztül csaknem nappali világosságot árasztott viskójukba, serényen készültek másnapra tervezett szökésükre. Mécset nem mertek gyújtani, félve, hogy fölfedezik őket, hanem a viskó ajtajához ültek s ott munkálkodtak egymás mellett, hol élénken tanácskozva legközelebbi teendőik fölött, hol ismét gondolatokba merülve - gondolatokba, melyeknél az öröm és a rettegés fölváltva hozta heves dobogásba a szívüket.

Sambo a hold fényénél nyilat és nyílvesszőket faragott, mert puskára nem tehetett szert, és különben is elárulhatta volna magát a lövés messze elhangzó zaja által. Pedig miután legalább egy ideig, míg üldözői részéről a legszigorubb nyomozás tart, a vadonban szándékozott bujdosni a gyermekével, úgy önvédelmi, mint táplálkozási célból szüksége volt valami eféle fegyverre.

Cora régi halász-hálót és madárfogót javított; az utóbbit arra a célra, hogy az erdő szebbnél-szebb madaraiból vihessenek eladó példányokat, ha majd már emberek közé mehetnek, és addig is, míg valami keresetforrás nyílik előttük, így szerezzenek néhány dollárt első szükségleteik fedezésére. Aztán összeszedte ruhának csúfolt silány rongyaikat, s a két hálóval, pár darab főző-edénnyel, és a viskójukban lévő csekély rizs- és kukoricaliszt készlettel együtt becsomagolta.

Sambo hozzátett még egy nagy konyhakést, egy baltát, amellyel esetleg útat vághat a lomboszon keresztül valami különben járhatatlan helyen, és egy darab erős kötelet, melynek leginkább menekülés esetén gondolta, hogy hasznát veheti.

Reggeli három órát ütött, mire az egész cók-mók együtt volt. A hold már lenyugvóban volt, s az öreg rabszolga magához véve a csekély terhet, a sötétség leple alatt óvatosan osont ki viskójából, s lábujjhegyen haladt a szigeten keresztül a lépcső felé, mely levezetett a folyóhoz, melyen jókora csoport ladik lebegett cölöpökhöz láncolva a part mellett.

Odaérve, eloldott egyet a legkönnyebbek közül, melyet éppen ő maga készített fiatalabb korában; és belerakva úti készletet, elevezett vele pár száz ölnyire egy ponthoz, hol a sűrű nád és bokrok közt elrejthette. Innen térdig érő sárban gázolt a parthoz, hol csak nagy fáradsággal és nehézségekkel tudott a sötétben a védgát tetejére följutni. Onnan aztán már könnyű volt hazatalálni; de mielőtt elhagyta azt a pontot, ahol a védgátra fölért, leszakított három rózsaszínű magnólia-virágot, és megjelölte vele a helyet, hol másnap biztosan megtalálhassa. Aztán csendesén visszament viskójába, ahol Cora már aggódva várta, és vele együtt pár órai nyugalomra tért.

Másnap, szabad nap volt a telepen, de azért mégis alig hogy hajnalodott, már talpon volt az egész rabszolgasereg. Nem hagyta nyugodni a szegény népet az izgatottság, mert az öröm érzete oly szokatlan volt előtte, hogy csaknem ugyanazt a hatást tette idegzetére, amit különben a rettegés vagy a bánat szokott tenni.

Ezen a napon pedig mindenki örült, bár maga se tudta minek; mert ha szegény rabszolgák meggondolták volna, hogy ennek az ünnepnek az ára Ágotha elvesztése lesz, aki egyedül volt képes időnkint egy kis emberi érzést ébreszteni az apjában, inkább sírtak, mintsem vigadtak volna.

De ők nem gondoltak semmit, csak azt, hogy aznap nem kell dolgozniok, hanem szabad lesz a templom körül ácsorogni és végignézni a cifra nászmenetet, melynek pompájáról fogalmuk se volt, de melyet a teljes tudatlanság kíváncsiságával vártak. Az esküvő után aztán következik az a lakoma, ahol egyszer életükben tán még valami soha nem ismert nyalánksághoz is hozzá fognak jutni; ebéd után pedig szabad lesz a nagy magtárnak egy üres osztályában táncolni, ami emberemlékezet óta nem esett meg a szigeten.

Csodálatos, hogy még a rabszolgaság iszonyu keresztje se volt képes ezekből a szerencsétlenekből a kedélyt végképp kiölni - pedig nem ölte ki, mert olyan őszinte örömmel készültek pár „banjo”⁸ szegényes zenéje mellett ahhoz a vad ugrándozáshoz, melyet ők táncnak neveztek, amilyenről a sors elkényeztetett kegyenceinek egy-egy fényes fővárosi bál előtt halvány fogalmuk sincsen.

Hiuság is volt bennük, még pedig jó adag.

Volt a szomszédos erdőben egy fajta moha, melynek a kárpitások igen jó hasznát vették. Ebből szabad volt a rabszolgáknak a munkaórák előtt vagy után, kellő felügyelet alatt, szedni annyit, amennyit csak akartak, és amikor gazdájuk szolgálatában Darienbe mentek, ott eladhatták és az árát megtarthatták.

Alig volt reá eset, hogy azt a kis jövedelmet akár legény, akár leány, egyébre fordította volna, mint pipere-tárgyakra. Vasárnap aztán fekete ábrázatok olyan színpompában díszlett, melytől megriadva fordulhatott el még az egészséges szem is. Arasznyi széles, goromba, fehér csipke, melyen tenyérynyi nagyságu idomtalan virágok terpeszkedtek, s melyből ifjak és leányok egyaránt nyakfodrokat viseltek; továbbá minden néven nevezendő tarka rongy, pántlika, rojt, bojt, sallang, gyöngy, stb. ékesítette kormos testüket a legkeresetlenebb összevisszaságban - és mindez a rabszolga-köntös fölé alkalmazva, mely új korában tiszta lehetett ugyan, de tisztaságát a legtöbb esetben már rég elfeledtette az a piszok-réteg, mely most szépségeit és hiányait egyaránt eltakarta.

Most erre az ünnepnapra mindenki előszedte a kincses-ládáját, és eleinte ujj-heggyel válogatott benne. De addig válogatott, és addig rakta föl magára egyik darabot a másik után, míg végre kiürült a láda, s egész tartalmát ott lengette mosolygó tulajdonosa elégült ábrázata körül az enyhe reggeli szellő.

Mialatt a rabszolgatelepen így folytak az előkészületek a nap ünnepéhez, megélenkült az urasági lak is, és Cora is fölment oda, hogy még ez egyszer segédkezzék szeretett úrnőjének az öltözésnél.

Nagy sürgés-forgás volt a folyosókon. Idegen komornák és komornyikok siettek ide s tova uraságuk szolgálatában, és a vendégek lassanként elhagyták hálósobáikat s választékos reggeli öltözetekben gyülekeztek az ebédlőben a reggeli asztal körül.

⁸ A szerb tamburához némileg hasonló hurosszerű hangszer, melyen a négerek dalaikat kísérték. Olv. bendzsó.

Szinte végnélkülinek látszott szegény Gora előtt az az idő, melyet ott eltöltöttek. Fájt is a szíve, remegett is; emellett olykor boldogító érzés fogta el lelkét, melynek áldott neve remény; de amelynek ő nem tudott nevet adni, mert még soha nem érezte. Csak azt tudta, hogy egy új világ nyílt meg előtte és égett a vágytól, hogy visszamenjen abba a nyomorult hajlékba, melyet még egy rövid órán át otthonának kellett neveznie, s megölelje az apját, és így szóljon hozzá: „Menjünk, repüljünk, mert Isten ujja mutat a nagy világ felé, és int, hogy kövessük őt.” Előbbi csüggedése az éj homályával együtt szétfoslott benne, és most a ragyogó napsugarak derüt öntöttek lelkébe, úgy, hogy alig érzett egyebet a kimondhatatlan vágynál, bár már túl lenne az indulás nehézségein s barangolhatna a vadonban szabadon mint a madár!

Hogy azon túl mi lesz, azzal most nem törődött. Gyermeki bizalommal nyugodott meg az apja akaratában, és bízott Istenben, hogy annyi gyötrelem és szenvedés után nem fogja őket elhagyni.

A reggeli véget ért, s urak és hölgyek újra szobáikba vonultak, hogy elkészüljenek az esküvőre, mely délelőtt tizenegy órára volt kitűzve. Cora most megint követte úrnőjét a szobájába, ahol már várt rá egy Darienből való fodrásznő, aki megfésülte és reásegítette pompás menyasszonyi díszét. Ruhája nehéz fehér selyemből volt, finom brüsszeli csipkével csaknem teljesen beborítva. A fodrok közt itt-ott remek gyémánt-kapcsokkal odaerősített narancsvirág-bokrétácskák illatoztak. Az amerikai szokáshoz híven, a menyasszonyi koszoru is narancsvirágból volt; s a pompás csipkefátyolt, mely gazdag redőkben omlott le a leánya karcsu termete körül, szintén gyémánt tűkkel erősítették oda dús barna hajához.

Végre a fényes öltözéket a vőlegény ajándéka egészítette ki; egy ragyogó gyémántékszer, mely a leánya keblét csaknem elborította.

Cora szemei kápráztak, amint úrnőjén végignézett, de bámulatából csakhamar kizavarta az a keserű tudat, hogy ime, elérkezett a perc, melyben el kell válnia attól, akit szülői után a világon legjobban szeretett.

Ágotha, mielőtt elhagyta a szobáját, hogy a fogadóteremben a Darienből jövő vendégeket üdvözölje, így szólt hozzá:

„Jer ide Cora. Nekem a mai nap folyamán aligha lesz többé alkalmam nyugodtan beszélni veled. Most akarok hát elbúcsuzni tőled; és biztosítani akarlak arról, hogy bármikor meg gondolnád magadat, és hozzám óhajtanál jönni, szívesen fogadlak. Csak tudasd kedves apámmal a szándékat, és ő el fog hozzám küldeni. Itt van egy csekélység, mellyel azt akarom, hogy valami örömet szerezz magadnak. És most Isten veled.”

Cora zokogva borult úrnője lábaihoz és szeretete volna elborítani csókjaival azt az áldott kezét, mely a múlt jótéteményei után most - éppen ebben a válságos órában, - tíz fényes aranydollárt nyújtott oda neki. De ezt nem volt szabad tennie, s így kénytelenségből beérte azzal a rideg búcsúval, melyet a körülmények engedtek, s eltávozott.

Ki írhatná le azokat az érzéseket, melyek most a lelkében háborogtak!

Ime ismét megkínálták a szabadsággal, egyenes úton, úgy, hogy sem üldözéstől, sem újabb leigázástól nem kellett volna tartania. Hívta őt magával az, akinek édes örömmel szentelte volna egész életét.

De nem. A gyermeki szeretet minden fölött győzedelmeskedett benne. Ő édesapjával akar élni, vagy halni - hisz nélküle még a szabadság áldása is keserű lenne neki. Sietett, futott hát hazafelé, hogy az önérdeknek vagy habozásnak még az árnyéka se férközzék a lelkéhez.

A sziget most percről-percre élénkebb lett. A rabszolgák tarka serege már ott ácsorgott a kápolna körül, az ifjakat kivéve, akik gazdag baldachinokkal vártak az uraság háza előtt, hogy

a vendégeket a templomba menet óvják az égető nap hevétől. A díszbe öltözött idegen cseléd-ség is igyekezett magának olyan helyet biztosítani, ahonnan jól láthat, és senki sem ért rá más emberekkel gondolni. Közeledett a kedvező perc a Sambo nagy vállalkozásának a megkezdésére.

Tizenegy óra lett. Az utolsó darieni ladik is kikötött, és az utolsó hajóslegény is sietett föl a szigetre, hogy a nézők kíváncsi seregéhez csatlakozzék.

A díszes menet megindult a kápolna felé. Elöl ment négy viruló fiatal leány, rózsafüzérekkel díszített halvány rózsaszínű ruhában, négy deli ifju karján. Utánuk jött a menyasszony, az apja, a vőlegény, és az egész díszes társaság, melynek hölgy-tagjai szemkápráztató pompát fejtettek ki öltözékeikben.

A kápolnában Mendelssohn nász-indulójának ismert hangjai fogadták az érkezőket, akik ünnepélyes léptekkel haladtak előre, és elfoglalták helyeiket az oltár körül.

Ime elérkezett a távozás pillanata s a két szökevény dobogó szívvel osont ki viskójából és kerülő úton sietett a védgátnak a három magnólia virággal megjelölt pontjához.

Odaérve, Sambo örömmel látta, hogy most apály lévén, sokkal csekélyebb nehézségek mellett érhetik el a ladikjukat, mint amilyenekkel neki az éjjel meg kellett küzdenie. A fák lehajló ágaiba kapaszkodva, könnyen lebozsátkoztak a vízre és csupán bokáig járva a vizes homokban, csakhamar a nád közé rejtett ladiknál voltak. Beleugrottak, és még egyszer Isten ortal-mába ajánlva magukat, eltaszították a parttól a könnyű kis járművet és útnak indultak.

Az öreg óriás izmos karjai szaporán forgatták az evezőket, míg Cora, tenyerével árnyékolva szemeit a tündöklő fény ellen, remegve szögezte tekintetét a szigetre, mely percről-percre kisebb és homályosabb lett.

Nem mozdult a parton semmi. Nyugodtak lehettek hát, hogy távozásukat egyelőre nem vette észre senki. Végre egészen eltűnt a láthatárról szenvedéseiknek színhelye, s minden evező-csapás távolabb vitte őket a rabszolgaság szomorú tanyájától, a szabadság - az áldott szabadság felé!

Leírhatatlan boldogság töltötte el most lelküket. Még néhány napi bujdosás, és ha Isten ezalatt megőrzi őket a veszedelemtől, örökre meg vannak mentve. Az a tíz dollár, melyet Ágothától kaptak, jó lesz nekik útiköltségre, hogy minél gyorsabban menekülhessenek; s ha egyszer a rabszolgatartó államok határán túl lesznek, valami emberséges úri háznál szolgálatba lépnek majd mindaketten és megkeresik kenyerüket becsülettel, amíg élnek.

Micsoda örömmel fognak akkor dolgozni, ha majd becsületes munkájuk meghozza illő jutalmát, és hűségükért és szorgalmukért elismeréssel találkoznak. Emberek lesznek az emberekkel szemben, s élvezni fogják a szabadságot, ami minden embernek vele született szent joga.

Néhány órán át gyorsan haladtak előre, annak ellenére, hogy Sambonak a folyó hatalmas árja ellen kellett eveznie. De ekkor a tartós erőmegfeszítéstől nagy veritékcseppek serkedtek ki homlokán és érezte, hogy közel van a kimerüléshez.

Öt óra tájban sűrű nádashoz értek, s rövid tanácskozás után azt határozták, hogy ott elrejtik a ladikot, partra szállnak, és körülnéznek, vajjon nem kezdhették-e meg már ott a bujdosásukat. Amint a partot érintették, sütkérezéséből egy fiatal alligátort riasztottak föl, mely hangos loccsanással merült el a folyó vizében, hova előlük bedobta magát.

A hirtelen mozgás és zaj pillanatra megriasztotta őket; de látva, hogy nem emberrel van dolguk, csakhamar újra nekibátorodtak és nagynehezen fölmásztak a lejtős partra, melyen hol belesüppedtek a sárba, hol egy-egy lépésnyire visszacsúsztak. Végre elérték a rengeteget.

A növény-pompának valódi édenkertje volt az, mely itt eléjük tárult. A gyertya-alaku óriás-cyprus, melynek egyenes, ág nélkül való törzse körül sűrű koszorút alkotott a kedves palmetto-bokor, az örökzöld-tölgy sűrű csoportjai, a növények királya, a remek magnolia grandiflóra, mely nyolcvan-kilencven láb magasra nő, és melynek fényes sötétzöld levelével és pompás rózsaszínü vagy fehér virágával szép ellentétet alkotott az ágairól gazdagon leomló spanyol moha, a bibor lobélia, a gazdag kékvirágu hidranges, és a kúszó jázmin, mely illatos karjaival ágról-ágra kapaszkodott, s kecses fűzerekben lengett az esti szellőben, mind ott díszlett egymás mellett.

S ez a földi éden fáradt utasainknak még se nyújtott menedékhelyet, mert eltekintve fojtó gőzökkel telt levegőjétől, a talaját borító moha és sűrű kúszó-növények közt, melyek a járást is csaknem lehetetlenné tették, tömegesen tenyésztek a mérges kigyók és egyéb az emberre veszélyes állatok.

Rövid körültekintés után tehát visszafordultak a szegény szökevények, és elhatározták, hogy a nádas közt pár órai pihenőt tartanak; és naplemente után, ha majd Sambo kinyugodta magát, megint útra kelnek valami alkalmasabb hely felé.

Csak most, amikor pár, előttük végteleneknek látszó órán át egy helyen kellett vesztegelniök, csak most jutott eszükbe, hogy reggel óta nem ettek semmit és hogy a Sambo erőtlensége részben talán ennek tulajdonítható. Cora sietve szedett össze száraz galyakat, s ezeknek a tüzénél főzött jó adag kukorica-kását, melyet a ladikon tálalt föl apjának.

Egyéb ételt, mint ezt, alig ismertek, de azért most, mikor életükben először Isten szép szabad ege alatt fogyasztották el, ott, ahol a Jenkins dühös káromkodásai helyett a csalogány és sokszavu rigó édes dala, és az óriás-sáska és egyéb ott nyüzsgő apró lények ciripelése hangzott füleikben, úgy tetszett nekik, mintha valami eddig soha nem ismert pazar lakomát élveztek volna.

A lenyugvó nap arany-lepelt borított az egész tájra. Tündöklővé vált az Altamaha zavaros tükre és úgy látszott, mintha minden mosolygott volna a szegény vándorokra. Ez olyan jótékonyan hatott a Cora kedélyére, hogy észre se vette, milyen nyomott hangulatban van az apja, és vígan csevegett a szép jövőről, melyet máris biztosnak képzelt maga előtt.

De Sambo előrelátóbb volt, és remegett a szíve arra a gondolatra, hogy ha a rengeteg még tovább is ilyen lakhatlannak bizonyul, mi lesz majd a sorsuk. Abban az egyben bízott, hogy aznap senki sem fog a szigetről a keresésükre indulhatni. De ha egyszer nekiindulnak, tudta, hogy annyi embert ültetnek oda az evezőkhöz, hogy őt, akinek egymagának kell az ár ellen vinnie a terhet, ha még soká kell a nyílt folyón maradnia, rövid idő alatt menthetetlenül utóléri és elfogják.

Égett tehát a vágytól, hogy tovább folytassa kutató útját, és így a tervezett pihenés idejét lehetőleg rövidre szabva, nem is várta be, hogy a hold fölkeljen, hanem a csillagok halvány világánál oldotta el ladikját, és lelkére kötve Corának, hogy óvatosan kormányozzon, a sötétben kezébe vette az evezőket, és ujult erővel fogott nehéz munkájához.

Most az éji homályban csak óvatosan haladtak előre, mert Sambo félt, hogy a ladik valahol megfeneklik, és legalább is csak nagy idővesztéssel juthatnak majd tovább. De végre fölkel a telihold és ezüstös fényével megkönnyítette a feladatukat.

Sambo abban a reményben, hogy a helyet alkalmasnak fogja találni hosszabb tartózkodásra, az éj folyamán két helyen is partra szállt. Ha ez a reménye valóra vált volna, úgy magához vette volna kis úti készletüket, az üres ladikot pedig ellökte volna a parttól, hogy a folyó árja visszavigye a sziget felé, és ezáltal üldözőik minden tájékoztató jeltől meg legyenek fosztva arra nézve, hogy a szökevények hol szálltak ki belőle.

De reményeiben mind a kétszer megcsalatozott, mert a körülményeket mindenhol egyformáknak találta.

Végre mikor újból úgy érezte, hogy fogyni kezd az ereje, kis járművét odakötötte egy a part mentén kiálló gyökérhez; és mialatt Corán ellenállhatatlanul erőt vett az álom, kétségbeejtő gondolatoktól gyötörve türelmetlenül várta a hajnalt.

Percről-percre fokozódó aggodalmai egyszerre csaknem elviselhetetlenekké váltak; s tehetetlensége érzetében végre Isten zsámolyához menekült, s buzgó imádságban emelte hozzá a lelkét, kérve, hogy legyen vezére, és oltalmazza meg őt és gyermekét veszélyes helyzetükben. Ha pedig balszerencse várna rájuk, adjon nekik minden körülmények közt megnyugvást az ő szent akaratában.

Igy érték őt a hajnal első derengő sugarai.

III.

Mialatt Sambo és Cora lélekszakadva iparkodtak merész vállalkozásukat megvalósítani, meghatóan folyt le a sziget kápolnájában az esketési szertartás.

Az öreg lelkész erre az alkalomra magával hozta Darienből jeles énekkarát, s a lány és mégis oly lélekkel teljes zene hangjai még a künn nyüzsgő feketék szemeiből is kicsaltak egy-egy könnycseppet. Buzgó imádság követte az éneket, s utána a lelkész szívreható beszédet intézett a fiatal párhoz.

Hangja reszketett, mikor a kedves menyasszony távozására célozott, akire ő tizenhat évvel ezelőtt, ugyan ezen a helyen adta reá a keresztség szentségét, s akit kicsiny kora óta kimondhatatlanul szeretett. Beszédének ennél a pontjánál még Randolph is összeharapta az ajkát, s csak nagy nehezen tudta könnyeit visszafojtani. Vajjon jutott-e eszébe ebben a fájdalmas pillanatban, hány szerencsétlen apa karjai közül ragadta ő ki örökre a gyermekét, csupa haszonhajhászásból.

Elhangzott a szívből fakadó eskü, s utána az áldás, és az orgona lelkes örömríadásban tört ki, mire a baldachinokat vivő rabszolgák előálltak s a díszes menet, élén az új párral, kivonult a kápolnából és elindult hazafelé.

Utána a Jenkins felügyelete alatt csendben és rendben elvonultak a rabszolgák a nagy magtár irányában, hol előbb ebéd várt rájuk, s utána tánc-vigalom, amelynek már előre is annyira örültek.

Jenkinsnek csak akkor tűnt föl, hogy Sambo és Cora nincsenek ott; de úgy gondolta, hogy tán dacolnak az előző este eseményeiért, és kárörömmel mondta magában: „Csak duzzogjanak, legalább nem jut nekik semmi a nap élvezeteiből. Ha a fiatalok elutaztak, majd kérdőre vonom őket amúgy isten-igazában tegnapi magaviseletükért.”

Délután négy óra tájban azonban megdöbbsent, mikor Ágotha a mulatók közt kerestette Corát, azt akarván, hogy az öltözésnél segítsen neki; ebből aztán tisztán kiderült, hogy a leány az esküvőt követő lakomán sem volt ott a szolgálattevők közt. Ekkor villant meg először a kegyetlen felügyelő agyában a valóság lehetősége, és annak a kellemetlen tudatnak a benyomása alatt, hogy Randolph őt fogja az egészért okozni, rövid időre eltávozott a magtárból, és nyugtalanul sietett a Sambo viskójához, abban a reményben, hogy a szegény ember talán ott ápolgatja a sebeit leánya által.

A viskó üres volt, és nem csupán lakói hiányoztak, hanem az a nyomorúságos holmi is, melyet munkájuk egyedüli jutalmaképpen a magukénak nevezhettek.

Jenkins dühös káromkodásba tört ki, és haragjában nagy veríték-cseppek gyöngyöztek homlokán. Kimondhatatlanul röstelte, hogy éppen most kellett ilyen dolognak történnie, mielőtt még Ágotha elutazott volna. De segíteni nem lehetett rajta, kénytelen volt hát megüzenni, hogy Corát nem találják, és Ágothának a kedvence helyett másokat küldött a szolgálatára.

Ágothát az első pillanatban meglepte, hogy Cora éppen most, az elválás napján így viselkedik, de pillanatnyi gondolkodás után csakhamar megvillant előtte az egész való, és nemes szívének őszinte mélyéből fölsóhajtott: „Istenem, légy velük, és vezérelj el őket igazságos céljukhoz.”

De bármily bizalommal küldte is Istenhez ezt a fohászt, jól tudta, hogy Isten már nem tesz csodákat a földön, és úgyszólván csodának kellene történnie, hogy a szökevényeket kézre ne kerítsék. Rettegett tehát az apja kegyetlenségétől, mert jól tudta, hogy a szökési kísérlet a legnagyobb bűn, amit a szegény rabszolgák elkövethetnek, és a szökés büntetése irtózatossá szokott lenni. Nem tudott volna tehát nyugodtan távozni, anélkül, hogy az apjánál némi elnézést biztosítson a számukra, akkorra, ha majd szenvedéseik színhelyére visszahurcolják őket.

Mikor pár perccel később bement az apja szobájába, hogy négy szem közt elbúcsúzzék tőle, mindenekelőtt a nyakába borult és így szólt:

„Kedves jó apám, egy nagy kérésem volna hozzád, mielőtt elválunk. Igérd meg, hogy teljesíteni fogod.”

„Igérem lelkem” - szólt Randolph, aki most fájdalmában úgy képzelte, hogy a leánya nem kérhetne tőle olyat, amit ő készséges örömmel ne teljesítene.

De Ágotha jól tudta, hogy ezt még se fogja szívesen teljesíteni; szinte félve folytatta hát: „Ugy hallom, hogy Sambó a leányával együtt hiányzik a mulató rabszolgák közül, s azt sejttem” - s itt akadozott - „hogyan talán elmenekültek a Jenkins kegyetlensége elől.”

A harag pírja futotta el Randolph arcát és éktelen szitkokat morzsolgált szét a fogai közt.

„Gazember! Megölöm - az egész sziget szemeláttára agyonkínóztatom!”

Ágotha elkészült volt erre a kitörésre, úgy tett hát, mintha nem is hallotta volna s így folytatta: „Igérd meg nekem, kedves, drága apám, hogy a szegény ember ha majd a gyermekével együtt visszakerül a szigetre, ami kétségtelenül be fog következni, kíméletesen fogsz elbánni velük az én kedvemért.”

„Lehetetlen!” - rivalt reá Randolph. - „Ha az ember egyetlen szökevénynek megkegyelmezne, végképpen fölbomlanék a rend a nép közt. Meg kell büntetni őket - példásan - kegyetlenül - irgalom nélkül!”

Ágotha szinte megrémült az apja folyton fokozódó dühétől, és egy pillanatra minden reményét elvesztette.

„De kedves, édes apám, hiszen megígérted” - kezdte reszkető hangon -

„Lehetetlen!” - ordított Randolph; és most már oly rekedt volt a hangja, és úgy elváltozott az arca, hogy Ágotha megijedt, hogy az óriási fölindulás esetleg végzetessé válhatik reá nézve; s azért nem is mert többé szólni a dologról.

„Igy hát Isten veled” - szólt, és zokogva borult az apja keblére.

Randolph, akivel a harag pillanatnyira elfeledtette, milyen fájdalmas változás előtt áll, most hirtelen tudatára ébredt a szomorú valóságnak, s a keblét, mely az apai szereteten kívül minden emberi érzelem iránt idegen volt, percekig tartó görcsös zokogás rázkódtatta meg ebben a pillanatban.

És most, amikor Ágotha elhallgatott a kérésével, csak most jutott eszébe neki, hogy ebben a keserves pillanatban, amikor hosszú elválás vár rájuk, mely után mindig oly bizonytalan a viszontlátás, megtagadta leányának utolsó könyörgését, és ezáltal egy sebbel többet ejtett különben is fájó szívére. Egy pillanattig tehát még habozott - egy pillanattig, amelyben az apai szeretet kemény csatát vívott benne a kérlelhetetlen gazda bosszúvágyával. De végre is az első lett a győztes, s minden erejét összeszedve így szólt:

„Légy nyugodt, Ágotha. Óhajtasodat lehetőleg teljesíteni fogom.”

„Köszönöm, kedves drága apám” - felelt Ágotha, mialatt az öröm mosolya csillogott keresztül könnyein.

Ebben a percben egy rabszolga jött jelenteni, hogy készen állnak a ladikok, és a vendégek távozni akarnak; mire apa és leánya még egy hosszú ölelésben és még néhány búcsú-csókban öntötte ki szíve nagy fájdalmát; aztán mind a ketten lesiettek a nagy terembe, hol a fiatal férj a vendégekkel együtt várt rájuk.

Az általános búcsuzkodás után a násznép a háziakkal együtt elindult a kikötő felé.

Rövid pár perc alatt csendes és elhagyott lett a ház, mely az imént még oly zajos volt s galyakkal és zászlókkal földiszíttatott ladikok egész raja kísérte a távozó fiatal párt a hullámzó Altamahán Darien felé.

Randolph és fia szintén velük mentek, Jenkins pedig, kinek nem volt szabad a rabszolgákat elhagynia, egyedül maradt bosszút lihegő, féktelen gondolataival; és vad türelmetlenséggel leste a múló percek, melyeknek mindegyike szinte végtelennek látszott előtte.

Szeretett volna tüstént a szökevények keresésére indulni - de hasztalan. Éjfél lett, mire Randolphék a szigetre visszaérkeztek és így akkor éjjel már nem is volt alkalma beszélni a gazdájával.

Éjfél után két óraker végre ő is nyugalomra tért s pár órára el is aludt, De már négykor újra fölriasztotta a nyugtalanság; s abban a pillanatban, melyben a szeméit kinyitotta, kiugrott az ágyból, magára kapdosta a ruháját és sietett ki a szabadba.

Nagy volt a meglepetése, mikor alig pár száz lépésnyire Randolphot látta közeledni.

„Rendelj tüstént négy erős legényt a „Sentinel”-re - szólta rá a gazdája, mikor összejöttek. - „A szigetet ma Jackra bízom, aki szintén felöltözött már, és tüstént itt lesz. Te pedig jér velem, hogy fölkeressük Sambot. Végző szükség esetére puskát is viszünk; de könnyelműen ne használd, mert megigérttem a leányomnak, hogy kíméletesen fogok elbánni a szökevényekkel. Csak abban az esetben engedem meg, hogy löjj, ha Sambo a mi életünkre törne; vagy ha teljesen megtagadná az engedelmességet, akkor amikor különben már hatalmunkban van. Siess, mert az idő eljár. Itt jön Jack, hát mehetünk is tüstént.”

Jenkins gazdájának arra a kijelentésére, hogy kíméletesen kell bánni a szökevényekkel, szinte belesápadt a dühbe. Megölni ő sem akarta őket; de meg akarta magát bosszulni rajtuk, úgy hogy kínosabb lett volna az életük ezer halálnál.

S ime, Randolph ajkáról már előre elhangzott a tilalom. Ő pedig nem szokott tréfálni.

Néhány perccel később előállt a Sentinel nevű nyolcevezős ladik, és Randolph és Jenkins, puskákkal fölfegyverkezve, beszálltak.

„Merre menjünk Uram?” - kérdezte az egyik rabszolga, mikor a ladikot eltaszította a parttól.

„Fölfelé” - felelt Randolph minden habozás nélkül, mert biztosra vette, hogy a szökevények nem Dariennek, hanem a rengetegnek vették az útjokat.

A ladik a négy izmos legény hatalmas evezőcsapásaira, a rohanó ár ellenében is gyorsan haladt előre, és csakhamar elérte a folyó első kanyarulatát, ahol elkezdődött a rengeteg, amelyben Sambo azt remélte, hogy a gyermekével együtt menedéket talál.

Ezalatt a szegény szökevények se vesztegeltek tétlenül, hanem a hajnal első derengésével már eloldották a ladikjukat, és folytatták az útjukat a folyón fölfelé, abban a reményben, hogy valahol tán mégis csak találhatnak az erdőségben egy zúgot, ahol elrejtőzködhetnek üldözőik elől.

A reggel, mely ezen a napon reájuk virradt, kimondhatatlan szép volt. A fölkelő nap eleinte violaszín-, majd bíbor- és végre aranycsíkokkal ékesítette föl a tiszta kék égbolt keleti részét, míg végre vakító fény-pompában föltűnt tüzes korongja a láthatáron, leírhatatlan színekkel árasztotta el az erdő buja növényzetét, és tündöklő fény-csillagokkal szórta be a hatalmas folyó rohanó habjait. Vidám madárdal váltotta föl az éji csendet, mialatt a rengeteg szárnyas lakói, mint óriás virágok, melyeknek tarka szirmait a szélvész hordja szét, vígan szeltek keresztül-kasul a friss és tiszta hajnali levegőt.

„Beh gyönyörű ez, kedves apám” - szólt Cora. - „Nekem úgy tetszik, mintha mindez nem is tartozhatnék ugyanabba a világba, melyben eddig éltünk, hanem csak egy szép álom volna. Hát még ha majd egészen szabadok leszünk!”

Sambo nem felelt. Nyugtalanul tévelyegtek a gondolatai az áttörhetetlen rengeteg és a gyűlölt sziget közt, ahol szinte hallotta azokat a durva szitkokat, melyeket reá és gyermekére szórtak, mikor szökésüket fölfedezték, és látta, mint indul a keresésükre szívtelen zsarnok urával együtt Jenkins, a kegyetlen felügyelő. Azt is tudta, hogy bármily erőfeszítéssel igyekszik is ő előre, amazok gyorsabban fognak haladni, s könnyen utólérik, mert oly csekély a távolság, mely őt tőlük elválasztja.

És percről-percre csökkent a reménye, hogy a rengeteg, melyben Cora annyira gyönyörködött, menedéket nyujtson nekik; mert bármennyire haladtak is előre a kanyargó folyón, az erdő megtartotta jellegét, s a fenyegető halál ellenében legfeljebb épp oly biztos halállal kecsegtette a menekülőket.

Kínos szemrehányásokat tett magának szegény öreg, hogy könnyelműen reávitte a gyermekét erre a végzetes lépésre, és az önvád kétségbeejtő súlya alatt még gyorsabban forgatta az evezőket, mint előbb.

De a Sentinel is gyorsan repült s pillanatról-pillanatra közelebb hozta az üldözőket a szegény menekülőkhöz.

Déli tizenkét óra lehetett, mikor Sambo hirtelen abbahagyta az evezést, ijedten fölállt a csónakban s fürkésző tekintettel nézett a távolba.

„Mit látsz kedves apám? Tán veszedelem fenyeget bennünket?” - kérdezte rémült hangon Cora. - „Fekete pontot látok a távolból felénk közeledni, s szívem azt súgja, hogy az a ladik lesz, mely üldözőinket a nyomunkba hozza” - felelt az öreg.

„Irgalmas Isten, légy velünk” - sóhajtott föl szegény Cora; de a következő percben megkönnyebbülve mondotta: - „Fordulj csak meg, kedves apám, s nézz oda. Nem valami patak ömlik ott a folyóba? Tán ott találhatnánk valami biztos búvóhelyet.”

„Hála az égnek, az” - kiáltotta az öreg - „és pedig oly kicsiny, hogy a mienknél nagyobb csónakkal lehetetlen lenne rajta akár csak egy ölnyire is haladni. Befordulunk oda, és aztán - amit a jó Isten ad!”

Alig hogy e szavakat kimondta, már el is hagyták az Altamahát, s betértek a patakra. De alig haladtak vagy ötven ölnyire, mikor egy kanyarulathoz értek, ahol hirtelen sűrű nádas előtt találták magukat, melyen teljes lehetetlenség lett volna keresztül törni a csónakkal.

Megálltak hát, s pillanatnyi gondolkodás után Sambo kiugrott a partra, s a nádas mentén előre szaladt, hogy magának az egész környékről tájékozást szerezzen.

Cora dobogó szívvel várta őt vissza, mert tudta, hogy az, amit mondani fog, életet vagy halált jelent most a számukra.

Rövid idő múlva lihegve sietett vissza az öreg, s szakgatott hangon így szólt: „Szállj ki te is, gyermekem. El kell távolítanunk innen a csónakot, nehogy üldözőinket a nyomunkra vezesse. S ha ez sikerül, akkor van ott nem messze egy pont, ahol talán biztos búvóhelyet találhatunk. Siessünk, mert percről-percre közeledik a veszedelem.”

Cora gyorsan kiszállt, mire a csónakot is partra húzták, és szinte emberfölötti erőfeszítéssel vonszolták tova a lágy sárban, amelyben gázoltak, s amely, szerencsére pár percnyi bugyborékolás után összecsapott lábnyomaik fölött, és épp oly síma lett, mint volt előbb. Végre túl voltak a nádason, s ott ismét vízre lökték a csónakot, tudva, hogy az Altamaha felül jövők ott meg nem láthatják. Maguk pedig siettek be az erdőbe, mely a sok gyökértől és kúszónövénytől, mely sűrűn borította lábaik alatt a földet, csakhamar szinte járhatatlanná vált.

De ők most nem ismertek akadályt, és rövid idő múlva elérték az erdőnek azt a pontját, amelyről Sambo az imént beszélt.

Valóságos tömkelege volt ott a sűrű palmetto-csoportoknak, és ha valahol, úgy itt joggal remélhették, hogy ellenségeik nem fognak rájuk találni.

Rövid tanakodás után választottak maguknak búvóhelyet, ahonnan, ha üldözőik közeledni találnának, - azt remélték, - a sűrű bokrok fedezete alatt észrevétlenül osonhatnak helyről-helyre, mindaddig, míg ellenségeik végképpen le nem mondanak arról, hogy őket ezen a helyen tovább keressék.

De a helyzetük még így is borzalmas volt. Egy részről a közeli fák vagy bokrok lombjai közt minden legcsekélyebb zörej rémülettel töltötte el a lelküket, és folyton attól remegtek, hátha ellenségeik végre is a nyomukra akadtak. Más részről kisebb-nagyobb távolságokról vadállatok üvöltése ütötte meg füleiket, a földön kúszó növények közt pedig mérges kigyók és egyéb undok csúszó-mászó lények tanyáztak, és szegény Cora irtózáttal gondolt annak a lehetőségére, hogy esetleg az éjszakát is ott kell eltölteniök.

De nem kellett.

Az a fekete pont, melyet Sambo az imént látott, gyorsan haladt fölfelé az Altamahán, s mindig nagyobb és nagyobb lett, míg végre hatalmas csónak alakját vette föl, melyben hat férfi ült.

A hat közül négy evezett, egy kormányozott, egy pedig távcsővel a kezében, folyton a távolban fürkészett.

Ugyanakkor, amikor Sambot és Corát annak a távoli fekete pontnak a látása elremítette, az imént említett távcsővező férfi, aki nem volt más, mint Randolph, úgy a maga, mint a kormányrúdnál ülő társa, Jenkins nagy öröme, hasonló tüneményt észlelt maga előtt az Altamahán, mire megparancsolta a legényeknek, hogy még gyorsabban evezzenek, mint addig.

Pár perccel később elvesztették szem elől az imént fölfedezett fekete pontot; de nem sokat törődtek vele, mert ők jobban ismerték a vidéket, mint Sambo, és meg voltak róla győződve, hogy bárhova rejtőznek is előlük a szökevények, előbb-utóbb mégis csak meg kell hogy találják őket.

Még vagy egy negyedóraig gyorsan haladtak előre, aztán lassítani kezdtek, hogy minden olyan pontot, ahova az üldözöttek esetleg menekülhettek, kellőképpen megfigyelhessenek. De nádist nádas után, és sűrűséget sűrűség után hagytak el, és még mindig nem jöttek nyomára a szökevényeknek.

„Én legvalószínűbbnek tartom, hogy amott a „Fekete-patak”-ba fordultak be” - szólt végre Jenkins. - „De ezzel ugyan megjárták volna, mert ott igen hamar olyan ponthoz érnek, ahonnan nem juthatnak tovább.”

„Csak az a baj”, - felelt Randolph, - „hogy mi a Sentinellel odáig se juthatunk el, hát hogyan fogjuk őket kézrekeríteni?”

„Könnyen” - szólott Jenkins. - „Én majd kiszállok, és a patak mentén elmegyek odáig a sárban. És ha majd nyomukra akadtam, rajta leszek, hogy szépszerével rábírjam őket, hogy kövessenek. Ha pedig nem akarnának engedelmeskedni, úgy jelt adok és ön Uram, a legényekkel együtt odajöhet, és véget vethet a hiábavaló ellentállásnak.”

„Jól beszélsz”, - szólt Randolph, - „azzal a különbséggel, hogy aki kiszáll és előre megy, az én leszek; aki pedig a legényekkel itt marad és ha én puskalövésrel jelt adok, utánam siet, az te leszel. Kössétek a ladikot ahhoz a karóhoz, hogy ha lövök, tüstént követhesetek.”

Mire ez a rövid párbeszéd véget ért, eljutottak a Fekete patak torkolatához, Randolph kiugrott és megkezdte fáradságos útját a mély, tapadós sárban, míg Jenkins kedvetlenül, de azért, szokás szerint némán engedelmeskedve, ott maradt a ladikban és türelmetlenül várta a percet, melyben a Randolph puskalövése majd őt is tette szólítja.

Randolph erős küzdelem után, nagy ügyel-bajjal elérte a sűrű nádist, mely szegény Sambo-nak és Corának rövid idővel előbb annyi gondot okozott, és meglepetéssel látta, hogy ott se ladiknak, sem embernek nyoma sincsen.

„Furfangos gazember!” - mormogta magában. - „Hova tudott itt ladikostul együtt elrejtőzni? Pedig itt a környéken kell lennie, mert egyedül ez magyarázza meg hirtelen eltűnését. De fölkatatom a kutyát, ha mindjárt az egész éjszakát is itt kell töltenem.”

Ezzel fölmászott a partra, és körülnézett az erdőben. Nem látta ő most az erdő elragadó szépségét, melynek növény-pompáját a galyakon keresztültörő déli napsugarak oly remekül megvilágították; nem hallotta az állat-világ nyüzsgését, mely úgyszólván megelevenítette az egész rengeteget. Szemei nem a természet szépséges csodáit keresték e helyen, hanem ádáz tekintettel járták be a környéket, abban a reményben, hogy valahol majd csak megpillantja a szökevényeket, akiknek a kézrekerítése volt most közzívének legforróbb vágya.

A vén rókának nem sok gondolkodás kellett hozzá, hogy lépteit mindenekelőtt a palmettoliget felé irányozza, ahol Sambo és Cora dobogó szívvel rejtőztek.

Eleinte óvatosan lépdelt a földet borító kúszó növények és egymásba fonódott gyökerek közt. De minél inkább közeledett célpontjához, annál inkább megfedkezett magáról, és egész figyelmét a langyos szellő által imbolygatott palmetto-csoportokra irányozta.

Végre úgy tetszett neki, mintha a bokrok közt emberi alakokat látott volna mozogni. Mohón iramodott előre, s kezébe kapta a puskaajtát, hogy bármely percben a menekülőkre szögezhesse, s ily módon kényszeríthesse őket rá, hogy megadják magukat. De éppen, amikor úgyszólván a

célnál képzelte magát, egy vigyázatlan lépés következtében megbotlott egy csomó gyökérben és oly szerencsétlenül zuhant a földre, hogy jobb lába bokában kificamodott.

Randolph a baleset első pillanatában nem érzett egyebet a dühnél, s gyorsan ismét talpra akart állni, hogy kutató-útját folytathassa. De az első mozdulatnál oly éles fájdalom járta át sérült lábát, hogy fogcsikorgatva hanyatlott vissza, és hangosan följajdult.

Jaj-szavára kísérteties morgás hangzott feje fölött a fán, melynek tövében elesett, s egy hatalmas vadmacska villogó szemei fenyegetően szikráztak felé.

Most puskája után nyult s jelt akart adni Jenkinsnek, hogy segítségére jöjjön. De a fegyver esés közben néhány lépésnyire elrepült tőle, s ijedten látta, hogy nem érheti el.

Erre kétségbeesett rémület vett erőt rajta, s zölde-sárga arcán nagy veriték-csöppek gyöngyöztek végig. Egyedül volt a rengetegben, és mégis önkéntelenül segítségért kezdett kiabálni, eleinte rekedt, alig hallható, de később éles - bár reszkető hangon.

Sambo és Cora az emberi hang hallatára összerezzentek, s mohón hallgatództak, vajjon ismeróstől ered-e? Ezt azonban sehogyan se tudták eldönteni.

„Ez segélykiáltás, kedves apám”, - szólt kis vártatva Cora. - „Tán veszedelemben forog valami embertársunk; gyerünk, segítsünk rajta, ha lehet!”

„Hátha ellenség, aki ezzel akar bennünket törbe csalni” - felelt az öreg.

Erre pár percig némán figyeltek a folyton ismétlődő jajkiáltásokra. „Segítség!” - hangzott most újból, kétségbeesett, csaknem siránkozó hangon. - „Az Isten szerelméért, segítség!”

„Ez már nem tettetés, kedves jó apám. Talán valami kíváncsi utas vetődött ide, és most védtelenül áll valami nagy veszedelemmel szemben. Ne hagyjuk őt a sorsára; hiszen rajtunk kívül bizonyára nincs itt a rengetegben ember, aki segíthetne rajta.

„Isten nevében hát gyermekem. Csak te maradj szorosan mellettem, hogy a késemmel és a nyilammal szükség esetén téged is megvédelmezhesselek.”

Ezzel előbújtak rejtekhelyükből, s óvatosan kezdtek a hang irányában előre haladni. A jajkiáltások már egészen közélről hallatszottak, s ők még mindig nem láttak embert. Végre kis tisztáshoz érve, megpillantották a földön fetregő Randolph holthaltvány arcát.

Ez a pillanat örökre felejthetetlen maradt előttük.

Randolphnak a rémülete, aki irtózáttal látta a feje fölött dühöngő vadállatot fokenként le-bocsátkozni, hogy végre leugorják és összemarcangolja őt, most érte el tetőpontját, amikor a másik oldalról meg, kezében hatalmas késsel Sambot látta maga felé közeledni.

„Segítség! Irgalom!” - hörgött még egyszer, s aztán végképp kimerülve, tehetetlenül terült el a földön.

Sambo egy pillanatra megállt, mikor reáismert az üldözőjére. Hatalmas melle szaporán zihált a rettenetes küzdelemtől, mely most a lelkében folyt.

Életében hányszor vágyott arra, hogy véres bosszút álljon azon az emberen, aki őt emberi méltóságától és Isten legédesebb áldásától - a szabadságtól - megfosztva, mint valami barmot, a tulajdonának nevezte. És most, mikor mint tehetetlen nyomorék fetrengett előtte méltó gyűlöletének a tárgya, és ő szó nélkül keresztüldöfötte volna azt a kőszívet, mely ő iránta és az övéi iránt irgalmat soha nem ismert, nemes lelkében tiltakozott valami az ellen, hogy azt a nyomorult életet egy ilyen pillanatban kioltsa.

De hiszen most még ezt se kellett volna tennie, hogy ellenségétől örökre megszabaduljon. Elég lett volna, ha sorsára hagyja őt! Pár pillanat múlva a leányával együtt szabad lett volna, anélkül, hogy még csak az igazságszolgáltatás büntető kezétől is tartania kellett volna valaha.

A következő pillanatban a dühöngő állat meggyorsította a mozdulatait, és vagy egy ölnyi magasságból tajtékzó szájjal rávetette magát remegő áldozatára.

Randolph rémülten fölsikoltott, mikor a legirtózatossabb halál torkába sodorva látta magát.

Sambo egy pillanatra még habozott, de a következőben hatalmas szökéssel Randolph mellett termett, és keresztül dőfte a dühös állatot, mely szíven találva, holtan gurult le áldozatáról.

Az öreg rabszolga még mindig remegett a fölindulástól, s véres késsel a kezében állt ott megmentett ellensége fölött, mikor a patak felől előbukkant Jenkins a négy legénnyel.

A puska-lövés, melyet Jenkinsnek, mielőtt kíséretével a csónakot elhagyja, be kellett volna várnia, ugyan nem dördült el. De a segélykiáltások - bár homályosan - neki is megütötték a fülét, és rosszat sejtve, sietett a gazdája fölkeresésére, kinek, a szakadatlan jajveszékelés hamarosan a nyomába is vezette.

De lépteit nemcsak az a vágy vezérelte, hogy gazdáját a veszedelemtől megmentse, mely őt fenyegette, hanem az a remény is, hogy a veszedelem okozója Sambo lesz, és ő végre valahára ürügyet találhat arra, hogy régóta forralt bosszuját kitöltse rajta.

A kielégített bosszúvágytól vadul kezdett dobogni a kegyetlen felügyelő szíve, mikor mozdulatlanul látta a földön feküdni a gazdáját, és fölötte véres késsel a kezében Sambot. Ime itt az alkalom, amikor joggal lelőheti őt, mint a kutyát, s pillanatnyi habozás nélkül reá szegezte a fegyverét.

Cora ezt látva, éles sikoltással vetette magát az apja elé, s a következő pillanatban vérrel elborítva rogyott a szegény öreg karjaiba.

Az eldördült lövésre pokoli zaj támadt a rengetegben. Fölriasztott vadállatok üvöltése, kajdacsok rikácsolása, s egyéb kisebb-nagyobb madarak szárnycsattogása és ijedt csipegetése töltötte el a levegőt. De mindezek szívszakgatóan tört keresztül a szerencsétlen apa kétségbeesett fájdalom-kitörése.

„Gazember!” - kiáltott szíve nagy keserűségében. - „Megölted a gyermekemet! Kioltottad az életem egyetlen világosságát, és éretté tettél a halálra, mely már úgyszólván irgalom lett volna reám nézve. Oh én szerencsétlen, boldogtalan ember!”

„Apám, szegény kedves apám!” - szólt alig hallható hangon a sebesült leány, s bágyadtan emelte az öregre a tekintetét.

„Lehetséges, hogy él?” - rebegett most öröm-könnyek közt, el-elcsukló hangon az öreg; s aztán égnek emelve szemeit, így folytatta: - „Oh, irgalmas Isten! Tartsd meg őt nekem, és ne büntess ilyen borzasztó módon azért a könnyelmű cselekedetért, melyet ellene és te ellened elkövettem!”

Mialatt ez a szívrázó jelenet lejátszódott, Jenkins odaért, és lehajolt a gazdája fölé, hogy meggyőződjék, vajjon él-e? - „Már megint hibáztál Jenkins” - szólt ingerülten Randolph. - „Sambo az imént megmentette az életemet, te meg jutalmul agyonlőtted a gyermekét. Hogy fogok én most ezért a leányomnak beszámolni? Ezért lakolnod kell. Hadd tudja meg a leányom, hogy nem az én jóváhagyásommal történt ez a szerencsétlenség.”

„Uram”, - felelt zavartan Jenkins - „azt hittem, hogy az ön gyilkosát lövöm le. Az életét akartam megmenteni.”

„Ürügyet kerestél, hogy kitölthesd a bosszúdat Sambon” - szólt fokozott haraggal Randolph, - „mert különben meggyőződhetnél volna a valóról, mielőtt a fegyveredet használtad. Hiszen a lövésed még akkor is utólérte volna őt. Most nyulj a kabátom zsebébe és vedd elő a jegyzőkönyvem; aztán tépj ki belőle egy lapot, és írd reá, amit diktálni fogok.”

Jenkins engedelmeskedett, Sambo pedig ezalatt gyöngéden lefektette a leányát a földre, hogy a sebtét megvizsgálhassa, és hálás örömmel látta, hogy a vér, mely a leány keblén végig patakzott, csak egy a karján ejtett sebből folyt.

De ez a seb bizony igen súlyos volt, és nagy fájdalmat okozott a szegény gyermeknek.

Egyik legény a patakhöz futott, és vizet hozott a kalapjában, amit Sambo nagy örömmel fogadott; és leoldva Cora nyakáról silány kendőjét, borogatni kezdte vele a sebtét.

Mikor Randolph és Jenkins elkészültek az írással, az előbbi magához hívta Sambot, és így szólt hozzá:

„Sambo, te az imént borzasztó helyzetemben a segítségemre jöttél, és megmentettél a legkínosabb haláltól. Jutalmazd ezért az, hogy Corával együtt szabad vagy. Azt a szerencsétlenséget, ami a leányoddal történt, én már, sajnos, nem tehetem jóvá; de kívánom, hogy a leggondosabb ápolásban legyen része, és minden lehető megtörténjék arra, hogy teljesen fölgyógyuljon. Vedd magadhoz ezt az írást, és menj vele Darienbe, a „Három Szarvas” fogadóba. Ott szobát nyitnak neked, és elhívják a leányodhoz dr. Howardot. Ha ő nagyon komolynak itélné az esetet, és tanácskozni akarna még egy orvossal, arra is van itt fölhatalmazás. Itt van néhány dollár az első szükségleteitek fedezésére; holnap pedig a kezedhez juttatom a szabadságleveleket, és annyi pénzt, amennyi bizton elég lesz arra, hogy elutazhassatok rajta valami szabad államba, és élhettek belőle addig, míg nem találtok valami becsületes kereseti forrást. Ime ettől a perctől fogva - szabad ember vagy.”

Sambo zokogva borult az ura lábaihoz, s nem tudott szólni a nagy fölindulástól.

„Ettől a perctől fogva - szabad ember vagy!” - Oh, ha csak egy rövid órával előbb intézték volna hozzá e szavakat, beh kimondhatatlan boldog lett volna. Hiszen a szabadság hiánya volt örömtelen, keserves élete minden szenvedésének az oka; és ennek az elérése volt minden vágyódásának és minden reményének egyetlen tárgya.

De most, mennyi fájdalom vegyült az örömébe! Hiszen ott feküdt vérében az a drága lény, akinek a forró szeretete megédesítette számára még a rabszolgaság keserű poharát is - akinek a gyengéd ápolása és vigasztaló szavai a legsötétebb vihar-felhőt is megaranyozták, mely őt eddigi szomorú pályafutásán kísérte, és aki nélkül még maga a szabadság áldása se volt képes őt boldogítani.

Vajjon életben marad-e, és ha igen, visszanyeri-e teljesen a testi épségét? Ezek a kérdések gyötörték ebben az ünnepélyes percben a szegény apa szívét. Ezért zokogott percekig olyan keservesen, anélkül, hogy csak egyetlen szóval is köszönetet tudott volna mondani annak az embernek, aki a legnagyobb ellenségéből most egyszerre a legnagyobb jóltevőjévé lett.

„Szállítsatok a ladikhoz” - szólt Randolph bágyadt hangon Jenkinshez, aki sötét ábrázattal, mogorván ült még mindig mellette a földön, s görcsösen szorította a ceruzát, amellyel akarata ellenére írnia kellett. - „Nagyon szenvedek, és úgy érzem, hogy közel vagyok a végső ki-merüléshez. Szeretnék mielőbb valami frissítőhöz jutni.”

„Addig is, míg a ladikhoz érünk, Uram, tán szolgálhatok egy kis borral és kétszersülttel” - felelt Jenkins, szórakozottságából fölocsúdva, és előhúzott a zsebéből egy kis kulacsot és néhány darab kétszersültet.

„Oh hála legyen az Istennek”, - szólt Randolph, aki a súlyos testi szenvedés, és a kiállott iszonyu izgalom következtében percről-percre fogyni érezte az erejét. - „Köszönöm, nagyon jól esett. Adhatnál egy cseppet szegény Corának is, aki alkalmasint épp úgy a szükségét érzi, mint én.”

Cora köszönettel fogadott egy kis bort, de enni nem tudott. Szétroncsolt karja folyton fokozódó kínokat okozott neki, melyekhez csakhamar erős sebláz is járult.

Randolph jól látta az állapotát, és följánlotta Sambonak, hogy az egyik legényt, akit Tamásnak hívtak, átengedi neki segítségül.

Sambo hálával fogadta az ajánlatot, és mindenekelőtt a nádas mögé elrejtett ladikért ment el Tamással.

A két erős férfi játszva elszállította a könnyü kis járóművet a nádasnak az Altamaha felé eső végéhez. Aztán jócskán szedtek mohát, és puha fekvőhelyet készítettek belőle Corának az útra. A fekvő helyet Sambo gondosan beterítette azzal a pár ronggyal, amelyet magukkal hoztak, aztán Tamással együtt visszament Coráért, akit egy rövid fertály óra múlva kényelmesen elhelyeztek a rögtönzött ágyon.

A Sentinel is készen állt az indulásra, mikor a Sambo ladikja szomoru terhével kiért a Fekete patak torkolatán az Altamahára.

Jenkins a gazdája utasítására átadott amazoknak pár darab füstölt húst és kukoricakenyeret, meg egy üveg bort.

Aztán megindult a két ladik - mindenik a maga sebesültjével - rendeltetési helye felé, ahova gyorsan sodorta őket a folyó hömpölygő árja, úgy, hogy az evezőket forgató négy izmos legény munkája szinte fölöslegessé vált.

IV.

Nyugvóban volt a nap, mire a Sentinel elérte a szigetet, a Sambo ladikja pedig Darien városát.

Az órák az utasok mindenike előtt szinte végteleneknek látszottak. A sebesülteket testi, kísérőiket pedig lelki kínok gyötörték.

Jenkins roppantul restelte a történeteket, és bosszankodott rajta, hogy éppen az ő elhamarkodott lépése hangolta Randolphot a szökevények iránt olyan nagylelkűségre. Ezenfelül folyton a fülébe hangzottak gazdájának a szavai: „Ezért lakolnod kell.” Vajjon milyen módon szándékozik őt megbüntetni? Tán állásából fogja kitaszítani, és családjával együtt földönfutóvá tenni? Erre a gondolatra hol a szívébe, hol az agyába szökött a vér, mert a kegyetlen mesterségen kívül, melyet életpályául választott, semmi más kereseti módra sem érzett magában se képzettséget, se hajlamot, és így nem tudta: mitévő lesz, ha a kenyerét elveszti.

Szegény Sambo háborgó szívvel ült sebesült gyermeke mellett. Folyton borogatta a sebé, és egyre fokozódó aggodalommal látta, ennek ellenére is, mint fordul az állapota percről-percre rosszabbra.

Mikor végre a „Három szarvas”-ban elhelyezte őt kényelmes kis szobájukban, a szegény sebesült leány teljesen elvesztette az eszméletét, és sejtelve se volt róla, hogy ő immár szabad, - s hogy nem vár rá többé bujdosás és üldöztetés, se szegény apjára korbács és éheztetés. Hol halkán nyöszörgött álomszerű kábultságában, hol meg föl-fölijedt, és egyik percben a rengeteg erdő dühöngő vadállatait, a másokban pedig a gyilkos fegyverével hadonázó Jenkinst látta a maga és az apja életére törni.

Sambo türelmetlenül várta az orvost, aki rövid idő múlva el is jött. De ki írhatná le a szegény apa fájdalmát, mikor dr. Howard kijelentette előtte, hogy Cora életét csak úgy lehet megmenteni, ha sérült karját még akkor este levágják.

Szegény öreg zokogva borult a szenvedő ágyára, és vérző szíve iszonyu fájdalmában nem tudott lecsillapodni. Szeretett volna imádkozni, de hiszen ezt a keserű poharat már az imádság se háríthatta el tőle, és így még az esdeklő szavak is elhaltak az ajkán.

A kegyetlen műtét szerencsésen megtörtént. Dr. Howard esti tizenegy óra tájban segédeivel együtt eltávozott, és egy nagyon ügyes ápolónőt hagyott hátra a beteg mellett.

Az ápolónő rendkívül jólelkű asszony volt, aki mindent elkövetett, hogy szegény Sambot megvigasztalja, és reábirja, hogy egy kissé lefeküdjék és az után a kínos, izgalmas nap után végre kipihenje magát.

De a szegény apa hasztalan iparkodott a jóindulatu tanácsot követni. Nyugalomról, pihenésről szó se lehetett nála; és rövid ideig tartó hiábavaló kísérlet után megint csak fölkel, és átvirrasztotta gyermeke mellett az első kínos éjszakát. Ugyanúgy töltötte a másodikat - aztán a harmadikat és a többit is, míg végre az orvos biztosította róla, hogy annak a nagy áldozatnak, melyet a szegény leány élete megmentésére hoztak, meglesz a kívánt eredménye.

Cora, mikor szenvedései enyhülni kezdtek, és higgadtan átgondolhatta mindazt, ami vele történt, eleinte nagyon bánkódott súlyos veszteségén.

Hiszen most szabad volt, és két keze becsületes munkájával akarta volna megkeresni a kenyerét. És ime, bénán kell a nagy világba mennie. Ilyen körülmények közt ugyan mi sors várhat rá? Még szeretett úrnőjéhez se fordulhat most alkalmazásért, mert ő sem adhat neki munkát, legfeljebb csak - kegyelemkenyeret!

Fájdalmas gondolatai közepette még az apja részvételében se kereshetett enyhülést, mert neki a világért sem volt szabad észrevennie a bánatát. Ki is vigasztalna szegény öreget, ha még őt is csüggedni látná?

Isten előtt tárta föl hát lelke sajgó fájdalmát s buzgó imádságban kérte őt, hogy adjon neki szent akaratában való megnyugvást, és annak idején nagy szerencsétlensége ellenére is juttassa őt valami becsületes megélhetési forráshoz.

Múlt az idő, s hirtelen béke szállt a lelkére, és boldog remény töltötte el a szívét, erős hite annak, hogy még minden jóra fordul. Erre aztán a kedélye földerült, mint a napsugár, mely oly barátságosan - oly biztatólag szűrődött át az ablakán.

Egyízben Sambo éppen a gyógyszerházból tért haza és türelmetlenül sietett föl kis szobájuk felé, mert az ápolónő távozása óta a beteg ezúttal maradt először hosszabb ideig egyedül.

Cora nyugodtan feküdt az ágyán és gyönyörködve tartott a kezében egy illatos kis virág-bokrétát, melyet a fogadósnő hozott neki aznap délelőtt.

Mosolyogva fogadta az apját, és látszott rajta, hogy mosolya nem erőltetett, hanem igazán a szívéből fakad.

„Jaj beh sietél, kedves jó apácskám” - szólt a leány. – „Szinte elállt a lélekzeted. Pedig nekem semmire se volt szükségem, és pompásan elmulattam a gondolataimmal. Eszembe jutott, hogy ha majd jobban leszek, milyen kellemes lesz künn a kertben üldögelni; aztán sétálni veled a tengerparton - nem rabszolgaköntösben, hanem tisztességes ruhában, mint más becsületes ember; és végre, ha erőhöz jutok, elutazni és világot látni - olyan világot, ahol nincs rabszolgaság, hanem mindenki szabad és boldog!”

„Mindenki szabad és boldog!” - ismételte a szegény öreg. - „És boldog leszel ott te is gyermekem?”

E szavaknál könny lopódzott a szemébe, amit Cora rögtön észrevett, és így folytatta:

„Reményelem, hogy igen, kedves jó apám. Hogy mitévő leszek a jövőben, azt még most nem tudom; de erősen hiszem, hogy Isten nem fog elhagyni, hanem gondoskodni fog rólam valami úton, amelyről még most sejtelmem sincs. És akkor miért ne lennék én is boldog?”

„Adja az ég, hogy az légy, drága gyermekem!” - szólt az öreg. „És míg én élek, addig nem is féltetek, mert hiszen én még most is jobban győzöm a munkát, mint más közönséges ember, így hát könnyen megkeresem kettőnknek a kenyerét. De azután.”

„Ki gondolna most olyan messzire, apácskám!” - szólt a leány. - „Örülünk most a jelen áldásainak, és bízunk a jövőt Istenre.”

„Igazad van lelkem!” - felelt Sambo, akinek a lelkére balzsamként hatottak leánya biztató szavai.

A jó öreg egyébiránt legtöbbször igazat adott a gyermekének, aki szellemileg messze fölötte állt az apjának.

Abban az időben a szegény rabszolgák elől teljesen elzárták a szellemi művelődés áldásait. De Corának, akit úrnője kis korától fogva soha sem akart nélkülözni, a leckeórák alatt is mindig ott kellett lennie Ágotha mögött; és így, habár írni és olvasni ő sem tudott, mert könyvet és íróeszközt nem volt szabad kezébe vennie és gyakran föl se fogta azt, amit a tanárok magyaráztak, lelke és elméje bizonyos fokig mégis kiművelődött. S ez szellemileg minden társa fölé emelte őt.

Ezt a felsőbbségét a többiek sem vonakodtak elismerni; de szegény Sambo legfőbb gyönyörűségét és büszkeségét lelte benne, és ez még fokozta iránta való rajongó szeretetét.

„Mikor lesz szabad fölkelnem?” - kérdezte Cora rövid hallgatás után.

„Arról még nem szólt az orvos” - felelt az öreg. - „De azt megengedte, hogy ma kissé felülj az ágyban; ha akarod, elhozom az én párnáimat is, és kényelmesen elhelyezlek.”

Cora örömmel kapott az ajánlaton és most, hogy fölült, nézett körül először csinos kis szobájukban.

„Mi az ott az ablaknál, apácskám, talán bizony karosszék?” - kérde, szinte kételkedve, hogy az ő szobájában ilyen parádés jószág is lehet.

„Az bizony, lelkem, még pedig jó kényelmes” - szólt az apja. - „Majd ha fölkel, abban fogsz az ablakban üldögélni. Ablakunk szebbnél-szebb kertekre nyílik, s ott messze egy darabka tengert is láthatsz.”

„No, ha ez még soká így tart, még utóbb elhiszem, hogy kisasszony vagyok” - szólt nevetve a szegény leány. - „Én, és karosszék; és az a szép, tiszta, fehér függöny, meg a szép virágos szőnyeg. Aztán arany-rámás tükör, meg ezek a gyönyörű képek - no ezt még álmomban se képzeltem soha.”

„Drága áron jutottál hozzá, lelkem” - szólt az öreg bánatosan.

„Igaz, apácskám” - felelt Cora. - „De gondold csak meg, mennyit szenvedtünk azelőtt anélkül, hogy egy csepp kárpótlásunk lett volna érte. Ennek a legújabb csapásnak pedig szabadságunk a kárpótlása. Mert a gazdánk csak azért, hogy te az életét megmentetted, talán még nem szabadított volna föl bennünket. Hiszen a szegény rabszolgák jócselekedeteit nem szokták valami nagyba venni, alkalmasint elengedte volna a büntetést, melyet szerinte a szökésért

megérdemeltünk, és ez lett volna az egész. De mert engem ez a nagy szerencsétlenség ért, félt a leánya haragjától, és őt akarta kibékíteni azzal, hogy ily boldogokká tett bennünket.”

„Lehet, hogy úgy van” - szólt az öreg s folyton csak a leánya szerencsétlenségén tündövedve, mélyen fölsóhajtott.

Pár nappal ezután Cora hófehér párnák közt ült a nagy karosszékekben, s mohó élvezettel szívta az ablakán beáradó balzsamos levegőt, mely úgy fölfrissítette őt, hogy óráról-órára gyarapodni érezte az erejét.

Nemsokára szabad volt lemennie a kertbe, s csakhamar sorra kerültek a rég óhajtott tengerparti séták, és végre elérkeztek az utazás várva-várt napjai is.

Az apa és leánya érzékenyen elbúcsúztak a derék fogadóstól és ház-népétől, mely annyi szívesseggben részesítette őket; majd az orvostól és az ápolónőtől, s végre a jó öreg lelkésztől is, aki, mikor a történekről értesült, tüstént fölkereste őket. Aztán magukhoz vették szabadságlevelüket, és a Randolph által küldött szép összeg pénzt s elindultak a nagy világba szerencsét - vagy jobban mondva - becsületes megélhetési módot keresni.

Sambo eleinte nem merte valami nagyobb fáradságnak kitenni a leányát, s így az utazást több ízben megszakította. De még így is már harmadnap délután szabad földön voltak, és egy kies fekvésű, csinos falucskának egyetlen fogadójában szálltak meg azzal a szándékkal, hogy Sambo mindjárt ott a környéken keres alkalmazást valami uraságnál, és csak, ha nem talál, akkor folytatják az útjokat tovább.

Gyönyörű májusi alkonyat volt, s Cora ott ült emeleti szobácskájuk ablakánál, és mialatt az édesapját várta haza, elmerengett a múlt, jelen és jövő fölött. És nagy magánosságában éppen valami a szokottnál is búsabb hangulatba kezdett merülni, mikor a szomszéd szobából kedves régi dal jól ismert hangjai ütötték meg a fülét.

A szerencsen-faj, melyhez az északamerikai rabszolgák tartoztak, rendkívül mélyérzésű, és emellett ábrándos természetű és költői hajlamu. Ezenkívül sok köztük a pompás hang és a finom zenei érzék, és így nem csoda, ha a szegény rabszolgák gyönyörű és érzéssel teljes dalokba öntötték ki fekete ideáljaik előtt kómikus angolságba burkolt lángoló érzelmeiket. Ezeket a dalokat a forró szerelmen kívül, mely sokszor mosolyra indító naiv hasonlatokban jutott kifejezésre, csaknem kivétel nélkül valami, szomorú helyzetükből eredő bús hangulat járta át.

Az északi államok szabad szerencsenei gyakran társulatokat alakítottak, és városról-városra jártak ezekkel a gyönyörű négerdalokkal, melyeket többnyire zsúfolt termekben adtak elő.

Éppen egy ilyen társulat összetoborzásán fáradozott egy vállalkozó, aki Samboékkal egy időben szállt az említett falusi fogadóba, és most a szomszéd szobában néhány alkalmasnak ígérkező hangot próbálgatott.

A dalokat, melyeket énekeltek, Cora egytől-egyig ismerte. Hányszor énekelte ő is ezeket ott az Altamaha partján Tamással, kinek hangjánál egy sem volt szebb az egész rabszolgatelepen. S most az egyszer a fölszabadult rabszolga-leány egy őszinte sóhajt küldött vissza korai szenvedéseinek színhelyére. Szegény, szegény Tamás! Beh kár, hogy neki még most is abban a rettenetes járomban kell görnyednie. Milyen neheze éshetett neki ezeket a szavakat hallani: „Ettől a perctől fogva szabad ember vagy” - mikor ez az áldott megszólítás nem őt illette, sőt örökre eltávolította tőle éppen azokat, akikkel mindig a legszorosabb barátságban élt. Vajjon eszébe jutnak-e olykor-olykor azok az órák, amikor viskójuk előtt együtt üldögéltek és bizalmasan beszélgettek a nap fáradalmi után; vagy mint a kalitba zárt rabmadarak, együtt öntötték ki érzéssel teljes dalaikban a lelkük fájdalmát? Vajjon ki vigasztalja most szegényt, mikor az ifju erőt érezve izmos karjaiban, úgy szeretné széttépni a rabláncot, melyben teste,

lelke sínlődik, és kimenni a nagy világba új és szebb életet keresni... és nem lehet - nem lehet, mert ha csak zsarnok urának holttestén keresztül nem, hát nincs reá mód, hogy fölszabaduljon, és nem is lesz tán soha. Szegény, szegény Tamás!

A szomszéd szobában elnémult a dal. A vállalkozó elbúcsuzott a vendégeitől, és lement vacsorálni. Az édes dalok elhangzottak, de Cora szívében a régi emlékeknek hosszú, szinte végtelen sorát támasztották föl, s szegény eleinte könnyekben, később dalban keresett enyhülést.

Hangja tisztább és szívhez szólóbb volt most, mint valaha, s a nyitott ablak alatt csakhamar egész csoport hallgatót csődített össze.

A vállalkozó is visszafojtott lélekzettel figyelni kezdett.

„Ki az, aki itt énekel?” - kérdezte végre a fogadóstól.

„Egy félkezű szerecsen-leány, akit a gazdája az apjával együtt fölszabadított, mert megmentették az életét” - felelt amaz. - „Szeretnék itt letelepedni, ha az öreg kapna valami munkát. Éppen most jár néhány szomszédos uraságnál, kikhez én ajánlottam, nem tudom, milyen sikerrel.”

„És hogy vesztette el a karját a leány?”

„Ugy tudom, hogy az apja védelmében, akire téves gyanu miatt reálott a felügyelő” - felelt a fogadós. - „De a részleteket még nem ismerem, mert csak röviden beszéltem az öreggel, aki sietett a dolgai után.”

„Kérem, vezessen föl a leányhoz” - szólt a vállalkozó.

„Szívesen, de előbb tán megvacsorálna” -

„Eh, ráérek még arra. Mindenekelőtt azzal a leánnyal akarok beszélni.”

Erre mind a ketten kimentek és bekopogtattak Corához.

„Szabad!” - hangzott föl belülről Cora kellemes hangja, mire beléptek.

A vállalkozó röviden elmondta, hogy miért jött, és nagyon előnyös ajánlatot tett a leánynak.

Cora az első percben alig tudott felelni a fölindulástól. Ime, sokkal hamarabb, mintsem reménylette, gondoskodott róla az Isten, kinek kezébe oly bizalommal tette le a sorsát, és becsületes, fényes kereseti módot nyitott meg előtte, a szegény nyomorék előtt.

„Uram” - felelt végre - „én nagyon szívesen belépnék az ön társulatába. De én - amint látja” -

„Arról ne is beszéljünk” - szakította félbe a vállalkozó. - „Én most elmegyek, és ha haza jön az édesapja, akkor majd írott ajánlattal jövök föl, melyet ha elfogad, úgy megalkudtunk. Jó lesz?”

Cora erre megint zavarba jött, amit a vállalkozó tüstént észrevett, és bízta, hogy csak szóljon őszintén.

„Amint ön is sejteni fogja, mi sem írni, sem olvasni nem tudunk,” - szólt Cora félénken, - „s így hát” -

„Baj is az” - szólt közbe amaz. - „Majd fölhozom magammal a házigazdánkat; ő föl fogja olvasni a föltételeket, legalább egyúttal tanuja lesz a szerződésünknek. Szabad lesz kérnem, ugy-e bár?” - folytatta a fogadóshoz fordulva.

„Szívesen,” - felelt amaz.

„Ugy hát jól van” - mondotta Cora, mire látogatói eltávoztak.

Cora most már kitekintett az ablakon, hogy jön-e már valahára az apja; s nagy örömeire csakugyan közeledni látta őt, lassan, fáradt léptekkel, és meglehetősen csüggedt arccal.

A leány kifutott az utcára, és e szavakkal ment elébe:

„No, kedves apácskám, milyen sikerrel jártál?”

„Semilyennel, gyermekem” - felelt az öreg. - „Ez az első kísérletem teljesen meggyőző; holnap tovább megyünk innen.”

„És mit szólnál hozzá,” - folytatta Cora, - „ha én azzal a hírral lepnélek meg, hogy én több szerencsével dicsekedhetem, mert nekem már van állásom, és pedig olyan, amely téged is fölment minden gond alól.”

Sambo megállt és kérdő tekintetet vetett gyermekére. Az nem hasonlított volna Corához, hogy ily komoly tárgyból tréfát űzzön; az pedig, hogy való legyen, amit mond, szinte képzelhetetlennek látszott az öreg előtt.

Cora röviden elmondta neki a történeteket, és azt várta, hogy amint ő, úgy az apja is magánkívül legyen az örömeiben. Kissé kellemetlenül csalódott tehát, mikor az öregnek arca a hallottak után is komoly, csaknem bús maradt.

„No, talán bizony nem is örülsz, vagy valami nagy akadályt látsz a dolog útjában?” - kérdezte a leány.

„Nem gyermekem. Egyik sem áll,” - szólt az öreg. - „Csak az nem fér a lelkembe, hogy kettőnk közül te légy a kereső, én pedig a henyélő.”

„Ennyi az egész?” - kérdezte megkönnyebbülten Cora. - „No, ezen ugyan ne búsulj, kedves jó apám. Először is az, amit nekem tennem fog kelleni, nem is munka. Másodszor nekem te reád most szükségem lesz, mert nélküled csak nem mehetek világgá egy csapat idegen emberrel. És én olyan boldog leszek, ha téged a sok kínos kényszer-munka után valahára pihenni látlak.”

Ekkorra szobájukba értek, s a következő percben belépett a vállalkozó a házigazdával.

Az ajánlat, amellyel jöttek, olyan volt, hogy Sambonak csakhamar be kellett látnia, hogy itt nincs joga gátat vetni a leánya szerencséjének az útjába. Megkötötték hát a szerződést minden akadály nélkül.

Ezután Mr. Brown⁹, a vállalkozó, kijelentette, hogy neki még egy-két napot ott helyben kell eltöltenie, hogy még néhány emberrel tisztába hozza a dolgát. De ezzel aztán hiszi, hogy együtt lesz a társulata, úgy, hogy harmadnap indulhatnak egyenesen Baltimoor felé, hol az eddig szerződött tagok várni fogják őket. Ott aztán legközelebb meg is kezdenek az előadásokat.

Corát a sorsában beállott váratlan fordulat kimondhatatlanul boldoggá tette, úgy, hogy csaknem a kicsapongásig víg volt azon a két napon, melyet még a faluban, vagyis inkább a környéken eltöltöttek. Messze barangolt az apjával a szép lombos erdőben. Versenyt dalolt a vígan röpdöső madarakkal, s csevegett a jövőről, mely most olyan ragyogó színekben tünt föl előtte. Először életében igazi gyermek volt, és gyermekes örömmel tervezgetett, hogy mi mindent fognak ők tenni, ha majd gazdagok lesznek.

Aztán a sok utazás milyen kiapadhatatlan forrása lesz az élvezetnek. Mert hiszen ők most a társulattal szélteben-hosszában be fogják járni az országot, és nem lesz se város, se vidék, amelynek a szépségeivel meg ne ismerkednének.

⁹ Olv. Braun.

Eszébe jutott, hogy ő majd irat Tamásnak, és rábeszéli őt, hogy keressen mégis minden áron alkalmat a szökésre; mert a szabadság a boldogság egyedüli igazi forrása a földön. Levelét a „Három Szarvas” csizmatisztítójának fogja elküldeni, aki tud írni és olvasni, és nagy ellensége a rabszolgatartásnak. Ő majd talál rá alkalmat, hogy Tamásnak mindent elmondjon. Hátha sikerül őt megmenteni! Pedig ha Mr. Brown egyszer hallaná őket együtt énekelni, bizonyára Tamást is tüstént szerződtetné; aztán milyen boldogság lenne egy olyan kedves, régi, jó barát társaságában tenni meg mind azt a sok, gyönyörű utazást.

Ez az utóbbi gondolat még Sambot is föllelkesítette. Ő mindig szerette ezt a délceg termetű ifjút, akit a Shakespeare-ismerők igazi Othelloi alaknak mondtak volna. De amióta olyan készséges buzgalommal és önfeláldozással segédkezett neki abban a szomorú feladatban, hogy Corát sebesült állapotában lehetőleg gyorsan és kényelmesen elszállíthassa szerencsétlensége színhelyéről a városba, azóta benső és hálás ragaszkodást érzett iránta. Hiszen úgyszólván neki köszönhetette leánya megmentését, mert ha csak valamivel később jutott volna orvosi segélyhez, kérdés: lehetett volna-e még életben tartani.

A jó öreg különben addig hallgatta a leánya örömteljes ujjongását, míg végre maga is elfeledte mindazt, ami eleinte elkésérítette; és most még az ő, bánathoz szokott szíve is megtelt reménnyel és boldogsággal, s esténkint ő is, a leánya is őszinte megindulással adtak hálát az Istennek, mérhetetlen jóságáért.

V.

Pár héttel utóbb Cora már föllépett dalaival Baltimoorban, és minden föllépésével óriási sikert aratott.

Mr. Brown pompás öltözetet csináltatott neki, melyet derékon alul érő, lengő gallér egészített ki. A gallér meggy-színű bársonyból készült, aranycsipkével díszítve, és a nyakánál nagy aranyozott csattal kapcsolódott össze. Ez a ruhadarab első látásra forró könnyeket csalt ki szegény Sambo szeméből, mert jól tudta: mi ennek a célja. De mikor teljes díszben látta a gyermekét, gazdag üvegyöngysorokkal a nyaka körül, és tündöklő hamis gyémántokkal a fülében és koromszínű, gyapjas hajában, olyan bájosnak találta őt, hogy apai büszkeségében letörölte a könnyeit s őszinte örömmel nézett végig rajta.

De még szegény Cora is rajta felejtette a tekintetét a maga fényben, pompában díszlő alakján, mialatt egy társnője, tán már tizedszer, gyönyörködve igazgatta pazar ruhájának a ráncait, - rajta felejtette még akkor is, amikor a gondolatai már rég messze vándoroltak, - messze a távoli Altamaha barátságatlan partján, a szegény, üldözött rabszolgák keserves, bús tanyáján. Ó, ha Tamás láthatná most! Egy gyönyörűséggel teljes tekintet azokból a nagy, mélabús szemekből, s egy őszinte dicsérő szó azokról a hízelgést nem ismerő ajkáról többet ért volna neki most a lelkes sokaság szünni nem akaró tapsainál.

Vagy tán elpártolna tőle, ha bénán látná? Erre a gondolatra különös fájdalom járta át a szívét, s egy pillanatra úgy érezte, hogy aznap talán nem is fog tudni énekelni. De csakhamar eszébe jutott a kötelessége, és minden erejét összeszedve, elment az előadásra, és remek hangjával bámulatra ragadta hallgatóságát.

Mialatt Cora a díszes közönség előtt ilyen nagy sikerrel kezdte meg fényes pályafutását, szegény Tamás búsan lépdelt hazafelé nehéz napi munkája után, és sokáig álldogált a nyomorult viskó előtt, mely valaha olyan kedves volt neki.

A viskó még most is üresen állt, és ő, belépett az elhagyott szobácskába, hol szabadon átengedhette magát szomorú gondolatainak. Földézte a multat, amikor eljárógatott oda szegény Corához és vigasztalta őt, mikor az apja sorsán zokogott, s barátságosan beszélgetett vagy együtt dalolt vele, mikor jobb hangulatban találta.

Aztán átgondolta azt a borzalmas jelenetet ott az erdőben, amikor vérében látta őt feküdni, s minden percben azt hitte, hogy szeme láttára adja ki majd a lelkét. Milyen hősiiesen viselte magát akkor, és milyen dícsfényt kölcsönöz most neki az a csonka kar, amely folyton emlékeztet arra a határtalan szeretetre és arra a hősiességre, amelynek áldozata lett. Vajjon hol van most, és fog-e az életben olyan emberekre akadni, akik úgy meg tudják érteni és úgy meg tudják becsülni az ő lelki nagyságát, mint ahogy ő megbecsülné, ha a közelében lehetne?

De hiszen ő nem fogja látni őt soha, soha többé! - Erre a gondolatra, talán éppen abban a percben, amikor Cora őt azzal gyanúsította, hogy szerencsétlensége miatt elfordulhatna tőle, durva pamut-inge ujjával forró könnycseppet törölt le az arcáról.

Hogy is gondolhatott róla csak egy pillanatra is ilyesmit. Hiszen ő a maga egyszerűségében olyan nemesszívű volt! Lelke olyan volt, mint az arany, mely bár szintén egyszerű - de arany! Arany volt ő, amelyből a szenvedések tisztítótüze kivetett mindent, ami a fényét elhomályosíthatta volna, és csak azt hagyta meg, ami benne ragyogó, szép és nemes. És ezt senki se tudta jobban, mint éppen Cora. De végre is, mi volna természetesebb, mint az, hogy a testi épség hiánya visszataszítóvá tegye őt előtte! Hogyne gyötörnék hát ennek a lehetőségére fájó gondolatok.

De ezek a gondolatok pillanatra sem ingatták meg azt az elhatározását, hogy mindent el fog követni, hogy az ifjút a rabszolgaságból kiszabadítsa, ha mindjárt soha egyetlen pillantást se vet is többé reá; és türelmetlenül gondolt arra az időre, amelynek még el kell telni addig, míg homályos reményei megvalósulhatnak.

Másfél éve elmúlt már, hogy Cora tagja volt Mr. Brown daltársulatának.

A társulat mindenfelé zajos tetszést aratott, amerre csak járt; s ahol csak kiszivárgott legkitünőbb tagjának, félkezű magánénekesnőjének megható története, mindenütt a legmelegebb érdeklődés és részvétel támadt iránta a közönség körében. Ennek következtében aztán jutalomelőadására mindenütt, igazi amerikai módra, oly nagy számmal jöttek be a felülfizetések, hogy aránylag nagyon rövid idő alatt egész kis vagyont szerzett magának.

De a sikernek ezekben a szédítő napjaiban, amikor a szerencse csillaga oly fényesen ragyogott fölötte, féregként rágódott a szívében az, hogy bár már rég iratott a Tamás érdekében a darieni derék csizmatisztítónak, még mindig egy szót se hallott felőle. Pedig kevéssel az első kísérlete után ismét iratott neki, és második levelében pénzt is küldött, hogy pártfogoltjának így kedvező alkalom esetén minden eszköz rendelkezésére álljon a szökésre.

S erre se jött egy szó sem.

Vajjon mi lehet ennek az oka? Talán meghalt azóta, vagy nem akarja a segílyt az ő kezéből elfogadni? Vagy tán a levelek áruló kezekbe jutottak, és még kínosabbá tették a sorsát, mint előbb volt, ahelyett, hogy javítottak volna rajta? Azt, hogy a Három Szarvas derék fogadását rövid idővel az ő távozásuk után elvitte a sárgaláz, s a fogadó föloszlott, a jó csizmatisztító pedig messze földre ment más állást keresni, ő természetesen nem tudhatta. S így nem tudott szabadulni a lelke a rémképektől, amelyek éjjel-nappal állandó remegésben tartották.

Mialatt szegény, sokat szenvedett szívét ilyen gondolatok gyötörték, nagy események voltak készülőben az országban.

Amerikában a rabszolgatartás nem az Egyesült-Államok fönnállása óta keletkezett. Ott találta azt már Washington György, szabadságharcuk hős vezére, a dicső köztársaság megalkotója, aki az Egyesült-Államok páratlan alkotmányát megszerkesztette, s aztán áldásos intézményeit, mint az ország első elnöke, szilárdan megalapozta. Megoldott ő minden bonyodalmat, ami a szabadságharc sikeres kimenetele után az új ország békéjét újból veszélyeztethette, vagy anyagi és szellemi fölvirágzását gátolhatta volna. Csupán a rabszolga-kérdést hagyta érintetlenül, mert erre nézve annyira megoszlottak már az eredeti tizenhárom államban is az akaratok és vélemények, hogy ezt egy újabb és pedig ezúttal *polgár*-háboru veszélye nélkül nem lehetett feszegetni, ami akkor, amikor az országnak még nem volt ideje kellőleg megerősödni, bizonyára végzetes lett volna reá nézve.

Amint a köztársaság nőtt és erősödött, s egyik új államot a másik után fogadta kebelébe, minden fia örömmel véste a maga és gyermekei lelkébe azt a jelgét, amelyet hazája mint fönnállásának a sark-kövét elfogadott, és fenn hirdetett: „United we stand, divided we fall” - (Egyesülve megállunk, szétválva elbukunk). És könnyű is volt egyesülniök a csillagos zászló alatt, mely, mint a szabadság, testvériség és egyenlőség igaz jelvénye, békét és boldogságot hirdetett mindnyájuknak.

De volt egy pont, amelyben az egyetértés még ekkor se tudott létrejönni: a rabszolga-tartás, mely állandóan a leghevesebb vitákra és összeütközésekre adott alkalmat, úgy az egyeseknél, mint a törvényhozásnál.

Egy része az országnak - az északi rész - ezt valóságos szennyfoltnak tekintette, amelyért pirulnia kell az egész világ előtt, és amelyet különben szabad földjén megtúrni nem lehet; s ez, a maga részéről, szabadokká is tette a rabszolgáit. A másik része azonban, melyhez a déli államok tartoztak, sokalta az áldozatot, amellyel nagyszámu rabszolgáinak a fölszabadítása járt volna, és amelyben a maga anyagi romlását látta - s ragaszkodott az intézményhez; és a dolgoknak ez az állása évtizedről-évtizedre elhúzódott, anélkül, hogy kitörésre került volna a dolog, de rejtett tűzként folyton fenyegette az ország békéjét és biztonságát. Végre 1861-ben megválasztották elnöknek Lincoln Ábrahámot, aki kérlelhetetlen ellensége volt a rabszolgatartásnak, s azzal az elhatározással foglalta el az elnöki széket, hogy ennek az átkos intézménynek az eltörlését végre fogja hajtani. Alatta a törvényhozás előbb kártalanítást ajánlott föl a déli államoknak rabszolgáikért, és mikor ezt visszautasították, kimondta az intézmény megszüntetését. A déliek erre azzal feleltek, hogy Davis Jefferson személyében maguknak külön elnököt választottak, és kijelentették, hogy kiválnak a köztársaság kebeléből, és külön országot alkotnak.

Ime a szakadás, melyben minden igaz hazafi, hazájának a végső romlását látta. Ezt megtúrni nem lehetett, és így csakhamar eldőrdült a Sumteri erőd falairól az a végzetes ágyu, mely a négy évig tartó véres testvér-háboru kezdetét jelezte.

Erre a lövésre szívrendítő jaj-szó volt a visszhang, mely milliók ajkáról tört az ég felé. Fölbomlott a rend és rémület és kétségbeesés lett urrá minden szívben. A férfiak fiatalja, vénje, tömegesen sorakozott a zászló alá, melynek híve volt, tekintet nélkül arra, hogy legközelebb állói esetleg az ellenkező oldalhoz csatlakoznak, s anyák és testvérek szívük sajnó fájdalmát elnyomva, készségesen áldozták föl legdrágábbjaikat annak az ügynek az oltárán, melyet szentnek tartottak.

A nagy zűrzavarban, csak a szegény feketék látták a sötét viharfelhők mögül a remény boldogító napját maguk felé ragyogni; s a remény szülte boldogság őket is a véres harctérre üzte, hogy szent és igazságos ügyük diadalát ők is lehetőleg siettségük.

Tömegesen szöktek meg gazdáiktól, akik most nem is gondolhattak az üldözésükre, és csatlakoztak az Unió seregéhez, vagy fenyegető állást foglaltak zsarnok kínzóikkal szemben,

úgy, hogy azok voltak kénytelenek menekülni. Rövid idő múlva minden borzalmaival dúlt az országban a polgár-háboru, és olyan események és jelenetek kergették egymást, amelyeknek pusztá emléke is borzalommal tölti el az ember szívét. Mind a két részről határtalan volt az izgatottság és elkeseredettség, és sok esetben vérengzőkké tett olyan embereket is, akik azelőtt egy férget se tiportak volna el.

Éppen a dolgok ilyen állása közben történt, hogy Mr. Brown egy szép szeptemberi napon egy a Potomac mentén fekvő virágzó városkába érkezett a daltársulatával, ahol a közönség egy izben már nagy tetszéssel fogadta, és most is nagy érdeklődéssel várta az előadásait.

A társulat tagjai éppen próbát tartottak a fogadjukban, és több olyan néger-dalt gyakoroltak be, melyek már a háboru kitörése óta keletkeztek, és harcias jellegük mellett a szegény rabszolgákra virradó jobb idők valóságos örömrivalgásaként hatottak a hallgatóra.

Énekük kihallatszott az utcára, és csakhamar jókora csoport embert csődített össze a fogadó ablakai alatt. Ez a rögtönzött hallgatóság az első két dalra lelkes „Hurrah” kiáltásokban tört ki, s aztán megint csendesen várta a következőket. De hátra voltak még a legszebbek, és a percről-percre gyarapodó tömeg közt nőttön-nőtt az izgatottság.

Végre a köztársaság halhatatlan néphimnuszára, a „Star-spangled Banner” (Csillagos zászló) című dalra került a sor. Cora tiszta csengő hangon énekelte el az első versszak magán-szólását. Ezalatt síri csönd volt az utcán, s úgy tetszett, mintha a hallgatók, még a lélekzetüket is elfojtották volna, hogy azokat a jól ismert és áhítatos szavakat újból is a lelkük mélyébe fogadhassák. De mikor a karra került a sor, a tömeg, mint egy ember, reárendítette a dalnokokkal, s a szívek legbensejéből szint’ az egekig harsogott föl a főséges dal.

Ez a jelenet úgy föllelkesítette Corát, hogy a második versszak után a nyitott ablakhoz lépett, és ott, a nép színe előtt akarta az énekét folytatni.

„Éljen Cora!” - hangzott most föl ezer ajakról. - „Jőjön ki az erkélyre, hogy mindnyájan láthassuk.”

Cora engedelmeskedett, és mikor viharos fogadtatása után megint csend lett, most már a meghatottságtól reszkető hangon, de folyton növekedő hévvel énekelte a hátralévő versszakokat, melyeknek mindegyikénél több és több ajakról zendült föl az egetrázó kórus.

Mikor vége lett a dalnak, a tömeg izgatottsága elérte a tetőpontját.

„Éljen Lincoln!” - ordított a sokaság. - „Le a rabszolgasággal! Le a zsarnok kutyákkal! Éljen a szabadság! Éljen az Unió!”

Ebben a percben a távolból másféle zaj vegyült e hazafias kitörésekbe, eleinte csak homályosan, de amint a forrás, melyből eredt, közeledett, s a tömeg lecsendesült és hallgatózni kezdett, mindig tisztábban és tisztábban.

Végre látható lett egy poros szekér, amelyben egy halotthalvány férfi, egy csaknem halálra ijedt nő, és két síró gyermek ült. A kocsi rúdjának egyik oldalára egy sovány gebe volt fogva, belsejében pedig néhány porlepte batyu kétségtelemné tette, hogy a bennülők vidéki utasok.

A kocsit néhány rendőr vette körül, akik a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeztek az utasoktól egy dühöngő csoportot távol tartani, mely vad ordítással akart rájuk törni.

„Le a lázadó kutyákkal! Le az emberkínzókkal! Meg kell őket lynchelni. Éljen a szabadság!” - hangzott körülöttük minden oldalról s a szerencsétlenek homlokára kiült a halálos verejték, mialatt kiéhezett gebéjük a nagy zaj közepette példás hidegvérűséggel, egykedvűen döcögött tova.

Amint Cora, ki még mindig az erkélyen állt, messziről meglátta a szekeret, mély részvét töltötte el a szívét, s önkéntelenül egy könnyecseppet törölt le az arcáról.

„Menekülők lesznek, akiket üldöznek” - mondotta magában, s ettől a gondolattól hideg borzadás futotta át egész testét, s egy pillanat alatt az a rémes nap a rengetegben, lenn az Altamaha partján, minden részletével együtt elvonult lelki szemei előtt.

De ő most nem engedte át magát keserű emlékei szomorú benyomásának.

Legközelebbi gondolata már az volt: „Meg kell őket menteni, minden áron. Habár az ellenfélhez tartoznak is, embertársak, akik most nagyon szerencsétlenek, és akiket úgy is ártalmatlanokká tett már a maguk szerencsétlensége. Aztán meg azok az ártatlan gyermekek semmiben sem hibásak. Meg kell őket menteni - de hogyan?”

Erre egy pillanatig habozott; de nemes szíve találékonnyá tette őt, és csakhamar megadta a választ erre a nehéz kérdésre.

Befutott a szobájába, s a következő percben, kalappal fején, lenn termett az utcán.

Amint kilépett a kapun, a tömeg ismét meleg fogadtatásban részesítette őt. A közellévők sorban kezét fogtak vele, míg a távolabbiak barátságosan köszöntöttek neki.

Cora melegen viszonzta a köszöntésüket, de nem mervén időt veszíteni, egyúttal így szólt: „Kérek egy kis helyet, Uraim. Vendégeim érkeznek, és szeretnék eléjük sietni.”

A tolongók erre a fölszólításra utat csináltak neki, sőt sokan közülök, látva állítólagos vendégeinek a kínos helyzetét, előre szaladtak, hogy dühöngő támadóikat lecsillapítsák, és visszavonulásra bírják, még mielőtt Cora odaér.

Ez azonban nem egészen sikerült, s csak amikor ő már közel volt a szekérhez, s mosolyogva köszönt és integetett a kezével az utasoknak, kezdett végre lecsillapodni az izgatottság.

Az idegen férfi gépiesen emelte meg előtte a kalapját, és rémületében se nem keresett, se nem látott benne ismerőst. De Cora, mikor a férfit közelről meglátta, szinte kővé dermedt, és kénytelen volt kissé lassítani a lépteit. Szívébe szökött a vér, s úgy érezte, mintha ájulás környékeznék; mert az a halálra vált, kísérteties arc, a rémülettől kidülledt szemeivel és remegő, fehér ajkaival, a Jenkinsé volt.

Cora utóljára rémkép alakjában látta ezt az arcot, darieni betegágyán, s most agyába tódultak azoknak a kínos éjszakáknak zavart víziói, és már-már remegni kezdtek alatta a lábai.

De ha most átengedi magát a testi gyengeségnek, befejezetlen marad a mentés munkája, amelyre vállalkozott. Összeszedte hát minden lelkierejét, és szilárd léptekkel, egyre mosolyogva, csakhamar odaért a szekérhez.

„Isten hozta” - szólt most barátságos hangon. - „Talán csinálhatnának nekem is egy kis helyet a kocsiban. Mindjárt itt van a vendéglő; két perc alatt odaérünk.”

Most Jenkinsen volt a sor, hogy kővé dermedjen, aki mikor őt megismerte, annyira elárulta a zavarát, hogy Cora már attól félt, hogy ezzel egész tervét meghiusítja. Gyorsan fölkapaszkodott hát a kocsira, ahol csakugyan csináltak neki helyet, és az utcán még mindig szünni nem akaró zaj fedezete alatt így szólt Jenkinshez:

„Csak bízson mindent reám, Jenkins úr. Hagyjon jóvá mindent, amit teszek, és csináljon lehetőleg nyugodt, barátságos arcot.”

Jenkins megpróbált engedelmeskedni, a tömeg pedig, mintegy varázsütésre lecsillapodott, és csendben oszlani kezdett. A rendőrök, akiknek Jenkins köszönetet mondott a védelemért, tisztelegtek és elmentek, a szekér pedig most már akadály nélkül folytathatta az útját a vendéglő felé.

A vendéglős barátságosan fogadta az érkezőket, és örömmel jelentette, hogy éppen aznap délután ürült meg egy szobája, és így reményli, hogy Cora vendégeit kényelmesen el fogja helyezhetni. A lónak is ad majd helyet az istállóban. Szegény párán ugyancsak meglátszik, hogy nagy útat tett.

Erre fölvezette az új vendégeket az emeletre, és csakhamar elhelyezte őket egy csinos, barátságos szobácskában. Cora gondoskodott, hogy semmiben se legyen hiányuk, s aztán az alatt az ürügy alatt, hogy kissé pihenni hagyja őket, a szobájába ment, és az ablakból leste, hogy mikor jön meg az édesapja, aki még délután elment volt a városba Mr. Brownnal sétálni, és a történekről természetesen semmit sem tudott.

Nem soká kellett várnia. Sambo alig negyed óra múlva Mr. Brownnal megjelent a láthatáron és Cora, szokása szerint eléje sietett. Mr. Brownnak egy szomszédos üzletben akadt még egy kis dolga, úgy hogy mire Cora odaért, nagy öröme egyedül találta az apját.

„Kedves jó apám” - kezdte tüstént a kölcsönös üdvözlés után - „most egy nagyon meglepő hírral fogadlak ám. Jenkinsék itt vannak. Menekülésközben ma délután érkeztek ide és a nép meg akarta őket lynchelni. Nekem most még sikerült őket megmentenem, de ha este az előadás alatt újabb izgatottságot keltene a városban ittlétüknek a híre, alig hiszem, hogy volna hatalom, mely őket a lemészárolástól megmenthetné. Nekünk előre kellene hát gondoskodnunk róla, hogy baj ne érhesse őket.”

„Én - megmentsem Jenkinst?” - hörgött az öreg alig érthető hangon. - „Én gondoskodjam, hogy baja ne legyen a gyermekem gyilkosának? Én” -

„Kedves jó apám” - szakította félbe Cora - „én mikor a mentésükre siettem, nem tudtam, hogy ők a menekülők. Hogy tehát mégis mentem, ez egyenesen Isten ujjának az útmutatására történt. Ő akarja azt a szerepet juttatni nekünk, hogy az elszenvedett iszonyu kínokért csupa jóval fizessünk az ellenségeinknek. És egy ízben már napnál világosabban megmutatta, hogy ezzel előtte kedves dolgot cselekedtünk. Most mi vagyunk boldogok, és ők a végtelenül szerencsétlenek. Ne hagyjuk el őket, kedves drága apám. Felejsük el a multat, és mentsük meg őket.”

„Legyen hát” - felelt az öreg kedvetlenül. - „De akkor gyorsan kell cselekednünk, mert már csak két óránk van az előadásig.”

„Jer hát kedves apám” - szólt Cora. - „Mindenekelőtt derék házigazdánkat kell beavatni a titkunkba, mert mi itt mint idegenek teljesen tájékozatlanok vagyunk. Siessünk hát haza, és hívjuk őt a szobánkba egy kis tanácskozásra.”

Pár perccel később már együtt ültek a fogadó tulajdonosával a szobájukban, és sietve megbeszélték a teendőket. Az eredmény a következő volt:

Mr. Bentonnak, a fogadósna nem messze a várostól, a Potomac partján volt egy halász-kunyhója, amely most üresen állt. Oda kell a menekülőket éjjelre elszállítani. Hajnalhasadtával pedig végképp el kell távoznik.

Miután ezt elhatározták, Mr. Benton csengetett, és a következő parancsot adta ki a belépő szolgának:

„Az ujonnan érkezett uraság még ma tovább akar utazni, mondd meg hát Harrynak, hogy vigyen föl nekik tüstént teát és hideg sültet a szobájukba, Jim pedig fogjon be az idegen

kocsiba, és az én könnyü nyitott kocsimba, hogy mielőtt elindulnak, kissé körülvezethessük őket a városban. Csak szaporán csináljatok ám mindent, mert a dal-estély kezdetéig már nem sok az időnk.

A szolga eltávozott, Cora pedig bement Jenkinsékhez, hogy őket erről a határozatról értesítse.

Jenkins teljesen meg volt törve, úgy, hogy amint hálálkodásra nyitotta az ajkait, elállt a szava, és csak görcsös zokogásban tudott kifejezést adni mélységes megilletődésének.

„De hogy is merészkedtek ilyen időben ellenséges földre jönni?” - kérdezte Cora résztvevő hangon. - „Hiszen itt most olyan foku izgatottság uralkodik, hogy az emberek a legborzasztóbbra is képesek.”

„Pensylvániában lakó rokonaimhoz igyekeztem” - felelt Jenkins - „mert nálunk, amerre az északi sereg megy, föllázadnak nyomában a rabszolgák, és életünk ott ezentúl egy pillanatig se lett volna biztonságban.”

„Hát csak igyekezzenek mielőbb célt érni! Isten őrködjék önök felett, és vezérelje önöket szerencsésen!” - felelt Cora.

„Isten őrködjék fölöttünk?” - ismételte magában Jenkins. - „Fölöttem, a bűnös fölött, aki éltem minden cselekedetével csak a haragját vonhattam magamra, és ezek fölött az ártatlanok fölött, kiket, ha megáld, engem áldott meg? Oh én nyomorult, hogy merjem én ezt reményleni, aki még imára sem merem nyitni előtte méltatlan ajkamat!”

Ebben a percben kopogás hallatszott az ajtón, és egy inas lépett be, kezén nagy tálcával, melyen tea, egy tál hideg sült, és egy kosárka friss sütemény volt.

Az utasok csak nagy nehezen tudtak egy-egy csésze teát meginni, Cora tehát a sültet és a süteményt becsomagolta nekik későbbre, ha majd éjjeli szállásukban nyugodtan letelepedtek.

A türelmetlenül várt kocsik előálltak. A Bentonéba beszállt ő Jenkinsnéval, Samboval és az egyik gyermekkel, a másikba Jenkins, Corával és a másik kicsikével. Jimet Benton azzal bocsátotta el, hogy majd ő maga fog hajtani.

A két fogat kikanyarodott a kapun, és eleinte a város irányában indult, hogy az utánuk néző személyzetet félrevezesse. De amint csak lehetett, legott befordultak egy mellék-utcába és onnan lehetőleg gyorsan haladtak ki az országút felé. Ott egy ideig vágtatva mentek, anélkül, hogy bárkivel is találkoztak volna. De csakhamar néhány kocsit láttak szemben jönni a távolból, s ekkor behajtottak egy dülőre, és kerülő úton szerencsésen elérték a halászkunyhót.

Ott Benton és Samboék sietve elbúcsúztak az utasoktól, s Cora a kitűzött időben már a hangverseny-teremben volt s egy gyönyörű dallal nyitotta meg az előadást.

De ezzel még korántsem volt vége a nap izgalmainak, s Corára és Sambora ahhoz, hogy a mentés önzetlen művét befejezettek mondassák, még egy nehéz föladat megoldása várt. Az előadás alatt véres ütközet híre érkezett a városba, amely ütközetben az Unió serege állítólag vereséget szenvedett; és ez ismét városszerte óriási ingerültséget keltett a háboru okozói ellen.

A Benton-szálloda körül nagy tömeg állt, s hangosan követelte a menekülők kiadását. Végre néhány embert bebocsátottak a tömegeből, hogy személyesen meggyőződjenek, hogy az idegenek már nincsenek ott. Erre azután nagy elégedetlenül elvonultak onnan, de útközben vadul ordítottak: „Nem igaz, hogy elutaztak! El vannak rejtve valahol. Meg kell őket keresni, és zét kell őket tépni! Nincs irgalom a lázadó kutyáknak! Le velük! Éljen a szabadság! Éljen az Unió!”

„Mit gondol, Benton úr, vajjon rájuk akadnak-e a halászkunyhóban?” - kérdezte Cora.

„Nem lehetetlen” - felelt Benton. - „Akkor pedig Isten legyen irgalmas nekik.”

Cora összeborzadt, és tovább kérdezősködött: „Nincs rövidebb út hozzájuk, mint az, amelyen délután mentünk? Szeretném őket értesíteni, hogy tüstént meneküljenek.”

„De van, egy kis gyalog-ösvény, mely a kertem hátulsó kapujától egyenesen oda vezet” - szólt Benton. - „De én ezúttal nem kísérhetem el önöket, mert nem merem elhagyni a házamat; az éj pedig nagyon sötét. Nem fognak eltévedni?”

„Talán nem” - felelt Cora. - „Legalább is megpróbáljuk, ugy-e kedves apám?”

„Ha kívánod, meg” - felelt az öreg.

„Akkor hát szíveskedjenek most mindjárt lemenni a kertbe, mintha egy kis friss levegőt akarnának szívni” - szólt Benton. - „Amint feltűnés nélkül megtehetem, én is lejövök, kiéresztem és útba igazítom önöket, hogy könnyűszerrel odatalálhassanak a kunyhóhoz s majd ha visszajönnek, a kertajtónál várom önöket.”

Nagy volt Jenkinsék rémülete, mikor éjfél tájban lépteket hallottak menedék-helyük felé közeledni, ahol férj és feleség aggódva virrasztottak.

„Jenkins úr, itt vannak?” - kérdezte Cora óvatosan, félve, nehogy a sötétben más ház lakóit ébressze föl.

„Itt vagyunk” - felelt Jenkins valamelyest megkönnyebbülve, de még mindig rosszat sejtett, mikor ilyen rendkívüli időben ráösmert a Cora hangjára.

„Már megint veszedelemben vannak” - folytatta Cora. - „Jól teszik, ha nem várják be itt a reggelt, hanem tüstént tovább mennek.”

„Nagy Isten!” - sóhajtott föl a szegény ember - „hogy fogok én a családommal ilyen sötétségben, egy teljesen ismeretlen úton elindulni? És föltétlenül mennünk kell, mert a nép dühével nem lehet ám szembeszállni. Ha megbocsát, megyek is tüstént fogni.”

„És aztán merre fog menni Jenkins úr?” - kérdezte Cora. - „Gondolja, hogy azon a tekervényes úton, melyen délután jöttünk, kitalál az országútra?”

„Nem, éjjel nem” - felelt Jenkins. - „És még ha kitalálnék is, föltéve, hogy a nép csakugyan keresésünkre indul, esetleg éppen neki mennének a veszedelemnek.”

Erre pillanatnyi csend következett, mely alatt mindenki azon volt, hogy a helyes utat eltalálja.

„Én azt hiszem” - szólt végre Cora, - „hogy nem tehetnek mást, minthogy átgázolnak a szekérral a folyón. A túlsó oldalon, emlékszem, hogy mindjárt a part mentén van kocs út. Azon menjenek egy darabig bizonytalanra, és ha hajnalodik, majd tájékozódhatnak.”

Jenkins ráállt erre; de alig hogy lebozsátkozott a szekérral a vízbe, elkezdett jobbra-balra imbolyogni; és világossá lett előtte, hogy az, ami nappal könnyű feladat lehet, most, az éj homályában úgyszólván keresztülvihetetlen lesz; mert ha a kocs feldől, hogy menekülnek ki a vízből, kivált a gyermekek?

„Ehol van egy kis ladik” - mondotta Sambo, akinek már magának is megesett rajtuk a szíve. - „Én majd átviszem rajta a családot meg a podgyászt, ön pedig, Jenkins úr, majd csak boldogul tán az üres szekérral.”

„Oh igen” - szólt Jenkins, és pár perccel később a dökögő szekér és a kis ladik serényen haladt egymás mellett a tulsó part felé, mely most, mint az ígéret földje feketéllett ott a menekülő sáv szemei előtt.

Jenkins az átkelés alatt a poklok kínját szenvedte végig. Ugy tetszett neki, mintha minden evező-csapás szét akarná robbantani a mellét, annyira háborogtak benne a lelkiismeret gyötrő furdalásai. Mert hiszen azokat az evezőket Sambo forgatta - Sambo, az egykor halálra üldözött rabszolga, kinek vére annyiszor serkedt ki az ő korbács-ütései alatt, s akitől örökre el akarta rabolni egyetlen kincsét és vigasztalóját. Sambo az, aki most minden áron meg akarja menteni számára azt, ami legdrágább neki a világon. Oh micsoda alávaló féreg ő ehhez a szegény, egyszerű és mégis oly nagy lélekhez képest!

Mikor szerencsésen átértek a tulsó partra, Jenkins leugrott a szekérről, hogy mielőbb újra fölsegítse reá az övéit. Az egyik gyermek - egy igazi arany-fürtös kis angyal, Cora ölében aludt, és az első percben, mikor fölébresztették, sírni kezdett. De mikor az apja karjaiba emelte, a gyermek átkarolta és megcsókolta őt, aztán vállára hajtva fejcskáját, nyugodtan aludt tovább.

Sambo némán nézte végig ezt a rövidke jelenetet, de egykori ellensége jól tudta, mire gondol, és átadva a gyermeket anyjának, pillanatra még visszatért az öreghez, zokogva borult le előtte, és szakgatott hangon kérdezte:

„Mielőtt örökre elválnék egymástól, mondja meg nekem, mivel háláljam meg ezt a végtelen nagy jószágát?”

„Mondja meg” - szólt komoly hangon Sambo - „mit csinált a feleségemmel?”

„Randolph úr beleegyezésével, aki nem sokat törődött vele, mert hiszen beteges volt, eladtam őt egy floridai kereskedőnek” - szólt a szégyentől remegő hangon a nyomorult.

„És tudja legalább annak a kereskedőnek a nevét?” - folytató Sambo.

„Charles Drake¹⁰” - felelt röviden Jenkins.

„Azt nem tudja, hogy él-e még a feleségem?” - kérdezte Sambo.

„Tavaly még élt, jó egészségben, és elég tűrhető helyzetben” - felelt Jenkins. - „Azóta nem tudom.”

„Már most menjenek Isten szent nevében, nehogy itt érje a veszedelem” - szólt Sambo, aki a hallottak után alig tudott uralkodni az érzelmein. - „Isten önökkel.”

„Isten önökkel” - ismételte Cora.

„És önökkel is” - hangzott a távozó szekérről; és megmentők és megmentettek elváltak egymástól - talán örökre?!

VI.

Éjfél után két óra volt, mire Sambo és Cora azon az emlékezetes éjszakán, testben-lélekben kifáradva, visszaérkeztek a Benton-fogadóba, és nyugalomra tértek. De Cora minden fáradtsága ellenére is még soká, nagyon soká ébren hánykolódott a párnáin.

Az előző nap zajos eseményei, a Jenkinsszel való váratlan találkozás és az a szerep, melyet a sors neki vele szemben juttatott, továbbá az a fölfedezés, hogy az anyja él, és a kimondhatatlan vágy, hogy őt mielőbb fölkeresse és a maga és apja boldogságának a részesévé tegye, elűzte tőle az álmodást, mely most ezer ellentétes érzelmeknek és nyüzsgő gondolatnak adott helyt benne.

¹⁰ Olv. Drék.

Ellentétes érzelmek? És ugyan miért? Hiszen a nemesen teljesített felebaráti kötelesség érzése, a remény és a vágy, mely az embert valami a szívében fekvő ügyben tette ingereli, mind csupa boldogító dolgok. S mégis volt akkor éjszaka valami, ami szegény Cora boldogságát mint mindig, úgy most is megzavarta, és nem hagyta őt nyugodni.

Jenkins ugyanis, akivel a halász-kunyhóba menet alkalmá volt hosszabban elbeszélgetni, semmi fölvilágosítást se tudott neki adni Tamás felől. A sziget lakói felől hozzá intézett kérdéseire azt felelte, hogy a rabszolgák fenyegető állást foglaltak el ellene és gazdája ellen, úgy, hogy menekülniök kellett. Távozásuk után pedig, amint azóta hallotta, felgyújtották az uraság házát és az övét is; aztán a férfiak, asszonyaikat, gyermekeiket és tehetetlen öregeiket hátrahagyva, tömegesen elhagyták a szigetet. Tamásról pedig éppenséggel semmit sem tudott.

Vajjon mi lehet már most a sorsa? Tán ott küzd valahol a csatatéren, vagy már el is esett és számtalan más névtelen hőisével együtt örökre titok fog maradni a sorsa; az ő szíve pedig örökre hasztalan fog utána sóvárogni és vérzeni!

Még legboldogabb perceiben is így töprenkedett szegény leány, barátja sorsa fölött.

Ezalatt az a poros szekér, kétségbeesett utasaival, akiknek a képe örökre bevésődött az emlékezetébe, búsan döcögött tova a Potomac tulsó partján - hogy merre, azt nem tudta senki. Kívül korom-sötétség, belül a szerencsétlen utasok lelkében kétségbeesés és halálfélelem. Csak a két gyermek aludta még ebben a vígasztalan helyzetben is az ártatlanok álmát, nem is sejtve, hogy rövid idő múlva örök álom fog a pilláira szállni; s így virradt rájuk életük utolsó napjának a borongó hajnala.

Az előző nap vesztett csatája, melyben éppen annak a környéknek is számos fia vérzett el, végtelenül fölízgatta a kedélyeket és fölkorbácsolta az emberek lelkében a gyűlöletet és a bosszúvágyat, s kegyetlenné és vérengzővé tette még a legjámborabbakat is.

Ilyen körülmények közt vezérelte balsorsa a szerencsétlen Jenkins-családot erre a vidékre, ahol minden ember, akivel csak találkoztak, megannyi halálos ellenség volt! Amerre csak mentek, szitkok és fenyegetődzések közt folytatták az útjukat, úgy, hogy nem is volt bátorságuk egyetlen helységbe se betérni, hanem meghúzták magukat egy szép, árnyas erdőben, ahova éppen déltájban értek, és ott akartak pihenni mindaddig, míg az éj fedezete alatt kissé nyugodtabban folytathatják majd az útjukat.

De kegyetlen sorsukat itt se kerülhették el. Néhány kanászgyerek, aki az erdőben disznót őrzött, a nyomukra akadt és elujtásgolta a szomszéd faluban, hogy déli menekülők rejtőznek az erdőben; s mire a nap nyugvóra szállt, künn, a természet ölében, ahol távol az emberi tanyák zajától és az emberi szenvedélyek soha meg nem szűnő küzdelmeitől, rendesen békét és boldogságot hirdet minden, vérében fagyva feküdt egy kiirtott család.

Kiirtott? De nem, hiszen a bujkáló hold bizonytalan világánál egyszerre mozgás támad a vérengzés borzalmas színhelyén. Vajjon ki jár ott a holtak tanyáján, ahonnan most még a legedzettebbek is irtózáttal fordulnának el? Tán a meggyilkoltak szellemei lebegik körül még egyszer földi hüvelyüket, mielőtt tova szállnának az örök nyugalom boldog hazájába? Nem - nem szellem az, mely ott mozog. A szerencsétlen férj és apa emeli föl kábult fejét, s szemeit megdörzsölve felül, és zavartan néz körül.

Oh milyen iszonyu volt az ébredése, és milyen szívettépő látvány volt az, amely megrémült tekintete elé tárult.

Ott hevert vérben hű hitvestársa, és mellette ártatlan gyermekei, akiket az imáadásig szeretett. És őt, a nyomorultat, megkímélte a halál, mely elragadott tőle mindent, amiért érdemes lett volna élnie. Ő a támadók első bot-ütéseire elvesztette az eszméletét, úgy, hogy mindenki holtan hitte és elfordult tőle anélkül, hogy megadta volna neki a kegyelem-döfést, mely ennek az

iszonyu órának a szenvedéseitől megkímélte volna. Ki írhatná le most összezúzott szívének rettenetes fájdalmát!

A szerencsétlen fölkel, tántorogva vánszorgott egyik holttesttől a másikhoz, és kétségbeesetten zokogva borult reá sorban mindegyikre. Oh, milyen örömet öntötte volna ki keserü könnyei árjával együtt nyomorult lelkét is, amelynek egy pillanatnyi nyugalomban vagy örömben se lehet része az életben többé. De a szíve nem akart megrepedni, az élte fonala e sziklánál súlyosabb kereszt alatt sem tudott megszakadni. Attól a gondolattól pedig, hogy önkezeivel küldje bűnös lelkét Isten ítélőszéke elé, s így bünt bűnnel tetézzon, borzadva riadt vissza. Tehát élnie kell tovább - de vajjon minek?

Az első fájdalom-kitörés után leült elhunyt szerettei mellé, és gondolkodni kezdett, hogy már most mitévő legyen ezen a sivár; puszta világon, hogy az élet iszonyu terhét elviselhetővé tegye magának. Elvonult most lelki szemei előtt egész gyűlöletes múltja, amelynek egyetlen olyan mozzanata sem volt, amelyre örömmel vagy önérettel gondolhatott volna vissza. Miért élt hát mostanig, s a sors keze miért rántotta őt még most is vissza a halál torkából, hogy hitvány, nyomorult életét még tovább kelljen vonszolnia?

Miért? Kérdezte ezt valaha emberi lény komolyan, anélkül, hogy legott meg ne találta volna reá a feleletet? Hiszen csak körül kell néznie ezen a siralom-völgyén és föl kell használnia a szép, nemes és magasztos cselekedetekre lépten-nyomon kínálkozó alkalmakat, s mindjárt érdemes lesz miért élnie és szenvednie.

Eszébe jutottak most a szerencsétlen Jenkinsnek az előző nap eseményei. Maga előtt látta Corát, a szegény félkezű szerencsen-leányt, mint jelenik meg jótékony tündérként éppen a kellő pillanatban, hogy övéivel együtt megmentse azt, ki őt anyjától megfosztotta és nyomorékká tette. S elvonultak előtte az egész kínos est eseményei, amikor apa és leány oly hévvel és önfeláldozással követtek el mindent, hogy tőle és családjától azt, ami most segítségük hiányában bekövetkezett, elhárítsák; de e gondolatok nyomán eleinte csak a késő bánat és a szégyen gyötrelmei tetézték amúgy is csaknem túrhetetlen lelki állapotát. De csakhamar mint mentő gondolat jutott az eszébe, hogy hiszen ő még él, s így valamit tán még jóvá tehet abból, amivel ezeknek az életét, akik most a múlt szenvedése miatt a legnagyobb jótéteményekkel fizettek neki, olyan kimondhatatlanul elkeserítette. És most egyszerre valami forró vágy fészkelte be magát fájó szívébe, amelyről pedig azt hitte, hogy vágyat ez életben nem fog érezni többé soha. Vágy támadt benne, hogy szakítson a múltjával, amelyre most undorral gondolt vissza, és a jövőben nemes célokért éljen és haljon.

Félig öntudatlanul fölállt, hogy mielőbb tettben keressen vigasztalást és feledést. De egy pillanatig még habozott, mielőtt azt a borzalmas helyet elhagyta. Szerette volna maga ásni meg szeretteinek a sírját és miután keserü könnyek közt eltemeti őket, szerette volna megjelölni a drága hantokat, hogy majdan jobb, vagy legalább is békésebb időkben újra fölkereshesse őket. De nem volt erre való eszköze és csakhamar be kellett látnia, hogy kivált ott, azon a helyen, ahol a fák szövevényes gyökerei annyira megnehezítették volna a munkáját, még csak gondolnia se lehet erre. Ujra meg újra ráborult hát szeretetteinek a holttestére, s zokogva búcsuzott el tőlük örökre.

Azután odament a boldogtalan az elnéptelenedett szekérhez, eloldotta és szabadon bocsátotta a lovat, hogy reggel, addig is, míg új gazdája akad, kereshessen magának legelőt. Véres ruhái helyett tisztát vett magára, és pár váltás fehérneműt belekötve egy kendőbe, minden egyebet ott hagyott; és hajnal közeledtével, amint az erdő sűrű fáit közt kiismerte magát, gyalogszerrel útnak indult, mert úgy gondolta, hogy a bujdosáshoz ez a legalkalmasabb mód.

Lépteit egyenesen Délnek irányozta. Hiszen nem volt már mitől tartania, nem volt kit féltenie. Az, ami elől éjjel-nappal menekült a háboru színhelyéről, utólérte őt; s a félelem érzése most már örökre kipusztult a lelkéből.

Ment tehát bátran, tűzön, vészen keresztül, egyenesen Florida felé.

VII.

Csaknem egy egész év telt el azóta, hogy e történet szereplőivel utólszor találkoztunk.

Viharos, keserves esztendő volt ez, mely alatt a legnagyobb elkeseredettséggel folyt a testvér-háboru.

A lázadók vitézül harcoltak, s kisebbségben lévén, ezenfelül még mindenféle csellel és ármánnyal is iparkodtak az északi sereg előrenyomulását gátolni, és ügyüknek a sikerét minél inkább biztosítani. Föltépték a vasúti síneket, s a telegráf-drótokat elszakgatták. Kútakat mérgeztek, és apró torpedókat ástak el a földbe, melyek olykor egy-egy csatával fölért kárt tettek a lovasságban.

De mindezekkel nemcsak a hadsereg előrenyomulását nehezítették meg, és sokáig úgyszólván kétségessé tették, hogy vajjon képes lesz-e a köztársaság a lázadást végre is elfojtani és az ország békéjét helyreállítani; hanem *egyese*k előtt valósággal minden összeköttetést elváltak az ellenfél területével.

Sambo és Cora, Mr. Brown segítségével, aki igen melegen fölkarolta az ügyüket, ezalatt az idő alatt mindent elkövettek, hogy annak a Charles Drake nevű floridai kereskedőnek a nyomára jussanak, ki által, - mint remélték, - kis családjuk elvesztett tagját: a forrón szerető és szeretett feleséget és anyát megtalálhatják. De mindekkoráig minden kutatásuk hasztalannak bizonyult, úgy, hogy Corát a sok meghiusult kísérlet már-már elcsüggesztette.

Egy szép szeptemberi napon, mely egészen az előző szeptembernek arra a végzetes napjára emlékeztetett, melynek szomorú eseményei már ismeretesek előttünk, éppen Louisville városában időztek a daltársulattal, mikor a fogadó éttermében egy szomszéd-asztalnál azt újságolta egy úri ember egy nagyobb társaságnak, hogy egy három órányira fekvő faluba, Glenwoodba, Georgiából, Floridából és Alabámából nagyobb csoport menekült érkezett. Az illető egyúttal azt is elmondta, hogy milyen iszonyu viszontagságokkal kellett a szerencsétleneknek megküzdeniök, mire olyan területre jutottak, hol valahára biztonságban van az életük; és milyen siralmas látványt nyujtanak most, rongyos ruháikban s az éhségtől és az idő viszontagságaitól megviselt ábrázataikkal.

Corának a Florida név hallatára úgy a szívébe szökött a vér, hogy csaknem rosszul lett tőle. A sok meghiusult remény már szinte képtelenné tette a további reménykedésre, és most mégis azt súgta neki valami, hogy ütött a sóvárogva várt óra, amelyben legalább az első útmutatást meg fogja kaphatni a helyes irány felé. Erre a sugallatra az öröm, a remény és a kétségbeesett csüggedés, mely egy idő óta erőt vett rajta úgy küzdöttek egymással a lelkében, hogy nem volt képes erőt venni magán, hanem hirtelen fölkel az asztaltól, szobájába sietett, és percekig görcsösen zokogott.

Mielőtt még ráért volna lecsillapodni, szobája ajtaján kopogás hallatszott, és Mr. Brown lépett be hozzá.

Cora már tudta, hogy a főnöke fölszólítást kapott, hogy rendezzen legközelebb egy előadást a háboru sebesültjei javára; meglehetősen zavart hangon tehát e szavakkal üdvözölte őt:

„Isten hozta. Előadást fogunk tartani, ugyebár, a sebesültek javára - mindjárt holnap, legválogatottabb műsorunkkal?”

„Igen” - felelt Mr. Brown.

„De én ebben a lelki állapotban képtelen leszek ma részt venni a próbán” - folytatta a leány. - „Glenwoodban floridai menekülők vannak, és a szívem azt súgja, hogy ezek talán rá vezethetnek engem kedves, jó anyám nyomára. Én az apámmal haladéktalanul megyek oda; de ön nyugodt lehet. Még az éjjel visszatérek, és teljes szívvel részt fogok venni a holnapi előadáson. Kell, hogy mielőbb beszéljek azokkal az emberekkel!”

Mr. Brown könnyen megértette és teljes mértékben méltányolta a leány óhaját és nem akarva őt soká tartóztatni, lehetőleg röviden megbeszélte vele a tervezett jótékony előadáshoz szükségeseket, aztán sok szerencsét és sikert kívánva neki, eltávozott.

Egy negyed órával később Cora az apja társaságában dobogó szívvel ült föl a fogadós könnyű, nyitott kocsijára, amellyel rendszeren harmadfél óra alatt szoktak eljutni Glenwoodra és a bizonytalanság kínos perceit számlálva, útnak indult.

A friss levegő, bár aznap a tikkadtságig meleg volt, kissé felüdítette, és az apja figyelmeztetésére, aki azt tanácsolta neki, hogy igyekezzék magán erőt venni, nehogy újabb csalódás esetén végképp összeroskadjon és képtelen legyen Mr. Brownnak tett ígéretét beváltani, csakugyan minden erejét összeszedte, és elég nyugodtan folytatta az útját.

De csakhamar egy újabb körülmény zavarta meg a nyugalmát.

A nap ugyanis, már korán délután bujkálni kezdett, és tartani lehetett tőle, hogy hamarosan nagy vihar támad. De Cora és az apja azt remélték, hogy Glenwoodra érkezésük előtt tán mégse fog kitörni. Ott aztán majd bevárják, míg elmulik, és éjjel holdvilágnál térnek vissza Louisvillebe.

Számításukban azonban megcsalatkoztak. Rohamosan tornyosultak Nyugaton az ólomszínű viharfelhők, és csakhamar teljesen elborították az égboltot. Pár percnyi teljes szélcsend után forgószelel támadt, mely toronymagasságra sűrű porfelleget kavart föl, és mielőtt fele útján lettek volna Glenwood felé, teljes erővel kitört a fergeg.

Egymást érték a villámcsapások, s a mennydörgés morajától szinte reszketett alattuk a föld. Megnyíltak az ég csatornái és nagy jégdarabokkal vegyes zápor hullott alá, melytől pár perc alatt szinte bőrig áztak. A lovak ijedezni kezdtek, és a kocsis kijelentette, hogy ilyen körülmények közt nem mehet tovább, hanem kénytelen lesz egy útszéli korcsmába betérni, mely alig pár percnyire van onnan.

Szegény Cora! A kilátásba helyezett idővesztés nagy megpróbáltatás volt reá nézve, de lehetetlen volt be nem látnia, hogy ez elkerülhetetlen. De ki írhatná le megdöbbenését, mikor a korcsmához érve, egy az ellenkező irányból érkező utastól azt kellett hallania, hogy Glenwood felé nagy felhőszakadás volt és az út egyelőre teljesen járhatatlanná lett.

Tehát ismét le kellett mondania a reményeiről, és Louisvillebe visszatérve, ott másnap este nyilvánosan énekelnie, mintha semmi se történt volna.

Hátha a menekülők szétoszlanak, mielőtt újra vállalkozhatik a fölkeresésükre, és az alkalom, hogy megtudjon tőlük valamit örökre veszve lesz!

Szegény leány úgy belemertült fájdalmas gondolataiba, hogy a korcsmárosnének kellett őt figyelmeztetni, hogy lucskos, átázott ruháiban szinte vacognak a fogai a hidegtől; jó lesz hát, ha mielőbb leveti őket, és jó melegen betakarva pár órát az ágyban marad, nehogy kalandjának komolyabb következményei legyenek. Egyúttal hívta, hogy kövesse őt egy emeleti

szobácskába, ahol tüstént kényelembe helyezheti magát, és ahova majd hoz neki egy csésze jó forró teát.

Cora gépiesen engedelmeskedett. Hogy is állt volna ellent? Hiszen egész szerencséje a hangjától függött, tehát csak hálával tartozott a korcsmárosnénak, hogy őt elővigyázatra inti. De a lelkének nem volt oly könnyű nyugalmat szerezni, mint a testének, és így szegény egyre fűzte tovább szomorú gondolatait és tele volt a szíve aggodalmakkal, amelyeket nem volt képes magától elhessegetni.

Sambo, akinek a korcsmáros kölcsönzött száraz ruhát, átöltözött és lement a vendégek közé, abban a reményben, hogy ott esetleg hall valamit a glenwoodi menekültekről. De ebben is csalódott. Az az ember, kitől a felhőszakadás hírért hallották, csak keresztülitutazóban volt ott, és nem igen érdeklődött az ottani dolgok iránt. Egy másik pedig csak annyit tudott, hogy menekülők érkeztek oda, de részletes adatai nem voltak felőlük.

Esti fél tíz óra lehetett, mikor a kutyák hirtelen elkezdtek ugatni.

A korcsmáros kinézett, s a kapu előtt őszbeborult férfit látott, egy kis termetű szerencsén-asszonnyal a karján, akin már a végkimerülés jelei mutatkoztak.

„Kérünk éjjeli szállást” - szólt lihegve a férfi. „Louisvillebe igyekeztem ezzel a nővel, de ma már lehetetlen tovább jutnunk.”

„Ma már sok vendéget kergetett be a vihar szerény kis hajlékomba” - szólt a korcsmáros és kinyitotta a kaput, - így hát nem igen fogom önöket valami kényelmesen elhelyezhetni. De földél csak lesz a fejük fölött, és egy kis frissítő is akad majd a fárasztó út után; így hát csak kerüljenek beljebb.”

Ezzel az érkezőket bebocsátotta a házba.

Sambo kiment az előszobába, s türelmetlenül várta az új vendégeket, hogy tőlük is tudakozódhassék.

„Jenkins úr! Krisztiana!” - kiáltott föl, mikor a jövevényeket megpillantotta; s a következő percben mint egy boldog álomban, amelyet nem tudott valónak hinni, leemelte a már-már roskadozó Jenkins karjáról félig alélt feleségét.

Krisztiana egyelőre nem tudott szólni, de megismerte az urát, és boldog mosolyban adott kifejezést lelke mérhetetlen örömének.

„Kérek csak valami frissítőt” - szólt Sambo. - „Nem akarnám a leányomat megszorítani azzal, hogy így lássa őt viszont.”

„Tüstént” - szólt a korcsmáros, akinek a kérdezősködésére Jenkins lehetőleg röviden megadta az első fölvilágosítást, és aki most maga is kész volt mindent elkövetni, hogy a szegény asszony mielőbb magához térjen.

Csakhamar hozott is neki egy pohárka jó meleg grogot, melytől Krisztiana szemlátomást magához tért.

Pár perc múlva már föl tudta emelni a karjait és hosszú öleléssel szorította a szívéhez az urát, akit oly régóta nem látott, s közben sűrűn hullottak szeméből az örömkönnyek.

„Hol van Cora?” - kérdezte végre halkán.

„Itt van” - felelt Sambo. „Még nem tudja, hogy megérkeztél. Nagyon megázott, lefektettük hát az ágyba, hogy átmelegedjék. Amint jobban érzed magadat, fölmegyünk hozzá.”

„Már lehet” - szólt az asszony alig pár perc múlva.

Sambo erős karjára emelte, és fölvitte a lépcsőn, hogy megkímélje őt a fölmenetel fáradsalmaitól. Fönn aztán letette, és a karján vezette be a gyermekéhez.

Más körülmények közt is megható lett volna a viszontlátás az ily hosszú elválás után, de ki írhatná le annak a három szívnek az érzelmeit, mikor annyi viszontagság és kínos szenvedés után végre újra megtalálták egymást, hogy ezentúl már most *boldogan* folytassák együtt földi pályafutásukat.

Hogy mennyi mondanivalójuk volt egymásnak, azt könnyen elképzelhetjük, de Sambo mindamellettt erőt vett magán, és rövid időre elszakadt a többiektől, hogy fölkeresse Jenkinst és hálásan megköszönje a jóságát.

„Hagyjuk azt” - szólt Jenkins. - „Nem tehetem én azt jóvá soha, amit önök ellen vétettem. Csak annak örülök, hogy itt találkoztunk, mert már félni kezdtem, hogy nem fogom őt élve eljuttatni önökhöz, oly kimondhatatlan sokat szenvedett hosszas bujdosásunk alatt. Tegnapelőtt, mikor olvastam egy lapban, hogy önök Louisvilleben vannak, szinte megkönnyebbültem, és tüstént elindultam Krisztianával ide, hogy mielőbb átadhassam őt az önök szeretetteljes gondviselésébe. De a mai vihar már olyan állapotban érte, hogy ha ez a szerencsés véletlen nem jön közbe, igazán nem tudom: nem hiúsult volna-e meg az utolsó percben minden törekvésem. Hála az égnek, hogy úgy történt.”

„Hála az égnek!” - ismételte szívből Sambo. - „De már most holnap tartson velünk ön is, és legyen legalább néhány napig a vendégünk a louisvillei fogadóban, míg az út fáradsalmait ki nem pihen. Legalább jelen lehet a holnapi előadáson is, mely bizonyára nagyon érdekes lesz.”

„Köszönöm, de nem lehet” - felelt Jenkins. - „Célomat ime elértem, és most más feladat vár reám, melynek megoldásához sürgősen hozzá akarok látni. Nekem holnap korán reggel mennem kell innen.”

Sambo újra megpróbálta eltéríteni őt a szándékától, de hasztalan. Erre fölment a szobájába, és rövid idő múlva Corával tért vissza, hogy ő is hálálkodhassék neki és elbúcsúzhassék tőle. Aztán ismét elváltak egymástól, és ezúttal - örökre.

A sebesültek javára tartott előadás, mint Sambo előre sejtette, fényesen sikerült, és rendkívül érdekes volt.

Cora és a társulat többi tagjai, határtalan lelkesedésükben mind valósággal remekeltek. Zsufolásig megtelt a hangversenyterem, és a dalnokoknak, kivált harcias dalaikat, oly sokszor meg kellett ismételniök, hogy éjfél lett, mire a hallgatóság szétoszlott.

Az est megható jelenetei alatt a közönség több ízben nemcsak könnyezett, de zokogott is. Majd ismét harsona-hangon együtt énekelt a dalnokokkal, közben éltetve a köztársaságot, a szabadságot, és a harctéren küzdő hősoket.

Krisztiana, életében először, csinosan felöltözve ült az ura mellett, és egész este törülgette a szemeit. Szegény, nem bírta az öröm-könnyeivel, mert hiszen azzal a nappal, a soha nem ismert boldogságnak egy hosszú derült napja virradt reá, mely elfelejtette vele keserű multját, és olyan gyönyörűséggel töltötte el lelkét, amilyenről csak azoknak lehet fogalmuk, akik - mint ő is - annyi szenvedés után életükben először izlelik meg a jólét és a meglegedés boldogságát.

Mialatt ennek a sokat szenvedett családnak az életére olyan ragyogó hajnal hasadt, a harctérről még csupa, a köztársaságra nézve leverő hír érkezett. Egyik veszített csata a másik után borította gyászba a szíveket, és még azok is, akik addig a háboru szerencsés kimenetele iránt a

legvérmesebb reményeket táplálták, már-már csüggedni kezdtek, és képzeletben, romban látták heverni dicső hazájukat.

Végre egy rideg novemberi napon, mint mentő fénysugár villámgyorsasággal járta be az egész országot, a beauforti nagy győzelemnek híre.

Burnside tábornok hadihajókon közelítette meg seregével a várost, és partra szállva, erős küzdelem után egymásután vette be az azt környező apró várakat, melyeket a lázadók igazi hősiességgel védtek. Csak egy volt még hátra, melynek védelmezői készeknek látszottak inkább egytől-egyig meghalni, mintsem magukat megadni.

Még egyre folyt a véres ütközet, mikor egy, a köztársaság egyenruháját viselő közvitéz reszkető léptekkel igyekezett a holtak és haldoklók sokasága közt egyenesen egyik vártorony felé. Fejéből és kebléből patakzott a vér, s kezében már ingadozott a vérrel bemocskolt, és számos golyótól átlukasztott csillagos zászló. Már-már roskadozni kezdett; de hiszen csak néhány lépés választja el még a céljától, tehát csak előre!

Lábai minden lépés után jobban remegtek alatta, és végre már csak alig húzta a zászlót, melyet mint valami drága kincset szorongatott haldokló kezében.

Végre céljához ért. Ott rövid pár percig pihent, aztán végső erőfeszítéssel újra megragadta, és kitűzte a zászlót a toronyra. „Éljen a köztársaság! Éljen a szabadság!” - hangzott utolsó lehelletével fehér ajkairól, aztán halva rogyott össze - Jenkins, az egykori kegyetlen rabszolga-felügyelő.

A következő percben Burnside csapatai diadalmasan vonultak be a várba, és még a diadal mámorában is, nem egy könnycseppet szenteltek elvérzett bajtársaiknak. A hálás haza se fog róluk megfélemlkezni soha, s valahányszor visszatekint azokra a vészteljes napokra és elvérzett hőseire, hálásan fogja emlegetni a szabadság vértanuit.

Még pár év, és végre béke következett a hosszú testvérháborúra, - áldásos, dicsőséges béke, mely mindaddig késett ugyan, míg a szabadság és testvériség teljes mértékben nem diadalmaskodott a meghasonlás és rabszolgaság fölött, de akkor aztán makulátlanul lobogtatta hófehér zászlóját a megvigasztalt nemzet fölött.

Az utolsó csaták sebesültjei még kórágyaikon sinlődtek, vagy, mint akik úgyszólván a halottaikból támadtak fel, első lépéseiket tették újra a szép szabad természetben.

A tiszta, kék ég most, mintha fényesebben ragyogott volna felettük, mint valaha. A föld is sokkal szebb volt, és a levegő üdítőbb és balzsamosabb, mint azelőtt, s a szegény lábbadozók ujjongó örömmel kezdtek újra élni!

Harrisburg városának egy szép árnyékos terén három gyógyulófélben levő sebesült üldögélt egy padon. Kettő közülök fehér volt. Ezek piciny gyermekkorukban mint játszótársak osztoztak egymás ártatlan örömeiben, és most mint vitéz bajtársak, egymás mellett küzdöttek a hazáért és a szabadságért.

Mindaketten súlyosan megsebesültek, de sebeikből szerencsésen kiépültek, és pár nap múlva együtt készültek haza a szülővárosukba, szeretteik tárt karjai közé. És most vidáman beszélgettek a szép jövőről.

„Hogy fog örülni szegény anyám” - szólt az egyik - „és milyen büszke lesz, ha majd átadom neki azt a rongyos egyenruhát, amelyben a fia vérét ontotta a hazáért.

„Hát az én öregeim, és nővéreim - aztán meg Mary!” - szólt a másik.

Mary a menyasszonya volt, és most, hogy a képe ismét fölmerült lelki szemei előtt, gondolatokba merült - édes, boldog gondolatokba.

A mellettük ülő harmadik bajtárs hatalmas kebléből fájdalmas sóhajtás tört ki, és bekötött homlokát mankója végére támasztva, ő is gondolatokba merült, - de nem boldog gondolatokba, hanem olyanokba, amelyektől majd megszakadt a szíve.

„Ugyan Tamás, hova gondolsz már megint, és hova küldöd örökké azokat a feneketlen sóhajtásokat?” - szólt hozzá a szomszédja. „Hiszen neked kellene mindnyájunk közt a legboldogabbnak lenned, mert te egy oly nehezen nélkülözött kincset kaptál a véred árán, mely a földi boldogságnak kiapadhatatlan forrása. Te szabad lettél!”

„Igaz” - felelt a „zouave” egyenruhába öltözött szerecsen ifju, kit társai Tamás néven szólítottak. „Igaz, de mit ér nekem az öröm, ha nincs a föld kerektségén egyetlen lény sem, aki velem megossza a boldogságomat! Engem még gyermekkoromban vett meg a gazdám egy utazó kereskedőtől, és azt se tudom, kik voltak a szülőim. A rabszolgatelepen pedig volt valaki, akinek a lelkével úgy összeforrat az én lelkem és aki, mikor még ő is olyan keserves sorsban volt, mint én, el tudott velem felejtetni minden keserűséget. De őt a gazdám még a háboru előtt szabaddá tette, és azóta, hallom, gazdag lett és babérokat aratott; hogysis merném hát többé ráemelni a szemeimet? Hiszen ő még a szabadságát sem annak köszöni, hogy mi a harctéren küzdöttünk és vérzettünk.”

„No pajtás” - szólt egyik társa - „én igazán nem tudom, milyen úton szerezhett egy felszabadult rabszolgaleány vagyont és babérokat; de azt az egyet merem állítani, hogy te a te babérjaidat mindenkor oda teheted az övéi mellé. Ami pedig a gazdagságát illeti, ha te teljesen felgyógyulsz, amire most már alapos kilátásod van, könnyen szerezhetsz az ő vagyona mellé még egyszer annyit.”

Az, aki ezt mondta, az utolsó szavaknál gyönyörködve nézett végig a szerecsen ifju hatalmas alakján, s ez a pillantás, a szavakkal együtt, amelyek kísérték, balzsamként hatott szegény Tamás szívére, úgy, hogy felemelte a fejét és egy eddig nem ismert remény kezdte dagasztani a keblét.

„Nini, ugyan miféle hirdetéseket ragasztanak már megint arra az oszlopra?” - szólalt meg az egyik ifju. - „Melyikünk ér oda hamarább, hogy kielégítse mindnyájunk kíváncsiságát?”

Erre mind a három ifju önkéntelenül végig nézett magán és a társain, s aztán elnevette magát.

„No, ilyen társaság ugyan nem egyhamar futott versenyt, az már igaz” - szólt Tamás - „és én, mindamellet, hogy John és én négy lábon járunk, te pedig, Morris, csak kettőn, előre is neked merem a díjat odaítélni. Lássuk hát, mit tudsz.”

„Bizonyítsd érdemesnek magadat a dicséretünkre”, - szólt John - „és hozd meg nekünk mielőbb azt a sok hírt, amit ott azon az otromba nagy papiroson világgá kürtölnek.

Morris felkelt, és lehetőleg hetykén odavánszorgott az oszlophoz, s miután végigolvasta a hirdetést, ezekkel a szavakkal tért vissza a társaihoz:

„Valami híres daltársulat jön ide holnap, és az a sok irkafirka mind egy félkezű szerecsenleányról szól, aki a társulat magánénekesnője, és akit mint valami csodát állít oda. Meg kell őket hallgatni, fiúk, mi?”

Tamásnak majd kicsattant a szíve a hallottakra.

„Hogy hívják azt a leányt?” - kérdezte.

„Ha jól emlékszem, Cora”, - felelt amaz.

„Ez ő!” - kiáltott Tamás, egészen megfejtkezve magáról - „kétségtelenül ő!”

„Ez ő?” - kérdezte Morris csodálkozva - „hát a te ideáloed félkezű?”

„Igen” - felelt Tamás, s aztán elmondta társainak a Cora történetét, melyet amazok nagy érdeklődéssel hallgattak végig.

„Elmegyünk, okvetlenül meghallgatjuk, mindjárt holnap, és pedig mind a hárman” - szólt Morris, jelentőségteljes pillantást vetve Tamásra.

*

Megint elmúlt másfél esztendő. Virginia állam legvirágzóbb részén vagyunk, ahol termékeny földek közepette csinos, otthonias és elég tágas falusi házacskák állnak. Előtte virágos kert, mögötte pedig nagy gazdasági udvar, melléképületekkel; s ezen túl nagy zöldséges- és gyümölcsös-kert.

Mindenen a jó Isten áldása, és fáradhatatlan, szorgalmas kezek munkájának a nyoma látszott.

Egy szép nyári napon, ragyogó pompával szállott pihenőre a nap, a távoli dombok mögé.

A házacskák baromfiudvarában a sok lábas-jószág nagy szárnycsattogással repdesett föl a kerítésre és a fák galyaira, s éjjeli nyugvóhelyet keresett magának. Egy gyerkőc egy csapat szép kövér tehenet hajtott be a mezőről, egy másik pedig jókora konda disznót, mely vígan poroszkált a maga tágas óla felé.

Benn, a házacskák tiszta konyhájában, készen állt a tűzhelyen a vacsora; míg egy csinos nappali szobában egy fiatal négerasszony megterített négy személyre, s aztán így szólt egy éppen belépő öregebbhez:

„Már jöhetnének, ugyebár, anyácskám? Ma megint nem tudják, mikor elég már a munka; pedig jó volna, ha apuska kissé kímélné magát; hiszen most senki se kényszeríti, hogy dolgozzék.”

„Éppen azért esik jól neki a munka, gyermekem” - szólt az öreg. - „Hiszen ha itt körülnéz és meggondolja, hogy amit itt lát, az mind a mienk, hát maga a boldogság sem hagyja nyugodni. No de úgy látszik, jönnek is már” - folytatta, mikor az asztal alatt heverésző nagy kutya hirtelen felugrott és vágatva futott ki a szobából, a virágos kerten keresztül egyenesen a kapu felé.

„Csakugyan” - szólt a fiatalasszony kipillantva, mire mindketten az érkezők elé siettek, és melegen üdvözölték őket.

A boldog kis család sötét ábrázatát a kölcsönös szeretet és határtalan megelegedés derüje világította meg, mialatt élénk beszélgetés közt betértek a házba, és pár perccel később a jól megrakott asztal körül elfoglalták a helyeiket.

„Igaz ni, levelet hoztam neked, Corám” - szólt a fiatalabbik férfi. - „Künn az úton adta át a levélhordó, és így majd hogy a zsebemben felejtettem.”

„Lenoxból, Agathától”, - kiáltott örömmel Cora. - „Mindjárt megtudjuk, mikor látogatnak meg bennünket.”

Elolvasta a levelet, melyben Agatha csakugyan kitűzte a napot, melyre ígért látogatását várhatják s hozzátette, hogy amióta az édesapja is náluk lakik, könnyen távozhatik hazulról, mert nagyapó olyan odaadással gondozza az unokáit, hogy még a dadákat is szinte fölöslegessé teszi. A legidősebb gyermekét egyébiránt magával fogja hozni.

Kell-e mondanunk, hogy Cora, akinek ez a levél szólt és aki azt most már maga olvasta el, történetünk hősnője, társai pedig Sambo, Krisztiana, és - Tamás, akinek ő egy év óta boldog hitvestársa volt.

Anyagi jólétüket a Cora szerzeménye alapozta meg, de annak a csinos birtoknak a felvirágzása, amelyet ezen vásároltak, a két férfi szorgalmának és munkájának volt a gyümölcse.

Krisztiana, aki fiatal korának bánatos éveiben sokat betegeskedett, most a legjobb egészségnek örvendett, és játszva végezte el a ház körül a munkát, mely igazi gyönyörűséget szerzett neki.

De bár a munka tekintetében Cora volt a háznál az utolsó, neki is bőven jutott szerep a kis családi körben. Most is úgy, mint régente, amikor együtt szenvedtek az Altamaha partján, ő volt mindannyinak a boldogító angyala.

Kezdetől végig olyan volt a pályafutása, mint egy jótékony tündéré; és önzetlen, nemes cselekedeteinek a fénye a maga lelkét is bearanyozta, s meleg sugaraival rózsákat fakasztott benne, - illatos rózsákat, melyeket halála napjáig pazarul hintett maga körül Cora, az egykori szegény rabszolgaleány.

A sólyomhegyi kastély tündérkéi.

I.

Zord februári nap volt.

A sólyomhegyi erdőség fáit vastag zuzmára borította, mit vadul hordott széjjel a dühöngő szél, mely sivítva, üvöltve seperte végig a tájat.

Nyöszörögve húzódott odujába az erdő vadja. Szegény pára, még eledel után se járt; pedig a dermesztő fagy mellett még az éhség is gyötörte. Közel-távol sem embert, sem állatot nem látott a szem. Akár csak egy nagy temető lett volna az egész táj, mely felett halotti éneket dúdol a tomboló vihar.

Pedig azért még sem halt ki ott minden.

Fenn a hegytetőn ódon, tornyos kastély állott. Most ugyan ez is csak úgy mogorván meredt kopasz fái közt az égnek, melyeket kiméletlenül tördelt körülötte a szélvész.

Pedig, hejh, de másképp volt ez hajdanában! De nagy volt a sürgés-forgás, és de sok fényes ünnepély zajlott le ott, télén-nyáron.

Akkoriban volt az, amikor még a Verbőkyek voltak ott az urak, kiket messzeföldön jól ismertek a vendégszeretetükről és a fényüzésükről. Kivált utolsó sarjadékuk tett ki magáért ebben a tekintetben. Semmi se volt neki elég jó abban a tündérkastélyban; s mindig csak azon törte a fejét, hogyan, miképpen növelhetné még jobban környezetének a szemkápáztató fényét és pompáját.

Külsején ugyan nehéz lett volna változtatni valót találnia, de annál nagyobb átalakításokat vitt véghez a belsejében. Tömör ódon bútortatát, melynek minden darabja megannyi műkincs volt, beszorította néhány terembe, az épület többi részét pedig a modern fényűzés legtúlzottabb fogalmai szerint rendezte be.

Künn az angol kertben, mely a kastély homlokzatától lefelé húzódott a hegyoldalban, mesterséges barlangokat és vízeséseket csinált, közben-közben fantasztikus szobor-csoportokkal és olyan lugasokkal, melyeken az emberi ügyesség és találékonyság netovábbja ölelkezett a természet szépségeivel.

Hercegi istállókat épített a kastély mögött, amelyekben nemcsak a maga, de a mindsűrűbben beköszöntő nagy vadásztársaságok lovainak is bőven jutott hely.

De a fény, mellyel magát körülvette, végre őt is elszédítette, és egyensúlyt veszítve, eleintén lassan, később rohamosan sodródott az anyagi tönkrejutás örvénye felé. Koldus lett a büszke milliomosból, a sólyomhegyi kastély és uradalom pedig, aránylag potom áron, Ormossy Rudolf birtokába ment át.

Ormossy régi, de elszegényedett nemes családból származott, Apja nagyon büszke volt a származására, és minél szerényebb körülmények közé jutott, annál többet emlegette azokat a dicső időket, amikor az ősei még zászlós urak voltak, és a király asztalánál lakmároztak, úgy, hogy Rudolf már zsenge korában szerencsétlennek érezte magát nyomorúságos helyzetében, és mindig bizonyos álszégyennel gondolt a családja leromlott anyagi viszonyaira.

Mikor aztán már önállóan tudott gondolkodni, az a szilárd elhatározás fogamzott meg benne, hogy ő helyreüti elődeinek a hibáját, akik könnyelműségükkel szégyent hoztak a nevükre, és visszajuttatja az Ormossy-családot arra a polcra, amely őt Isten és ember előtt jogosan megilleti.

Tekintet nélkül tehát arra, hogy mit tart a világ úri pályának, kereskedelmi iskolát végzett, és a meggazdagodást tűzte ki élte egyetlen céljául. Teljesen elzárkózott a világtól és rokoni körétől és nemcsak hogy testtel és lélekkel az üzleti dolgainak szentelte magát, hanem a mellett még olyan fukarul élt, hogy az emberek még évek multán is, amikor pedig már milliomos volt, még mindig földhöz ragadt szegény embernek tartották.

Ekkor lepte meg a világot azzal, hogy a sólyomhegyi kastélyt teljes berendezésével és a hozzátartozó uradalommal együtt megvette. Tette pedig ezt nem azért, mintha azt a gyönyörű birtokot élvezni tudta, vagy akarta volna, hanem csak azért, hogy a kastély urának mondhatta magát.

A birtok kezelésére egyelőre megtartotta a Verbóky jószágigazgatóját és erdészét, maga pedig csak időnként látogatott el a kastélyba, hogy meggyőződjék, vajjon rendben van-e minden, és hogy elszámoljon az alkalmazottjaival. Idejét pedig, úgy mint előbb, kizárólag a pénzszerzésre fordította.

Pár évvel azután, hogy ő lett Sólyomhegy ura, meghalt az erdész, és akkor, egy unokabátyja kérelmére ennek a fiát, Laczfalvy Pétert tette a megboldogult helyére. Miután pedig ilyenformán rokon került a birtokba, akinek hűségében, mint gondolta, teljesen megbízhatik, azt a változást hozta be, hogy az új erdészt nem az erdészlakban, hanem a kastélyban összehalmozott kincsek nagyobb biztossága végett az épület egyik szárnyában szállásolta el, ahol egyszerű kis lakást rendezett be neki.

Laczfalvy csakhamar bebizonyította, hogy teljesen méltó az unokabátyja bizalmára, és Ormossy azontúl még ritkábban látogatott el Sólyomhegyre, mint előbb; a fővárosban pedig továbbra is folytatta szegényes életmódját, amit könnyen megtehetett, mert úgy sem fordult meg soha ember a lakásán, így hát nem is tudta, de nem is bánta senki, hogy mit csinál.

Igy halmozott kincset kincsre; de amellet, hogy folyton gyarapodott a vagyona, az idő is repült, és az utóbbi néhány esztendő mély nyomokat hagyott hátra az arcán és az egész emberen. A kor és a folytonos megerőltető munka lassanként aláásta az egészségét, és végre teljesen megtörte, úgy, hogy mire betöltötte a hatvankettedik évét, az orvosok minden további foglalkozástól eltiltották, és a teljes pihenésen kívül friss hegyi levegőt ajánlottak neki.

Ez a körülmény Ormossyt nagyon megijesztette. Régen érezte már, hogy hanyatlik az ereje; de soká nem akart róla tudomást venni, hanem folytatta megerőltető munkáját, anélkül, hogy a túlcsigázottság romboló hatását akárcsak egy cseppet jobb táplálékkal is iparkodott volna ellensúlyozni.

És ime, most azután egyszerre ütött az óra, amikor végkép le kell mondania arról a foglalkozásról, mely életében egyetlen szenvedélye volt, - lemondania anélkül, hogy helyette bármi kárpótlás várt volna reá.

Most kezdett csak töprenkedni rajta, hogy vajjon miért is zárkózott el úgy a világtól? Miért nem kereste legalább a rokoni társaságát, hogy most tétlen, beteges állapotában legalább egy kis élénkség és szeretet környezné? Vagy miért nem házasodott meg, hogy legalább mint családos ember halhatott volna meg, és annyi nélkülözéssel és fáradsággal szerzett vagyonát olyan kezekben hagyta volna, melyek az ő céljainak megfelelően sáfárkodnának vele.

Éjjel-nappal ezer ilyen töprengéssel gyötörte magát és ez végre még az idegeit is megtámadta, úgy, hogy a nyugalomban még tűrhetetlenebb volt az állapota, mint előbb.

Ez nem kerülte el az orvosa figyelmét, aki tudva, hogy az efféle betegnél sokszor egy biztató szó többet ér az egész patikánál, egy szép napon így szólt hozzá:

„Tudja mit nagyságos uram? Kár ám így töprenkednie. Menjen fel egy évre Sólyomhegyre. Szívjon ott jó friss levegőt, egyék minél több tápláló ételt, és igyék jó borokat. Így azután egyszerre csak megfiatalodva fog visszatérni hozzánk; és akkor majd keresünk egy olyan asszonyt abba a tündérkastélyba, amilyen csak oda illik be.”

Ormosynak felderült az arca erre a gondolatra, s örömmel felkiáltott:

„Megyek, megyek én, barátom, akár holnap! Adja Isten, hogy teljesedjék rajtam a jóslata!”

Erre legott táviratozott Laczfalvynak, hogy várja el őt másnap a vasútnál, és a kitűzött időben csakugyan fel is utazott Sólyomhegyre.

Ott eleinte úgy látszott, mintha feltűnően javulna az egészsége, de ez a javulás csak olyan volt, mint a kialvó mécs végső fellobbanása. Állapota csakhamar megint rosszabbra fordult, még pedig ezúttal véglegesen.

Lassan-lassan minden reményét elvesztette a felgyógyuláshoz és ekkor komolyan kezdett gondolkozni rajta, vajjon hogy' rendelkezék óriási vagyonával úgy, hogy a büszkeségét legalább némileg kielégíthesse.

Orvosa, akit Sólyomhegyre is többször magához kéretett, éppen akkor is ott volt, és a beteg, akire mindig nagyon jól hatott derült kedélye és személyes ügyei iránt való élénk érdeklődése, most is sietett közölni vele a töprengéseit.

„Kedves doktor” - mondotta - „egy fontos kérdésem volna önhöz; de ígérje meg becsület-szavára, hogy őszinte meggyőződése szerint fog rá felelni.”

„Nos? Igérem” - felelt az orvos.

„Hát mondja meg, van-e még reménység a javulásomhoz, vagy nincsen?”

„Javuláshoz?” - makogott az orvos, kit most komoly zavarba ejtett az imént tett ígérete. - „Miért ne? De mit kérdi ezt tőlem éppen ma, talán bizony már megint készülünk kislelküsködni?”

„Dehogy is azért” - szólt Ormosy - „de hát nagyon jól tudhatja, hogy reám nézve, aki magamszerzette vagyonomból alig élveztem valamit, nem éppen közönyös dolog, hogy mi történik vele a halálom után. Ha tehát meg vannak számlálva a napjaim, akkor ideje volna, hogy rendelkezsem róla.”

„Vagy úgy?” - szólt az orvos megkönnyebbülve, hogy az eredeti kérdéstől elterelheti a beszélgetést. - „Ha erről van szó, nagyságos uram, hát én bizony a legegészségesebb embernek is azt tanácsolnám, hogy tartsa folyvást készen a végrendeletét, mert az ember halandó, és senki se tudhatja, mikor üt az utolsó órája. Ha pedig idővel bármiféle új intézkedést akar tenni, odacsatol egy kodicillust, és punktum. Annyi bizonyos, hogy nyugodtabb lesz, ha idejében megteszi a szükséges intézkedéseket.”

„Persze, persze” - felelt a beteg.

„No lássa; akkor én azt tanácsolnám, hogy intézze el a dolgait mielőbb úgy, mintha már sürgős volna. Ha aztán azt látja, hogy koraiak voltak az intézkedései, annak csak örülhet.”

„Igazsága van doktorkám” - szólt az öreg. - „De már most mik legyenek ezek az intézkedések, az ám a nagy kérdés? Azt tudja, hogy én azért tűztem ki életcélul magam elé a meggazdagodást, hogy a családomat - az egykor büszke Ormosy-családot - újra fölemeljem a porból, ahova a könnyelműsége juttatta, és legalább az egyik ágát visszajuttassam arra a magaslatra,

amelyet az ősei elfoglaltak. De én magam elmulasztottam azt a lépést, amely által a céloom elérését magamnak biztosíthattam volna; az Ormosy nevet viselő rokonaim pedig nem igen szolgáltak rá, hogy nagy vagyonomat rájuk hagyjam. Haszontalan, könnyelmű népség az egytől-egyig.”

„Nem úgy, nagyságos uram, egytől-egyig nem” - szakította félbe az orvos. - „Van köztük egy nagyon jeles kivétel, és pedig éppen nagyságodnak a keresztfia, aki a nevét viseli. Ez minden tekintetben ritka derék ember, és van két gyönyörű gyermeke, egy fiú meg egy leány, akik a legszebb reményekre jogosítanak, és bizonyosan megnyernék nagyságod szívét, ha ismerné őket. Édesanyjuk, fájdalom, nagyon beteges, és a gyermekeket csaknem kizárólag az angol nevelőnő neveli, aki a keresztény erényeknek és a nemes és magasztos hajlamoknak valószínű mintaképe. Ennek a nőnek a gondozása alatt úgy fejlődnek a gyermekek, mint két szép virág a napfényben.”

„És ezt ön egész bizonyossággal tudja?” - kérdezte Ormosy, miután feszült figyelemmel hallgatta végig az orvos szavait.

„Teljes bizonyossággal tudom” - felelt amaz. - „Minden szavamért kezeskedem, amit ifj. Ormosy Rudolfról és a családjáról mondtam.”

„No ezzel nehéz követ vett le a szívemről” - szólt az öreg. - „Hát mégis csak lesz egy örökösöm, aki a nevemet viseli és méltóan fog engem a világ előtt helyettesíteni. Már most határozottan Ormosy Rudolfot fogom általános örökösömmé tenni. A többi ehhez képest gyerekjáték, és nem sok fejtörésbe kerül. Mindössze néhány hazafias és jótékony alapítványról lehet még szó; és egy-egy csekély összegről szegény rokonaim számára. Ennyi az egész. Pár nap múlva túl leszek a végrendelet-csinálás kellemetlen feladatán is.”

És pár nap alatt csakugyan túl is esett rajta, de a legfőbb ideje is volt, mert alig egy héttel az orvossal folytatott beszélgetés után ágyának esett és nem is kelt fel többé soha.

Eltelt még egy hét és a beteg különben halvány, beesett arcán égő piros foltokkal nyugtalanul hánykolódott a párnáin, minduntalan feltámaszkodott a könyökére és mohón leste, nem hallja-e a nagy vaskapu nyikorgását.

Ez volt az a viharos nap, melyen történetünk kezdődött.

„Még se jön Rudolf?” - kérdezte nyugtalanul Laczfalvynétól, aki addig kötéssel a kezében ott ült mellette, de most letette a munkáját, az ablakhoz ment, és szintén aggódva nézett a nagy vaskapu felé, melynek nyikorgását a haldokló olyan sóvárogva várta.

„Még nem, urambátyám” - szólt az asszony - „pedig én is aggódom Péterért, mert ő maga ment ki az állomásra, nehogy valami baj történjék.”

Ebben a pillanatban megint egy szélroham éles süvöltése hangzott a kályhacsőben, és az ablakot, melynél Laczfalvyné állt, csaknem bezúzta a háztetőről lesodort fagyos hótörmelék.

A beteg összeborzadt, Laczfalvyné pedig, ki már-már kétségbeesett, önkéntelenül Istenhez fohászolt segítségért.

Végre a házórzó kutyák dühösen kezdtek ugatni, és kinyílt a nagy kapu a várva-várt érkezők előtt.

„Hála az égnek, jönnek” - szólt Laczfalvyné. - „De borzasztó nagy bajban lehettek, mert a kocsit elhagyták valahol, és lóháton érkeznek.”

„Csakhogy itt vannak” - szólt az öreg megkönnyebbülve. - „Piszkáld meg a tüzet, Márta, és készíts nekik hamar valami meleg italt. De Rudolfot addig is küldd be hozzám.”

Az asszony engedelmeskedett.

Pár perccel később rokonszenves külsejű harminchat éves ember lépett a szobába, és így szólt a beteghez:

„Adjon Isten jó estét urambátyám. Nem merek közeledni, míg át nem melegszen, de reménylen, jobban érzi magát.”

„Dehogyan érzem, fiam. Csak azt érzem, hogy nemsokára örökre megszabadulok a fájdalomtól. De előbb fontos beszédem volna veled, csak melegedjél át és aztán ülj ide mellém.”

A fiatal Ormossy, aki különben is künn hagyta havas bundáját és kucsmáját, közelebb ment a tűzhöz, és hatalmasan dörzsölgette jéghideg, félig megdermedt kezeit.

„No mármint parancsoljon velem, urambátyám. Mivel lehetek a szolgálatára?”

„Rudolf” - szólt halk hangon a haldokló - „te engem személyesen eddig nem ismertél, de azt tudod, hogy életem csupa nehéz munkából és nélkülözésből állott. A vagyont, melyet annyi áldozattal összegyűjtöttem, közel három millióra rúg; és ezt a sok kincset, melyet azért halmoztam össze, hogy a megalázott Ormossy névnek újra becsületet szerezzek, most hatvanhárom éves koromban itt kell hagynom, mielőtt még egy lépést tettem volna arra, hogy tulajdonképpen életcéloimat megvalósítsam. Betegségem alatt sokat töprenkedtem azon, hogy mármint hogyan és miképpen rendelkezem a vagyonomról, hogy legalább azzal a tudattal hunyhassam le a szememet, hogy lesz, aki halálom után tiszteletben tartja és lehetőleg teljesíti is az akaratomat. Ha vagyonomat nagy rokonságom közt szétdarabolom, akadhat egy-kettő, aki megbecsüli; de a nagyobb része, akikben nagyon is él a hagyományos könnyelműség, elveri, és én hiába dolgoztam és áldoztam. Egyet kiválasztani örökösömül pedig nem tudtam, mert üzleti dolgaim annyira elfoglaltak, hogy még a rokonaimmal sem értem reá valami sokat érintkezni. Végre pár héttel ezelőtt, egy jó barátomtól, akinek a szavában okom van föltétlenül megbízni, nagyon sok szépet és jót hallottam felőled és a családod felől. Érezve hát, hogy rövid az időm, tüstént megcsináltam a végrendeletemet, amelyben téged neveztelek ki általános örökösömnek.”

Itt a beteg végképpen kimerült; s így pihent egy cseppet, majd akadozva így folytatta:

„Rudolf, ne vedd át könnyelműen ezt a vagyont, amelyet én teljes bizalommal teszek a kezeidbe. Ez a vagyont igen nagy, és a jövedelmed korlátai közt nemcsak jogosult, hogy mindent megadj magadnak, de sőt én magam is kívánom, sőt követelem, hogy bizonyos fényt és pompát fejts ki. De úgy legyen rajtad és a családodon Isten áldása, amint megbecsülsz azt a tőkét, amelyet neked juttatok. Jusson eszedbe minden forintnál, amelyet kiadsz, hogy az véres verejtékemnek egy-egy cseppje, és őrizkedjél attól, hogy a vagyont, amelyhez oly könnyen és váratlanul jutsz, megfogyatkozva add át az utódaidnak. Gyermekeidet neveld jól, szigorú becsületességre és a helyzetükhöz képest takarékosagra. Annak idején pedig vezess őket előkelő társaságba, és minden tekintetben tedd nekik lehetővé azt az életmódot, amelyre a származásuk feljogosítja őket. Itt Sólómyhegyen láss vendégül fényes társaságot, és időnként rendezz ünnepségeket, hadd lássák az emberek, hogy van még Ormossy, aki fenn hordhatja a fejét a nagyvilágban. Szegény rokonaid iránt légy emberséges. Egy-egy csekélységet mindegyiknek hagytam; azt fizess ki pontosan. Ugyszintén a hazafias és jótékony alapítványi összegeket is. Ha pedig akad egy Ormossy-fiu, akiben nemesebb hajlamokat látsz, és akiről hiszed, hogy családunknak és nevünknek becsületet szerezhetsz, légy a támogatója. Nyújts neki alkalmat, hogy úri nevelésben részesülhessen, és ha valami csekély összeggel nagyot lendíthetsz a sorsán, add meg neki azt is, és adj benne a hazának egy honpolgárt, aki büszkén viselheti az Ormossy nevet. Laczfalvyékat ne zavard ki innen. Péter híven szolgált engem, Márta pedig önfeláldozással ápolt a betegségemben. Hadd tekintsék hát élethossziglan otthonuknak a házat és tedd könnyűvé magadnak az állásukat az én kedvemért.”

A haldoklónak beszéde egyre szakgatottabb lett, és látszott rajta, hogy minden szó nagyobb és nagyobb erőfeszítésébe kerül.

„Már most Rudolf” - mondotta még reszketőbb hangon - „ígéred-e nekem, hogy mindazt, amit mondtam, teljesíteni fogod?”

„Ígérem, urambátyám, becsületed szentségére, és gyermekeim boldogságára” - felelt amaz.

„Akkor hát vedd az áldásomat” - szólt az öreg. - „És most hivasd elő a káplánomat. Végső percem közeledik. Hadd nyújtson vigaszt távozó lelkemnek.”

Az ifjabb Ormossy felindulástól remegő ajakkal csókolta meg a jéghideg kezét, mely áldólag nyúlt felé; aztán gyengéden lebecsátotta a takaróra, és sietett csengetni, nehogy a káplán szomorú tisztének a teljesítésétől elkéssék.

A lelkész még eszméletnél találta a haldoklót, aki ájtatosan vette fel kezéből a halotti szent-séget.

Fél órával később lélek-harang szólt a kastély kápolnájának a tornyából.

A kastély népe buzgó imára borult le, mialatt a haldokló lelke csendesen, nyugodtan szállt tova az örök üdvösség ösmeretlen hazájába.

II.

Éjjelre lecsillapodott a vihar és csendesen elkezdett havazni.

A kastélyban néma volt minden; csak egy-egy bagoly kísérteties huhogása hangzott fel időnként az egyik toronyból, és pillanatnyira felriasztotta a kutyákat - aztán újra csend lett.

Laczfalvyék visszavonultak a szobáikba; csak Ormossy Rudolf virrasztott egyedül, mély gondolatokba merülve a halottas szobában.

„Milyen csodálatos is az élet” - gondolta magában. - „Rövid huszonnégy órával ezelőtt csendesen aludtam szerény otthonomban, nem is sejtve, milyen óriási változás vár reám. És most, mint többszörös milliomos virrasztok legnagyobb jótévőm mellett, akit csak azért kellett megismernem, hogy szemét örökre lezárjam.”

„Szegény jó bátyám! Miért is kellett ennek így történnie? Miért nem ismerhettem őt meg előbb, hogy legalább meghálálhattam volna a nagylelkűségét, és a gyermekeimmel együtt felderíthettem volna az élete alkonyát. Milyen gyönyörűsége tellett volna azokban a kedves gyermekekben, kivált Flórában, abban az angyali kis jószágban.”

Amint gyermekeinek a képe felmerült előtte, egy pillanatra szinte ragyogott az arca a lángoló szeretet és az apai büszkeség sugárzó fényétől.

De csakhamar elkomorodott és legyőzhetetlen aggodalom töltötte el a lelkét, mialatt tovább fűzte a gondolatait:

„Vajjon hasznukra fog-e válni ez a hirtelen meggazdagodás? Nem fogja-e ezentúl kevélység és önzés tölni el a Flóra lelkét, megmételvezve benne azt, ami eddig tiszta és ragyogó volt, mint a gyémánt. És Lorántban a pazar fény láttára, mely őt ezentúl környezni fogja, nem fog-e az Ormossyak hagyományos könnyelműsége kifejlődni, s nem fog-e szülőinek édes öröm helyett, melyre oly biztosan és jogosan számíthattak, álmatlan éjszakákat és keserű könnyeket okozni?”

Ormosy Rudolf testben, lélekben erős férfi volt, és alig találkozott az életben olyan feladattal, amelynek a teljesítése valami nagy gondot okozott volna neki.

De most, mikor gyermekei nevelésére gondolt, a megváltozott körülmények hatalmas befolyásával szemben végtelenül gyengének érezte magát. A jövő titkain tépelődve, Istenhez fohászkodott, hogy tartsa meg gyermekeinek a lelkét és jellemét eddigi romlatlanságukban, és vezérelje őket tántoríthatatlanul az erény és igazság útján.

Ezután kissé megnyugodott, de azért még mindig sokkal izgatottabb volt, semhogy az álom erőt tudott volna rajta venni, s az egész éjszakát ébren töltötte.

Öt órakor hajnali misére harangoztak a kápolna tornyában. A harangszó élénken visszaidézte Ormosy elé az előző nap megható eseményét, és elhúnyt jótevőjének a szomorú sorsára gondolva, olyan szájalom szállta meg, hogy térdre borult mellette, és hálás csókjaival és forró könnyeivel borította el a kezét.

Ebben a percben kinyílt az ajtó és Laczfalvy lépett be.

„Bocsáss meg, ha háborgatlak, Rudolf” - szólt Ormosyhoz, ki ekkorra felkelt és kezet nyújtva ment feléje - „de már komolyan aggódtunk, hogy megbetegszel, ha nem mégysz kissé nyugodni ennyi fáradság és izgalom után. Feleségem befűttette számodra itt mindjárt a két első szobát, és tüstént fog reggelit is küldeni. Egyél valamit, és próbálj legalább pár órát aludni; aztán csengess, ha bejöhettek hozzád, mert tanácskoznunk kell a temetésről. Nélküled egy lépést se tehetek.”

„Jer inkább most” - szólt Ormosy. - „Én úgy se tudok aludni. De a meleg szoba és valami forró ital jól fog esni, mert most veszem csak észre, mennyire átfáztam.”

„Azt se bánom” - felelt Laczfalvy. - „Én majd előre megyek útmutatónak, és ha kissé kényelemben helyezkedtél, mindjárt megbeszéljük a szükségéseket.”

Ezzel átmentek az Ormosynak szánt lakosztályba.

Az első szoba, amelybe beléptek, drága perzsa szőnyeggel bevont nagy hálóterem volt, melynek a falait és remekbe faragott bútortálat bársonnyal mintázott, nehéz, sötét piros selyem borította.

A tágas márvány-kandallóban barátságos tűz lobogott, a kandalló márványlapján pedig kilencágu, nehéz, ezüst gyertyatartók álltak, melyekből égő gyertyák szórták a fényüket a szoba pompás berendezésére.

Az ágygal szemben, egy második ajtó a szomszéd-terembe nyílt. Ez, pazarul berendezett dolgozó-szoba volt.

Padlóját lágy, törökös szőnyeg borította; falain pedig kincseket érő gobelinek függtek. Ajtó- és ablakredői barna peluche-ből voltak, arannyal vegyes zsinórokkal és bojtokkal díszítve; bútorai pedig arannyal gazdagon mintázott barna bőrből készültek.

Ebben a szobában ritka-fajta vörös márványból volt a kandalló, felette pedig díszes, nagy tükör lógott. A kandalló márványlapján óriási bronz-óra állt, s tőle jobbra egy haldokló szarvas, balra pedig egy vadkan-csoport, ugyancsak bronzból. Az óra vadász-kastélyt ábrázolt, és amikor az óra ütött, egyik tornyának ablakából sólyom bukkant elő.

A terem közepén mesterileg faragott, finom zöld posztóval bevont asztalon könyvek és folyóiratok heverték, egyik sarokban pedig díszes íróasztal állott, szebbnél-szebb íróeszközökkel megrakva.

A terem berendezését két, a kandallótól jobbra és balra álló faragott könyvszekrény, válogatott kézi-könyvtárral, és néhány mesteri allegorikus szobor egészítette ki.

A sok gyertya fénye, mely a teremben égett, mind kevés volt arra, hogy berendezését, úgy mint gazdag aranyozott faragványokkal díszített, sötétzínű mennyezetét kellőképpen megvilágítsa. És mégis, mikor Ormossy először lépett be oda, mint a kastély ura, úgy tetszett neki, mintha lehetetlen volna, hogy mindez való legyen, s az egész csak valami tündér-álmom volna, amelyből fel kell majd ébrednie.

Az első nap viszontagságos útja, aztán a sorsában beállott váratlan fordulat, erre az öreg Ormossy halála, és a rideg szobában keresztül virrasztott izgalmas éj, észrevétlenül szinte beteggé tették; és most, új otthonának az első benyomása úgy elbódította, hogy feje szédülni kezdett, és bágyadtan hanyatlott az első karosszékbe, míg egyik kezével a homlokához kapott, mint aki valami hihetetlen látomás hatása alatt össze akarja szedni a gondolatait.

„Még is jobb lesz, ha kissé magadra hagylak” - szólt Laczfalvy, látva az állapotát. - „Egyébiránt úgy se sok az, amit ma megbeszélhetünk, mert akkora hó van, hogy innen a távolból szinte lehetetlen intézkedni. Leginkább az iránt akarok tisztába jönni, hogy meddig maradhatsz te itt; mert ha bevárhatod, míg szegény bátyánknak állásához méltó temetésről gondoskodhatunk, akkor ma nem teszek semmit. De ha nem, akkor - ide kell hogy rendeljem a falubeli asztalost, és egyelőre egyszerű deszka-koporsót készíttessenek neki, míg majd valamikor méltóbban gondoskodhatunk róla.”

„Igy vagyunk?” -, kiáltott fel Ormossy, s egyszeriben elfelejtve kimerültségét, ijedten ugrott fel a székéről. - „Ez nagy baj volna, mert akkor én sem mozdulhatok innen, pedig legkésőbb holnapután reggelre okvetlenül Pesten kellene lennem.”

„Már abból nehezen lesz valami” - szólt Laczfalvy. - „De miért is sietnél olyan nagyon? Hiszen már is lázas vagy, és ha így indulsz útnak, még komolyan megbetegedhetel.”

„Először azért sietek, barátom, mert beteg a feleségem és az értem való aggodás megárthatna neki. Másodszor, a legközelebbi napokban nagyon fontos tárgyalásaim lesznek. Ügyfeleim pedig bizonyára nem nyugodnának bele abba, ha ügyeiket elhanyagolnám azért, mert nekem ezentúl történetesen nem lesz reájuk szükségem.”

„Akkor hát elhivatom az asztalost” - szólt Laczfalvy - „és a temetést, már olyat amilyent lehet, véglegesen kitűzzük holnapra.”

„Jó” - felelt Ormossy. - „Bármennyire szeretném is, hogy szegény bátyámat illő pompával temessük el, ezt egyelőre nem engedik meg a körülmények. Amint lehet, jóvá fogom tenni a mulasztásomat. De igazán furcsa játéka a sorsnak, hogy ő neki, aki milliomos léte szegény ember módjára élt, deszka-koporsóban kelljen örök álmát megkezdenie! És ugyan micsoda falu van ide olyan közel, hogy onnan ebben a rettenetes hóban ide lehessen kapni valakit?” - folytatta pillanatnyi szünet után. - „Itt, ebben a kastélyban igazán úgy érzi magát az ember, mintha az egész világtól távol, valami mesebeli herceg várában volna; és alig tudja elképzelni, hogy emberi tanya is akadjon a környéken.”

„Az uradalomhoz tartozó Sólomos fekszik legközelebb” - felelt Laczfalvy. - „Nyomorúságos fészek, melynek a lakossága csupa favágóból és fűrészmalom-munkásból áll. Azelőtt, a Verbőkyek idejében, elég jól ment a dolguk, mert élénk volt a fa-ipar, az asszonyok és leányok pedig csaknem mindig találtak munkát az uraságnál. De amióta a birtok szegény bátyánk kezeibe került, ettől a kis mellékkeresettől is elestek; sőt az erdőipar is nagyon alábbszállt, mert az öreg úr nagy gyönyörűségét találta rengeteg erdőségében, sajnálta hát a nagy fákat pusztítani és csemetékkal helyettesíteni. Az egyik fűrészmalom már régen összedőlt, s a nyomor és a kivándorlás egyre gyérebbé teszi a szegény falu lakosságát.”

„Szomorú képe ez az állapotoknak” - szólt Ormossy. - „Annak idején majd utána nézünk egy kissé.”

„Az uradalom egyébiránt egyike a legszebbeknek az országban” - folytatta Laczfalvy. - „Vidéke rendkívül kies, a földje termékeny. Van a szomszédságban több virágzó község, sőt több fényes úrilak is, ahol előkelő szomszédaid vannak. Csak a meredek utak nehezítik kissé a velük való közlekedést, kivált ilyen időben, mint a mostani.”

Mialatt így beszélgettek, pitymallani kezdett.

„Jer ide Rudolf, nézz csak ki az ablakon” - szólt most Laczfalvy. - „Amit a szemed itt lát, az mind a tiéd. Amott az a völgy valóságos kis Kanaán, arra jobbra a dombokon pedig kitünő bor terem.”

Ormosy hosszasan gyönyörködött abban a fölséges képben, mely a dolgozó-szoba ablakából eléje tárult. Aztán Laczfalvy végre csakugyan eltávozott, Ormosy pedig, akin már végképpen erőt vett a kimerültség, nyugalomra tért.

Mire estefelé újra felkelt, a kápolnában, mely kivált most, a szokott gyász-jelvények hiányában, legalkalmasabbnak látszott erre a célra, már föl volt állítva az egyszerű ravatal.

A halott arcán olyan nyugodt kifejezés ült, mintha éppen abban a dísztelen deszkakoporsóban találná magát a helyén. Körülötte viasz-gyertyák égtek, s ezek bágyadt fényénél csillogó ujjával egy aranyozott angyal mutatott a feltámadást ábrázoló oltárképre, amelyről öröm és remény sugárzott le a halottra.

Ormosynak, miután felöltözködött, első teendője volt, hogy odamenjen a ravatalhoz, ahol térdre-borulva töltött egy kis időt a koporsó mellett. Mikor felállt, ott állott mellette Laczfalvy, aki már várt reá, hogy elvigye őt magához ebédelni.

Eleinte hallgatagon folyt az ebéd. Kiki a maga gondolataival foglalkozott.

Ormosyra új és fényes jövő várt, új gondokkal, felelősséggel, tennivalókkal; és bár még alig találhatta bele magát megváltozott helyzetébe, máris egyik terv a másik után támadt a fejében, s legyőzhetetlen vágy ébredt benne arra, hogy mielőbb munkához láthasson.

Laczfalvy egyelőre nem tudta: milyen színben képzelje el a jövőt. Annyit látott, hogy Ormosy rokonszenves, szeretetreméltó ember és azt is tudta, hogy nagybátyjuk élete fogytáig biztosította neki az állását és jelenlegi lakását. De viszont az is világos volt előtte, hogy eddigi független, nyugodt életének most vége lesz és önkénytelenül is visszarettent a küszöbön álló változástól.

De ezeknél még sokkal nyugtalanítóbb gondolatok gyötörték a felesége lelkét, aki asszony módjára, már teljesen kidolgozott élőképekben állította maga elé a jövőt, mely képek, mikor lelki szemei előtt elvonultak, sötét árnyékot borítottak a lelkére.

Látta, amint megélnékül a kastély, látta a boldog tulajdonosokat, ezek szolgaszemélyzetét és előkelő, fényes vendégeit, akik majd megvetéssel vagy szájalommal néznek végig a szegény rokonokon, akiket az új földesúr megtúr ugyan kastélyának egyik zúgában, mert a haldokló-nak adott becsületszava kötelezi reá, de akik vele szemben mindig csak az alárendeltek szerepére lesznek kárhozhatóak. Elképzelte Ormosynét, hogy fog szebbnél-szebb uszályos ruháiban ide-oda lejtteni a termekben és a parkban, és hogy fog nekik kegyeket osztogatni, ha lesz, aki lássa, és megdicsérje őt ezért a nagylelkűségeért; máskülönben pedig megvetés és sértő mellőzés lesz a részük. Aztán a gyermekek hogy fognak majd hatalmaskodni az ő szegény gyermekei felett; és hogy fog ez fájni nekik, akik eddig teljes szabadságukban oly boldogok voltak, és akik előtt addig, amíg egyedül ők laktak benne, olyan otthoniasnak látszott a kastélynak minden zúga.

„És a fiúknál ez még csak hagyján” - gondolta magában - „mert azok ezentúl évről-évre kevesebb időt tölthetnek majd itthon. De Aranka a nyáron végképpen haza jön a nevelésből.

Hogy' fog majd fájni neki az a hamupipőke szerep, melyet ezentúl a háznál játszani fog, annál is inkább, mert amióta a zárdában van, ahol a társnői annyira magasztalják a szépségét és kiváló tehetségeit, kissé felébredt benne a hiúság és a nagyravágyás."

„A havazás szünőfélben van” - szakította most félbe a tépelődéseit az ura és odaszólt Ormossynak: - „Ha holnap reggelre teljesen megszűnik és olyan szélcsend lesz, mint most van, akkor, ha csakugyan olyan sürgősen el akarsz menni, Rudolf, én jókor reggel kiküldök néhány embert, és vágatok a hóban legalább egy keskeny ösvényt, amelyen lóháton eljuthass az állomáshoz. Tudom, hogy örömet megadod a szegény embereknek azt a csekélységet, amit a fáradságuk fejében kérni fognak.”

„Nagyon szívesen” - felelt Ormossy - „mert igazán nagyon sürgősen mennem kell.”

„Ami azt illeti” - szólott Laczfalvy, - „itt is akadna ám sürgős elintéznivalód. De ezt majd rendbehozzuk írásban. Csak egy dologra nézve volna kívánatos, hogy most rögtön szóval határozz, és ez a jószágigazgatód kérvénye, aki mielőbbi nyugdíjaztatását kéri. Szegény bátyánk már nem foglalkozhatott veled, pedig a jó öreg súlyosan beteg, és szeretne mielőbb Pestre menni, hogy magát gyógyíttassa. És neked is érdekben volna a dologban dönteni, mert Tárnay teljesen munkaképtelen. Már pedig egy ilyen uradalmat nagyon bajos akár csak egy napig is vezetés nélkül hagyni.”

„Gondolod Péter, hogy te vállalkozhatnál ennek az állásnak a betöltésére? - kérdezte Ormossy pillanatnyi habozás után.

„Én?” - kérdezte Laczfalvy meglepetve. - Ha megajándékozol a bizalmaddal, azt hiszem, hogy igen. Én nagyon jól voltam az öreg Tárnayval, és amióta elbetegeskedett, én voltam úgyszólván a jobb keze, úgy, hogy meglehetősen be vagyok avatva a szerepébe.”

„Akkor hát minden további gondolkodás nélkül téged nevezlek ki Tárnay utódának. Őt pedig, kérlek, értesítsd mielőbb a határozatomról és arról, hogy mint szegény bátyámnak régi hűséges embere nyugdíj fejében megkapja a teljes fizetését.”

„No, ennek ugyancsak örülni fog szegény. Én pedig a magam részéről köszönöm a bizalmadat Rudolf, és gondom lesz reá, hogy ne csalatkozzál bennem” - szólt Laczfalvy, és melegen megszorította az unokaöccse kezét.

Mialatt így beszélgettek, Laczfalvyné kissé elfeledte a rémképeit, és feszült figyelemmel követte a beszélőnek minden szavát. Lehet-e csodálni, hogy beszélgetésük hallatára csakhamar szégyenpir futotta el arcát arra a gondolatra, hogy az ímént hogy töprenkedett a jövőn, holott ime, még meg sem indult az új élet, máris kedvezőbb fordulatot vettek a dolgok, mint amilyent ő valaha csak reményleni is mert volna.

Laczfalvyné derék asszony volt; de megvolt az az egy hibája, hogy mindig és mindenben kereste a bajt, és mindig a legsötétebb színekkel festette maga elé a jövőt. Pedig mennyi hiábavaló szenvedést okozott magának ezzel!

Ebéd után a férfiak visszavonultak Laczfalvy dolgozó-szobájába, és éjfélig még sok fontos ügyet megbeszéltek.

Másnap olyan volt az idő, hogy némi nehézségekkel ugyan, de mégis lehetővé tette Ormossy hazautazását. Távozása előtt, reggeli tíz órakor temetésre gyűlt össze a kastély népe a kis kápolnában. Az egyszerű szertartásnak, melyet a káplán minden segédlet nélkül volt kénytelen végezni, hamarosan vége lett. Aztán leszegezték a koporsót, melyre Ormossy a szokott díszes koszorúk helyett egy örökzöld galyat tett, és lekísérték a kápolna alatt lévő kriptába. Ez eredetileg a Verbőkyké volt, de ezek, mikor a birtok idegen kézre került, elszállították onnan a halottaikat.

„Igy múlik el a földi dicsőség” - szólt Ormossy halkán, mikor az üres kriptába belépett és meglátta a köröskörül befalazott márványtáblákat, a címeres síriratokat, amelyek alatt nem volt ott többé a megfelelő koporsó.

A kriptá közepén díszes bronz-talapzat állt, melyen valaha pompás kettős szarkofágban a kastély első urának és úrnőjének a hamvai nyugodtak.

Ott helyezték most el az öreg Ormossy Rudolf földi maradványait, mialatt még egy buzgó imát mondtak körülötte.

Aztán Ormossy eltávozott, és pár órával később elbúcsuzott a kastélytól, és útnak indult hazafelé, szerető és aggódó családjához.

III.

Három hónap múlt el, s a téli viharok helyett enyhe tavaszi szellő lengett a sólyomhegyi kastély körül. Megjött a kikelet, kifakasztotta a fák rügyeit s a kora tavasz virágainak gyöngeszirmocskáit, s édes, vidám dalt csalt ki az erdő ezernyi apró dalosának ujjongó szívéből.

A kastély tele volt mesteremberekkel és cselédnappal, akik serényen készültek az uraság fogadására, akit néhány nap múltán vártak.

A termek már mind rendben voltak. Az üvegház tele volt szebbnél-szebb délszaki növényekkel, melyeket az új kertész lassan-lassan áthelyezett a hegyoldalon lévő díszkertbe, aszerint, amint a még mindig változó idő viszontagságainak ki merte őket tenni.

A mesterséges vízesések mind működésben voltak, csillogó gyémánt-esőt szórva szikláról-sziklára, míg habjaik végre egy közeli völgybe érve, ott regényes fekvésű kristálytisza kis tóba merültek.

A tó egyik végén kényelmes fürdőház állt, ettől nem messze pedig egy csoport vén fűzfa közt, csinos, izlésesen berendezett és teljesen fölszerelt halászkunyhó rejtőzött.

A fürdőház közelében néhány, a parthoz láncolt ladik lebegett a tó tükrén, melyek közül kettő könnyebb és díszesebb volt a többinél. Ezek egyikére a Loránd, másikára a Flóra név volt nagy, aranyozott betűkkel fölírva.

A völgynek, - melyet a környéken Ibolyavölgy név alatt ismertek, - egyik végén szűk hegyhasadék közt, gödrös, göröngyös út vezetett egy szomszédos kis völgybe, mely kiáltó ellentéte volt az előbbinek. Ott feküdt Sólymosfalva, füstös, düledező viskóival, szennyével, nyomorával és félig vad lakosságával, mely a sólyomhegyi kastély urai iránt csak egy érzelmet ösmert, a mélységes, határtalan gyűlölet érzését.

Laczfalvy jól ismerte ezt az állapotot, és rég szeretett volna rajta segíteni. De a jó öreg Ormossy nagyon ritkán fordult meg Sólymoshegyen; s akkor is annyira el volt foglalva a maga ügyeivel, hogy a szegény sólymosiak állapotának a rendezését mindig halogatta akkorra, ha majd jobban ráér velük törődni. De ez az idő nem érkezett el soha, úgy, hogy most a sólyomhegyi pompás uradalommal együtt a szegény falubeliek elkeseredettségét, ellenszenvét és bosszúvágyát is örökségül hagyta az unokaöccsére.

De egyelőre mindez csak elrejtve lappangott a szegény nép szívében, mert hiszen, mit tehettek volna a hatalmas úr ellen, aki ha akarja, még azt a sovány falat kenyeret is elveheti tőlük, amellyel magukat és a családjaikat tengették. Túrtek és hallgattak hát, s titokban várták a jobb jövőt, vagy a megtorlás régóta szomjazott napját.

Gyönyörű májusi nap volt, mikor az Ormossy-család a kastélyba megérkezett.

A vasúti állomástól eleinte jegenyefasorral szegélyezett virágos réteken keresztül vezetett a kocsit, de csakhamar bekanyarodott az erdőbe, ahonnan ki se jött egészen a kastélyig.

Felségesen szép volt ez az út. A friss, balzsamos levegő még Ormossynét is annyira felüdítette, hogy lebocsáttatta a hintó fedelét és valóságos élvezettel gyönyörködött a környék szépségében.

A gyermekek csak azt várták, hogy olyan pontra érjenek, ahol az emelkedés kissé hirtelenebb lesz és a kocsiknak lassabban kell menniök. Ott azután legott kiugrottak a hintóból, és a kalitkából kiszabadult madarak kéjes érzésével futkostak ide-oda az erdő lágy moha-szönyegén, hol dalolva, hol diadalmasan ujjongva, ha egy-egy szál korai ibolyára vagy gyöngyvirágra bukkantak.

Időnként a bokrok közül egy-egy őzike bámult rájuk félénk tekintetével; de tüstént elillant, amint örömben tárt karokkal feléje iramodtak.

Ki írhatná le a nagyvárosi gyermekek örömét ott, abban a szép lombos erdőben. Ugy repültek el fölöttük a boldog pillanatok, hogy szinte bámultak, mikor édesapjuk egy óra leteltével azzal szólította őket magához, hogy már most üljenek be a hintóba, mert a legközelebbi kanyarulatnál már megláthatják a kastélyt. Pár perc múlva csakugyan elő is tűnt a magasban az impozáns épület, változatos körvonalával és ódon tornyaival, melyeknek egyikén nagy nemzeti zászló lengett.

A lenyugvó nap tündöklő sugarai aranyos fényt szórtak az épületre és a körülötte levő fák koronájára, ami az árnyas erdő most már kissé komor tónusával ellentétben, annál megkapóbbá tette az egész kép hatását.

Első pillanatban a bámulat és meglepetés moraja futott végig az egész társaságon. Aztán csend lett és kiki türelmetlenül várta az érkezés percét, amikor közelebről is megismerkedhetik az új otthon regényes csodáival.

Mikor kinyílt előttük a nagy vaskapu és a kocsik megálltak a kastély udvarában, Laczfalvy sietett, hogy Ormossynét leemelje a hintóról, és karját nyújtva neki, azt az indítványt tette, hogy az egész társaság menjen mindenekelőtt a kastély hátulsó erkélyére, hogy élvezhesse az onnan nyíló gyönyörű kilátást, még mielőtt a nap végképp leáldozik a hegyek mögé.

Ormossyné és a többiek is örömmel követték őt a kitűzött helyre.

A látvány, mely ott eléjük tárult, elragadóan szép volt. Jobbra-balra erdőborította hegyek, egyes kimagasló szirtek, s itt-ott egy-egy borostyánnal befutott rom. Közvetlen előttük a díszkert, pompás növényzetével, lugasaival, szobraival és vízeséseivel, a messze távolban pedig rétek és szántóföldek, melyek mind keskenyebb és keskenyebb, mind halványabb és halványabb csíkokat alkottak, míg végre a szemhatár szélén szinte egybeolvadtak az arannyal szegélyezett felhőkkel. És úgy tündöklött minden a leáldozó nap sugarainak a fényárjában, hogy úgy tetszett, mintha nem is a földnek, hanem valami más tündérvilágnak volna a része, melyben a búbánat helyett csak öröm, és könnyek helyett csak boldogság és napsugár lakik.

Ormossynének szinte tárgult a tüdeje az üde, tiszta levegőben, és az út fáradalmi ellenére is rég nem ismert erőt érzett a testében.

„Ez igazán fölséges!” - szólt az urához, miután pár percig némán gyönyörködött ebben a tündéri látványban. - „Én úgy érzem, Rudolf, hogy itt még én is egészséges leszek.”

„Elhiszem azt lelkem!” - felelt az ura, s megcsókolta a homlokát - „és ez lesz a legnagyobb áldás, amit reánk a sólyomhegyi birtok csak hozhat.”

„Jaj be boldogok is leszünk mi akkor” - kiáltotta csaknem egyszerre a két gyermek, s jobbra-balra átölelte és összecsókolta az anyját. Szegénykéknél eddig mindig búbánattal és aggodalommal párosult a gyermeki szeretet és most az a gondolat, hogy az anyjuk még egészséges is lehet, minden más örömet felejtetett velük. Pedig mennyi sok kedves meglepetés várt még reájuk mindenfelé gyönyörű új otthonukban!

Mikor lenyugodott a nap, hirtelen lehült a levegő és Ormossynének be kellett mennie. A többiek bekísérték és vele együtt vacsorához ültek, hogy mielőbb nyugalomra térhessen. De Ormossy és Mrs. Black¹¹, az angol nevelőnő, vacsora után még egyszer kimentek az erkélyre, hogy a telihold szelíd világánál is gyönyörködhesse nek abban a kilátásban, amelyet az imént oly fénypompában bámultak.

„No Mrs. Black” - szólt Ormossy a társnőjéhez - „én önt mindig nagyon bölcs asszonynak tartottam; de most szüksége is lesz ám egész bölcsességére, hogy megóvja növendékeit az elbizakodottságtól és a kevélységtől. Nemde?”

Mrs. Black mosolygott.

„A kísértés mindenestre nagy” - felelt egy percnyi szünet után, - „és én nem is igen merem reményleni, hogy a reám váró nagy feladatot a magam erejéből sikeresen megoldhassam. De itt az én segítségem” - folytatta s igazi angol vallásos rajongással megkopogtatott egy kis újtestamentumot, melyet állandóan a zsebében hordott. - „Ez csálhatatlan tanácsadó, és az élet minden körülményei közt megmutatja nekünk, melyik az igaz út, amelyen haladnunk kellene.”

„Isten vezérelje önt erre az igaz útra kedves gyermekeimmel együtt” - szólt szíve mélyéből Ormossy.

Ezután még egy darabig elbeszélgettek, s föl és alá sétáltak az erkélyen. Aztán nemsokára csendes lett a kastély, és édes álm szállt a fáradt utasok pilláira.

De mialatt ezek a nap élvezetei és fáradalmi után édesen pihentek, Laczfalvynén, minden ellenkező törekvése ellenére is megint csak erőt vett a kislelkűség, és sötétnél sötétebb gondolatokkal gyötörte szegény fejét.

Már éjfél volt és még mindig nem tudott elaludni; szinte nyögött a képzelte bajok alatt, melyeket önként szedett a vállaira.

Töprengéseinek tárgya ezúttal is Aranka volt. Mióta a kastélyban annyira megváltoztak a körülmények, sokat foglalkozott az esetleges előnyökkel és hátrányokkal, melyek az új helyzetből a gyermekeire hármozhatnak; és fájdalommal gondolt arra, hogy Aranka, mint aféle szegény rokon, csak megvetés tárgya lehet az előkelő társaság előtt, mely a kastélyt látogatni fogja. De végre megvigasztalódott, mert azt gondolta magában, hogy majd csak akad az előkelő körökben is elég olyan ember, aki előtt a pénz nem minden, hanem a személyes tulajdonságok is nyomnak valamit. Már pedig ha ez így van, akkor Arankának hódítania kell: úgy a szépségével, mint az eszével és önérzetes - mondhatni büszke föllépésével.

De most, hogy meglátta Flórát, összeszorult a szíve, mert önmaga előtt is kénytelen volt bevallani, hogy bájosabb gyermeket nem látott még soha.

Ragyogó fekete szeméből, melyek csak úgy mosolyogtak a hosszú, sötét pillák alól, angyali jóság sugárzott ki. Piros ajka, finom szabásu orra, rózsás arca és derékig hullámzó dús, gesztenyeszínű haja még egyszerű úti ruhájában is elragadóvá tette őt, nyájas, előzékeny modora révén pedig, a szó szoros értelmében ellenállhatatlanná vált.

¹¹ Mistress (mond: Misziz) Black = Blackné.

„Hova lettek már most Aranka előnyei?” - gondolta magában szegény Laczfalvyné. - „Igy hát a gyermekének - az ő Arankájának - kit ő fölülmulhatatlannak hitt, végre is csak a hamupipőke szerepe jusson a háznál? Nem! Ez nem lehet. Inkább megválnak a gyermektől, és elküldi őt távoli rokonaihoz, de ezt nem tudja nézni.

És még mikor végre erőt vett fáradt testén az álom, akkor is ezekkel a szavakkal riasztotta föl nyugodt álmából az urát: „Nem! Ez nem lehet. Én ezt nem fogom tudni nézni soha!”

Flóra is Arankával foglalkozott, mielőtt elaludt, mert hallotta, hogy néhány nap múlva haza várják. De az ő gondolatai édes, boldogító gondolatok voltak, nem olyanok, amilyenekkel a szegény aggódó anya gyötörte magát.

Flóra a rajongásig szerette nálánál három évvel fiatalabb öccsét, aki viszont egész lelkével csüggött ő rajta. De Loránd a szilajságig eleven, férfias gyermek volt, s a szelídlelkű leányka sokszor bizony nagyon egyedül érezte magát mellette, és sóvárogva mondogatta, hogy milyen boldogok az olyan leányok, akiknek leánytestvérük is van, aki őket megértheti, és akivel egy szív, egy lélek lehetnek. És ime, - gondolta magában, - most lesz egy leány, aki nála ezt a soha nem ismert kedves viszonyt valóra válthatja; mert hiszen közeli rokonok, és a koruk és az otthonuk is egy. Milyen boldogok lesznek majd együtt, abban a kis földi paradicsomban! Ő soha se lesz Aranka nélkül. Egyformán fognak öltözni, együtt fognak tanulni, dolgozni, mulatni, s minden gondolatukat és szívüknek minden titkát közlik majd egymással.

Szóval, lélekben testvérek lesznek, és micsoda kimondhatatlan boldogság lesz ez! Bár gyorsan repülnének az órák és a napok, amelyek őket egymástól elválasztják.

Ilyen édes gondolatok közt, szelid mosollyal kedves arcán, melyen még álmában is ott ragyogott a szeretet és az önzetlen, tiszta szívjóság szelid fénye, végre elaludt.

Mikor másnap kinyitották a szemüket, tiszta, szép nap virradt a sólyomhegyi kastély lakóira. A gyermekek tüstént kiugrottak az ágyból, és siettek felöltözni, hogy mielőbb fölfedező útra indulhassanak a kastélyban és a környékén.

Örömjongva futották be a termeket, a kertet, a tágas udvart, ahol az öreg Nero méltóság-teljes farkcsóválással üdvözölte őket, míg egy sereg fiatalabb kutya irigyen tolongott körülöt-tük, egymással vetekedve enyelgésükért; és végre bebotlottak az istállóba is, ahol a legked-vesebb meglepetés várt reájuk.

Ott álltak sorban a szebbnél-szebb telivér lovak, melyek a hintók előtt vadászatok alkalmával voltak hivatva szolgálatot tenni. De mikor ezeket már sorban megnézték, akkor bukkantak csak reá az istálló legvégén három torzonborz kis pónira; és majd kiugrott a szívük az örömtől, mikor meglátták a gyönyörű kis állatokat.

Az öreg András, Laczfalvy régi kocsisa, mosolyogva nézte őket, aztán megkérdezte Flórától: „No kisasszonykám, meg vannak-e velük elégedve? Ugy-e, hogy már nem is lehetnének szebbek?”

„Gyönyörűek” - felelt Flóra. - „De hát a mieink lesznek ezek?”

„Igen, kisasszonykám. Az a kis pej az úrfinak lesz a nyerges lova, ez a két kis fehér pedig a kisasszonyé, a kis kocsihoz. A gazdám a fél országot keresztülkutatta értettük, mert azt akarta, hogy szépek is legyenek, és a hegyi úton is járatosak, nehogy valami baj essék velük. Én helyettem meg most más kocsist fogadott, hogy én legyek a kisasszonyka kísézője; hát csak tessék velem parancsolni, amikor tetszik.”

Mire az öreg ezt az ékes dikciót elvégezte, Loránd már átölelte kis lova nyakát, s a szeretet minden, állatra alkalmazható szavával enyelgett vele. Aztán elbúcsúzott tőle, és Flóra után futott, akit András elvezetett a kocsiszínbe, hogy megnézze az ő kis kocsiját, mely valóságos kis remekmű volt a maga nemében.

Kívülről fehér volt, aranyozott díszítéssel s a fedél helyett könnyed fehér ernyő borult fölé, melyet halványkék rojtok és. bojtok ékesítettek. Az ülések is halványkék és fehér kelmével voltak borítva, míg a könnyű, és mégis a szokottól egészen eltérő szerkezetű kerekek valami furcsa, fantasztikus benyomást kölcsönöztek az egész kis járműnek.

Flóra akármeddig elgyönyörködött volna benne, de alig, hogy reápillantott, jött egy inas és reggelihez szólította őket, mire Loránddal együtt bement a kastély családi ebédlőjébe.

Az asztal körül már együtt ültek a szülők, Mrs. Black, Vághy Adorján, a Lóránd nevelője, és dr. Havasi Alfréd, egy fiatal orvos, akit Ormossy a felesége miatt hozott magával egész nyárra.

A gyermekek mindenekelőtt odamentek az édesanyjukhoz, hogy megtudják, hogy' aludt és hogy' érzi magát; aztán a társaság többi tagjait is üdvözölve, nagy tüsszel kezdték elbeszélni mindazt, amit láttak, és végül azzal a kéréssel fordultak az édesapjukhoz, engedje meg, hogy reggeli után mindjárt elmehessenek valahová a kis lovakkal.

„Nem, kedveseim,” - felelt az apjuk komolyan - „előbb még más teendőnk lesz. Csak siessetek reggelizni, mert már vártunk reátok.”

A gyermekek kérdő pillantással néztek reá; de nem is volt rá szükség, hogy fölvilágosítsa őket, mert abban a pillanatban megkondult a kis kápolna harangja és gyászmisére hívta a társaságot. Ezzel egyidejűleg két szolga lépett be, s néhány koszorút hozott, melyeket Ormossy szétosztott a jelenlévők közt.

A gyermekek gyorsan megreggeliztek, és kissé rendbeszedték magukat, mire az egész társaság átment a kápolnába, ahol Laczfalvy és a szolga-személyzet már várta őket.

Megszólalt az orgona, és megható hangjai búsan áradtak szét a kápolnában. Flóra és Loránd még ilyen közélről sem álltak szemben soha a halállal, és mielőtt a gyászéneknek vége lett, forró könnyeket hullattak a jóságos nagybátyjuk emlékezetére fölállított ravatalra.

A gyászmise véget ért, és a jelenlévők viasz-gyertyák fényénél lementek a kriptába, ahol Laczfalvy már fölállította az ujonnan érkezett pompás érckoporsót, és elhelyeztette benne a nagybátyja hamvait, az eredeti deszkakoporsóval együtt.

A káplán beszentelte a halottat, s aztán a családtagok rátették koszorúikat a koporsóra, míg a többiek övéiket a talpazathoz támasztották.

S ezzel a jó öreg Ormossy földi szereplésének az utolsó fölvonása is lejátszódott.

A koporsó négy sarkán kiterjesztett szárnyakkal, és kezében lobogó fáklyával négy bronz-angyal állott. Ezeknek láttára Ormossy Rudolf így szólt szeretteihez:

„Nézzétek, kedveseim. Éppen úgy, amint ezek az angyalok az örök-világosság fáklyáját lobogtatják jó bátyátok fölött, úgy nekünk is legyen reá gondunk, hogy a sírig tápláljuk szívünkben a hálás megemlékezés szent fáklyáját és soha el ne mulasszuk kegyeletes fényénél magunk előtt tartani jótevőnk képét, amikor mérhetetlen jótéteményeit élvezzük. Áldott legyen az ő emlékezete!”

IV.

Derülten, vidáman, madárdallal és virágillattal telve eljött végre az a nap, melyen Arankát haza várták. S a kastély bájos gyermekeinek a lelke is csupa derüvel és napsugárral volt tele.

Az öröm már korán reggel fölébresztette őket, s a kastély környéke már hajnalban hangos volt vidám daluktól és kacagásuktól.

Reggeli után, mikor Laczfalvy már kiadta Mártonnak a parancsot, hogy fogjon, maga pedig hazament fölkészülni, halk kopogás hallatszott az ajtaján, és „Szabad!” kiáltására Flóra lépett be.

„Kedves jó Péter bácsikám” - szólt a gyermek hízelgő hangon - „én most egy kéréssel jöttem.”

„Nos, kedvesem, mi az?”

„Vigyen el engem bácsika Aranka elé a vasúti állomásra. Igen?”

„Viszlek lelkem, szívesen. Csak menj, tedd föl a kalapodat, és minden eshetőségre végy magadhoz egy meleg kendőt” - szólt Laczfalvy, kinek a leánya rövid pár nap alatt teljesen a szívéhez nőtt.

„Én meg megyek lóháton, bácsika” - kiáltott Loránd, aki mindenhol ott volt a nővére nyomában. - „Én leszek a bandérium, mely éljent fog kiáltani, mikor Aranka kiszáll a vonatból. Jó lesz?”

„Pompás lenne, barátocskám” - szólt Laczfalvy nevetve. - „Csakhogy te olyan bandérium vagy ám, akire a hosszú, meredek úton vigyázni kellene, amit én a kocsi belsejéből bizony nem tudnék kellőképpen megcselekedni. Ha tehát reábírhatsz a nevelő urat, hogy kísérjen el szintén lóháton, akkor jó; ha pedig nem, akkor Arankának a legnagyobb sajnálatomra bandérium nélkül fog kelleni megérkeznie.”

„Éljen! hurrah!” - kiáltott a gyermek. - „Hiszen így dupla lesz a bandérium. Szaladok rögtön, csak arra kérem bácsika, tessék várni, míg András fölnyergeli a lovainkat.”

„Várom fiam, várok, csak szaladj” - szólt Laczfalvy; s aztán a feleségéhez fordulva, így folytatta: - „Hanem anyjuk, jó volna ám ezeknek a gyermekeknek valami harapnivalóról is gondoskodni, mert az állomáson nem kapni ám semmit.”

„Köszönjük szépen, Péter bácsi, de Mrs. Black már gondoskodott rólunk” - szólt Flóra. - „Jaj de pompás is lesz Robinson módjára valahol a szabadban uzsonnázni!”

„Majd választunk valami szép regényes helyet az állomás mögött, az erdőben, és csinálunk magunknak jó napot. Ugy-e lelkem?” - szólt Laczfalvy, s megcsipkedte a gyermek örömtől ragyogó arcát.

Vághyt nem volt nehéz rábírní, hogy a szép sétalovaglásra vállalkozzék, s így egy jó negyedóra mulva gyönyörű időben és kitűnő hangulatban útnak indult a kis társaság.

Mialatt ezek valóságos kéjutazást tettek az illatos, lombos erdőn keresztül az állomás felé, Aranka dobogó szívvel, némán ült egy volt tanítónője mellett, aki szintén arra utazott, és gondviselésébe vette őt.

Aranka tökéletes ellentéte volt Flórának, de talán nem volt kevésbé szép. Nagy ábrándos kék szemének szelíd és értelmes volt a tekintete, s ritka szép arcbőre, s arany-szőke haja, mely természetes fürtökben omlott le az arca és a vállai körül, valami angyalszerű benyomást kölcsönzött neki. Csak mikor hosszabb ideig gondolatokba merült, volt valami, kissé komor és elkeseredett vonás az arckifejezésében, mely pillanatnyira megfosztotta őt a bájától, és

szinte öregessé tette különben szép, üde arcát. S ez sok búbanatot okozott a szülőinek, mert mélyen a gyermek kedélyében és lelkületében rejlett az oka.

Arankát külső szépségén kívül, igen szép tehetségekkel is megáldotta a természet, és ezáltal csakhamar társnői rajongásának és bámulatának a tárgya lett az intézetben, ahol nevelkedett. Ezek aztán minden tartózkodás nélkül hízelegtek neki és meggondolatlan beszédek által lassanként aláásták ártatlan gyermekkedélyét és boldog, megelégedett természetét, mely addig, amíg el nem hagyta a szülői házat, nem ismert olyan vágyat vagy igényt, amelyet a szeretetük és az anyagi tehetségük könnyen ki ne elégíthetett volna.

„Te akár grófkisasszonynak is beillenél, Aranka” - szólt az egyik. - „Milyen pompásan állanának rajtad azok a szép toaettek!”

„Beh kár lesz neked a házi dologgal rontanod a kezeidet, most ha elhagyod az intézetet” - szólt egy másik. - „Az ujjaid valósággal rátermettek a zongorára és a rajzra.”

„Meg azokra a gyönyörű, finom kézimunkákra, melyeket senki se tud oly szépen elkészíteni, mint te” - egészítette ki egy harmadik.

És a következmény az volt, hogy már amikor utólszor otthon járt, mutatkozni kezdtek benne az elégedetlenség jelei; és ahelyett, hogy a szülőit, úgy mint ezelőtt, vidám csevegésével földerítette volna, hallgatag és komor lett; és a házi vagy egyéb hasznos munkát, melyet rábízott az anyja, nem dalolva és mosolyogva végezte, mint hajdanában, hanem immel-ámmal és kelleetlenül.

Most pedig éppenséggel nem volt szeretetreméltó hangulatban. Egy részről örült, hogy viszontláthatja a szülőit; de másrészt tudta, hogy Sólyomhegyen most gazdag rokonai lesznek, és mintha csak összebeszélt volna az anyjával, egész úton azon töprenkedett, hogy fogják ezek fogadni, és milyen szánalmasnak, nyomorultnak fogják tekinteni Flóra mellett, akinek bizonyára meglesz mindene, amit csak a szeme, szíve óhajt, és aki kétségkívül mindent fog tehetni, amit csak akar, míg ő neki, az anyja szerény háztartásában, a legunalmasabb és legprózaiabb dolgokkal kell majd foglalkoznia.

És így percről-percre lehangoltabb lett, és az öröm helyett, melyet egy, az ő korabeli, egészséges lelkű gyermeknek éreznie kell, mikor egy iskolai év leteltével hazautazik, percről-percre jobban erőt vett rajta az irigység és az elégedetlenség és szinte félve látta mulni a percek, melyek őt az új élettől még elválasztották.

Eközben a sólyomhegyi kis társaság megérkezett az állomásra.

Ott nem lévén istálló, Márton az erdő szélén, jó árnyékos helyre állt oda a lovakkal; a többiek elmentek az erdőbe, mely lenn a völgyben sokkal barátságosabb volt, mint fenn a magasban. Hatalmas tölgy- és bükk-fák váltakoztak benne a sugár fenyővel, melyeknek az árnyékában az utóbbi meleg napok tömérdek ibolyát és gyöngyvirágot varázsoltak elő a földből.

Az erdőn kristály-tiszta patak kígyózott végig, amelynek a csörgedezése kedvesen olvadt össze a madarak vidám énekével. A part mentén kikerestek egy szép helyet, ahol majd, ha Aranka megérkezik, uzsonnázni fognak.

Még egy teljes órájuk volt a vonat érkezéseig; s így tovább folytatták erdei sétájukat, mely a szép májusi időben rendkívül kellemes volt. A gyermekek sétaközben virágot szedtek Arankának, s aztán türelmetlenül várták a jelszót az állomás felé való indulásra.

Végre Laczfalvy megnézte az óráját, és odaszólt nekik: „No, kedveseim, most már lassan indulhatunk vissza, mert a vonat nemsokára itt lesz.”

De legfőbb ideje is volt már, hogy az állomáshoz menjenek, mert mire odaértek, messziről már látszott a robogó vonat. Vághy nagy öröme, ki egy cseppet se lelkesedett azért a gon-

dolatért, hogy a növendéke lóháton várja el a vonatot, még a bandérium is kifogyott az időből, és így mindnyájan olyan helyre álltak, ahonnan azt remélték, hogy leghamarább láthatják meg Arankát.

Pár perccel később már ott volt a leányka az apja karjai közt, aki össze-vissza csókolta őt. Oly hosszú elválás után a viszontlátás egy pillanatra mindent felejtetett vele, ami bántó volt, és az apja alig tudott felelni a kérdéseire, amelyekben az anyja és a testvérei felől kérdezősködött.

Laczfalvy, miután úgy, ahogy' kielégítette a kíváncsiságát, így szólt hozzá:

„Nézd Aranka, itt vannak az unokatestvéreid is. Lásd, ők is eljöttek, hogy üdvözljenek. Maradj itt velük, míg én visszaszaladok a kocsihoz, és megköszönöm Gál kisasszonynak szíves gondviselését.”

Aranka az első percben csak félénk pillantásokat vetett a gyermekekre; de Flórának kedves, mosolygó arca s meleg ölelése és csókja, aztán Loránd szívélyes üdvözlése és nyíltszívű csacsogása csakhamar eloszlatta benne az első idegenkedés kellemetlen érzését, úgy, hogy nemsokára fesztelenül beszélgetett velük.

„Nézd Aranka, ezeket a virágokat neked szedtük. Szereted a virágot?” - szólt Flóra.

„Oh nagyon” - felelt Aranka - „kivált a gyöngyvirágot.”

„Jer csak, nézd, milyen kedves kis lovam van nekem” - szólt Loránd, s megmarkolva a leányka ruháját, meglehetősen erélyesen vonszolta őt maga után.

„Nekünk is van otthon a kis kocsihoz két gyönyörű kis fehér pónink” - folytatta Flóra, s Aranka karjába fűzte a karját - „Majd meglátod, milyen kedvesek.”

„Talán *neked* vannak, kedvesem” - szólt Laczfalvy, aki éppen e szavaknál érte őket utól.

„*Nekünk*, bácsikám” - ismételte Flóra. - „Én csak akkor tudok igazán örülni nekik, ha azt mondhatom, hogy *nekiink*. Aranka és én együtt fogunk élvezni mindent, ugy-e Aranka?”

Aranka szégyenkezve felelt, hogy igen. Hosszas töprengései után ez a váratlan meleg fogadtatás úgy meglepte, hogy alig tudta elhinni, hogy igaz. Önmaga előtt is pirult azokért a gyanúsításokért, amelyekkel az unokatestvéreit ismeretlenül illette; és önzetlen szeretetük varázshatása alatt lassankint szétfoslott a lelkéből az irigység és a komorság, és meleg testvéri rokonszenv foglalta el a helyét. És apja nagy gyönyörűségére, egyszeriben visszatért az arcára a régi kedves mosoly, mely az aggódó apai szívnek olyan jól esett.

Miután Aranka alaposan megbámulta Tatárt, az egész társaság bement az erdőbe, a délelőtt kiszemelt helyre, és letelepedett az uzsonnához. Lábuk alatt, virágokkal és szebbnél-szebb páfrányokkal tarkítva, puha moha-szőnyeg, fejük fölött a friss tavaszi lombok, amelyeknek rejtelmes suttogása, mint valami túlvilági zene csengett a nagyvárosból kiszabadult gyermekek fülébe. A zöld lombok közt a gyermekek ártatlan örömen mosolyogva, mely oly édesen sugárzott ki a szemeikből, be-bekandikált a tiszta kék ég. Derü áradt szét körülöttük mindenben, és derüs volt a lelkük is, mialatt gondot, búbánatot feledve, örömtől ittasulva élvezték az édes szép jelent.

Királyi asztal körül, fejedelmi vendégek sem látnak soha olyan gyönyörűséggel a föltálat lakomához, mint a gyermekek az ilyen erdei uzsonnához.

Flóra és Loránd is boldogan telepedtek le Vághy mellé a szép lágy mohára és mohón várták kezéből az izletes falatokat, melyekkel Mrs. Black megtöltötte volt az útításkájukat; és amint a nevelő a gondosan beburkolt kis csomagokat egymásután a kezükbe adta, siettek vele ujonnan érkezett kedves társuknak kedveskedni, úgy, hogy végre a kosár egész tartalma ott volt körülötte.

„No kedveseim” - szólt Laczfalvy nevetve, mikor ezt meglátta, - „igazán nem tudom, micsoda bőjtöt kellett volna Arankának tartania, mielőtt haza jött, hogy a ti vendégszerető fogalmaitoknak eleget tehessen! Pedig most már jó volna ám, ha ti is segítenétek neki, mert a mamája már türelmetlen lesz, ha még soká késünk. Vághy úr, ha már tálalt, lesz szíves tán szeletelni és osztani is. Ugy-e?”

„Nagyon szívesen” - felelt a nevelő, s legott munkához látott; mire megkezdődött a lakoma, mely aztán a legkedélyesebben folyt le.

Mikor végre Mártonnak és a Pista lovásznak pompás étvágyát is kielégítették, a nyerges lovakkal együtt előállt a hintó, és a jókedvű társaság elindult hazafelé.

A kastély felé az utat megint a vidámabb hangulat és kedélyes csevegés rövidítette meg; és mire hazaértek, Laczfalvyné az ő régi Arankáját, az ő kedves, vidám, mosolygó és csevegő gyermekét fogadta tárt karjaiba, ahelyett a boldogtalan, búskomor teremtés helyett, akit várt.

Arankát az első üdvözlés után átvezették a szülői új rokonaihoz, hogy bemutassák őt nekik, aztán rövid beszélgetés után hazamentek, hogy zavartalanul élvezhessék otthon a viszontlátás örömeit.

Fél órával később, Flóra és Loránd a kastély fényes családi ebédlőjében ott ültek a szülőikkel a vacsoraasztal körül, amelyen nehéz ezüst-tálakon a legpompásabb ételek gőzölögtek. De keveset evett, és még kevesebbet beszélt mind a kettő, mert egyre a kastély ama szerény zúgában kalandoztak a gondolataik, ahol a rokonaik aznap este örömmünnepet ültek. És mialatt türelmetlenül óhajtották, bár már reggel lenne, hogy újra együtt lehetnének, és megmutogathatnának Arankának mindent, ami akkor, amikor ő elment hazulról, még nem így volt Sólomhegyen, nem is sejtették, hogy aznap a Laczfalvy-család örömeit az ő önzetlen szeretetük tette igazán tiszta örömmé.

Pedig úgy volt.

Ők oszlatták el a szeretet meleg sugaraival azt a felhőt, amely Aranka lelkét elhomályosította. Ők emelték le szívről azokat az aggodalmakat, amelyek oly nyomasztóan nehezedtek reá, és ők adták őt át a szülőinek úgy, amint azok a legjobban kívánták őt látni.

Laczfalvyék még vacsoránál ültek, mikor halk kopogás hallatszott az ajtón, és utána Flóra pillantott be hozzájuk.

„Szabad?” - kérdezte a leányka félénk hangon.

„Neked mindig szabad, édesem” - felelt Laczfalvy, kinek örült a lelke, ha láthatta.

Flóra kis tányérkával a kezében lépett be. „A kertész” - mondotta - „éppen most hozta be az üvegházból az első epret, és én hoztam belőle kóstolót Arankának. Nézd Aranka, milyen gyönyörű nagy szemek. Antal olyan büszke reá, hogy felöltözött az ünnepi ruhájába, mikor áthozta.”

„Jaj de gyönyörű” - kiáltottak föl mindnyájan, és Laczfalvy széket akart adni az asztal mellett kedves kis vendégének, de az nem fogadta el.

„Most nem háborgatom tovább bácsika” - mondotta. „Édes apa és a mama azt mondták, hogy jöjjetek vissza rögtön, így hát a viszontlátásra holnap, Aranka.”

A két gyermek forró csókkal és öleléssel vált el egymástól, és ebben az ölelésben az igazi testvéri szeretet melegétől szívük, lelkük egybeolvadt.

V.

Boldog napok következtek ezután a sólyomhegyi gyermekekre.

Laczfalvyné, az iskolai év fáradalmi után, pár napi teljes pihenést kívánt adni Arankának; munkáról hát egyelőre szó se volt. És így a gyermekek szabadon átengedhették magukat az ártatlan örömeknek, amelyeket minden perc olyan gazdagon meghozott a számukra.

Hol a kastély kertjének a pompás lugasaiban időztek, olvastak, csacsogtak, énekeltek, és gyönyörködtek az előttük elterülő gyönyörű kilátásban. Majd a szomszédos erdőben barangoltak, melynek hatalmas fáit, páfránnyal és erikával tarkított pazar mohája, csicsergő madárkái és ágról-ágra szökdelő mókusai, mindmennyi tárgyai voltak a rajongásuknak.

Aztán megint befutottak a kastélyba, ahol Flóra és Aranka összehasonlították a zongorajátékukat, a nyelvtudományukat, a rajzaikat és a kézimunkáikat; és nagy örömeikre azt találták, hogy a legtöbb tárgyban meglehetősen egyenlően állnak.

Végül pedig, Flóra hárfán kísérte Aranka dalait, akinek remek volt a hangja; és igazán szinte gyönyörűség volt ennek a két bájos gyermeknek a nemes versengését látni.

Gyönyörködött is benne mindenki; de ez végre se tarthatott így örökké, mert Laczfalvyné - ez egyszer talán bölcsen, és minden keserű utógondolat nélkül - úgy okoskodott, hogy a kölcsönös egyetértés és szeretet, melyet a gyermekek közt minden nap csak jobban és jobban megszilárdított, végre sem enyészetheti el a sorsuk közt fennálló óriási különbséget. Előbb-utóbb eljön az idő, amikor Aranka nem tarthat a másik kettővel, és milyen zokon fog ez neki esni, ha most teljesen beleéli magát amazoknak előnyeibe.

Korlátozni kell hát mielőbb a szabadságát, és bizonyos megszabott órákra szorítani az együtt-létüket.

Az első boldog hét letelte után megint gyönyörű tavaszi nap virradt Sólyomhegy környékére. Aranka, szokása szerint, az egész délelőttöt Flórával töltötte el; de mikor ebéd után megint vissza akart hozzá futni, az anyja ezekkel a szavakkal tartotta őt vissza:

„Aranka, én látom, hogy te minden örömet a Flóra társaságában találsz; és ő meg is érdemli a szeretetedet. De neked nem szabad annyira megszoknod az ő életmódját, hogy aztán nehezedre essék a magad körülményeihez alkalmazkodnod. Kívánom hát, hogy minden napnak egy részét itthon töltsd el, s szükséges és hasznos dolgokkal foglalkozzál. Szabad óráidban pedig kövesd a hajlamaidat; nincs ellene kifogásom. Itt van egy kosárka javítani való fehérnemű. Azt akarom, hogy ezt ma délután kijavítsd. Majd meglátom, mennyire haladtál ebben a mesterségben tavaly óta.”

Szegény Aranka megpróbáltatásai tehát mégis csak megkezdődtek!

Ime, ettől a naptól kezdve beköszöntöttek azok a nehéz órák, amelyekben kedvenc foglalatosságai helyett, kényszermunkát kell végeznie. Csak legalább Flóra ne jönne most át, és ne látná őt szánalmas helyzetében; mert úgy érezte, hogy abban a percben, amelyben Flóra előtt szánszám tárgyává lesz, veszítenie kell a becsüléséből és így szeretetéből is.

De hasztalan kívánta, hogy Flóra távol maradjon tőle, mert alig hogy szétválogatta és átvizsgálta a fehérneműt, kinyílt a mellékszoba ajtaja, és belépett az unokanővére.

„Mi tetszik?” - kérdezte nem éppen a legszeretettelőbb hangon Laczfalvyné, aki szintén nagyon örült volna, ha Flóra nem jött volna át.

„Kérni jöttem, kedves néni” - felelt zavartan a leányka, aki sokkal érzékenyebb természetű volt, hogysem észre ne vette volna, hogy ez egyszer nem szívesen látott vendég - „kérni jöttem, hogy legyen szíves elereszteni Arankát velünk, mert ebben a gyönyörű időben le szeretnénk menni a ponnykkal az Ibolyavölgybe. Lóránd és a nevelő úr is jönnek lóháton.”

„Aranka ma nem mehet” - felelt Laczfalvyné kissé ingerülten. - „Ő nem gazdag kisasszony, akinek mindig mulatságon járhat az esze. Ma munkát adtam neki, s ezt, kívánom, hogy elvégezze.”

„Ne tessék hinni, kedves néni, hogy nekem mindig mulatságon jár az eszem” - szólt Flóra, aki ekkorra a nyitott ajtón át odahúzódott Aranka mellé. - „Én nagyon szépen tudok fehérneműt javítani, és szeretek is. Tessék csak megengedni, hogy próbát tegyek ezen a finom zseb-kendőn, és ezen a csipkegalléron. Büszke lennék, ha kedves néni megdícsérné a munkámat.”

„Ezt bizony már nem engedem meg” - szólt Laczfalvyné. - „Nem való a te kezébe az ilyen munka.”

„Oh dehogy nem” - felelt Flóra. - „Mrs. Black mindig kijavíttatja velem a magam holmiját, ha egy kis hiba esik rajta, mert azt mondja, hogy a hasznos munkához érteni nem szégyen, sőt az lenne a szégyen, ha csupa oktalan büszkeségből nem tudnék, vagy nem akarnék érteni hozzá. Azt is mondja, hogy a vagyonra nem szabad büszkének lennünk, mert a legbutább, leghitványabb embernek is lehet pénze, ha Isten úgy akarja. Csak hálát kell adnunk érte, mert ha helyesen bánunk vele, tömérdek jó származhatik belőle.”

„Ez mind nagyon szépen van mondva,” - felelt Laczfalvyné, - „de azért énnálam semmiesetre se fogsz foltozni.”

„Akkor hát nem háborgatom Arankát” - szólt a gyermek - „hanem ma hagyom Lorándot és Vághy urat egyedül menni, mi meg majd máskor megyünk, ha Arankának nem lesz dolga, és kedves néninek nem lesz ellenvetése.”

Laczfalvyné bosszankodott.

Szerette volna, hogy Aranka otthon maradjon; de egyszersmind restelte Ormosyék előtt, hogy Flóra örömét megzavarja. Utána kiáltott tehát:

„Jer csak vissza Flóra. Ma az egyszer még eleresztem Arankát, de ezentúl kívánom, hogy minden napnak a felét hasznos munkára fordítsa, s így szeretném, ha nem hívnád őt minden-hova magaddal.”

„Köszönöm, hogy ma mégis elereszti kedves néni” - szólt Flóra. - „Egyébiránt, ha kívánja, egy órával később is indulhatunk, akkorra Aranka talán még el is készülhet a dolgával.”

„Ugy, úgy, Flóra, várjunk még egy órát, akkorra kész leszek” - szólt Aranka, akit Flórának a foltozgatásról tett nyilatkozata egészen kibékített a sorsával, úgy, hogy most a legjobb kedvvel látott munkához.

„Szükségtelen” - szólt Laczfalvyné; és még hozzá akarta tenni azt is, hogy ha ő már egyszer megadta Arankának az engedelmet, mehetnek akár mindjárt is.

De ezt Flóra már nem hallotta volna, mert elszaladt, hogy a többiekkel az indulás idejét végleg megállapítsa.

Vághy szívesen reállt a halasztásra, mert neki is volt még Loránddal egy kis dolga. Így hát addig is, míg az indulás ideje elérkezik, kiki hozzálátott a maga dolgához.

Alig telt el háromnegyed óra, Aranka már elkészült a dolgával, fölkereste az anyját, és diadalmasan fölkiáltott:

„Anyácskám, kész vagyok, és hiszem, hogy meg leszel elégedve a munkámmal. Parancsolsz még valamit? Indulás előtt van még egy negyed órám.”

„Nem kell már semmi. Most már átmehetsz Flórához.”

Aranka boldogan futott át kedves társához, ki valósággal jó szelleme volt neki; és pár perccel később vígan indult útnak a kis karaván.

Az út az Ibolyavölgybe, látszólagos rövidsége ellenére is, meglehetősen hosszú volt; mert, mint az a hegyi utaknál lenni szokott, a szomszédos hegyek oldalain messzire el-elkanyarodott a célponttól, s minden kanyarulatnál szebbnél-szebb új panorámát tárt föl a társaság előtt, míg végre egy darabon, sűrű vegyes erdőn keresztül haladva, az Ibolyavölgy tükörsíma kis tavánál ért véget.

A gyermekeket valósággal elragadta az a kedves látvány, melyet a völgy nyújtott.

Mögöttük a sűrű erdő, előttük a tündöklő tó, amely fölött a fűzfák sűrűn leomló galyait szelíden ringatta a friss szellő. A sok ibolya és nefelejts, a csinos épületek, melyek akkorra, ha majd igazán beköszönt a nyár, annyi élvezetet ígértek, és végre a Flóra és Loránd nevű ladikok mindmegannyi kedves meglepetést szereztek a gyermekeknek, és igaz, zavartalan boldogsággal töltötték el a lelküket arra a rövid órára.

Mindenek előtt megnéztek mindent, ami csak az Ibolyavölgyben látni való volt. Aztán szép, árnyékos helyen megozsonnáztak és utána elmentek ladikázni. A tó fölött most is friss szellő lengett, és a víz csobogása édes harmóniában olvadt össze Aranka hangjával, aki az evezők ütemére egyik gondola-dalt a másik után énekelte. Ugy tetszett, mintha minden bánat és keserőség eltűnt volna a föld kerekességéről, és csak tiszta boldogság maradt volna meg rajta.

Mikor a ladikkal már visszafelé mentek, szorosán a part mellett eveztek, és Loránd a fűzfák közt egyszerre megpillantotta a kis halászkunyhót, melyet az imént oly örömmel kutatót át.

„Halásszunk egy cseppet, nevelő úr” - kiáltott föl, s egy megfordított evezőcsapással megakasztotta a ladik haladását.

Flóra, aki irtózott kissé az eféle multságoktól, próbálta őt lebeszélni; de látva a gyermek megszorodott arcát, csakhamar hozzátette:

„Egyébiránt teljék benne kedved, mi majd azalatt elmegyünk András bácsival még egy cseppet kocsizni. Úgy szeretnék kijutni az országútra, ahol gyorsabban hajthatnám a lovacskaimat.”

„Nem bánom, de ne menjenek ám messzire,” szólt Vághy, aki maga is szeretett horgászni.

Csak András csinált hosszú képet, mikor a Flóra tervéről értesült, és iparkodott őt a kocsikázásról lebeszélni. „Magam végezt nem bánám,” - szólt a jó öreg. „Elmennék én a kisasszonyka kedvéért akár a világ végére is. De másként nem juthatunk ki az országútra, mint ha Sólomoson át megyünk, ez pedig csunya egy fészek. Az útja is nagyon hepe-hupás, aztán meg csupa csunya emberekkel van tele.”

„Azokhoz a csunya emberekhez nekünk semmi közünk,” - felelt nevetve Flóra. - „Ahol pedig rossz az út, ott majd András bácsi hajt. Csak künn az országúton adja majd át nekem a gyepplőt, hadd lássam, hogy tudnak repülni az én kis sárkányaim.”

„Isten nevében hát!” - szólt az öreg, mire a lányok széles jókedvben felugrottak a helyükre, és a kis fogat megindult.

Eleinte a tó mentén, a völgyön végig Flóra hajtott; de mikor a hegy-hasadékhöz értek, ahol a Sólomosra vezető út kezdődött, átadta a gyepplőt Andrásnak.

Pár percnyi kínos döcögés után kiértek a falu egyetlen utcájára, és Flóra csaknem rosszul lett attól a látványtól, mely ott eléjük tárult.

A roskadozó, nyomorúságos viskók, melyeknek mocskos, borzas lakossága kíváncsian tódult ki, hogy a kis fogatot meglássa: a sok sovány, félig meztelen gyermek, aki koldulva, rimánkodva szaladt a kocsi után, és itt-ott egy vad kinézésű férfi, akinek a szemeiből gyűlölet lövelt feléjük, borzadással töltötte el a lelkét; és e mellett a nyomorult embertársainak a keserves sorsa iránt érzett mélységes szánalom szinte könnyekre fakasztotta.

Elővette az erszénykáját, és éppen arra készült, hogy a tartalmát és az uzsonnamaradékot a gyermekek közt szétossza, amikor egy alig pár ölnyire fekvő düledező korcsmából egy óriás, természetű ember részeg alakja tántorgott ki. Szemei vérben forogtak, mialatt összeszorított öklökkel és vadul szitkozódva közeledett feléjük.

András ijedten ugrott fel, és néhányszor a lovak közé vágott, mire azok vad futásnak eredtek. Ő már ismerte ezt a rémes, alakot, és minden áron menekülni akart előle a gyermekekkel; sőt ha nem hallotta volna, hogy egy időre elment valahova mezei munkára, semmi szín alatt nem engedett volna Flóra kívánságának.

A leánykák rémült sikoltással kapaszkodtak meg a kocsi oldalán, mikor a lovak megindultak, s úgyszólván a halál torkában képzelték magukat. De mire jócskán kiértek a faluból, András még mindig erős keze könnyen megfékezte a kis állatokat, melyek bár lihegtek, és eleinte nyugtalanul tekintettek jobbra-balra, mégis csak hamarosan belejöttek a rendes járásukba.

„Bocsássanak még kisasszonykáim” - szólt András - „de kénytelen voltam így cselekedni, mert Csipkés Bálinttal nem jó ám találkozni, mikor részeg. Már most tessenek lecsillapodni; ezentul már nincs mitől tartanunk. De egy ideig azért még megtartom a gyepőt, mert a lovak se tudják mire magyarázni, ami velük történt, és még mindig nagyon fülelnék.”

Flóra most már örömet lemondott a hajtás élvezetéről, mert a nagy ijedtség, és a sólymosi állapotoknak a látása szinte beteggé tették, és észre se vette, hogy már csaknem háromnegyed óra telt el, és András még egyre előre hajt, az utasítást várva, hogy mikor forduljon vissza. Végre már nem mert messzebb menni az öreg.

„Talán már fordulhatnánk, kérem alásan”, - mondotta - „mert hazafelé is annyi ám az út, sőt még tán több is; mert visszamenet én semmi áron se megyek a kisasszonykákkal a falun keresztül; a régi fűrészmalomnak pedig valamelyest hosszabb az út.”

„Hát elkerülhetjük a falut?” - kérdezte Flóra, aki egész úton rettegett a visszameneteltől.

„El ám, de csak úgy, hogy egyúttal az Ibolyavölgyet is elkerüljük” - felelt az öreg. „Csakhogy ahol az országútról befordulunk a malom felé, ott keskeny az út, és az egyik felén patak foly, a másikon meg fasor, és mellette árok van, hát vigyázva kell hajtani. De az a darab nem hosszú, hát majd csak elmegyünk rajta. Most még csak bekanyarodunk itt, ahol a nagy tölgyfa felé hajlik az országút, mert ott legjobb megfordulni.”

Be is kanyarodtak, de mindjárt a fordulónál hirtelen meg kellett állniok, mert egy keservesen síró négy-öt éves gyermek fetrengett előttük az út porában.

„Menj az útból kis leány!” - kiáltott rá András, de a gyermek nem mozdult.

„Menj szépen, mert elgázolnak a lovak” - folytatta Flóra, de szintén hasztalan. A gyermek, akit már annyira kimerített a sírás, hogy alig volt hangja, ülve maradt és keservesen zokogott tovább.

„Várjon csak egy percig András bácsi” - szólt Flóra. - „Majd leszálok és megtudom: mi baja szegénykének. Talán eltévedt és nem tud hazamenni; akkor pedig nem hagyhatjuk itt veszni az országúton.”

„De hát mit csinálhatunk vele, kisasszonykám? - kérdezte András. - Hiszen ilyen piszkos, nyomorult kis teremtest csak nem vehetünk fel a kocsira.”

„Bízsa csak reám András bácsi” - mondotta a leányka, magához vette az uzsonna-kosárkáját, leszállt és közeledve a gyermek felé rákiáltott:

„Jer csak te kicsike. Nézzed, ha szépen felkelsz, és ide jössz az út szélére, kapsz valami jót ebből a kis kosárból.”

Első percben a gyermek rá se hederített a szavára, de amint a nagy darab kalácsot és szép piros almát, melyet Flóra feléje nyújtott megpillantotta, rövid habozás után felállt, és még mindig zokogva, lassan közeledni kezdett felé.

„No jer” - biztatta Flóra, s mosolygó arca és rokonszenves hangja végre felbátorították a gyermeket, aki a következő percben már ott állt az oldala mellett, elfogadta kezéből az enni-valót, és környezetéről megfélemedkezve, mohón kezdte tömni a szájába.

Evés közben abban hagyta a sírást, és mikor már egészen lecsillapodott, a következő párbeszéd folyt le kettejük közt:

„Hova való vagy kicsikém?”

„Sólymosra.”

„Sólymosra? És hogy jöttél ide egyedül, ilyen messzire a falutól?”

„Elszöktem, mert apa megvert.”

„És miért vert meg?”

„Mert kenyeret kértem.”

„Aztán nem adott kenyeret?”

„Nem, mert nem volt neki.”

„És te egész nap nem ettél semmit?”

„Nem.”

„Hogy hívják az apádat?”

„Bazsi.”

„Bazsi? De milyen Bazsi?”

„Csak Bazsi. Anya mindig úgy mondja neki.”

„Hát téged hogy hívnak?”

„Erzsi.”

„Hát még másképp?” - faggatta Flóra, erővel ki akarván csalni a gyermekből a vezetéknevét.

„Másképp úgy hívnak, hogy marha, meg szamar, meg kölyök.”

„Szegényke” - sóhajtott fel Flóra, s mély részvéte ellenére is elmosolyodott. András pedig dörmögött magában: „Tudja is az, hogy hívják. Hiszen nincs a faluban tán tíz gyermek sem, aki tudná mi a vezetékneve.” Aztán hangosan hozzátette: „Megkövetem alássan kisasszonykám, jó volna ám már indulni haza felé, mert ránk esteledik, és megöli a félelem a nagyságos urat, hogy hova lettünk.”

„Mehetünk is András bácsi, de ezt a szegény gyermeket éjjelre csak nem hagyhatjuk itt az országúton; felvesszük szépen a kocsira, és elvisszük legalább odáig, ahol befordul az út a fűrészmalom felé” - szólt Flóra.

„Én tudom ám, hol a régi fűrészmalom” - vágott közbe a gyermek, akit a Flóra nyájas modora felbátorított. - „Apa mindennap haza kergetett onnan, mikor oda járt dolgozni, és én utána mentem.”

„Annál jobb. Akkor hát elviszünk odáig, és onnan szépen haza szaladsz. Jó lesz?” - kérdezte Flóra.

„Igen” - felelt a gyermek.

András nem merte még egyszer szóvá tenni, hogy fel ne szedjék a kocsira azt a piszkos kis teremtetést, akin egy szál mocskos, rongyos ingecskén kívül nem volt egyéb. Néma kétségbeeséssel nézte hát, hogy oldja le magáról Flóra hófehér köténykékét, hogy takarja bele a gyermeket, akihez még neki magának se volt bátorsága, hogy hozzá nyúljon. Aztán, hogy hogy veszi a karjára a kis fehér csomagot és hogy helyezi el, Aranka segítségével, kettőjük közt.

„Most aztán gyerünk, András bácsi” - szólt oda az öregnek, aki gépiesen megfordult és lehetőleg gyorsan kezdett hajtani hazafelé. Fél óra alatt elérkeztek oda, ahol az út befordult a fűrészmalom felé.

„Istennek hála, most már mindjárt megszabadulunk ettől a nyügtől, és akkor talán nem lesz semmi újabb kalandunk hazáig” - gondolta magában András. De csaknem megfagyott ereiben a vér, amikor behajtott a keskeny útra, és a következő pillanatban egy fa mögül előbukkant, és az út kellő közepén imbolygó léptekkel közeledett feléjük - Csipkés Bálint!

„Apa, apa nézd csak, hol vagyok én!” - újjongott a kis Erzsike még az apjától való félelméről is megfeledkezve a még soha nem érzett boldogságtól, amely kis szívét most eltöltötte.

„Jézus, Mária, József, és minden szentek!” - kiáltott András kétségbeesetten. - „Még csak az kellett, hogy nálunk találja a gyermekét!”

Szeretett volna most is a lovak közé cserdíteni, de nem lehetett, sőt meg kellett állnia, hogy az út közepén dülöngő embert el ne gázolja.

Csipkés Bálintnak most nyugodtabb volt a viselkedése, mint amikor a faluban látták, mert a mámorának egy részét azóta kialudta. De mikor a gyermeke hangját meghallotta, és meglátta, hol van, megint erőt vett rajta a düh, és a fogai között mormogott szitkok közt sietett a kocsihoz.

„Szedte-vette gyermeke” - ordított a haragtól reszkető hangon - „hát te itt mulatsz és kis-asszonyt játszol, mialatt én kereslek mint a tüt, beteg anyád meg majd a kútba ugrik odahaza a félelmében, hogy hova lettél.”

„Ne bántsa ezt a gyermeket, Csipkés úr” - könyörgött Flóra holthaltványan, s igyekezett a gyermeket dühöngő apjától megvédeni. De minden hasztalan volt, mert Csipkés Bálint megkapta a gyermekét és olyan erővel dobta a földre, hogy legott elborította az arcát a vér.

A gyermek egy pillanatra elkábult, de csakhamar magához tért, és keservesen elkezdett jajveszékélni.

A leánykák borzadva takarták el az arcukat, András pedig leugrott a kocsiról és Csipkéshez lépve harsogó hangon így rivalt reá:

„Becsülje meg magát Csipkés Bálint; és ha már nem ismer irgalmat a gyermeke iránt, respektálja az urasága gyermekeit, akik a magáénak az életét mentették meg, és” -

„Te nyomorult szolga” - dörgött Csipkés - „még te is merészkedel más ember dolgába avatkozni? Majd megmutatom én, hogy kinek parancsolj.”

Ezzel, éppen egy hatalmas ökölcsapást akart az öregnek a fejére mérni, amikor egy erős kéz hirtelen megragadta karját, és egy ismeretlen, de határozott hang így szólt:

„No csak nyugodtan, bácsika, másképp velem gyűlik ám meg a baja. Vegye magához a gyermekét és menjen innen mielőbb.”

„Hát te ki vagy?” - ordított Csipkés, az idegen felé fordulva, hogy bosszút álljon rajta a közbelépéséért. De mikor egy szálas, erőteljes fiatal huszártisztet látott maga előtt, akinek ösztönszerűleg a kardja markolatán nyugodott a jobbja, gúnyosan folytatta: „Vagy úgy? Hát azért vagy olyan bátor, mert kardod van a védtelen ember ellen. Ismerlek már, Dárdaffy Tibor és jól tudom, hogy kész volnál egy elkeseredett szóért akár lekaszabolni a szegény embert. De ha van igazság az égben úgy” -

„És ugyan miért olyan elkeseredett, Csipkés úr?” - kérdezte Flóra, akinek a váratlan segítség visszaadta a lélekjelenlétét. - „Ha elmondaná nekem és én megkérném az édes papát, talán segíthetne a baján.”

„Hogy segíthetne-e?” - szólt még mindig izgatottan Csipkés. - „Hát ki is segíthetne a szegény ember baján, ha nem a gazdag ember? De ti nem akartok rajtunk segíteni, mert ott van ni, most is majd a csillagokat leszédítétek az égről, hogy még jobban felcifrázzátok a kastélytokat. Itt meg még most is romokban hever ez a fűrészmalom, ahol annyian megkerestük a kenyereinket.”

„A fűrészmalmot jövő héten elkezdi fölépíteni” - szólt Aranka. - „Hallottam, mikor édes apa mondta Rudolf bácsinak.”

„Ha felépítik is, még se én leszek benne a munkavezető” - szólt elkeseredetten Csipkés - „mert részeges híremet terjesztik az egész vidéken. Pedig Isten a tanúm rá, hogy nekem soha se kellett az ital, amíg el nem vesztettem a kenyereimet, és most se kellene, ha leesnék a nagy gond a vállamról. De így, ha nagynehezen szerzek is egy-két garast, az asszony orvosságért rimánkodik, a gyerek meg kenyérért, és azt se tudom, melyiknek tegyek eleget, hát megharagszom, elmegyek a korcsmába, és eliszom előlük azt a keveset is, ami van, - aztán egyik se kap semmit.”

„De édes apa munkavezetőnek is megteszi újra Csipkés urat,” - szólt Flóra, mélyen résztvevő hangon. - „A feleségéhez meg holnap majd lejön az édes mama orvosa, és ad neki orvosságot. Erre még ma meg fogom kérni; akkor aztán semmire se lesz gondja Csipkés úrnak, mindene meglesz ahhoz, hogy a felesége meggyógyulhasson.”

Csipkés úgy állt ott, mint egy megfélemezett vadállat. Ez a váratlan fordulat, és a gyermek angyali arca, amelyről most a pillanat izgalmáig ugyan leszedte a rózsákat, de amelyből annál melegebben sugárzott ki a mélységes, őszinte részvét és az a szívből fakadó vágy, hogy az embertársa baján segíthessen, mialatt gyönyörű szeméit kérdőleg - szinte esdekelve függesztette a panaszos ember kemény ábrázatára, a látszólagos kőszívet megindította és megint emberré varázsolta a rettegett szörnyeteget.

„Kisasszony!” - szólt most szelíd hangon Csipkés - „én nem vagyok rossszívű ember, csak a nyomorúság és a szenvedés tett azzá, ami egy idő óta vagyok. De ha a kisasszony, meg a nagyságos úr megkönyörülnek rajtam és kirántanak ebből a borzasztó helyzetből, az élő Istenre esküszöm, hogy ember bennem hibát nem fog találni többé soha, és én leszek a leg-hívebb és leghálásabb szolgájuk.”

„Biztos lehet benne Csipkés úr, hogy az édes papa ki fogja segíteni mostani helyzetéből” - szólt a leányka - „és pedig mielőbb. Hát az orvos urat küldhetem?”

„Fogom alásan kérni” - szólt Csipkés.

„Menjünk apa” - könyörgött most a kis Erzsike, aki még mindig csendesen zokogott magában.

„Igazad van gyerek” - felelt az apja. „Menjünk, hogy megnyugtassuk az anyádat. De hogy is vigyelek így a szeme elé” - folytatta keserűen, amint a vérrel és piszokkal összemocskolt kis alakon végig nézett. - „De hát ha megesett, megesett. Isten engem úgy segítjen, utoljára volt tán ez is.”

Ezután a karjára vette a gyermekét, megköszönte a leánykáknak hozzá való jószágukat, elbúcsúzott tőlük és elment.

„De már most mi is menjünk ám, kisasszonykám” - szólt András - „mert még reánk esteledik és akkor” -

„Mehetünk András bácsi, mehetünk” - szakította félbe Flóra. - „De már most, miután Csipkéstől nem kell többé félnünk, szeretnék Sólymoson keresztül menni és megmondani annak a szegény asszonynak, hogy megkerült a gyermeke. Mi sokkal hamarabb odaérnénk a kocsival, mint Csipkés gyalog.”

„Már én megkövetem alásan, de azt nem teszem meg semmi áron” - felelt izgatottan az öreg. - „Igy se tudom már, mit fog szólni a nagyságos úr, ha a kisasszonykát meglátja. Hiszen úgy néz ki, mint a halál és ki tudja még, hogy lesz, mire hazaérünk.”

„Ne féljen, semmi bajom sem lesz” - szólt nyugtatólag Flóra - „és igazán mondom, nagyon szeretném azt a szegény beteg asszonyt megnyugtadni.”

Dárdaffy Tibor az egész jelenet alatt szemben állt Flórával, és elragadtatással tapadt rá a tekintete a bájos gyermek átszellemült arcára. Úgy tetszett neki, mintha valami felsőbb lényt látna maga előtt, aki korban még gyermek, de szívben és lélekben nagy. És eszébe jutott, hogy ha azok a ragyogó szemek az ő lelkébe is belepillantathatnának, vajjon nem fordulnának-e el undorral attól a képtől, amelyet ott látnának.

Dárdaffy Tibor, egyetlen gyermeke volt Dárdaffy Albert dúsgazdag földbirtokosnak. A kényen-kedven nevelt fiú már zsenge korában rájött a helyzete előnyeinek a tudatára, és minél jobban felfogta és átérezte ezeknek a mivoltát, annál inkább erőt vett rajta az önzés, az akaratosság és a zsarnokság. Aki pedig mindezen hibái révén legtöbbet szenvedett, az az édesanyja volt.

Dárdaffyné kezdettől fogva vakon imádta a fiát, és képtelen volt neki bármiben is ellenállni vagy parancsolni. Gyakran, ha a gyermek ott játszott körülötte, pusztán láttára is kicsordultak a szeméből az örömkönnnyek.

És most, amikor a húszesztendősi ifju méltán lehetett volna örömeinek és büszkeségének tárgya, amikor szép külseje és szeretetreméltó, úriasszonyos ellenállhatatlanná tették őt mindenki előtt, az anya könnyei most is egyre hullottak, - de ezek nem az öröm-, hanem a bánat könnyei voltak. Mert a fia most is mindig csak azt tette, amit akart, akart pedig mindent, csak jót nem.

Hasztalan könyörgött neki a szegény anyja, hogy hagyja ott a kártyaasztalt és szüntelen dorbézolásainak a színhelyét, és keressen magának nemesebb, magasztosabb örömeiket. Hasztalan volt esdeklése és vérző szívének minden fájdalomkitörése, és hasztalan minden apai intés és feddés. Az ifju feltartóztatlanul rohant előre a romlás útján.

Pedig kicsapongó életmódjában nem is érezte magát boldognak, sőt csendes, magányos óráiban egész lénye felháborodott azok ellen az aljas cselekedetek ellen, amelyekbe nap-nap után bele hagyta magát sodorni. De mert soha nem tanulta meg, hogy bármit is eltűrjön, ami nem volt kellemes neki, a lelkiismerete gyötrő szavát se volt hajlandó meghallgatni. A dolog vége aztán mindig az lett, hogy sietett újra felkeresni kicsapongó társait, akik minden nemesebb érzelemért kigúnyolták, és újra megpróbálta, hogy kényelmetlen gondolatait velük együtt borba és dorbézolásba fojtsa bele.

És most váratlanul útjába vetett a sors egy szelíd, ártatlan gyermeket, akinek minden hatalma, határtalan szívjóságában rejtett. És ez rövid néhány perc alatt képes volt őt úgy megigézni, hogy mielőtt meggondolhatta volna, mit tesz, életében először följánlotta a szolgálatát egy jócselekedet teljesítésére.

„Elmegyek én Csipkésné megnyugtatni, ha ezzel egyúttal kegyedet is megnyugtatom kisasszony,” - szólt nyájasan Flórához, mikor András másodszor is megtagadta tőle a kívánsága teljesítését.

„Köszönöm, hadnagy úr, ez pompás lesz!” - szólt a leányka. „De” - folytatta kissé zavartan - „akkor nagyon kérném, adja át ezt is neki; mert ma még nem volt kenyér a házuknál és ha holnap se lesz” -

„Szükségtelen, kisasszony” - szólt Dárdaffy, s egy kézmozdulattal visszautasította azt az erszénykét, amelyet Flóra feléje nyújtott. - „Nálam is van pénz, kegyednek pedig nem lesz tanácsos a magáétól megválni, mert úton soha se tudhatja az ember, hol tesz jó szolgálatot egy kis aprópénz.”

Flóra kénytelen volt ebbe belenyugodni.

„Köszönöm a szívességét hadnagy úr” - szólt, visszavonva az erszénykét - „de még inkább azt, hogy Csipkés ellen a segítségünkre jött. Kegyed nélkül nem tudom mi lett volna velünk.”

E szavaknál újra elhalványodott és összeborzadt.

„Tartom szerencsémnek, hogy éppen abban a pillanatban érkeztem ide” - szólt Dárdaffy. - „Sétalovaglásom voltam a lovászommal, mikor ez a kis tündérfogat már messziről kíváncsivá tett. Utána vágattam tehát és a sors úgy akarta, hogy éppen a kellő pillanatban érjem utól. Reményilem, hogy ez a véletlen találkozás nem lesz az utolsó. Apáink szomszéd-birtokosok. Kastélyunk egyik tornya, tiszta időben látszik is Sóllyomhegyről, és végtelenül boldog lennék, ha e szomszédságból idővel barátság fejlődne. A viszontlátás reményében hát Isten önközel!”

Ezzel felpattant szép tüzes paripájára, mely türelmetlenül toporzékolt a porban egy fűzfa alatt; ismételten tisztelgett a leánykának, s gyorsan vágatva elindult Sóllymos felé.

„Hála az Istennek, mehetünk valahára” - sóhajtott fel András, és a kis fehér fogat gyorsan gördült hazafelé az országúton.

VI.

Dárdaffy Tibor szép pej paripája gyorsan száguldott végig az országúton Sóllymos felé - sokkal gyorsabban a szokottnál, mert a gazdája, akinek most, az előtte új és eddig ismeretlen gondolatok egész raja kavargott az agyában, izgatottságában szinte öntudatlanul meg-meg sarkantyúzta az oldalát, míg egyszerre csak azon vette magát észre, hogy már a falu szélére ért.

„Hej, te kis leány!” - kiáltott rá egy gyermekre, ki alig pár lépésnyire tőle lassan ballagott a falu felé - „mondd meg nekem, hol lakik Csipkés Bálint.”

„Ott ni” - felelt a gyermek, s ujjával a falu legnyomorúságosabb viskójára mutatott.

Dárdaffy pár pillanat alatt ott termett a viskónál, leugrott a lováról, könnyedén odadobta a kantárszárát a lovásznak, és sietett a nyitott ajtó felé. De mikor odaért, egy pillanatra visszahökken, és úgy érezte, mintha nem valóság, hanem valami csunya, gonosz álom lett volna az, amit maga előtt látott.

Mindenekelőtt, amint be akart lépni, sűrű füstgomoly csapott az arcába, s arra kényszerítette, hogy egy pillanatra behunyja a szemét.

Mikor ismét kinyitotta, és a viskó egyetlen nyomorult szobájába bepillantott, szinte hihetetlennek látszott előtte, hogy ez emberi hajlék.

A füst, a kéménynélküli épület padlózatlan szobájában, a földön lobogó rőzsetűzből származott. A tűz mellett, kiaszott, rongyos, piszkos vénasszony guggolt, akinek kócos ősz haja fésületlenül csüggött le fekete vállai körül, és akinek meglehetősen kifejlett bajusza valósággal boszorkányszerű kifejezést kölcsönzött az arcának.

Dárdaffy szinte várta, hogy a jó öreg majd fölemeli annak a rozsdás katlannak födelét, amelyet a tűz felett elhelyezni igyekezett, és pár kígyót, békát, vagy patkányt dob bele. Szinte meglepetve látta, hogy mindezek helyett néhány ártatlan szem burgonyát szórt a katlanba.

A szoba falait fényesfekete koromréteg borította a mindennapi füsttől, bútorzata pedig mindössze egy rozzant asztalból, két törött székből, és egy faládából állt.

A szoba egyik oldalán, a falba vert szögeken egy-két rongyos ruhadarab függött; a másik oldalon pár darab edény. Ez volt minden a nyomorúságos szobában.

Ennek a szomorú hajléknak egyik sarkában, gyér szalmazsuppon egy huszonhatéves, halvány, kiaszott nő ült, aki kétségbeesetten tördelte a kezeit és jajveszékelt szerencsétlen elveszett gyermekéért. Körülötte több asszony állt vagy térdelt, s mindannyi iparkodott őt vigasztalni, és az aggodalmait csillapítani; az éktelen csoportot egy csomó bámész gyerek egészítette ki, akiket egyéb multság hiányában még ez a szomorú jelenet is elszórakoztatott.

Dárdaffy rendíthetetlenül bátor ember volt, akinek a szíve nem egyhamar szorult össze; de most még ő is szinte rosszul lett attól a gondolattól, hogy abba a szobába be kell lépnie. De végre is azért jött; erőt vett hát magán, kopogott az ajtón és nyájas hangon így szólt:

„Adjon Isten jó estét, Csipkésné asszony. Én itt idegen vagyok, és tán tolokodásnak látszik jövelelem; de tudom, szívesen fog látni, ha meghallja, hogy jó hírrel jövök. Megkerült a gyermeke, és rövid félóra múlva itt lesz, az édesapjával együtt.”

A fényes egyenruhába öltözött délceg ifju váratlan megjelenése a szenvedésnek ezen a szomorú tanyáján, az első pillanatban a meglepés moraját idézte föl a jelenlévők közt. Hirtelenében a szegény beteg asszony se tudta mire magyarázni; de amikor megértette az idegen szavait, abbahagyta a jajgatást, ég felé emelte összekulcsolt kezeit, és hálát akart rebegni a jóságos Istennek, aki megőrizte elveszettnek hitt kincsét. De elhaltak az ajkán a szavak, halvány arca még halványabb lett, és ájultan hanyatlott nyomorult vackára.

„Dorka néni, Dorka néni!” - kiáltottak a körülötte levő asszonyok. - „Jöjjön ide szaporán és segítsen az istenadtán, ha még tud. Talán későn is jött már neki az örömhír.”

A „Dorka néni” megszólításra fölugrott a tűz mellett kuporgó öreg asszony, fölkapott egy fazék vizet, amelyet nem rég hozott a kútról, s odasietett a beteghez.

„Oh, én szegény galambom!” - szólt jóságos hangon, amely teljes ellentétben állt visszataszító külsejével. - „Tán csak nem veszi el az Isten most, mielőtt viszontlátná a gyermekét, akiért annyit kesergett.”

„Azzal se veszítene sokat” - szólt egy másik asszony - „hiszen azt a szegény gyereket is csak csupa szenvedésre adta neki az Uristen. Nem volt annak egyetlen jó napja se, amióta csak a világon van. Legjobbat tenne vele az irgalmas Isten, ha az anyjával együtt magához venné.”

„Bizony a legjobbat” - szólott gyenge, reszkető hangon a szegény beteg, akit a jó Dorka néni élesztési kísérletei csakhamar magához térítettek.

De ennél a pár szónál most se tudott többet mondani, mert az ellentétes érzelmek hatása alatt görcsös sírásban tört ki, és percekig zokogott keservesen.

Dárdaffy megdöbbenve nézte végig az egész jelenetet, és látva, hogy a szegény asszony valamelyest magához tért, sietett őt vigasztalni:

„Dehogy is lenne a legjobb meghalnia, Csipkésné asszony” - szólt biztató hangon. - „Másképp lesz ám nemsokára minden Sólymoson. Tudja-e, hogy legközelebb újra fölépítik a régi fűrészmalmot, és megint a maga ura lesz benne a munkavezető. Jelen voltam, amikor ezt elujságolták neki a kastélybeli kisasszonyok, és hallottam, amikor megfogadta, hogy ha csakugyan így lesz, soha többé nem fog inni, sem pedig a gyermekét nem fogja bántani többé soha.”

„Hogy’ mondta, hogy’ mondta?! Tessék csak még egyszer elmondani, nagyságos hadnagy úr” - rebegte a beteg asszony, föl hagyott a sírással és újra fölült. Szegény meg akart győződni, hogy igaz-e az, amit fülei hallottak.

Dárdaffy elismételte előtte azt, amit az imént mondott, aztán így folytatta:

„És az új földesúr leánya, különös pártfogásba vette a kis Erzsikét, és nem fog nyugodni addig, amíg jobb helyzetben nem látja őt. Most is ő mentette meg szegénykét a pusztulástól. Csak látta volna Csipkésné asszony, mikor a nagy tölgyfánál az út közepén, megtalálta őt sírva. Leszállt a kocsijáról, magához csalta mindenféle jó ennivalóval; aztán a karjára vette és maga mellé ültette a kocsiba, s úgy hozta el odáig, ahol a gyermek apjával találkoztak.”

„Áldja meg az Isten azt az angyalt! És ugy-e, hogy örült az én szegény kis leányom?” - szólt a beteg asszony, aki folyton fokozódó feszült figyelemmel leste a szavakat Dárdaffy ajkáról.

„De még mennyire” - felelt az ifju. - „Egy teljes fél óráig kocsizott a kisasszonyokkal. Aztán átadták az édesapjának. Flóra kisasszony maga szeretett volna eljönni Csipkésné asszonyt megnyugtatni, de mert már későre járt az idő, én jöttem el helyette. Ezt a csekélységet is az ő kívánságára akarom itt hagyni” - folytatta, két ujjonát két forintost nyomva a szegény asszony markába.

A beteg asszony egy pillanatig szótlánul bámult a markába adott kincsekre.

„Nagyságos uram, hiszen ez kettő!” - szólalt meg végre, mert nem tudta elhinni, hogy az idegen, *akarva* adott neki ennyi pénzt egyszerre.

„Ugy is akartam, hogy kettő legyen” - szólt az ifju mosolyogva. - „Az egyikből vegyen magának orvosságot, a másikon meg szerezzen valami örömet a gyermekének, Csipkésné asszony. És most Isten vele! Kívánom, hogy mire megint erre vetődöm, viruló egészségben és boldognak lássam.”

„Az én Istenem áldja meg minden lépését, nagyságos uram, és jutalmazza meg ezerszeresen a hozzám való jóságát” - szólt meghatott hangon Csipkésné, szemében a hála csillogó könnyeivel.

Dárdaffy a többi jelenlévőknek is köszönt, és eltávozott. A jó öreg Dorka néni kikísérte a lovához és így búcsuzott el tőle:

„Az ég áldja meg, nagyságos hadnagy uram, és adjon az édesanyjának olyan tiszta örömet és boldogságot, aminőt a nagyságos hadnagy úr most ennek a szegény anyának szerzett. Isten legyen vele, Nagyságos uram!”

Dárdaffyval szinte forgott a világ, amint elindult hazafelé. Az öreg Dorka néni utolsó szavai mint valami éles tűr járták át szívét, lelkét. „Az ég adjon az édesanyjának olyan tiszta örömet és boldogságot” - de hát milyen örömet és boldogságot adhat neki az ég, ha ő, egyetlen gyermeke, akitől a boldogsága vagy a boldogtalansága függ, örökösen csak bánatot okoz neki?

A múltban nem egyszer nézte ő közömbösen az anyja szívfájdalmát, és könnyelműségében nem egyszer hagyta eredménytelenül elhangzani a fohászatát, amikor az ő cselekedetei miatt így sóhajtott föl: „Uram, végy már magadhoz inkább, semhogy még több szegyent és bánatot kelljen elérnem!”

És most annak a szegény, egyszerű öreg asszonynak a szavai úgy fölkeltek benne a lelkiismeret furdalásait, hogy a nyugtalansága nem tudott lecsillapodni. Egyszerre elvonultak lelki szemei előtt a múltja undok képei, és azt kérdezte magától: vajjon lehet-e még ennyi bűnt jóvá tenni, és ennyi szennyet és gyalázatot lemosni arról a névről, amelyet az apja olyan büszkén és féltékenyen megőrzött a maga arany-tisztaságában?

Erre a kérdésre egy benső szózat azt felelte neki, hogy igen, csak akarnia kell; és abban a percben, amelyben eziránt tisztába jött magával, szilárd elhatározás fogamzott meg benne, hogy attól a naptól kezdve más ember lesz. Örökre szakítani fog kicsapongó társaival, akik mindannyiszor, valahányszor ő egy-egy pillanatnyi sugallat hatása alatt szakítani akart volna bűnös múltjával és újra föl akart volna emelkedni az emberi méltóság színvonalára, ádáz kezekkel visszarántották őt. Távol fogja magát tartani mindazoktól a helyektől, amelyek eddigi dorbézolásainak a színhelyei voltak. Keresni fog magának nemesebb szórakozásokat, magasztosabb életcélokat, és jobb társaságot minden eddiginél.

Jobb társaságot? Erre megint eszébe jutott a kis fehér fogat, mely már ott a nagy tölgyfánál a szemébe ötlött, és ellenállhatatlanul vonzotta őt maga után. Maga előtt látta azt az angyali teremtetést, akinek a tündérújjai meggyújtották szívében a jó első szikráját, és most még nagyobb hévvel mint előbb, fölhangzottak a lelkéből azok a szavak, amelyekkel tőle búcsuzott: „Vajha barátság fejlődne a szomszédságból!”

Ugy érezte, hogy az érintkezés azzal az arany-tiszta teremtéssel, akinek végtelen jósága, mint élő tiltakozás állna előtte minden ellen, ami rossz vagy aljas, erőt adna neki a küzdelemre, amely nélkül nincsen diadal - és gyenge pillanataiban, egy-egy szemrehányó pillantás azokból a ragyogó szemekből, vagy egy elismerő tekintet, ha mint győztes emelheti magasra a fejét, védbástyaül szolgálna neki minden kísértés ellen.

De hogy' lehessen ezt elérni? Hátha Ormossy Rudolf ismeri a múltját, és nem ereszti be őt, a büszke Dárdaffy Tibort, a házába. Ennek nem teheti ki magát. Előbb érdemeket kell szereznie - érdemeket, amelyek által egy szebb jelen lemossa a nevéből a múlt szennyfoltjait. Csak ha majd büszkén és boldogan látja az anyját, akkor kopogtathat a szentély küszöbén, ahol a szerető apa bizonyára féltékenyen őrizi imádott kincsét.

Ilyen gondolatokba merülve érkezett haza egy jó óra múlva a fiatal Dárdaffy.

Anyja már a küszöbön várta és ezekkel a szavakkal fogadta: „Ma kissé soká maradtál el, lelkem. Pedig tudod, hogy holnap megint el kell válnunk, és vissza kell térned Budapestre.”

Aztán összeborzadva tette hozzá: „Oh az a Budapest.”

„Ne félj tőle, kedves jó anyám” - szólt biztatólag az ifju. - „Budapest nem fog neked többé bánatot okozni. Isten segedelmével, a mai naptól kezdve új ember lesz a fiad!”

Dárdaffyné kételkedve nézett a fia szemébe; de ez egyszer látott ott valamit, ami egész lelkét boldogsággal töltötte el. A nyakába borult, és hosszú, kínos évek után először, bánatkönnyek helyett megint örömkönnyeket hullatott.

Aznap este senki se beszélt másról Sólymoson, mint a fiatal Dárdaffy látogatásáról, és azokról a dolgokról, amiket mondott. És nem egy kemény ábrázatról letűntek a gyűlölet és kétségbeesés sötét viharfelhői, és helyüket a remény boldogító fénye árasztotta el.

VII.

Mialatt Dárdaffy Sólymoson járt, hogy Flóra nemes megbízásának eleget tegyen, a kis fehér fogat könnyedén suhant tova a sólyomhegyi kastély felé.

„Csak hajtson szaporán András bácsi” - bízatta Flóra, aki bármennyire szeretett volna is vidámnak látszani, érezte magában, hogy az öreg András miatta táplált aggodalmai nem egészen alaptalanok.

Flóra még soha sem látta ilyen közéről a nyomort. Azt tudta, hogy van a világon szegénység és szenvedés, de hogy ilyen iszonyu sors is van, amilyen a sólymosiaké általában, és különösen szegény kis Csipkés Erzsikéé, azt még csak nem is képzelte; és most mindaz, amit látott és tapasztalt, egész lényét mélységesen megrendítette.

Annál fájdalmasabb volt pedig reá nézve ez a szomorú fölfedezés, mert mindez itt, az ő kedves otthonának - az ő kis földi édenének a közvetlen közelében fészkel. Ugy érezte, hogy annak a határtalan boldogságnak, amely lelkét állandóan eltöltötte, amióta csak Sólymhegyen volt, egy csapással vége lett, mert valahányszor körüljártatja a tekintetét annak a gyönyörű kastélynak a pompás termeiben, vagy álomszerű külsején és környékén, föl fog merülni a lelki szemei előtt azoknak a sólymosi füstös, düledező viskóknak és nyomorult lakóinak a képe, és el fogja homályosítani azt a másikat, mely oly ragyogó fényben állt előtte.

Ezenfelül a Csipkés Bálint által okozott rémület a végsőig fölizgatta az idegeit, úgy, hogy a fejében éles fájdalmakat, a tagjaiban pedig folyton fokozódó bágyadtságot érzett.

Aranka eleinte megpróbálta őt megvigasztalni, és ő egy ideig fönn is tartotta a látszatát annak, mintha kedves társnőjének a csevegése érdekelné. De végre nem bírta tovább, és behunyt szemmel, bágyadtan a kezére támaszkodva, ez egyszer türelmetlenül várta, hogy sétakocsizásuk véget érjen. De fönn a kastélyban is türelmetlenül várták már a hazaérkezésüket. Vághy és Loránd már rég megjöttek. Vághy, miután ő és Loránd a halászatot bevégezték, egy darabig még várt a leánykákra lenn az Ibolyavölgyben. De látva, hogy olyan soká késnek, azt hitte, hogy András talán más úton vitte haza őket.

Nagy volt a megdöbbenése, amikor a kastélyhoz érve meghallotta, hogy még mindig nem jöttek haza; és még kínosabbá tette az aggodalmait az, hogy Ormossy rossz néven vette tőle, hogy megvált a gyermekektől. Lorándot tehát odaküldte az erkélyre a szülőihez, ő pedig föl-sietett az egyik toronyba, ahonnan leghamarább láthatta meg a kis fogatot, ha jön. Hosszas, kínos várakozás után végre azzal az örömhírral sietett az aggódó szülőkhöz, hogy hála az Égnek, jönnek.

Mikor a fáradt pónik végre megállottak az ajtó előtt, Ormossy tárt karokkal sietett a gyermeke elé, aki azonban ezúttal, csak lassu léptekkel közeledett hozzá.

„Hát az én kis dalos madaram ma némán jön elémbé?” - szólt az apa, akinek szinte repesett a lelke a boldogságtól, hogy féltett kincsét épségben viszontláthatja. De amikor meglátta a gyermek halvány arcát és beesett szemeit, ijedten kiáltott:

„Mit jelentsen ez, András? Mi baja ennek a gyermeknek? Talán történt valami az úton?”

„Az éppen nem, nagyságos uram” - felelt az öreg - „de összeakadtunk a Csipkés Bálinttal, aki megint részeg volt, mint a csap, és ez kétszer is nagyon megijesztette a kisasszonyokat.”

„Ennyi az egész, angyalom? - szólt megkönnyebbülve Ormossy, s egyúttal átkarolta és megcsókolta a gyermeket.

„Ennyi!... És még... azok a szegény sólymosiak” - szólt Flóra. De tovább nem tudott beszélni, mert e szavak után zokogva borult az apja nyakába.

„Azokat a sólymosiakat siratod ilyen keservesen, kis bohóm?” - enyelgett vele az édesapja, mialatt a legközelebbi pamlaghoz vezette, és ott leült vele. - „Azokról majd csak gondoskodunk idővel, csak még egy kicsit legyenek türelemmel.”

„Ne idővel, kedves jó apácskám, hanem mindjárt!” - könnyörgött Flóra érzékenyen.

„Ez a gyermek ma túlságosan kimerült” - szólott Mrs. Black, aki eközben szintén odaérkezett. - „Az éjjelre majd magamhoz veszem őt az én szobámba; és holnap, ha kipihente magát, megbeszéljük: mit kell tenni a sólymosiakért. Jó lesz?”

„Úgy, úgy, az lesz a legjobb” - felelt Ormossy. - „Kérem, Mrs. Black, menjenek csak tüstént; a vacsorát majd fölküldöm a szobájukba.

Flóra az erkélyen jóéjszakát mondott az édesanyjának és lehetőleg megnyugtatta őt; aztán a nevelőnőjével együtt visszavonult.

Ormossy szintén csillapította a feleségét, akit a Flóra egész megjelenése nagyon megijesztett; aztán sietett át Laczfalvyékhoz, hogy Arankától részletesen megtudja: voltaképpen mi is volt az, ami Flórát annyira meghatotta.

Arankának sokkal erősebbek voltak az idegei, mint Flórának, és a sólymosiak helyzete nem is volt előtte új. Ő tehát egészen jól érezte magát, és szóról-szóra elmondta a délután eseményeit.

„Szegény, kedves kis angyalom!” - szólt Ormossy, mikor az egészet végighallgatta. - „Neki kellett szenvednie, hogy én kötelességem tudatára ébredjek. De megszerzem neki azt az örömet, hogy segíték azokon a sólymosiakon gyökeresen, még pedig haladéktalanul.”

Mialatt Laczfalvyéknál ez a beszélgetés folyt, Flóra Mrs. Blacknál megivott egy csésze teát, és lefeküdt.

Csakhamar el is aludt, de ez az alvás nem volt pihenés, mert alig hogy elvesztette az öntudatát, rémképek alakjában kezdték üldözni a délután eseményei. Majd a Csipkés Bálint vérben forgó szemeit látta maga előtt, s hallotta vad káromlásait és fenyegetőzéseit és ilyenkor ijedten riadt föl álmából; majd ismét az éhező gyermek jajveszékelése járta át a lelkét, mire újra meg újra zokogni kezdett.

Mrs. Black aggódva virrasztott mellette, és mindenképpen próbálta őt lecsillapítani. De ez csak percekre sikerült neki, aztán ismét beállt az előbbi állapot.

Hajnal felé végre teljesen kimerült a leányka, és pár órán át mélyen aludt. Reggel halvány és lázas volt, s az apja aggódva kérdezte az orvost, nem lesz-e komolyabb baja.

Az orvos azt felelte, hogy nem lesz semmi; csak gyengék az idegei, és túlságosan érzékeny. Ha majd kissé feledi az előző nap benyomásait, tüstént jobban fogja magát érezni.

Erre eszébe jutottak Ormossynak a tervezett sólymosi reformok, és rögtön fölszólította Havasyt és Mrs. Blackot, hogy menjenek le együtt a faluba. Először is keressék föl Csipkéséket, és csináljanak valami rendet velük, hogy mielőbb megszűnjék náluk az az állapot, amely abból az emberből valóságos szörnyeteget csinál. Mondják meg neki, hogy okvetlen vissza fogják helyezni a munkavezetői állásba, mert Laczfalvy rendkívül dicséri, mint fáradhatatlan szorgalmu embert és ügyes, erélyes vezetőt. De akkor aztán elvárja tőle Ormossy, hogy megtartsa a leányának tett ígéretét, és fordítson hátat örökre annak az átkos korcsmának.

Ha Csipkésékkal készen lesznek, nézzenek körül a faluban, és délután majd Ormossy és Laczfalvy összeülnek velük tanácskozni, és megbeszélik, mit kell voltaképpen tenni, és hol kell a reformokat megkezdeni.

Mrs. Black és az orvos készségesen vállalkoztak az érdekes kiküldetésre, és Flóra lelkéből örült, hogy pártfogoltjainak az ügyét ily jó kezekben láthatja.

Mrs. Black Flóra kívánságára megtöltött egy kosárkát mindenféle jó enivalóval a kis Erzsike számára; Laczfalvyné pedig, Aranka által, egy csomag jókarban levő ruhaneműt és egy csinos bábut küldött át a kicsikének.

Erre előállt a hintó, és alig háromnegyed óra alatt levitte a küldötteket a Csipkés Bálint nyomorult hajléka elé.

Most is füst tódult ki a viskó ajtaján, és a koromlepte szoba sarkában most is ott feküdt a szegény beteg asszony, úgy, mint az előző este, amikor Dárdaffy Tibor belépett hozzá. De az akkori sokaság helyett, most csak hárman voltak körülötte.

A szalmán, a lábainál csendes gondolatokba merülve ott ült az ura. A gondolatai nem lehettek éppen kellemesek, mert kemény vonásain komor kifejezés ült, és hatalmas alakja úgy összegörnyedt, mintha a világ súlyát hordozná a vállain. Pedig mindössze is az önvád és a szégyen nehezedett reá olyan nyomasztóan, hogy bozontos fejét mélységes bűnbánattal horgasztotta a mellére. Hangja, ha megszólalt, szelid volt, és tegnap óta mintha egész lénye átalakult volna.

A szoba túlsó zúgában, egy rozoga széken, ült az öreg Dorka néni, és mialatt csendesen hagyta fődögélni a katlanban az első darab húst, mely abban a nyomoruságos hajlékban fél év óta megfordult, ezerféle kérdéssel próbálta kicsalni Erzsikéből, aki jóízűen falatozva ült az ölében, az előző nap eseményeit.

A szoba és lakói épp oly piszkosak és rendetlenek voltak most is, mint előbb. Erzsikén ugyanaz a vérrel bemocskolt ruha volt rajta, amelyben az apja előttevaló este hazahozta, és általában minden a nyomor és az elaljasodás legvégső fokára vallott.

Mrs. Black csaknem rosszul lett, amikor az orvos társaságában a viskó bűzhödt levegőjébe belépett és bámulva kérdezte magától, hogyan lehetséges az, hogy emberi lények ilyen környezetben éljék le napjaikat.

A két látogató rövid fél órát töltött el a Csipkés-család körében, s vígasztalást és reményt hintett a sötét hajlék lakóinak örömhöz nem szokott szívébe. Még a Csipkés Bálint kemény ábrázatán is örömkönny gördült le, mikor biztosra megtudta, hogy nyomoruságának a napjai lejártak és egy új, a réginél is szebb és jobb élet vár reá és az övéire; meghatottságában a viskója küszöbéről szíve mélyéből kívánt áldást a távozók minden lépésére és még inkább arra a kedves, angyali teremtésre, akinek a sorsa jobbrafordulását elsősorban köszönhetette.

Mrs. Blacknak és az orvosnak nem is kellett valami sokat járkálniok, hogy a helyzettel teljesen tisztába jöjjenek. Rövid körültekintés után kocsira ültek és hazahajtottak.

Ebéd után megtörtént a tervezett tanácskozás, amelynek igen egyszerű volt az eredménye. A düledező viskókat egytől-egyig le kell rombolni, és helyükbe a lakosság számára egészséges,

új házakat építeni. Az új házakat a falunak azon a részén kell fölépíteni, amely néhány év óta a tömeges kivándorlások útján csaknem teljesen kiürült, és amelynek a talaja és levegője ennek következtében némileg megtisztult, és ha majd a nép átköltözött az új telepre, a régi falut le kell hordani, a helyét fölszántani, és a nép közt veteményes-kerteknek elosztani. A fűrészmalomokat mielőbb rendbe kell hozni, hogy az erdei ipar istenigazában meginduljon; a falubeli férfiakat pedig, addig is, úgy a rombolásnál, mint az építkezésnél, jó fizetés mellett foglalkoztatni.

„Hát Csipkésnével mi van, orvos úr?” - kérdezte Flóra, aki ebéd alatt a szobájában pihent, s így nem hallotta, amikor a Csipkés-család ügyét tárgyalták.

„Csipkésné nem beteg, csak beteg volt, kisasszony, - felelt az orvos - „és most, miután kedves papája szívességéből jól fog ehetni és ihatni, semmi se fogja többé gátolni a fölgyógyulását. Eddig a lassu éhhalál emésztette szegényt, mert az olyan súlyos baj után, milyen az övé volt, száraz kenyéren nem lehet ám fölépülni.”

„Igy hát minden rendben lesz Sólymoson, és Erzsike se fog árván maradni” - szólt Flóra, kinek kő esett le szívéről, amióta az édesapja olyan melegen fölkarolta a szegény falubeliek ügyét.

Most egy aranyos napsugár lopódzott be a pompás terembe, ahol a sólymosiak sorsa fölött tanácskoztak, s még ragyogóbb színekbe öltöztette az ablakok nehéz selyemfüggönyeit és még élénkebbre festette a puha szőnyegek művészi arabeszkjeit. Enyhe, illatos szellő lengette a szoba legszebb díszét, a sátorszerű legyező- és foenix-pálmákat, és vidám dalra hangolta Flóra kedvenc madarát, mely díszes kalitban függött az egyik ablakban.

Flóra arca földerült, és megint tiszta, zavartalan boldogság töltötte el a szívét. Gyönyörű otthonának a kedves képét nem homályosította el előtte semmi, és eltűnt a lelkéről az a bánat, mely tegnap óta reá borult. Eloszlatta a szenvedő embertársai megmentésén érzett őszinte, önzetlen öröm.

VIII.

Amint leesett Flóra lelkéről az a teher, mely a sólymosi állapotok megismerésével reá nehezedett, megint állandóan derült és vidám lett a kedélye. De testileg nem tudta magát olyan gyorsan összeszedni és hetek kellettek hozzá, míg visszatértek az arcára a fiatalos egészség rózsái.

De végre egészen a régi volt újra, és vidámságával megint a lelke lett az egész háznak.

A kis fehér fogat most naponta látható volt hol itt, hol ott. A kis sárkányok kedves úrnőjükkel befutották az egész környéket; és nem kellett többé kerülő úton járni, mert nem fenyegette őket többé sehonnan veszély; szitkozódások és átkok helyett szeretet és áldás kísérte minden lépésüket.

Ezeken a sétakocsizásokon Aranka mindig ott volt a Flóra oldala mellett. Laczfalvyné még egy ideig megpróbálta ugyan távol tartani őket egymástól, de végre is belátta, hogy minden igyekezete hasztalan, hacsak nem akarja Ormosyékot komolyan megbántani. Fölhagyott hát a küzdelemmel, s azzal a félreismerhetetlen ténnyel nyugtatta meg magát, hogy Aranka a Flóra befolyása által minden tekintetben csak nyert. Ahhoz az egy követeléséhez továbbra is ragaszkodott, hogy Aranka minden napnak egy részét hasznos házi munkával töltse el; egyébként pedig teljes szabadságot adott neki.

A két gyermek nemsokára ismerte az egész környék lakosságát. Alig volt gyermek, vagy öreg, akit, ha vele találkoztak, a nevén ne szólították volna; a kis kocsi ülése alatt pedig mindig ott volt egy kosárka teli nyalánksággal, hogy egy barátságos szón vagy mosolyon kívül még egyebet is juttathassanak a népek.

Egyszer-másszor más birtokosok területére is eltévedtek, de ott is mindenfelé a legrajongóbb szeretettel vette őket körül mindenki.

„Nekem úgy tetszik” - mondotta egy szomszédos földesúr a feleségének egy este, miután a parkja alatt találkozott a kis kocsival - „mintha itt tündérek járnának egy idő óta; mert minduntalan látok egy kis fogatot, mely a benne ülőkkel együtt szakasztott olyan, mintha csak a mesék világából vetődött volna ide.”

Igazsága volt. Csakugyan tündérek voltak, akiknek a nyomában eltűnt a bánat és a nyomor, s remény és megelégedés szállt a helyébe. A könnyeket mosoly űzte el s a gyűlölet helyében szeretet és hála támadt a megvigasztalt szenvedők szívében.

Nemsokára nagy lett az élénkség Sólmoson. Építőmesterek jöttek, megvizsgálták a beépítendő területet, és elkészítették az új telep tervét. Munkás kezek serényen dolgoztak a viskók lerombolásán, és a küszöbön álló reformok reményében, már előre is szinte ünnepies hangulatban volt az egész falu.

Maga a földesúr is sűrűn ellátogatott a faluba, és élénk érdeklődéssel kísérte a haladó munkát, miközben buzdította és bátorította a népet, mely napról-napra jobban ragaszkodott hozzá.

Loránd is gyakran elkísérte az édesapját lóháton, Vághyval együtt, és vagy ott helyben bevárta, míg elkészült a teendőivel, vagy egyet fordult a póniján a falu körül, s aztán újból csatlakozott hozzá.

Egyszer hosszabb ideig várt az apjára a faluban, mire összecsdültek a falu gyermekei, és gyönyörködve bámulták szép kis lovát. Loránd a hosszas várakozásban unni kezdte magát, s a gyermekek láttára hirtelen ötlete támadt.

„Fiúk, tudtok-e katonásdit játszani?” - kiáltott a körülállókra.

„Igen” - feleltek a fiúk egyhangulag.

„Akkor hát hozzatok szaporán fegyvereket és jertek oda az erdő szélére. Majd én leszek a generális” - folytatta.

A fiúk ugrádozva elszéledtek, de csakhamar botokkal tértek vissza, és örömmel, boldogan követték kis generálisukat az erdő szélére.

Egy óra röppent el már fölöttük, és generális és sereg úgy belemerült a multságba, hogy szinte csodálkoztak, amikor Vághy végre szétzavarta őket, és figyelmeztette Lorándot, hogy alkalmasint már vár reá az édesapja.

Loránd úgy megkedvelte ezt az új időtöltést, hogy a fiúkat másnapra is odarendelte; és azontúl naponta megjelent köztük és vezényelte a gyakorlataikat.

Körülbelül egy hete folyt már így a multság, mikor Loránd egyszer így szólt az asztalnál az apjához:

„Apácskám, azok az én katonáim rettentő szamarak ám! Tegnap iskolát akartam velük kezdeni, mert Ormosy Pista mindig azt beszélte, hogy a katonáknak a kaszárnyában is naponta kell iskolába menni; és képzeld csak, nincs köztük egy se, aki legalább annyit is tudna, hogy mi a betű vagy számjegy.”

„Nem szamarak azok, fiam, csak tudatlanok, mert nem volt alkalmuk tanulni” - szólt az apa. - „Ha te annyira megütközöl ezen, hát segíts rajta.”

„Hogyan?” - kérdezte Loránd.

„Egyszerűen, úgy, hogy fordítsd komolyra a játékot, és tanítsd meg a fiúkat írni, olvasni és számolni.”

„Pompás!” - kiáltott a gyermek, s a helyéről fölpattanva elkezdett ugrándozni örömeiben. - „Mindjárt ma megrendelek mindent, ami csak kell hozzá. A. B. C.-s könyveket, irkákat és palatáblákat. Nevelő úr lesz szíves tán megírni a rendelést ugy-e?”

„Nagyon szívesen” - szólt Vághy, s elmosolyodott a növendéke buzgóságán.

„De hát, generális uram” - szólt most Ormossy - „hol a költség mindezekre? Vajjon úgy gazdálkodtál-e a hónappénzeddel, hogy be tudod szerezni most a seregednek a szükségességeket?”

Loránd lehorgasztotta a fejét, és szégyenkezve felelt: „Most az egyszer bizony nincs pénzem, apácskám, de ha előre kiadnád a jövő havi pénzemet” -

„Már azt, bizony édes fiam, nem teszem” - felelt az apja. - „Adósságot még jótékony célra sem szabad csinálnod soha. Ha úgy gazdálkodtál volna eddig a zsebpénzeddel, ahogy én kívántam, most volna elég mindenre. Emlékszel, hogy megígérted nekem, hogy soha nem fogod a jövedelmedet egészen elkölteni? De ha most mégis csak megesett rajtad, úgy tudj nélkülözni, és mondj le a vágyaid teljesítéséről addig, amíg rendes úton nem jutsz megint pénzhez.”

„De hát mi lesz akkor az iskolámmal?” - kérdezte Loránd elkeseredetten.

„Várnod kell a megrendelésseddel elsejéig, édes fiam” - felelt az apa, aki a fia elérékenyülése ellenére is hajthatatlan maradt.

Loránd nagyot sóhajtott.

„Az még két hét!” - mondotta keserves hangon; de végre, látva, hogy nem érhet célt, kénytelen volt megadni magát, és lehetőleg türelmesen várni.

Végre letelt a végtelennek látszó két hét, amely alatt Loránd öntudatlanul is egy egész életre szóló hasznos leckét tanult, és kimondhatatlan örömeire, egy szép reggel megérkezett a nagy csomag, amelyből aztán mohón szedte elő a sok ujdontat új könyvet, irkát és táblát, a hozzávaló tollakkal, írónokkal, stb.

Még aznap lerándult a faluba, és Vághy segítségével a szomszédos erdőben egy gyönyörű árnyékos helyet jelölt ki az iskolának. A tanítást is legott megkezdte, és első nap úgy tetszett neki, mintha soha ennél jobb időtöltése nem lett volna. De rövid tapasztalás meggyőzte róla, hogy a tanítás útja sem mindig rózsás, és hogy a játékból nem oly könnyen lehet komoly dolgot csinálni, mint ahogy ő hitte. De azért, becsületére legyen mondva, kitartó volt a munkában, és Vághy utasítása és támogatása mellett a nyár végéig szép eredményt mutatott föl.

De kezdeményezésének nemcsak az volt az eredménye, hogy a katonái megtanultak olvasni és írni, hanem ezek haladásának a láttára, az egész faluban fölébredt a tudni-vágyás.

Eleinte csakúgy odalopódzott hozzájuk egy-egy felnőtt ember, ha munka közben szakíthatott magának egy negyed vagy fél órácskát. De idővel annyian jelentkeztek, hogy részt vegyenek a tanításban, hogy Vághy ünnepnapokon külön iskolát állított a felnőttek számára, mely aztán versenyt haladt a kicsinyekével.

De mármost az asszonyok és a leányok sem akartak elmaradni, úgy, hogy nemsokára Mrs. Blacknak és a leánykáknak is dologhoz kellett látniok. Meg is tették teljes szívükből, és nem

szorítkoztak csupán az írás és olvasás tanítására, hanem varró- és kötőiskolát is szerveztek, ahol minden darab, amelyet egy-egy növendék szépen, rendesen elkészített, jutalmul az övé lett.

A végeredmény pedig az lett, hogy Ormossy, látva a sólymosi népnek a művelődésre való hajlandóságát, elhatározta, hogy az új telepen a lehető legrövidebb idő alatt rendes iskolát állít fiúk és leányok számára.

Végre százféle kedves szórakozás és ugyanannyi áldásos munka közepette letelt a nyár Sólyomhegyen.

Augusztus utolsó napja volt, éppen Flóra tizennegyedik születésnapja, mikor a sólymosi új telepet fölszentelték.

Friss, zöld füzérek és lengő zászlók ékesítették az új épületeket, és a nép mosolyogva járt-kelt, és ünneplőben várta az uraság érkezését.

Az erdő szélén nagy sátor állt, szintén zöld galyakkal és füzérekkel díszítve; itt bőséges lakoma várt a népre, amelyhez szekereken szállították le a kastélyból a sok jó bort és enni-valót. Az erdő árnyas fái alatt rögtönzött deszka-asztalok álltak és a földesúr, négy óra járásnyiról még cigányt is hozatott, hogy a fiatalság a lakoma után táncsal fejezhesse be ezt az örömnapot.

Az idő kissé melegebb volt a kelleténél, de különben tiszta és csendes, és minden kedvezett az ünnepély teljes sikerének. És ezen az örömnapon senki se volt boldogabb, mint Flóra, aki ismételen összecsókolta az apját azért, hogy ezt a kedves ünnepséget éppen az ő születésnapjára rendezte.

A fölszentelés és a lakoma teljes ünnepélyességgel folyt le. Délután a gyermekek egy ideig nézték a falusiak táncát; de nemsokára fölszólította őket az édesapjuk, hogy jöjjenek haza, mert éppen ezen a családi ünnepen nem szabad olyan soká egyedül hagyni az anyjukat, aki még egyre tartó gyengélkedése miatt, nem jöhetett le velük a faluba.

Visszatértek hát mind a kastélyba, amelyet nagy meglepetésükre, szintén fölkoszoruzva találtak. Mikor az előcsarnokba léptek, nyitva volt a márvány-terem ajtaja és ott várta őket az édesanyjuk, aki mindenféle szebbnél-szebb meglepetésről gondoskodott Flóra számára.

Uzsonnára is ott terítették, mert a hőség mind tikkasztóbb lett, és a kastély helyiségei közül az volt a leghűvösebb.

Még az uzsonna-asztal körül ültek, amikor Loránd, ki nagy darab tortával a kezében kiszaladt az udvarra, lihegve futott be és jelentette, hogy a katonái ott vannak a kapu előtt és arra kérte az anyját, legyen szabad nekik is kivinnie valami jó enni-valót.

„Szabad lelkem, szabad,” - felelt az anyja. - „Csak hozz egy kosarat; majd telerakjuk. Mindjárt a kapuval szemben, az erdőben jóízűen lakmározhatnak.”

Loránd örömmujjongva kapta föl a színig teli kosarat, és minden segítséget visszautasítva, maga cipelte ki az erdőbe.

A fiúk letelepedtek a fák alá, és hamarosan a végére jártak a sok jó falatnak, melyet kis generálisuk szétosztott köztük.

Benn a márvány-teremben is vígan volt az egész társaság. Laczfalvyék is hivatalosak voltak a születésnapi uzsonnára; és Péter bácsi, aki rendkívül nagy kegyben állt Flóránál, fölszólította őt, hogy játszék valamit azon a gyönyörű új hárfán, amelyet szintén ez az örömnapi hozott neki.

„Szívesen, Péter bácsikám” - felelt a leányka. - „Jer Aranka; kezdjük a te dalaidal, mert hiszen a hárfa, énekkel a legszebb.”

Elkezdődött a zene, amelynél édesebbet képzelni is alig lehet. Maguk a leánykák is úgy belemélyedtek, hogy észre se vették azt az elragadtatást, melyet úgy a megjelenésükkel, mint egymást követő gyönyörű dalaikkal keltek.

De a hallgatóságot is annyira elfoglalta a pillanat élvezete, hogy senkinek se tűntek föl azok a sötét felhők, amelyek ezalatt minden oldalról összetornyosultak, amíg csak föl nem riasztotta őket egy hirtelen villámcsapás, melynek a dörgése fölért egy üteg ágyu morájával.

Ezt csakhamar egy második és egy harmadik is követte, és iszonyu fergeteg támadt a nyomában, mely csakúgy tépte, törte a kastély körül a fákat.

A kastély nyitott ablakaiból csörömpölve hullott szét az üveg, amint a szél ide-oda rángatta, és a nagy jégdarabok hozzáverődtek. Borzalmas volt az egész jelenet; akár csak az utolsó itélet napja.

„Hol van Loránd?” - kérdezte ijedten Ormossyné, aki most vette csak észre, hogy a gyermek még nem jött vissza.

Kérdésére senki sem tudott felelni, de Ormossy, Laczfalvy, az orvos és a nevelő, egy gondolattól indítva, valamennyien egyszerre rohantak ki a kastélyból a gyermek keresésére.

Ormossy volt az első, aki nagy életveszedelemmel a nagy vaskapun át kijutott az erdőbe és folyton fia nevét kiáltotta. De nem jött felelet a kiáltásaira és a kastélyban általános lett a rémület és a zűrzavar, amikor azzal a kétségbeejtő hírral tért vissza, hogy a gyermek nincs sehol a közelben. De legnagyobb volt Laczfalvy és az öreg András ijedtsége, akik legjobban ismerték a vidéket, és azt az ezer veszedelmet, mely akár egy megnőtt embert is fenyegethet, ha ily viharban ráesteledik. Hát még egy gyenge gyermekre mi sors várhat ilyen körülmények között!

Tüstént lóra ültettek egy erős lovászt, hogy vágta le a faluba, és tudja meg, nem ment-e le oda kis seregével. De ez a küldött, ahelyett, hogy megnyugvást szerezhetett volna a küldőnek, a faluban is a legnagyobb riadalmat idézte föl, mert a gyermekek ott sem voltak, s így mármint világos volt, hogy a kis generális a seregével együtt nyomtalanul eltűnt.

A falubeliek tudták, hogy a gyermekek délután a kastélyba mennek Lorándot fölkeresni, de gondolták magukban, ünnep van, hadd mulassanak, és hadd csináljanak örömet a kis urfinak. És mikor kitört a vihar, nyugodtak voltak, mert azt hitték, hogy a gyermekek a közeli erdőből könnyen találnak menedéket a kastélyban.

De most, amikor megtudták, hogy nincsenek ott, és így valahol egytől-egyig áldozatul eshetnek a vihar dühének, az asszonyok kétségbeesett rimánkodásban törtek ki, a férfiak pedig, nem törődve a dühöngő fergeteggel, egytől-egyig elindultak a keresésükre.

A kastélyból is kiment az egész férfiszemélyzet; de ezek jobbra idegenek voltak a környéken, akiknek fogalmuk se volt sem arról, hogy merre vannak a vidék veszélyesebb pontjai, sem pedig arról, hogy hol találhattak a gyermekek esetleg menedéket. Ezek tehát, látva, hogy még ha az életüket kockára teszik, sem érhetnek el számottevő eredményt, lassan visszazállingóztak.

De a falubeliek kitartók voltak, és föltették magukban, hogy haza nem mennek addig, amíg az elveszett gyermekeket élve, vagy halva, meg nem találják.

„Csak eszükbe jutott volna a Medvebarlangba menekülni” - szólt az egyik, akinek két fia volt a kis seregben - „és én hiszem is, hogy az én Pistámnak eszébe jutott, ha arra mentek. De ha véletlenül a Fekete völgy felé tartottak, akkor egytől-egyig lesodorhatta őket a szélvész a mélységbe.

„Én hallottam, mikor mondták, hogy jó volna a Medvebarlangból várat csinálni” - szólt egy másik - „de nem törődtem vele, mert gondoltam, hogy a kis úrfit úgy sem eresztik olyan veszedelmes helyre, ahol csak az járhat szerencsésen, aki már ide szokott.”

„Akkor hát mégis csak ott lesznek” - folytatta megkönnyebbülten az első. - „Siessünk hát oda lámpával és kötéllel, talán még megmenthetjük őket.”

Lámpával? Hiszen ebben a dühöngő szélviharban más ugyan nem vethet világot az újtokra, mint a cikkázó villám borzalmas fénye. De azért elindultak; és egy-egy pillanatot leszámítva, amikor a fergeteg dühe elvette a lélekzetüket, lélekszakadva törtek előre a barlang felé.

Körülbelül egy jó órai fáradságos járás után, egyszerre nyöszörgést hallottak nem messze. Dobogó szívvel álltak meg hallgatózni, s aztán a hang irányát követve, rohantak a szenvedő keresésére; és csakhamar ráakadtak egymástól, pár ölnyi távolságra, két gyermekre.

Az első már csaknem eszméletlen állapotban volt, és kérdéseikre egy szót sem bírt felelni. A másik, bőrig ázva, és végkép kimerülve feküdt a földön; de azért megadta nekik a mohón várt felvilágosítást.

Beszédének az volt a lényege, hogy a gyermekek csakugyan a Medvebarlang felé indultak, hogy azt, mint valami várat megostromolják; s a többiek oda is mentek, de ők ketten mindjárt a vihar kezdetén kidőltek.

A kis úrfi nincs velük, mert amikor elkezdett villámlani, sirva visszafordult, s azt mondta, hogy ő haza megy, mert az édesanyja legott szörnyet hal, ha észreveszi, hogy elment. De ki tudja, hova tévedt, mert onnan, arról a helyről nem vezetett ösvény a kastély felé.

Ennyi elég volt a mentő-csapatnak, melynek a tagjaiban most reménykedő öröm váltotta fel a kétségbeesést; mert a gyermekeiknek immár nyomukban voltak, csak az volt még a kérdés, hogy vajjon valamennyien elérték-e szerencsésen az óhajtott menedékhelyet! és ha nem - kié fog majd a menekültek közül hiányozni?

Most azt határozták, hogy mindenekelőtt kellő fedezet mellett hazaküldik a már megtalált két gyermeket, aztán sietnek a barlang felé. Ott biztonságba helyezik a többit, és aztán közülök azok, akik a legjobban bírják, elmennek Lorándnak és a netalán eltévedt többieknek a keresésére.

Elhatározásukat csakhamar tett is követte, és pár perc múlva tüskön-bokron keresztül, útban voltak a barlang felé. Csak egy volt, aki nem tartott velük, hanem szótlánul kivált a csapatból, és csakhamar észrevétlenül eltűnt a rengetegben.

A mentő csapat még három gyermeket talált útközben, akik nem bírtak tovább menni. Ezeket magukkal vitték, és nemsokára a barlanghoz értek, hol átázva és kétségbeesetten rimázkodva, de teljes épségben megtalálták összes hátralévő gyermekeiket.

A gyermekek és az apák öröme, mikor egymást viszontlátták, szinte leírhatatlan volt. Egy korosabb paraszt ember nyakában borral teli csutora lógott. Ebből sorra megittatták a gyermekeket, és miután ekkorra megszűnt a jégeső, és a villámlás is távolabbra vonult, tüstént elindultak velük haza felé, hogy ha lehet elérjék a falut, még mielőtt teljesen reájuk estelednék.

A legerősebb férfiak közül hárman vállalkoztak arra, hogy a Loránd keresésére hátramaradnak, és tüstént el is indultak.

Eltelt vagy másfél óra, eredménytelen keresésben. A megmentett gyermekek már mind otthon voltak, ahol meleg takarókba burkolva várták a forró italokat, amelyeket számukra a szülők készítettek. De a három férfi, kinek az lett volna a hivatása, hogy a kastély urának visszaadja elveszett kincsét, még mindig eredménytelenül járt; és végre, tudva, hogy ha egészen beesteledik, már keresni se fogják többé tudni az eltűntet, felhagytak a barangolással, és szintén elindultak haza felé.

Ezalatt rémület és kétségbeesés lett úrrá a kastélyban. Ormossy Rudolf, nem törődve a vihar dühével, Vághy és egy helybeli ember társaságában nekivágott a rengetegnek, s úgy érezte, hogy ha meg nem találja a gyermekét, maga is örömet oda vész.

Az orvos, Mrs. Black, és Laczfalvyné a márványteremben szakadatlanul azon fáradoztak, hogy magához térítsék Ormossynét, aki egyik szívgörcsből a másikba esett; míg a leánykák egy félreeső sarokban keservesen sírtak.

Már-már az utolsó reményről is lemondott mindenki, hogy a gyermeket fölhalálják, és az esthomály mind sűrűbben ereszkedett le a tájra, melyet csak a villám fénye világított meg időnként. Élő lény nem mozdult már a rengetegben, egy természetes férfit kivéve, aki valami a ködmönébe burkolt teherrel a karján, bár lihegve, de határozott léptekkel törtetett előre. Testéről csak úgy csurgott a víz. Arcát és kezeit megtépték, összekarmolták a kiálló galyak és tövissek, és percről-percre jobban közeledett a végső kimerüléshez. De nem. Neki nem szabad magát megadnia, bár már remegnek alatta a lábai, és úgy vert a szíve, hogy majd megrepedt bele. Csak előre! El kell, hogy érje a célját, ha mindjárt meghal is utána.

Megint egy villámcsapás, amelynek a fénye három férfi alakját világította meg a roskadozó ember közvetlen közelében.

„Segítség!” - kiáltott kétségbeesetten. „Segítség! Az Isten szerelméért, mentsék meg ezt a gyermeket!”

Ormossy Rudolf a karjaiba fogadta félholt gyermekét, és a következő pillanatban eszméletlenül rogyott a lábaihoz - Csipkés Bálint.

IX.

Másnap a sólyomhegyi kastélyban három ágy körül lebegett a halál sötét angyala, és senki se merte reményleni, hogy áldozat nélkül fog kitakarodni az eddig oly boldog hajlékból.

A kastély úrnője élet-halál közt feküdt, és még csak annyi időre sem tért magához, hogy megmentett gyermekét a szívéhez szoríthatta volna.

A gyermek állapota is kétségbeejtő volt, és mélyen sujtott apja és nővére vérző szívvel mentek egyik ágytól a másikhoz, égtek a vágától, hogy szeretteiken segítsenek, és mégis szinte teljes tétlenségre voltak kárhoztatva.

A kastély egyik szárnyában pedig ott feküdt a gyermek megmentője, az izmos óriás, akit heves tüdőgyulladásba ejtett az a küzdelem, amelyet jóltevője gyermekének a megmentéseért a rettentő fergeteggel folytatott.

Most ő is puha párnák közt feküdt, és őt is a legnagyobb gonddal és gyengédséggel ápolták.

Már jókor reggel táviratoztak a fővárosba elsőrendű orvosokért, röviden előre is jelezve a betegségek természetét, hogy az illetők lehetőleg a szükséges szerekkel ellátva jöjjenek fel. Estére meg is érkezett két jeles orvos, és tüstént megtartották a betegek fölött az első tanácskozást, de egyelőre vajmi kevés reményt nyújthattak a felgyógyulásukhoz.

Az éjtszakát, a kastély lakóival együtt ők is átvirrasztották, s minden lehetőt elkövettek, hogy enyhítsék a betegek állapotát, de egyelőre bizony kevés sikerrel. Másnap vissza akartak térni a fővárosba, de Ormossy könyörgésére huszonnégy órával meghosszabbították ott tartózkodásukat; és most, mégis csak elértek valami csekély kis eredményt, mert Ormossynénál új szerekkel próbálkoztak meg, amelyek a beteget csakhamar eszméletre térítették.

„Loránd!” - volt az első szó, amelyet a szegény anya alig érthető hangon kiejtett.

„A szobájában alszik. Csak légy nyugodt, édesem. Holnap meg fogod látni őt” - szólt az ura, akit a reménynek ez az egy sugara is egészen felélesztett.

„Tehát él!” - folytatta elérzékenyülve a beteg.

„Hála az égnek, él,” - felelt az ura - „de neked nem szabad ám most így felizgatnod magadat, mert megint rosszabbul leszel. Mindenre kérlek, légy egészen nyugodt; hadd örüljenek a gyermekeid velem együtt a javulásodnak.”

A beteg megpróbált nyugodtan maradni, és javult is annyira, hogy az orvosok hajnal felé úgy nyilatkoztak, hogy bizton remélik, hogy megmenthető lesz, feltéve, hogy sikerül valamiképp eltitkolni előtte, hogy milyen veszedelemben forog még mindig a fia élete.

Ez nehéz feladat volt ugyan, de a körülötte lévők mindent elkövettek, hogy lehetőleg vidám arcot mutassanak előtte, és a gyermek baját, amely miatt őt elővigyázatból pár napig ágyban tartják, csekélységnek tüntessék fel előtte; úgy, hogy végre sikerült az ámitás és a beteg türelmesen várta, hogy szeretett gyermekét viszontláthassa.

Az orvosok a második nap estéjén eltávoztak, de Loránd és Csipkés kezelésére nézve, szigorú utasításokat hagytak hátra. Megígérték azt is, hogy pár nap múlva megint eljönnek.

Az ápolók a legpontosabban követték az utasításaikat és Csipkésnek erős természete a gondos gyógykezelés mellett végre diadalmaskodott a veszélyes betegség felett, mely hetednapra határozottan jóra fordult. De szegény kis Lorádnál nem ment oly gyorsan a dolog, és a fővárosi orvosoknak még néhányszor meg kellett őt vizsgálniok, míg végre valahára azzal a sóvárogva várt hírral örvendeztethették meg a kesergő családot, hogy a gyermek minden veszélyen túl van.

Még ezután is több hét telt el, mire az ágyból felkelhetett, és akkor is olyan volt szegényke, mintha csak árnyéka lett volna a régi, viruló kis Lorádnak.

Ekkorra rosszra fordult az idő Sólyomhegyen, és a családnak sürgősen rajta kellett lennie, hogy a kastélyból visszaköltözzék a fővárosba - olyan sürgősen, hogy Lorándot még párnákkal feltámogatva kellett útra vinniök.

A városban még sokkal lassúbb volt a gyermek üdülése, mint előbb, és az orvosok határozottan azt mondták, hogy amint annyira erőhöz jut a kis beteg, hogy az utat, habár csak rövid részletekre osztva is, elbirja, meleg éghajlat alá kell őt vinni, és ott kell vele a telet tölteni. Ez a változás az édesanyjának is jót fog tenni, sőt Flórának is, akit a sok szívfájdalom és virrasztás szintén nagyon megviselt.

Ormossy minden habozás nélkül meghajolt az orvosok véleménye előtt, és tüstént hozzálátott a dolgai rendezéséhez, hogy ő maga is egész télen akadály nélkül távol maradhasson.

A gyermekek örömujjongva fogadták a tervezett utazás hírét, és csakhamar az egész házban élénken folytak az előkészületek az indulásra.

Pár hónappal később, egy szép decemberi napon, a Riviera imbolygó pálmái alatt találkozunk az egész társasággal. Ott van Ormossy, Ormossyné, Flóra és Loránd; Mrs. Black és Vághy; sőt az orvos is, aki a nyár viszontagságai közt bőven kiérdemelte az egész család hálás ragaszkodását. De még Aranka sem hiányzik, akinek a hátramaradásáról Flóra hallani sem akart.

Gyönyörű verőfényes délután volt, és San Remo díszes közönsége csapatosan tódult ki a palotaszerű fogadókból és villákból, hogy a tengert szegélyező sétányon, a délutáni zene körül gyülekezzenek.

A sólyomhegyi társaság már rég ott volt, és elragadtatással élvezte a természet csodás szépségeit, amelyeket sehol se lehet szebben egyesítve látni, mint éppen ott; ahol a délszaki növényzet kiapadhatatlan változatossága valósággal bámulatra készíti az embert a természet találékonysága előtt, ahol a tenger végtelen tükre, amikor hajjait felkorbácsolja a szélvész, Isten végtelen hatalmára emlékeztet, amikor pedig szelíden pihen, csillogó azúrfényében a Teremtő végtelen jóságának és irgalmasságának a kifejezője.

A társaság legtöbb tagja éppen a tengerre nézett, ahol néhány délceg vitorlás hajó zajtalanul siklott tova az enyhe szellő szárnyain, amikor Loránd egyszerre így szólt az apjához:

„Apácskám, nem magyar huszár az, aki ott jön?”

Az egész társaság egyszerre megfordult, és csaknem egyidejűleg kiáltotta: „Igen, csakugyan az.”

A szépnövésű, szálás ifju, aki az egyenruhát viselte, meglehetősen ősz, de még mindig felette érdekes külsejű, mély gyászba öltözött hölgyet vezetett a jobbán. Bal karján, amely fekete selyemkendővel volt felkötve, gyászejlvény volt; és nagy, fekete szemeinek bús kifejezése világosan elárulta, hogy társnőjének a bánatában bensőleg is osztozik.

Utánuk gyászgyejenruhás inas összecsukható karosszéket és finom úti takarót vitt.

Mikor a sétányra értek, az ifju szélmentes helyet keresett, és gyengéden elhelyezte a társnőjét a karosszékben, s az ölébe terítette a meleg takarót; aztán oda ült mellé egy padra, és mosolyogva kérdezte:

„No anyácskám, hogy tetszik itt?”

„Fölségesen szép” - felelt a hölgy. „De hallgass csak fiam, nem magyarul beszél ott balra az a nagy társaság?”

Az ifju fölnézett, és tekintete találkozott a Flóráéval, akit Aranka éppen abban a pillanatban figyelmeztetett rá.

Az ifju felállt, tiszteletteljesen köszönt, miközben hevesen dobogott a szíve a váratlan találkozássra.

Flóra kissé zavartan, de azért nyájasan viszonzta a köszöntését.

„Ismered azt a fiatal tisztet, angyalom? - kérdezte az apja.

„Igen apácskám. Ez Dárdaffy hadnagy, aki akkor, amikor Csipkés Bálint a régi fűrészmalom közelében részegen megtámadott bennünket, a segítségünkre sietett.”

„Lehetséges!” - szólt Ormossy. „No ennek igazán örülök, hogy valahára alkalmam van megköszönni a jóságát, amellyel örök hálára kötelezett.

Ezzel egyenesen az ifju felé tartott.

Dárdaffy Tibor alig mert hinni a szemeinek, amikor közeledni látta azt a férfiút, akinek az ismeretsége után vágyva-vágyódott, de akihez közeledni nem mert volna soha.

Ormossy barátságosan nyújtotta felé a kezét, és így szólt: „Engedje meg hadnagy úr, hogy bemutatkozzam, és köszönetet mondjak önnek egy olyan szolgálatért, amellyel engem a legmélyebb hála kötelezett. Én Ormossy Rudolf vagyok, akinek a gyermekeit ön sólyomhegyi birtokomon egy részeg ember támadása ellen megvédte. Fogadja hálás és forró köszönetemet.”

„Szerencsémnek tartom, hogy alkalmam van Nagyságoddal megismerkedni” - szólt az ifju kissé zavartan - „annál inkább, mert otthon szomszéd-birtokosok vagyunk. Az, amit a kisasszonyokért tettem, szót sem érdemel. Boldog vagyok, hogy éppen a kellő pillanatban vetődtem oda; és mindig mint kedves emléket fogom őrizni a szívemben annak a napnak az emlékét.”

„Ön nagyon szíves” - szólt Ormossy, s aztán az ifju felkötött karjára pillantva így folytatta: „Sajnálattal látom, hogy most nem igen lenne képes az efféle lovagias tettekre.”

Dárdaffy nyugtalan pillantást vetett az anyjára, aki elsápadt erre a célzásra; aztán könnyedén felelt Ormossynak: „Csekélység az egész. Egyszerű törés volt, és már csaknem teljesen meggyógyult.”

Ormossy észrevette, hogy hibát követett el, és sietett a beszélgetést másra terelni.

Dárdaffy erre bemutatta neki az anyját, és helyet csinált neki mellette, mire még egy darabig kedélyesen elbeszélgettek. Egyszerre megszólalt a zene, mire Ormossy ajánlotta magát és visszatért az övéihez.

„Tehát az ismeretség kezdete megvolna” - szólt magában Dárdaffy. - „Vajjon lesz-e folytatása is?”

A sétány mindinkább megtelt előkelő vendégekkel, akik közül alig volt egy is, akinek meg ne akadt volna a szeme a deli, barna huszáron. A zene harsogó hangjai vidáman áradtak szét az illatos levegőben, s az ég tiszta kékje mosolyogva tükröződött vissza a síma tengeren.

De Dárdaffy nem hallott, nem látott maga körül semmit. Gondolatai folyton visszavándoroltak a délután váratlan eseményére; és újra meg újra felmerült a lelkében a kérdés: „Vajjon lesz-e folytatása?”

És ez nem is volt csoda; mert idegen földön honfitársakkal találkozni, és egyszerre váratlanul édes anyanyelvünk jól ismert hangjait hallani, már magában is kedves dolog. Hát még ha ezek a honfitársak olyanok, akikkel megismerkedni, szívünk legfőbb vágya volt.

Ki írhatná le Dárdaffy örömét, amikor a sétányról hazatérve, azt a boldogító felfedezést tette, hogy a sólyomhegyi társaság velük egy szállodában lakik.

De ez nemcsak neki okozott örömet, hanem az édesanyjára is valóságos áldásnak bizonyult.

Dárdaffyékát rövid idővel a san-remoi találkozás előtt nagy katasztrófa érte az által, hogy családjuk feje, Tibor apja: Dárdaffy Albert meghalt.

Fokozták a család fájalmát a haláleset tragikus körülményei. Dárdaffy Albert a fiával késő éjjel tért haza vadászatról; útközben hirtelen vihar támadt, mely eloltotta a kocsilámpákat.

A kocsni a koromsötétségben lezuhant egy mély töltésről; és ő olyan szerencsétlenül bukott ki, hogy szörnyet halt, míg a fiának két helyen eltört a bal karja.

Dárdaffynét a váratlan csapás és az egyetlen gyermeke mellett való hosszas virrasztás annyira megviselte, hogy mire a fia jobban lett, ő betegedett meg úgy, hogy az orvosok a legkomolyabban aggódtak az életéért.

Tibor, aki a balesete következtében hosszabb szabadságot kapott, ekkor orvosai tanácsára előbb nagyobb utazásra indult vele, hogy a folytonos szórakozás által lehetőleg elvonja a gondolatait a bánatától; és csak mikor már mindaketten meglehetősen kifáradtak, akkor telepedett le vele San-Remóban.

A Rivierán a természet szépségei nagyon jó hatással voltak rá; de annál visszatetszőbb volt neki a zajos vendéglői élet, ahol az emberek nem egyszer éppen akkor voltak a legvígabban, amikor az ő szíve a legjobban vérzett.

Úgy érezte, mintha a részvét és felebaráti szeretet végképen kihalt volna a világból, és ő egyedül állna a sokaság közt - csupán a Tibor szeretetére és vigasztalására utalva, aki pedig maga is vigasztalásra szorult volna, ha egy rövid fél évvel azelőtt meg nem tanulta volna azt, hogy milyen áldás az emberre az önfeledés, és az önzetlen szeretetnek önfeláldozó cselekedetekben nyilvánuló gyakorlása.

De ő ezt megtanulta, és most még az az állandó törekvés is erőt adott neki a maga szív-fájdalmának elfojtására, hogy az édesanyja életét tőle telhetőleg földerítse és ez a törekvés csodálatosan leleményessé tette őt abban, hogy lehet, férfias elszántsággal kiirtani az élet útjáról a töviseket, még akkor is, amikor a legsűrűbben lepik el azt, és hogy kell helyettük szeretteink és önmagunk szívében virágokat fakasztani.

És most, a keserű ürömpohár után, végre neki is jutott egy kis tiszta, zavartalan öröm, - amely gyógyító hatással volt erősen megviselt lelkére.

A két család még aznap este találkozott a társalgóteremben, és megkezdődött köztük a barátság, mely aztán napról-napra, óráról-óra szorosabbra fűződött.

A sólyomhegyiek valósággal versenyeztek egymással abban, hogy Dárdaffynét minél jobban szórakoztassák, és ha csak percekre is, elfelejtessék a bánatát. És szeretetteljes közelítésüknek áldásos eredménye a mélyen sujtott özvegnél napról-napra feltünőbbben mutatkozott.

De az egész társaságból senki se nőtt úgy a szívéhez, mint Flóra.

„Csodálatos hatással van reám ennek a gyermeknek a jelenléte” - mondotta egyszer Mrs. Blacknak. „Ha belép, úgy tetszik, mintha egyszerre világosabb volna körülöttem; mintha csak egy ragyogó napsugár lopózkodott volna a szobába.”

És csakugyan ragyogó napsugár volt ő Dárdaffyné elborult egén; mert bájos megjelenése, meleg szíve, mely olyan mélységesen tudott érezni, és az az ezer apró figyelem, amelyben a leányka szinte kifogyhatatlan volt irányában, lehetetlen volt, hogy fel ne derítse kissé bánatos szívét.

Gyorsan és kellemesen multak a san-remoi napok.

Ha nagyobb kirándulásokat tettek, a két mama otthon maradt, és kedélyes társalgás közt ezer tervet szőtt arra az időre, ha majd a nyáron otthon lesznek szomszédos kastélyaikban.

A többiek pedig rajongva járták be a gyönyörű környéket.

Barangoltak a narancs-ligetekben, ahol kábító illatot terjeszt a fák hófehér virága, míg mellette, mint a mesebeli aranyalma, ezrével csüng a sűrű zöld lombokon az érett sárga gyümölcs. Jártak az olajerdő borította hegyoldalakon, ahol minden sziklarepedésből hatalmas aloék nyúlnak ki, s vadrózsa mosolyog a vándorra, mintha kinevetné az öreg Tél apót, aki nem tudja őt a köpenye alá rejteni. Elnézték: mint varázsolja a tenger azur tükrét valóságos vértengerré a lenyugvó nap, és mint ékesíti fel a szikláról-sziklára szökdelő vízeséseket a szivárvány minden színével.

Csendes, holdvilágos estéken kirándultak a tengerre; és mikor a Dárdaffy keze teljesen meggyógyult, lelkes csoportokat csaltak ki a partra, amelyek elragadtatással hallgatták a fiatal huszár pompás fuvolázását, s alig győztek betelni bánatos magyar nótáival.

Mikor elmúlt a tél, és a tavasz közeledte oszlásra intette őket, akkor tűnt csak ki igazán, milyen csodás hatással volt mindannyiokra a san-remoi tartózkodás.

Lorándnak egészsége rég teljesen helyreállt, és arca épp oly viruló lett, mint volt sólyomhegyi kalandja előtt.

Ormosyné, évek óta most először, olyan jó erőben volt, hogy élvezettel tehetett nagyobb sétakocsizásokat a gyönyörű vidéken, sőt olykor kisebb gyalogkirándulásokat is megkockáztathatott; oly derült lett a kedélye, hogy alig lehetett ráismerni, ami kimondhatatlanul boldoggá tette az urát és a gyermekeit.

Dárdaffynénak még mindig sűrűn, nagyon sűrűn voltak bánatos órái, amikor majd megszakadt a szíve a szomorúságtól. De hiszen ez így lett volna bárkinél, akiben érző szív van.

De az, ami természetellenes és aggasztó volt az állapotában, az rég megszűnt; most nem idegenkedett már többé a kellemes szórakozásoktól, amelyeket a helyzet nyújtott, és amelyekbe a fia eleinte szinte belekényszerítette.

Mielőtt elváltak, bejárták még együtt a híres Cornici utat Bordigherától Nizzáig, miközben a Riviera minden érdekesebb pontján megfordultak, amelyek közül kivált a mesésen szép montekarlói kert lepte meg őket.

Aztán tömérdék kedves emlékekkel és érdekes tapasztalattal megrakodva visszatértek San-Remoba, hogy ott egyheti pihenőt tartsanak, mielőtt útra kelnének hazafelé.

Végre ez az utolsó kedves hét is letelt, és ütött a válás órája.

Fájó szívvel vettek búcsút azoktól a kedves helyektől, amelyeken annyi boldog napot töltöttek együtt. De még inkább fáj az elválás egymástól, amely a társaság egyik-másik tagját, bizony könnyekre is fakasztotta.

Végül, őszinte örömmel súgták oda egymásnak végső búcsúzásul:

„A viszontlátásra otthon!”

X.

A sólyomhegyi társaságnak még hazafelé útközben is bőségesen kijutott az élvezetből.

Olaszországban megösmékedtek a művészet legremekebb kincseivel, azután pedig Tirol csillogó havasait, festői vízeséseit, várromjait és városait volt alkalmuk megösmerni.

A gyermekek gazdag úti tapasztalataik révén testben és lélekben gyarapodtak, és kimondhatatlan örömet leltek a vándor életben, amelyet most több héten át folytattak.

És mégis, amint a szép tavaszi napok leperegtek és minden óra közelebb hozta őket ahhoz az időhöz, amikor ismét Sólyomhegyen lesznek, földobogott a szívük arra a gondolatra, hogy újra fogják látni szeretett otthonukat; és úgy érezték, hogy nekik mégis csak ez a világ legkedvesebb pontja.

De Flóra nemcsak az otthona, hanem sólyomhegyi szegényei és öregei után is vágyódott; mert a san-remói elválás óta az ő szívecskéje is bánatos volt egy kissé; a fájó szívre pedig semmi sem nyújt oly hathatós írt, mint az önzetlen, áldásos *munka*.

Csinált is a leányka ezerféle tervet, amellyel majd ennek is, annak is, kedves meglepetést szerez, ha majd kis fogatával megint kunyhóról kunyhóra jár a környéken; és már előre dobogott a szíve az örömtől, amelyet neki a szegények öröme okozni fog.

Tanulmányait is szorgalmasan folytatni fogja, Vághy és Mrs. Black vezetése alatt, mert hiszen alig pár év múlva bevezetik őt a világba és akkor a tudományok amúgy is háttérbe szorulnak.

Végre elérkezett a várva-várt nap, amely ismét Sólyomhegyen látta őket.

Mikor az ősszel eltávoztak onnan, csipős szél seperte útjukban a száraz leveleket, s nehéz, szürke köd fődte el szemeik elől a kies tájat, melyben oly sokszor gyönyörködtek.

Most, a tavasz varázs-lehellete alatt újra virult minden, s az ébredő élet sejtelmes nyüzgése még Flórát is annyira elragadta, hogy rövid időre egészen a régi volt. Dalolva futotta be a kastély termet; aztán fölment a szobájába, kitérte az ablakot, hogy bebocsássa a tiszta, balzsamos levegőt és körüljártathassa a szemeit azon a kedves, régóta nem látott tájon, amelynek minden pontját olyan jól ismerte, és olyan rajongással szerette.

Egyszerre megszólalt az ablaka alatt egy fülemüle, és csattogása olyan búsan és mégis olyan édesen reszketett át a levegőn, hogy Flóra széket tolt magának az ablakhoz, és sokáig elragadtatással hallgatta az édesen olvadó dalt.

A kis madár elrepült, de a leányka ott maradt, és most ismét kissé búsabb hangulatban, elmerült a gondolatába.

Hegyen-völgyön túl, messze elkalandozott a tekintete az előtte elterülő pompás képen, és amint annak egyes emlékezetesebb pontjain megakadt, élénken visszaidézte előtte az előző nyár felejthetetlen eseményeinek az emlékét.

Ott csillogott a kert alatt az Ibolyavölgy tündöklő tava, ahol akkor délután, amikor először el-kocsikáztak oda a pónikkal, olyan kedves órákat töltött. Hogyne emlékeznék azoknak az óráknak minden percére? - hiszen minden perc tiszta boldogságot hozott neki.

Aztán elvonultak lelki szemei előtt azok a szörnyű események, amelyek ezt követték, amikor megismerkedett Csipkés Bálinttal, a sólymosi viszonyokkal, és végre Dárdaffy Tiborral.

És Dárdaffy Tiborról ismét eszébe jutottak a kedves san-remói napok, amikor ő mindig olyan nagyon szíves volt hozzá, szelídlelkű anyja pedig gyakorta olyan melegen a szívéhez szorította őt, és olyan szeretettel símogatta az arcát és a haját.

Micsoda öröm lenne, ha most Sólyomhegyen viszontláthatná őket! De erre egyelőre még gondolni se lehetett; mert Tibornak azóta megint be kellett vonulnia ezredéhez, és most valahol a nagy hadgyakorlatokon van - ki tudja hol?!

Megint egy mély sóhajtás követte ezeket a gondolatokat; de végre is, a töprengés nem hozhat-ta közelebb a viszontlátást, Flóra tehát ismét a terveiben keresett vígasztalást, és elhatározta, hogy Arankával mindjárt másnap megteszi a környéken első körútját.

Verőfényes napsugárral, és madárdallal köszöntött be a várva-várt holnap. A leánykák a dél-előttöt könyveikkel és kézimunkáikkal töltötték el; de ebéd után rögtön fölültek a pónifogatra, és útnak indultak.

Flórára e kocsikázás során két nagyon kedves meglepetés várt.

Az egyik az volt, hogy ott, ahonnan a régi Sólymost elhordták, már fedél alatt állt a szép iskolaépület, ahova még a nyár folyamán várták a tanítót; és Mrs. Black, Aranka és ő most már tág és világos teremben kezdhették újra a varró-iskolát, melynek a céljaira nagy készlet jó erős vásznat és egy egész láda szép tarka perkált hoztak magukkal Budapestről.

De bármennyire örült is ennek Flóra, ennél sokkalta nagyobb volt a meglepetése, hogy a szép épület már áll, és olyan közel van a befejezéséhez.

A régi fűrészmalom mellett is kedves látvány várt rá, amely még jobban meglepte.

A nefelejts-szegélyezte patak mentén, szép árnyékos helyen, tiszta, fehérre meszelt csinos házacska állt. Előtte lécz-kerítéssel bekerített kis virágoskert, amelyben már bimbózott a mályva, viola és a pünkösdi rózsza; mögötte pedig jól művelt zöldséges kert, amelyben akkor is, amikor Flóra arra hajtott, egy viruló menyecske kapálgatott.

Flóra megállt egy pillanatra, és csudálkozva gyönyörködött a kedves, otthonias kis fészekben, amelynek az ősszel, távozásakor még híre se volt. De a kertben dolgozó menyecskét nem ismerte meg, és éppen meg akarta kérdezni Andrástól (aki eddig szintén hallgatott, hogy el ne rontsa a meglepetését), vajjon kié ez a ház, amikor egy bokor mögül egyszerre öt éves kis leány bukkant elő, és örömeiben ugrándozva kiáltott: „Jaj mamám, nézd csak itt vannak a kisasszonyok a kastélyból.”

Az asszony legott ledobta a kapát, kézen fogta a gyermekét és odasietett a kis fogathoz, mire a leánykák a rózsapiros gyermekben, aki most szépen megfésülve, csinos, tiszta perkál-ruhácskában jött eléjük, nagy-nehezen ráismertek Csipkés Erzsikére.

Ki írhatná le örömeiket, amikor látták, hogy a megváltozott helyzet milyen csodát volt képes művelni ezzel az egykor oly nyomorult családdal. Anyának és gyermeknek viruló egészség tündöklött az arcán, és végtelen boldogság sugárzott ki a szeméből.

„De mégis, honnan ez a szép kis otthon?” - kérdezte Flóra, aki benn a faluban készült őket meglátogatni.

András pár szóval elmondta, hogy a szép kis házat és a hozzá foglalt darab földet Ormossy Rudolf ajándékozta Csipkés Bálintnak, hálából azért, hogy Lorándot megmentette.

„Milyen jó is az én édesapám”, - gondolta magában Flóra - „hogy ilyen szép gondolata támadt. Nekem ez eszembe se jutott volna.”

De vajjon ki hangolta az egykor oly keményszívű Csipkés Bálintot úgy, hogy életét Lorándért hajlandó legyen kockára tenni?

Ezt Flóra nem kérdezte.

„Kezeiket csókolom, kedves kisasszonykák” - szólt most örömtől ragyogó arccal Csipkésné. - „Tessenek leszállani egy cseppet és beljebb kerülni mihozzánk. Nagy tisztesség lesz ám az mi nekünk! Tessenek hát betérni, tüstént szolgálók valami kis frissítővel.”

„Szívesen” - szólt Flóra barátságosan az asszonyhoz, aki kétszer is megcsókolta a feléje nyújtott szép fehér kezét. - „Örülök, hogy ilyen jó egészségben látom Csipkésné asszonyt.”

„Jaj, édes kisasszonykám, amióta a Nagyságos úr jóvoltából itt vagyunk ezen a gyönyörű helyen, egyszeriben meggyógyultam a boldogságtól” - felelt Csipkésné.

„És mikor építették ezt a házat?” - kérdezte Flóra.

„Még az ősszel, kezeit csókolom, alighogy Bazsi fölépült a tüdőgyulladásból; és mivel hogy az idén olyan korán lett tavasz, azért vagyunk így előre a kerttel. Egy hét múlva talán már nyíló violával is szolgálhatok, ez a sárga pedig olyan jó szagos!”

Odaértek a kert-ajtóhoz, ahol ugatva fogadta őket egy kis fehér kutya, melyet Csipkésné csak-hamar elcsitított. A kis kutya ugatására pedig kezében kötéssel, kilépett Csipkésné egykori hű ápolója, az öreg Dorka néni, aki öreg napjaira itt talált boldog otthont, és aki épp oly örömmel üdvözölte az érkezőket, mint maga a háziasszony.

A pitvarból a leánykák tágas, hűvös, csinosan berendezett szobába léptek, amelynek szép tulipántos bútora, és sok szép, cifra edénye szintén Ormossy ajándéka volt.

Csipkésné leültette őket, és mialatt alig győzött felelgetni a maguk és a sólymosiak viszonyaira vonatkozó kérdéseikre, egy köcsög friss aludttejet és egy tányér friss vajat tett a tisztán súrolt asztalra. Aztán levett a tulipántos polcra két fényes, új cserép-tányért, és két virágos fakanalat, amelyet még nem használt senki; néhány szeletet vágott otthon sült fekete kenyerekből, és megkínálta kedves vendégeit.

A leánykák, akik a jó friss levegőn derekasan megéheztek, jóízűen láttak hozzá ehhez a szokatlan lakomához.

Még András is, akiről Dorka néni gondoskodott, úgy találta, hogy nem egyhamar volt része ilyen jó uzsonnában.

De az idő eljárt, és a leánykák, miután Csipkésné és Erzsike mindent megmutogattak nekik, elbúcsúztak tőlük, és elindultak hazafelé.

Mikor ezúttal hazaértek, Ormossynak nem igen lehetett panasza, hogy kis dalos madara némán jön eléje; mert Flóra, amint a kocsiról leszállt, az apja karjaiba rohant, elhalmozta őt a csókjaival, és úgy elkezdett hálálkodni, hogy az apja elnevette magát és így szólt: „Kis bohóm te. Hát neked ajándékoztam én azt a házat?”

„Nem éppen nekem” - felelt a leányka kissé zavartan - „hanem” -

„Értem már, értem” - szakította félbe az apja, s lecsókolta az ajkáról a magyarázó szavakat, amelyekre úgy se volt szükség.

Július vége felé járt az idő, és több csípős, borus nap után megint kitisztult az ég, és az egész család ott üldögélt az erkélyen, ahol barátságos meleget terjesztett a délutáni nap, amikor Vághy távcsővel a kezében berohant, és diadalmasan így kiáltott:

„Örömhírt hozok a tisztelt társaságnak! Zászló van a szirthalmi kastély tornyán. Holnap bizonyára kedves vendégeket kapunk.”

„Éljen!” - kiáltottak egyszerre Loránd és az orvos, akik éppen beléptek az erkélyről; és örömkialtásuk visszhangra talált a többiek szívében is. Sőt még egy ott ólálkodó inas is a kötelességének tartotta, hogy örüljön, és sietett le a konyhába, hogy társai közt is elujságozza a hírt.

És várakozásukban nem csalatkoztak, mert másnap délelőtt tizenegy óra tájban pompás négyes fogat robogott be a várva-várt vendégekkel az udvarba.

Kitörő örömmel üdvözölte őket mindenki; és miután kedélyesen elbeszélgetve kipihenték a hosszú kocsit fáradalmait, a hölgyek kivonultak a verandára, a férfiak pedig Tiborral körútra indultak a kastélyban és a környékén, ahol ő a legélénkebb érdeklődéssel nézett meg mindent. Kivált az istállóban időzött szívesen a fiatal huszár, és igazi szakértői hévvel gyönyörködött a szebbnél-szebb lovakban.

Mintha csak az idő is ki akart volna tenni magáért, olyan szépen tündöklött a nap, és még jobban kiemelte a kastély szépségét, úgy, hogy Dárdaffy el volt ragadtatva, és amikor újra beléptek a díszes előcsarnokba, lelkesen fölkiáltott:

„Ez valóságos tündér-palota; nem hiába van olyan nagy híre az egész környéken. És még a tündérek se hiányoznak belőle” - tette hozzá gondolatban, amikor a leánykákat megpillantotta, akik virágokkal megrakva éppen a márvány-terem felé tartottak, hogy ott a terített asztalt földíszítsék.

Könnyű fehér ruha volt a két gyermekén, halványkék övszalaggal; és a kertésznő egy-egy rózsát tűzött mindegyiknek a hajába. Ez volt az egyetlen külső dísz, amely őket ékesítette. De

az az ártatlan kedély, az a keresetlen modor, az a tiszta, nemes lélek, és az az önzetlen, meleg szív, amely Flórától a folytonos érintkezés által Arankára is teljes mértékben átszármazott, kimondhatatlanul bájossá tette őket.

Ebéd alatt az egész társaság a legpompásabb hangulatban volt. Annyi mondani valójuk volt egymásnak, hogy nem csoda, ha a társalgás élénksége pillanatra se csökkent. Hiszen a kedves san-remoi emlékeket csak lehetetlen volt föl nem eleveníteni. Aztán a hazautazás élményeit is csak el kellett egymásnak mondaniok; és végre a jelen is annyi kedves tárgyat nyújtott a beszélgetésre.

Ebéd után a rózsaszínű társalgóterembe vonultak, ahol egy időre zene váltotta föl a társalgást. Zongoráztak, hárfáztak, énekeltek, miközben Aranka egy-egy jól ismert dalára a többiek is jóízűen rázendítettek.

Éppen egy ilyen rögtönzött kardal foglalkoztatta a társaságot, amikor Dárdaffy csendesen kilopódzott a teremből. Mikor aztán a dal véget ért, künn az ajtó mögött fölhangzott Bánk bán furulya-áriája. Tapsvihar szakította félbe a váratlan hangokat, és Vághy, az orvos, és Loránd éljenek közt hurcolták be Tibort, akinek aztán sorban el kellett fujnia azokat a kedves emlékü, szép magyar dalokat, amelyek oly sokszor csődítették ki messze országok szülőtteit a san-remói tengerpartra.

Még egy-két boldog óra és elérkezett a perc, amikor Dárdaffyéknek távoznik kellett. Ormossyék és Mrs. Black négyes fogaton, a leánykák a kis fehér kocsin, Loránd és a két fiatalember pedig lóháton kísérték őket az Ibolyavölgyön keresztül az öreg tölgyfáig, ahol szívélyesen elbúcsúztak egymástól, és elváltak.

Hevesen dobogott az ifju Dárdaffy szíve, amikor a sólyomhegyi társaság távozása után pár pillanatra megállapodott az öreg tölgy alatt, mielőtt a hintóban édesanyja mellett újra elfoglalta a helyét. Olyan mély gondolatokba merült el ott, hogy szinte összerezett, mikor az édesanyja szelíd hangon kérdezte tőle, hogy mehetnek-e már tovább?

Hiszen ez volt az a hely, ahol alig egy évvel ezelőtt először látta Flórát. Akkor, csak mint vonzó szép látványt nézte végig észrevétlenül, a porban siránczó gyermekkel lejátszódott jelenetet. Most pedig úgy érezte, hogy egész múltjának az a találkozás volt a legragyogóbb eseménye.

Hogy megváltoztak az idők azóta, és hogy megváltozott kivált az ő lelki világa. Ha visszagondolt mindarra, ami azelőtt történt, szinte égő pokolnak érezte a keblét. Most pedig milyen kimondhatatlanul szép és édes volt neki az élet.

Akkor egy gyenge, szelíd gyermekkéz nyult felé, hogy visszarántsa őt, az erőst, a végromlás végzetes lejtőjéről. És most, úgy érezte, hogy mint akkor, úgy most is ugyanaz a kis kéz tartja magába zárva egész jövőendő boldogságát, vagy boldogtalanságát.

XI.

Szótlatlanul folytatták az útjukat hazafelé az öreg tölgnél elvált két társaság tagjai.

Kedves emlékek a múltból, a rózsás jelen kimondhatatlan szép napjai, és a jövőnek fényben, sugárban úszó képe foglalkoztatta mindannyinak a gondolatait.

Észre se vették, hogy a leáldozó nap milyen színpompába öltöztette azt a festői tájat, amelyen keresztül haladtak; sem azt, mikor a telihold kerek ábrázata fölbukkant a keleti szemhatáron és eléggülten nézett le a tiszta, kék égboltról, amelyen most egyetlen felhőske sem homályosította el az útját, a kies vidékre.

Kedves emlékezetű napok, amikor lépten-nyomon új virágok pattantak föl lábaiknál, és amikor örülni és mosolyogni látszott körülöttük minden!

De mi nem kísérhetjük őket lépésről-lépésre ezeken a szép napokon át, mert itt az ideje, hogy elváljunk tőlük.

Hagyjunk tehát elvonulni fölöttük néhány örömmel, boldogsággal, és hasznos munkálkodással teli évet; és keressük föl őket újra, három nyár multával.

Azóta, hogy utólszor ottjártunk, sok minden megváltozott Sólyomhegyen.

Három bájos gyermek helyében, akik hajdanában együtt barangoltak be erdőt és rétet, és együtt keltették föl ártatlan lelkük túláradó örömujjongásával a bércek visszhangját, most csak egy volt. A másik kettőből hajadon lett, viruló, szép, erényekkel teli.

Most is visszhangzott a kastély környéke, - de nem a gyermekek zajától, hanem tomboló paripák nyerítésétől, és díszegyenruhás cselédség nyüzsgésétől.

Benn a termekben előkelő urak és hölgyek sokasága hemzsegett, és a régi, kedves és ártatlan gyermekörömök helyett most fényes ünnepélyek, társas-vadászatok és kirándulások érték egymást. Olyan nagy volt ez a fény és pompa, amelyet az Ormossy-ház kifejtett, hogy még a jó öreg Rudolf bácsi lelke is örült volna, ha láthatta volna.

Igy múlt el a nyár nagyobb része. De egyszerre elérkezett az idő, amikor megszűnt a ház körül a nagy zaj és sürgés-forgás.

Pedig a kastély tornyán most is ott lengett a zászló, mely jelezte, hogy a ház urai otthon vannak; és a nyitott ablakon át most is csupa vígság hangzott, úgy mint azelőtt. Csakhogy a nagy vaskapu, mostanában csupán *egy* bizonyos pompás négyes fogat előtt nyílt ki naponta; vagy pedig egy szép, tüzes paripa előtt, amelyet már meg sem ugattak a kutya, mikor tajtékozva a zaklatástól, délcegen belépdelt az udvarba türelmetlen gazdájával a hátán.

Vajjon mit keresett ott oly gyakran az a sasszemű, délceg ifju, aki, ha lehetett volna, szárnyakon repült volna föl a kastélyba, mintha az üdvössége és a boldogsága lakott volna benne?

Jól emlékszünk arra az időre, amikor még kopogtatni se mert az Ormossy-ház kapuján; és most - mintha ünnep lett volna Sólyomhegyen az a nap, amelyen ő ott megjelent, olyan igaz örömmel fogadta mindenki.

De ki is gondolt volna most a múltra, amikor a jelen olyan nagyon de nagyon szép volt; mert hiszen a mostani Dárdaffy Tiborban már csak érdekes és szép külseje volt meg a réginek. A többi rég elfelejtette már ez a nemes, minden szépre és jóra hajlandó lélek, az a mélyen érző szív, és az a férfias, szilárd jellem, mely most élte minden mozzanatában megnyilatkozott.

Hogyne talált volna hát most szíves fogadtatásra az Ormossy-házban?

Talált is, még pedig olyanra, amely szívének legforróbb vágyait, lelkének legszebb ábrándjait is kielégíthette; mert ő - Dárdaffy Tibor, - most a Flóra boldog vőlegénye volt.

Pár hét múlva két bájos menyasszony térdelt a sólyomhegyi kastély virágokkal elborított kápolnájának az oltára előtt.

Az egyiknek az oldala mellett fényes egyenruhába öltözött, daliás ifju állott, akinek nemes, szép arcáról mérhetetlen boldogság sugárzott. A másiknak a vőlegénye szintén ismerősünk, habár, amióta utólszor láttuk, úgy a termete, mint rokonszenves arca feltűnően megférriasodott.

Ormosynének az egészsége a San-Remoban töltött tél után lassan-lassan helyreállt, és nem-sokára fölöslegessé vált, hogy állandó orvost tartson maga mellett. S így az orvosa: Havasi Alfréd, akinek Ormosy végkielégítésképpen szép összeg pénzt ajándékozott, érzékenyen elbúcsúzott a háztól és szeretett lakóitól.

A fiatal orvos hazament a szülőihez, akiknek egyetlen gyermeke és szemefénye volt; és a tudománya, önfeláldozó buzgalma és szeretetreméltó, megnyerő modora révén csakhamar szép hírnévre, és kiterjedt gyakorlatra tett szert a szülővárosában.

A Havasi család ősi fészke, Alfréd boldog otthona, a kies fekvésű városka szélén, nagy, árnyékos, de emellett gyümölcsben és virágban gazdag kert közepén állt.

Az öreg Havasiné híres gazdasszony volt valaha, és tevékenysége, amelyet a háza körül kifejtett, öregségére se lankadt. Nem is volt az övéhez hasonló otthona az egész városban senkinek, és a fia se cserélt volna sorsot senkivel.

De nem volt tartós a boldogsága, mert alig hogy megtelepedett, rövid néhány hónap alatt apját, anyját elvesztette.

Alfréd, a kétségbeesés első kínos napjai után búskomorságba esett, és nap-nap után némán, gondolatokba merülve barangolta be az üres, csendes házat, anélkül, hogy csak egyetlen könnyet is tudott volna ejteni.

Végre érezte, hogy így nem tudja tovább elviselni az életet; és akkor ment Sólýomhegyre, és ott keresett és talált is magának vígasztaló angyalt.

Laczfalvyék kimondhatatlanul örültek, hogy a választása az ő szeretett Arankájukra esett; mert ismerték őt és úgy érezték, hogy gyermekük boldogsága nemcsak néhány röpke napra, hanem egész jövőjére biztosítva lesz.

Hát Ormosyékra és Dárdaffynérről mit szóljunk? Hiszen nekik is régóta legforróbb vágyuk volt az, amelynek a teljesülése kedves gyermekeik frigye által most a küszöbön állott. Kell-e hát mondanunk, hogy az ujjongó örömmek micsoda ünnepe volt számukra a kettős menyegző napja.

De örömnép volt az a szirthalmi népre is, mely ragyogó színben látta egész jövőjét, amióta megtudta, hogy Ormosy Flóra lesz az úrnője.

Csak a sólýmosiak ejtettek egy-egy fájdalmas könnycseppet ezen az örömnapon, mely megfosztotta őket az ő rajongásig szeretett kisasszonyuktól, aki látva nagy szomorúságukat, azzal vígasztalta őket, hogy hiszen a szomszédságban marad, és gyakran el fog látogatni hozzájuk. Érzelemben pedig örökre a régi marad irányukban; és boldog lesz mindenkor, ha bármiben is a segítségükre lehet. Biztató ígéreteihez hű is maradt örökre.

Nagy, és eleinte bizony fájdalmas volt az a változás, melyet a leánykák távozása Sólýomhegyen okozott; s a szülői szíveknek minden önmegtágadásukra szükségük volt, hogy gyermekeik boldogságának a tudatában a maguk nélkülözésébe belenyugodjanak.

Az Ormosy-ház egyetlen vígasztalója most Loránd maradt. Az egész háznép az ő nevelésében összpontosította minden örömét és érdekét; és a fáradozás nem is veszett kárba, mert a gyermekben a korrallal mindinkább gyarapodtak azok a szép és nemes tulajdonságok, melyeket belecsepegtetni igyekeztek.

Tudományos képzettségben is szépen haladt Vághy mellett, és ami több, Flóra búcsúszavai is mélyen bevésődtek a szívébe, aki azzal vált el tőle:

„Isten veled Lorándkám! Gondolj reám gyakran, és pótolj engem apánál, mamánál és a sólymosiaknál.”

Ezek a szavak gyakran, nagyon gyakran hangzottak a fülébe, és sok szép és nemes cselekedetre indították őt.

De ha nagy volt a változás, melyet az a két kedves gyermek maga után hagyott, még nagyobb volt az, melyet okoztak ott, ahova a gondviselés most vetette őket.

Élénk és derült lett újra a Havasi-ház. Künn is, benn is ismét rózsák termettek a mélyen sújtott ifju számára; s bárha most is gyakran megsiratta elvesztett kedveseit, mégis boldog volt újra.

De nemcsak az ő házára szállt áldás a távoli Sólyomhegyről. Kiterjedt az szegénysorsu betegeire is, és mindazokra, akiknek részvétre, vigasztalásra és segítségre volt szükségük.

Éppen így volt ez a fiatal Dárdaffyékkel.

Őket, a Tibor hivatása folytán, sok felé vetette a sors; de bárhova mentek is, mindenhova áldást és örömet vittek magukkal embertársaik számára.

Mert bármennyi új érdeket és kötelességet hoztak is magukkal a múltó évek, a szívekben, melyek már zsenge korukban mindenért hevülni tudtak, ami szép és nemes, a lángoló felebaráti szeretet nem csökkent soha; s így az élet legváltozóbb körülményei közt is hívek maradtak önmagukhoz - örökre.